

MAGYAR
REGÉNYIŘÖK

KÉPES KIADÁSA

Szerkeszti

MIKSZÁTH KALMÁN

60

Mikszáth Kálmán

A Noszty fiú esete

Toth Marival

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY 101

LECTURE 1

PLATO

THE REPUBLIC

BOOK I

1

1991

1991

1991

MAGYAR REGÉNYIRÓK

KÉPES KIADÁSA

Szerkesztette és bevezetésekkel ellátta

MIKSZÁTH KÁLMÁN

60. KÖTET

A NOSZTY FIU ESETE TÓTH MARIVAL

Irta

MIKSZÁTH KÁLMÁN

II.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1912

A NOSZTY FIU ESETE TÓTH MARIVAL

REGÉNY

IRTA

MIKSZÁTH KÁLMÁN

MÁSODIK KÖTET

KEMÉNYFFI JENŐ RAJZAIVAL

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1912

PH

3176

M3

köt. 60

Minden jog fenntartva.

Franklin-Társulat nyomdája.

TIZENNEGYEDIK FEJÉZET.

(A Patkó legenda keletkezése és szétfoslása.)

Biz az pedig valóságosan Velkovics Rozália volt és nincs benne semmi ördöngösség, hogy ő volt, hiszen tudjuk, hogy Velkovics György uram és családja minden évben Somlyón tölt néhány napot. Trencsénben más a bon-ton, mint egyebütt. A trencsényi high-life nem megy a Tátrába vagy a Svájcba, mint a laposabb lakóhelyek úri népe nyarankint, nem veszi pénzen a telet (van az neki elég), Olaszországba se utazik ősz felé a meleg fölkeresésének okából, a trencsényi ember belülről szedegeti be a meleget borovicska képében, hanem ha valami nagy flanczot akar mutatni, szüretekre jár. Nem a bor miatt, hiszen a bort Trencsénbe s elhosszú palaczkokban, hordókban, inkább a szőlők és a szőlőkben lezajló élmények miatt. Trencsénben ez a becses, ez imponál. Híre fut az egész környéken: Velkovicsék szüretre mentek. Száz irigy sóhaj röppen el. Ah, boldog emberek! Csert je panom! (Ördög bajuk az uraknak.) Hát ez bizony olyan fenhéjazó, rangos dolog, mintha azt mondanák más közönséges vidéken, hogy Velkovicsék tengeri fürdőre utaztak. Van bezzeg találgatás, hogy hova, miféle szüretre mentek hát Velkovicsék?

Somlyóra. Hohó, Somlyóra! Nagy szó. A Somlyó semmivel se hitványabb hely a szüretetek közt, mint a tengeri fürdőzésben Trouville vagy Ostende. Hja, a ki teheti! Könnyű Velkovicséknak! Az ördög köpi azoknak a pénzt. Így beszélnek Trencsénben és hét-mérföldnyire köröskörül a «pan»-ok és «panicskák», kik még sohase láttak természetben venyigét és szőlőkarót.

Velkovicsék véletlenül érkeztek meg ma, csak holnapra várták őket. A véletlenség onnan eredt, mert az ötédek testvér, Kohlbrunn Matild, férjezett Mordon Jánosné, a kinél egy napot kellett volna tölteniök útközben, egész háznépestől valami temetésre ment Szombathelyre.

— Hát ez is csak nekünk szerencse, — örvendezett a házigazda, a mint a sok csókolódzásnak, ölelgetésnek vége szakadt.

— Ebédelték-e már?

— Hogyne! Pápán a «Griff»-nél.

— Nem igaz! — erösködött Zsuzsanna asszony, s el sem hitte addig, gyanusan fürkészve őket, míg meg nem esküdtek sorba.

Akkor aztán megindult a millió és millió kérdés, csodálkozó felkiáltás, leginkább Rózát illetőleg. «Istenem, hogy megnőtt ez a gyermek! De milyen szép! Mit csinálsz a hajaddal lelkecském, hogy olyan fényes, mint az acél?»

Derült, meleg és hangulatos látvány volt, a mint ott ültek hosszú évek múltán megint együtt a szőlőbeli villa mestergerendés, fehérre meszelt falú, nagy szobájában, a «Stadt Frankfurt» ebédlőjének egykori pajkos törzsvendégei, — csak az öreg kékfestő hiány-

zott, de a helyett ott volt az új hajtás, a szép Rozáli. Hejh, sok víz folyt le azóta a Vágon! Az idő sokat elszedett tőlük, csak az emlékeiket hagyta meg. A megindult beszélgetés föl-fölkavart egyet. Emlékszel-e még, mikor a bolond grófodat kiérted? Az ám, vajjon mi lett aztán belőle? Hát azt tudod-e még, mikor a pezsgőt ittuk valahol a Zugligetben a zálogba csapott óra árából? Még most is őrzöm otthon Rekettyésen az öreg órát. Sorra került azután a trenchéni élet is.

— Ott van-e még a régi czimboránk, Stromm? — tudakolta Miska.

— Csinos, deli ember még most is, — jegyezte meg Velkovicsné.

— Persze. Mert neked minden uniformis imponál, — pírított rá Velkovics.

— Czélzás akar ez lenni? — évelődött Tóth uram a sógorasszonnyal.

— Azért mondja Gyuri, — mentegetőzött Velkovicsné, mert . . . Eredj csak ki egy kicsit, Rozália kérlek. De nini, hol van Mari?

— Künn sétál valahol a szobaleánnyal, — felelte Tóthné. — Bizonyosan nem vett benneteket észre, mert különben itt volna már.

— Eredj ki Rozika, keresd meg!

— Azonnal mama, csak a kalapomat teszem föl.

Róza sejtven, hogy róla lesz szó, eltávozott, mire elbeszélte Velkovicsné, hogy a Gyuri csipós mondása voltaképen arra vonatkozik, mert a Rózának egy tava yi udvarlóját, egy hadnagyot, különös pártfogásába vette, a kinek aztán szegénynek kvietálnia kellett valami kényes ügy miatt.

— Közönséges szélhámos volt, — pattogott Velkovics. — Kompromittálta a leányunkat.

— Lehet, hogy az volt, de előkelő családból származott.

— Mit nevezesz te előkelő családnak, Zsuzsánna?

— Olyat, a ki nem maga járta ki a nemességét.

— Jó nyelved van, Zsuzsanna. Mondhatom, jó nyelved van, — mond a Velkovics úr megsértődve, deres haját markával felborzolván, a mi a közeledő vihar előjele szokott nála lenni.

Sietett is Tóthné átvinni a beszédet egyébre.

— Az idén is Rajeczen töltöttétek a nyarat?

— Sehhol se voltunk, — felelte Velkovics morgorván.

— Jele, hogy semmi bajotok nincs, — szólt közbe Tóth sógor.

— Úgyan hadd el, kérlek. Épen azért nem mentünk sehova, mert mind a ketten betegek vagyunk és nem tudtunk a helyre nézve megegyezni. Zsuzsanna vérszegény, neki déli fenyvet ajánlottak a doktorok, nekem meg vértóulásom vannak, engem Marienbadba küldtek. De minthogy Zsuzsi engem félt, én meg Zsuzsát félttem, hát nem mertük egymást ellenőrzés nélkül hagyni és inkább otthon maradtunk.

Ezen aztán úgy kaczagott Trencsén érdemes polgármestere, mint a zuhatag, mert az volt a szokása, hogy ha a mérgét nem sikerült valami vastag gorombaságban kilöknie, hát a humor édes mézében csöppentette el.

— Egyébiránt — tette hozzá, — ebből is láthatod sógor, a te amerikaius egyenlőségi tanaidnak a tart-

hatatlanságát, mert még a vér sincs egyenlően és arányosan felosztva az emberi testekben. De ez ellen még legalább védekezhetik az ember, a hogy lehet.

— No és hogy védekeznek? — kérde Tóthné.

— A mi engem illet, köpölyöztettem magamat, a vágújhelyi vörös boromat pedig, melyet magamnak rendeltem, itatom azóta Zsuzsikával; van is, nincs is már a hordó alján.

— Eredj te Luczifer! — förmedt rá Zsuzsanna asszony, kinek fagyás folytán átkozott vörös orra volt, mintegy czáfolatául annak, hogy vérszegény, — képes vagy rá megfontolatlan szavaiddal, hogy először a katonatisztekkel hoznál hárbe, most meg a részegeskedés gyánújába keversz.

Míg ilyen félig kedélyes, félig csipkelődő beszélgetés folyt bent, addig a szép Róza bejárta a szőlőt, Marit keresve mindenfelé, természetesen sehol sem találta, még a Rögi apó se tudott róla semmit.

— Nem láttam a kisasszonykát reggel óta.

Rögi apó épen a kunyhójába tartott, hogy a tapló-készletéből vegyen magához.

— Nem is voltam különben otthon, — magyarázta, mert szedőket jártam fogadni a városban.

— Mikor kezdjük a szüretet?

— Csak holnapután.

— Lesz-e sok bor?

— Apró a szem az idén, kisasszonykám. Az Isten megadta bőven, hanem az idő nem jól dajkálta meg.

Az apó eltűnt a kunyhó ajtaján ezek után, de a megnyíló ajtón át kiosont a kunyhóból a dogg, mister

Bligi. A kiállott fogság után megrázta magát, közben csak úgy pattogott a bőre s hamuszín szóréből egész porfelhő támadt.

— Ah, a Bligi! Hopsza Bligi. Gyere ide kutyuskám, — örvendezett Rozália, piros száját összecuscsorítván fütyülésre, bár az neki sehogy se sikerült. Mister Bligi mégis odajött s megismervén őt tavalyról, a farkát csóválta. Róza lehajolt hozzá, megveregette a bordáit kis kezével, a mi annak nyilván jól esett, mert egyre jobban megnyúlt és alakuporodott, nagy, okos szemével hálisan pislogva rá.

— Hát megismertél, mister? Szép tőled, aranyosom. Nos, hol az úrnőd? Nem lehet nagyon messze. Vezess hozzá!

Bligi, mintha értene, megindult a barázdán, a melyen Mari ment volt délután s mindenütt szaglászva, szimatolva, kivezette a vendég kisasszonyt az útra. Meg-megállt koronkint és hátranézett.

— Jól van jól, csak eredj előre. Ne félj no. Megyek utánad, mert te bizonyosan tudod, hol van.

Ment, ment az eb egész biztonsággal s Róza utána mindenütt, noha már csodálkozni kezdett, hogy hova mehetett Mari ilyen messzire, s nem minden szepegetés nélkül gondolta, hogy tán könnyelműség volt ő tőle is így elkalandozni ismeretlen helyen, de már könnyebbnek látszott a cél elérése a kutyával, mint a visszatérés a kutya nélkül, tehát ment ő is s egyszer csak ott találta magát a vigadó sokaság közt, a Findura szőlőjében.

Bligi csodálatos tájékozottsággal vagy ösztönnel rögtön keresztül fúrta magát a leányok csoportján, réseket nyitott magának a kikeményített, különböző

szinű s szerves összefüggésbe hozott szoknyák között s egyszer csak mit csinált örvendező pajkosságában, felugrott az első két lábával a semmit nem gyanító Tóth Marira s kiöltött veres nyelvvel megnyalta a kezét.

— Bligi, te ozudar! — kiáltott fel élénken. — Hogy jösz te ide? Jaj, hogy rám ijesztettél!

De még ennél is nagyobb volt meglepetése és ijedelme, a mint egyszerre valaki, se szó, se beszéd, átfogta a nyakát és egy csókot czuppantott az arczára jobbról-balról.

— Szent Isten, Rózal Te vagy az?

Tóth Mari piczi, kedves fejecskéje még el volt bódulva a multság emlékeitől, minden érzéke izgalmas és zavaros állapotban volt, csillogó két szeme egy képet látott, egy alakot, azt, a kit várt, — és ime, megjelenik helyette Velkovics Róza.

Halotti sápadtság borítá el vékony arczocskáját s úgy reszketett, mint a nyárfalevél.

— Istenem, mi lelt? Oly fehér vagy, mint a kréta! — kiáltá ijedten Rozália.

— Semmi, oh semmi, — mondá bágyadtan és mosolygott.

— Mi történt veled, édesem? S mit jelent rajtad ez az utálatos ruha?

Mari mintegy ösztönszerű védekezésül odatapaztotta remegő kis tenyerét barátnéja szájára.

— Egy szót se erről, még egy szót se, Rózácska, míg apródonkint mindent megmagyarázok, mert látod, ez szörnyű titok.

Sajátságos jelenet volt. Róza érezte, hogy rosszkor jött, Mari pedig épen nem tudta elpalástolni ijedel-

mét. A viszontlátás öröme helyett bizonyos hűvös áram suhant el. Egy darabig némán néztek szembe, Mari olyanféle mozdulatot tett, mintha el akarna bujni előle, majd látható lehangoltsággal kérdé:

— Hogy jössz te ide?

— A kutya vezetett.

Mari mintegy ösztönszerűleg egyet rúgott Bligin a picziny lábacskaival, mely szinte a bokáig kilátszott a Klárira szabott szoknyából.

Erre veteite fel a fejét haragosan, kevélyen Rozália (s ismert rá a közeledő Noszty)

— Úgy látszik, alkalmatlan vagyok.

— Oh dehogy, — ellenkezett Mari, de csak úgy a hfreért. — Megvallva az igazat, helyzetem egy kicsit kényes e pillanatban, mert mindjárt kezdődik a négyes és a tánczosom jönni talál.

— Mit? A tánczosod? — csodálkozott Róza, kekrekre nyitott szemekkel. — Hát mi van itt?

— Ez a pápai iparosok szüreti mulatsága.

— És te itt tánczolsz?

— Itt, — szólát bártortalanul.

— Ebben a ruhában?

— Ebben.

— Ezekkel az emberekkel?

— Ezekkel, — felelte szilárdan, de némileg idegesen, — és azért nagy szívességet tennél nekem Rózácska, ha most magamra hagynál szívem, mert mondom, hogy mindjárt jön a tánczosom.

— Hát megeszem én a tánczosodat? — fakadt ki Róza méltatlankodva. — Mari, Mari, félek, hogy te most nem jársz gaz úton.

— Persze nem járok, — hadarta szakgatottan, —

hiszen látod, hogy álruhában vagyok . . . szobalány szerepben . . . ruhát cseréltünk Klárral. Ha te most a barátnét játszod itt, könnyen észreveszik turpisságomat, kivált a tánczosom és nagy kellemetlenségbe kerülhetek. Eredj kérlek, keresd meg valahol Klárit, az majd megmagyarázza a többit, a négyes után hozzátok megyek és indulunk haza.

— Nagyon szives vagy, — mondá csipősen Róza.

A szobalányt nem volt nehéz megtalálni. Kiritt úrias öltözékében a hájul báméskodó sokaságból, mint a mákszál a zabtáblában. Mintegy tíz ölnyire a tánczhelytől egy kordé volt észrevehető, melyen egy ölpántlikázott szamar egy hordó sört hozott ki egy óra előtt. A szamarat kifogták legelni, a kordét pedig felfordították pajkos suhanozok; azon állt Klári többed magával; onnan pompásan lehetett látni mindent.

De bármily szembetűnő volt is Klára a párisi kálapban, mégis ő ismerte fel előbb Velkovics kisaszszonyt, s megrémülve, hogy minden fel van fedezve, hogy talán itt van az egész család s rögtön most «letelik az esztendő», leugrott a kordérol, hozzá szaladt kezét csókolni.

— Miféle komédia ez, Klára? — förmedt rá. — Mit csináltok ti itten?

Mire a szobalány töredelmesen bevallotta, hogy kénytelen volt Mari kisasszonymak engedni. Ő csak szegény cseléd, a ki két malomkö közé került. Eleget akarta lebeszélni, úgymond, a kisaszszonyt, de az sokkal önfejtőbb; mintsem rá hallgasson. Mindenáron fejébe vette, hogy erre a mulatságra a hol nincsenek ismerősei, ruhát vált vele s beáll a sorba a leányok

közé, hogy vajjon viszik-e tánczba a legények saját magáért.

Mindezt roppant hosszadalmasan, szakadozva, bűnbánó hangon adta elő, jelezvén kis úrnőjének azt a rögeszméjét, hogy ő rút, a kit csak a hozományáért szeretnének oltárhoz vinni, miközben Róza egy pár-szor közbeszólt: «Mari egyszerűen bolond.» «Hisz Mari szép.» Egyszer meg épen az csúszott ki a száján: «Bár csak én volnék olyan, mint Mari». Itt természetesen azt kívánta volna az illedelem, hogy Klára ellentmondjon, de Klára talán oda se figyelt, ráhagyta, a mi nyilván rosszul esett Rózának, felhúzta orrocskáját és ridegen, majdnem ellenségesen tekintett rá, a mit azonban Klára nem vett észre, mert a saját ártatlansága és a Tóth családhoz való ragaszkodása festésénél könnyekben tört ki, melyek lepergőben bizonyos festéket érintettek, mint a hogy a hegyről lecsurgó erek lemossák a talaj felületét. Klára leányasszony tehát a helyett, hogy mindent látó éles szemeivel a Róza kisasszonyét figyelje, a magát törülgette, még pedig, nem találván kötenyt a ruháján, paraszti módra a könyökével.

— Mit csinálsz te? — feddette Róza megbotránkozva. — Hát a kisasszonyod ruhaujjába kell törülközni?

Haragja azonban a kámfornál is könnyebben párolgott el. Sőt miután látta, hogy nagyon meg van ijedve, megszánta.

— No hát a mi megtörtént, az megtörtént. É. ha már így van, ne szóljunk róla senkinek. Hiszen voltaképen nem is olyan rossz ötlet, csak a néni ke ne tudja meg. Talán én magam is megcselekedtem

volna hasonló esetben. Hagyd abba azt a pityergést most már, hanem, mit is akartam csak mondani, hol cseréltétek ki a ruhát?

— A szőlőbeli kunyhóban.

— Hm. Hátha a bácsiék estefelé, a mint szokták, künn leznek a szőlőben és lehetetlen lesz visszacsereélni?

— Erre nem is gondoltunk, — hüledezett a szobaleány.

— No látjátok! — mondá diadalmasan Róza. — Úgy-e mégis jó, hogy eljöttem s figyelmeztetek effélékre. Ejh, — tette hozzá, napernyője nyelével rejtélyes betűket írva a porhanyó agyagba, — hárman közösen talán csak ki tudunk gondolni valami okosat.

Csodálatos vonzó ereje van a tilosnak az ifjú vérre. Ime, már segítette őket abban, a mit előbb gáncsolt. Miután az ő eszében villant meg a könnyelműen kereztül vitt kaland egyik még hátralevő részletének, a ruhavisszacserélésnek aggasztó volta, ezzel a vakmerő csiny mintegy az övé is lett. Sőt most már a részletek és eredmények is érdekelni kezdik. Egyetlen beleejtett csöpp az ő találékonyságából, rózsaszínűre festi, a mi előbb fekete volt. Egy kis hiúság az egész, hogy ő neki jutott eszébe, hol és mikor öltöznek át, ha az öregek künn találnak lenni a szőlőben. A hiúság viczkádozása folytán a női lélek rengetegének többi dűvadjai is megjelennek leshelyeikből. Legelő a kíváncsiság.

— Úgy látszik, nem akarta Mari, hogy lássam a tánczosát, — fűzte a gondolatait Róza. — Talán valami idomtalan tökfilkó és restelli, hogy ott legyenek?

Pedig mégis ott leszek. Odaállok észrevétlenül a háta mögé, úgy teszek, mintha nem is ismerném.

— Várjon meg itt, Klárka ham — mondá hangosan — és tartsa addig a kalapomat.

Hajadon fővel könnyebben sikerült helyet szorítani Mari közelében, kalappal feltűnő lett volna a leánysorban. Csendesen kuksolt a két hórihorgas Balánczi nővér közé beleékelve, kik a leglármásabbak voltak a csoportban, úgy hogy Trik Márton uram a szűcs, a ki valaha Olaszországban katonáskodott, azt a csipős megjegyzést tette rájuk:

— Megfordított világ ez, komámasszony (Kender Istvánnéval beszélgetett). Mikor én Venéziában feküdtem, lártam, hogy ott a macskák nyakára hatósági parancsból csöngetyűt kötnek, hogy a Szent Márkustéren levő galambok észrevegyék a macskák közeledését és menekülhessenek, itten pedig úgy látom, hogy a galambok kötnek a nyakukra csöngetyűt, már t. i. ezek a Balánczi-leányok, hogy figyelmeztessék a macskákat: «Itt vagyunk, tessék belénk harapni.»

Kender Istvánné jóízűen nevetett.

— De hiszen macska legyen az komám, a kinek ezekbe bele nem törik a foga. Gonosz falatok ezek!

E gonosz falatok között állt Róza és türelmetlenül várta a négyes megkezdését, vagyis inkább a Mari tánczosát. Vajjon milyen lehet? Miről fognak beszélgetni? Pokoli multság lesz azt hallani.

A négyes azonban nehezen szülemlett. Csak igen kevés pár állt ki a porondra. De már ezek is nagyban lekötötték a Róza kisasszony érdeklődését. A sületlen ötletek, a különböző felkiáltások, kurjongatások, mind új és eredeti volt előtte. Hát még az urak és

hölgyek viselkedése! A sikongató leányok, kiket gavallérjaik pajzánul megcsipkedtek, a ruhán keresztül, de néha kényes helyeken is, halálra mulattatták. Ez a csintalan «nyúlkálás», úgy látszik hozzátartozik a külső udvariassághoz. A melyik mesterlegény oda nem kapkod a párjához, az vagy málé ember vagy neveletlen, vagy közömbös, a ki kimutatja, hogy a portéka nem bír rá ingerrel. A leányok sívalkodnak ugyan, teszik magukat, hogy haragusznak, s gyakran hallani a fölháborodott szemérem felkiáltását: «A nehézség jöjjön a kezérel!», de a mellett alapjában kitüntetének veszik az ilyfajta merényleteket s a kin ilyenek nem estek napközben, az rosszul mulatott.

Hogy a négyes még mindig össze nem állt, restelte a rendezőség, kétségbeesve futkosott, igazított, tanakodott, a főrendező, Brozik éktelen káromkodásokkal terelte össze azokat, a kik az előbb ajánlkoztak és most szégyenszemre cserben akarják hagyni. Elfutván a leányok sora előtt, rászólt Marira:

— Hát a maga tánczosa hova lett?

— Nem tudni, — felelte Mari egyszerűen.

Nehéz feladat volt kiszorítani még néhány párt, hogy valami formája legyen (mert inkább semmi, mint valamely nevetséges kísérlet). Egyenként kiabálták a neveket a listáról, melyre Brozik feljegyezte az ajánlkozókat. Lassan-lassan előkullogtak, végre már nem hiányzott más, csak a Mari párja.

— Hogy hívják a tánczosát? — kérdezte tőle a bömbölő hangú Kolotnoki.

— Nem tudom.

— Az mégis furcsa. Úgy látszik, megszökött. Vagy

talán, maga nyelte le kisasszony, — tette hozzá vidám röhejjel.

Keresni kezdték: «Vadász úr, vadász úr!» kiáltozván, a hegyi viszhang ismételte, hasztalan, a vadász nem volt sehol. Pedig a puskája, vadásztarisznyája ott lóg a fán. Ki tud felőle? Egy lélek sem tudott. Ejnye, ez mégis különös. Egy ember mégsem gömböstit, hogy nyom nélkül tudjon elveszni.

A négyest most már meg kellett kezdeni, Mari ehát kimaradt, de a helyett majd minden figyelem rá irányult Mamák és leányok gúnyos pillantásokkal szurkálták. Ez az, kinek a tánczosa megszökött. Pedig nem is rút. A férfiak figyelme se ugrotta át. Hogy elszomorodott, — mondák. — Pedig csinos egy jószág.

Érezvén, hogy czélpontja a nyilaknak, szeretett volna itt nem lenni, elmenekülni kábító lehangoltságával, melyről számot se tudott volna adni az első perczben (ámbár érthetni, hogy bosszantó az ilyesmi), de kevély lelkének daczossága minden egyéb bizonytalan érzéseit elhomályosította és csak azért is veszteteg maradt, hogy közönyt mutathasson.

A négyes ezuttal minden látványossága és előkelősége daczára nem bírta lekötni a sokaságot, annyira uralta a vadász eltűnése. Az a körülmény, hogy a puskája, tarisznyája ott maradt, valami rejtélyes színt kölcsönzött az egésznek. Sokaknak, a kik a színházakba járnak, eszébe jutott a bűvös vadász regéje, csak a fránya Kolotnoki csattantott el egy o-toba élczet a különböző találgatásoknak közepette, olyan hangosan, hogy Mari is meghallotta:

— Ni ni, ott a vadász, fölvette a valódi alakját!

És a fölöpántlikázott szürke számárra mutatott, mely csendes filozófiával legelészett a garád szélén.

Mari öntudatlanul ökölbe szorította kis kezét. De sokért nem adná most, ha a vadász itt teremne és meghallaná, — majd adna az neki.

Néhányan mosolyogtak a Kolotnoki tréfáján, de nagy többség váltig feszegette a rejtély nyitját, míg szerencsésen rábukkant. Persze, no persze. De hogy is lehetett csak egy pillanatig mást gondolni, mikor olyan világos, mint a nap és annyira közelfekvő, mint a sótartóhoz a paprikatartó. Úgy van, úgy, Patkó volt, a híres haramia, Isten úgy segéljen, csak ő lehetett. Ide jött egy-két víg órát csapni, egy-két szép fejer cselédnek a fejét elcsavarni, a mint hogy ki is nézte a pokol pozdorjája a legszebbet. (Most már ezzel az eseménynyel előlépett Mari a legszebbnek.) Itt azonban nyilván olyan valakit pillantott meg időközben, a kitől megijedt, hogy felismeri, ucuu hát, vesd el magad, elinalt tarisznya, puska nélkül, mert bizonyosan sürgős volt neki.

Ez volt a legszínesebb magyarázat, tehát ezt hitték el. Villámként terjed el a hír, hogy Patkó volt, a híres betyár, kiről azt sirja a nóta: «Látrál-e már egy lovon hét patkót?» Édekes, hogy a hét patkóból most csak az egyik jelent meg, mert se a lovát nem hozta el a négy patkóval, se az ezüstre patkolt csizmáját, topánkát viselt, mint az urak. Már csak a fölött sopánkodtak, kivált az asszonyok, hogy nem nézték meg behatóbban, hej pedig ugyancsak meg-nézni való legény volt, — hanem hát ki gondolta volna azt akkor?

A vargák és a mészárosok, kikben van egy kis

fogdmeg természet, a fejüket vakarták: «ejnye, ejnye», mert a hét patkóból éppen az az egy a legértékesebb, a melyik itt volt, a hetedik, az aranyból való patkó, lévén kétszáz arany vérdíj kitűzve rá. Kutyateremtette, beh jó mulatságot lehetett volna ezen csapni, s ki is számították legotlan, mennyit tenne az ki szivarban, borban, míg a szelidebb lelkű szabók és mézeskalácsosok nem bibelődtek ilyen különben is már elszalasztott ábrándokkal, hanem a tényleg létező puskára és tarisznnyára nézve igyekeztek olyasforma határozatot érlelni meg, hogy szolgáltságát át a rendőrségnek, melynek szimathiánya és élheterlensége ez alkalommal sok oldalról és igen behatóan tárgyalta-tott, úgy hogy a tekintetes főkapitány úrnak, ki ilyen időtájban rendszerint ft. Szerecsen János p'ébános úrnál szokott tarokkozni, ugyancsak módja volt sokat csuklani.

Így tartott ez sokáig, késő estig, míg végre megérkezett a «Griff»-vendéglő háziszolgája, a pupos Fili és egy kis czédulát hozott a Nr. 3-tól (névszerint Fitos Jánostól) Brozik uramnak, hogy miután egy elhalaszthatatlan dolga miatt puskaja és tarisznnyája nélkül jött be a városba és már nem mehet vissza, a mint tervezte, sziveskedjék vagy elküldeni vagy hazahozni a holmiját, mire az egész legenda összeomlott, mély sajnálatára a rendezőségnek, mely szerette volna fölciczomázni vele a szüretjét.

Tóth Mariról azonban még jókor gondoskodtak, mikor a legenda még ép volt és teljes erejében virágzott, maga Repásiné asszonyom adta be azt neki kávéskanállal, úgy hogy volt benne sajnálkozás is, becsmélés is, de hisz az orvosság is úgy megy, a

keserű valami édesben, együtt véve mégis émelygős; de legalább ő maga is megnyalta végén a kanalat.

— Tudja-e leányasszony, hogy ki volt a drágalátos gavallérja, mert olyan ártatlan pofával áll itt, mintha nem tudná? Hát az bizony a rettenetes Patkó volt, a rablógyilkos, a kit kilencz vármegye pandurja fogdos. Hiába mereszti a nagy szemeit. Olyan az, mint a szentírás, hogy ő volt. Többen felismerték, Karattyán Mihály az órás pedig megesküszik rá, mert képes ujságot járat s látta abban a mappát az ábrázatáról. Maga ugyan nagy szerencsét csinált, szép rozmarin-got kötött a pártájához, mondhatom. Hiába ájuldozik most. Akkor kellett volna nem vigyorgni a szemek közé. Láttam én, a mit láttam. Oh Istenem, Istenem és az én félkegyelmű uram szedte fel. Hiszen én is hibás vagyok, hogy jobban nem tartom pórázon. De még jó, hogy le nem ütötte valahol azokon a néptelen utakon, mikor együtt jöttek (a kezeit tördelte). Csak egy hajszál hija, szentséges ég, hogy most én nem vagyok özvegyasszony.

S ezen aztán elkezdett keservesen sírni, hogy szinte a muzsikát is túlharsogta, míg Tóth Mari testét lassú reszketegség fogta el, szemei kitágultak és elhomályosodtak a rémülettől, nemesen ívezett homlokáról hideg verejtéket sajtolt ki a borzongás, minden vér elhagyta arczát és semmi egyebet nem látott, nem érzett eleinte, csak azt, hogy a szőlőföld szalad velök, a tánczó párok egyetlen gyurmává olvadnak össze, a diófák megfordulnak a koronáikkal, aztán ki tudja meddig nem érzett semmit, nem tud semmiről, csak azt látta, mikor a szemeit felnyitotta, hogy Rozália tartja a karja közt s Klári friss vizet loccsant az arczába.

— Hol vagyok? — nyögte halkán, lehelletszerűen s feje bágyadtan esett a Róza vállaira vissza.

Mari halálosan sápadt arczába lassanként kezdett visszatérni az életszín; szemeit újólag fölnyitván, megpillantá Rózát és Klárit.

— Mi történt velem?

— Hát elájultál egy kicsit. Az a csunya asszony megijesztett.

— Ah, Istenem, mennyire szégyenlem.

— No ugyan, — vigasztalta Róza. — Szóra sem érdemes. Mással is megtörténik. Katonadolog az!

Ezen a mondáson még Mari szenvedő arczán is bágyadt mosoly jelent meg, mert azt ugyan még soha senki sem állította, a mit buzgalmában Róza, hogy az elájulás katonadolog.

A Répásiné asszonyom közlése s a modora még inkább lesujtólag hatott a kedves leánykára, kit még nem értek soha viharok. Répásinének nagy kidülledt szemei voltak, mint a szitakötőnek; ezek már magukban félelmetesek, úgy rémlett neki, hogy ezek a szemek addig villámlanak, forognak üregekben, míg egyszer csak ráugranak. A félelemhez járult a rettenetes felfedezés, hogy a tánczosa rabló volt, hogy egy gyilkos tartotta karjaiban. S épen akkor jött e borzalmas közlés, mikor a szive csordultig tele volt nyugtalan vágyakkal miatta, mikor a lelke fájón édelgett a letűnt óra emlékein. Nem csoda, hogy az érzéseknek ebben az összeütközéseiben idegei fölmondták a szolgálatot, feje elszédült és elvesztette eszméletét.

Csak az elmúlt este olvasott el egy angol novellát, melynek fantasztikus meséje még ott kavargott kissé

a fejecskéjében, bár, a mai élmények miatt csak valahol alul: a szép Dolly beleszeret egy csinos fiatal emberbe, kiről nem tudja, nem is kérdezi, mi a foglalkozása, hozzá megy, boldogan élnek London egyik külvárosában, míg a menyecske férje ellenzése daczára fejébe nem veszi egyszer végig nézni egy akasztást, a hol kívül, hogy az ő férje a hóhér, mire a szegény kedves kis Dolly összerogy az iszonyattól és szörnyethal — a kegyetlen szerző szerint. Mari abban a perczben, midőn Répásiné rásujtott a borzasztó fölfedezéssel, a benyomások összekevertetvén az éjjeli olvasmány hatása alatt és a két eset némi hasonlósága miatt, egyenesen Dollynek képzelte magát, most, mikor felocsudott, szinte csodálkozni látszott, hogy ő még életben van, holott a kis Dolly szörnyethalt.

A mint annyira helyre jött, hogy elindulhattak, Róza a kezénél fogta:

— Menjünk már most haza, kedveském és vegyük az egészet úgy, hogy egy bohókás álom volt.

Szó nélkül hagyta magát elvezetni, a sok összeröfft asszony közül, kik mindenáron szerettek volna megtudni róla egyet-mást, de se Róza, se Klári nem adott nekik semmi felvilágosítást. És ez megint igazi szerencse volt a szüretelő társaságra, mert megint maradt egy kis csemege, egy második titok, mely az asszonyi koponyákban motoszkálni fog.

Róza óvakodott előhozni az esetet, ellenkezőleg mindenféle mulatságos történeteket mondott el útközben, hogy Marit szórakoztassa s gondolatait szét-hessegesse másfelé; Marit azonban egy csöppet se érdekelték a Róza elbeszélései, talán oda se figyelt

s kis kezét, melyet a magáéban tartott, még mindig reszketni érezte Róza. Mindamellettt nem akart tágl-tani, hogy szétbeszélje, összehordott hetet-havat, vsf apróságokat a macskájokról, mely mint kísértet szerepelt egy darabig, a papa híres szórakozottságáról mesélt el egy új adatot. No, ez okvetlenül meg fogja nevetetni Elmondta, hogy ebéden voltak a mult tavaszon a trencsényi pénzügyigazgatónál ő és a papája, a mama szegény betegen feküdt akkoriban; (a mit iszen neked is megírtunk, aranyosom.) Nos tehát ebéden voltak a pénzügyigazgatónál. Az atyus (t. i. Velkovics úr) abban a képzeletben, hogy otthon van, egyszer csak megszólal a levesnél, bosszúsan lecsapván a kanalat: «No ez bizony rossz leves, de bocsáuatot kérek, mert a feleségem már egy hete fekszik» lett erre nagy nevetés, a pénzügyigazgatóné elvörösödött szégyenletében, de a papa is mikor rájött, hogy nem ő a házigazda.

Mari bizony ezen se mosolyodott el, némán ment velök, mint egy árnyék. De mindegy, ha nem nevet is, vidám dolgokkal kell tartani, azért a napfény mégis szárftja a sarat, habár nem látszanék is mindjárt a szikkadás. A Királykőnél valami lilavirágot pillantott meg Róza a dombtetőn s felküldte a szobalányt; szakítsa le.

Alig hogy egyedül maradtak, Mari mohón kérdé:

— Ő is hallotta? (a szobaleányra mutatott).

— Ő is — felelte Róza

Sőhajtott és többé egy szót sem ejtett, mfg csak a csalitoshoz nem értek, mely egykor állftólag a Corvin János parkja volt. A mulatókastély rég eltűnt, de a díszcserjékből és fákból sok megmaradt, egy-egy

elvadult rózsató még most is hozza a virágait, messzire eltévedt méhek vendégfogadója, kosztot és kvártélyt nyujtván, a rózsák szirmjai.

— Bujjatok be ide a sűrűbe, ruhát cserélni — indítványozta Róza, a ki elemében volt, hogy a kellemetlen helyzetben vezető szerephez jutott. Ez alkalmas hely rá, senki sem lát. Én majd őrt állok az úton és figyelmeztetek, ha közelednék valaki.

Épen jó szerencse volt, mert alig hogy vissza kerültek, most már kiki a maga ruhájában és alig mentek néhány lépést, midőn szembe jöttek az öregek, a Velkovics pár és Tóth Mihály uram.

— No, ugyan messze elmentetek, — feddette őket Tóth Mihály — az egész hegyet tűvé tettük értetek.

— Szép az idő — felelte Róza — hát lesétáltunk a völgybe.

Marit még nem látták Velkovicsék, neki estek, összecsókolgatták.

— De milyen halovány ez a leány! — jegyzé meg Velkovicsné.

— Az igaz, nagyon sápadt vagy Mari, — riadt fel Tóth Mihály — mi történt veled?

— Nagyon megijesztette egy izé . . . (itt egy kicsit megakadt Róza, de csakhamar hozzátette) egy veszett kutya.

No az bizony megijesztette Tóth Mihály uramat is, de nagyon.

— Ne beszélj! — szisszent fel, mint a ki tüskébe ugrik — csak nem harapott meg valamelyiteket?

— Oh, dehogy, bácsi — sietett Róza megfelelni — csak az a tudat ijesztette meg Marit, hogy veszett.

— Miről tudtátok, hogy veszett? — faggatta őket Tóth Mihály.

— Csak úgy gondoltuk, mert ismeretlen volt.

— Bohók vagytok, — nevetett az öreg úr — nem minden ismeretlen kutya van megveszve. De most már forduljunk meg hazafelé, mert az asszony vár az uzsonnával.

Ideje is volt, az elhanyagolt nap utolsó sugarai vilámlottak a szőlőleveleken s otthon Tóthné nagyasszony már egy jó félórája zsémbel, hogy mind elpang a kávéhoz való tej a tűzhelyen.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

(Mikor a leányok a gyertyát eloltják.)

Ennyi mindenféle mellékeseményt fiadzott a pápai iparos ifjúság híres somlyai szürete, mely egy nappal előbb zajlott le az általános szüretnél. Tóthéknál természetesen egyetlen szó sem esett róla, a fiatalok hallgattak a kalandjokról, de különben is volt ott most elég anyag a beszélgetésre. Rögi apó azonban estére mégis meghozta a hírt, a csőzők mind jól informált emberek, hogy az istentelen Patkó hír szerint itt járt ma a hegyen s a Findura szőlőjében táncoló pápai asszonyok és leányok füleiből mind kiszedte az arany fülbevalókat (lehetett vagy félvéka egy rakáson) aztán odébb állt. A nagyasszony a konyhába szedte fel ezt az ujságot s halálra rémült képpel jött be jelenteni a vacsoránál ülő társaságnak. A két leány jelentősen nézett össze, de szerencsére senki sem vette őket észre, mert a Velkovicsné sikoltása foglalta el a főfigyelmet, melynek kapcsán kijelentette, hogy ő egy világért se marad akkor itt éjszakára, fogasson be a sógor és vitesse Pápára a fogadóba, a hol rendőrség van. Ezt a nézetet Velkovics polgármester úr is osztotta, mert ő ugyan nem fél az ördögtől sem, de nem szereti az éjjeli jeleneteket, ha álmában háborgatják, már pedig, ha Patkó itt tartózkodik a hegyen, akkor

okvetlenül ellátogat ide, lévén a Tóth Mihály nábobi híre nagy csalétek.

— Nem volna egy csöpp ép esze, nagyon lenéz-ném, — fejezte ki magát — ha ide el nem látogatna.

Némi bátorság csak Rózánál nyilvánult.

— Ugyan ne nyugtalankodjék papa, hiszen elég sokan vagyunk, hogy egy ember ne tudjon velünk elbánni. Itt van a bácsi, a kocsisa, a vinczellérje és végre itt vannak a puskák, — neki pedig nincs is puskája.

— Hát én nem vagyok itt? — sértődött meg az apai méltóság Velkovicsban. — Hát én kutya vagyok? Engem nem is említesz, mi? (Szemrehányólag tekintett a kezeit tördelő Velkovicsnéra) A saját gyermekem és nem is említ. Mit várjon az ember a világtól, Zsuzsanna?

— Bocsásson meg, apuska, de úgy vettem a dolgot, hogy magát aludni hagyjuk.

— Úgy? Hm. Jó. De honnan veszed, hogy Patkó egyedül van? Miért ne lehetne itt az egész bandája? És hogy puskája sincs Patkónak?

— Mert tudom... azaz csak gondolom — javította ki magát Róza.

— Oh, te macska! Hogy képzeled te Patkót? Bizonyosan parazzal puska helyett. No persze.

A szegény Mari ezalatt remegve ült székén s úgy dobogott a szíve, mint a kis madáré, ha a héja szárnycsattogását hallja.

Velkovicsékat e riasztó híre ugyancsak nem lehetett volna ott tartani éjjelre, ha a tornyosuló felhők miatt be nem áll a szuroksötétség, úgy hogy még talán a bagoly se látott ez este s azonfelül a házi gazda is igyekezett őket más véleményre téríteni.

— Először is Pápára menni nagy megszeppenésre mutatna. Pedig mit szólna ahhoz a világ, hogy a trencsényi polgármester megijedt? Hát ki áll már helyt, ha egy ilyen előkelő hatósági közeg is elbukik? (Hm, ebben van valami igaz — dünnyögte Velkovics György.) Másodszor hibás dolog azt hinni, hogy Pápán rendőrség van, vagy hogy ha van, ott legyen, a hol veszedelemben forogna. Harmadszor úgy áll a dolog, hogy ha Patkó csakugyan itt van a hegyen és ma hozzánk akar betörni, akkor bizonyosan szemmel tartja a házat, következésképp mindent megtud, azt is észreveszi, hogy a városba szöktök előle, sőt azt fogja gondolni, a mi féltett kincseinket is magatokkal viszitek, minélfogva útközben fog megtámadni és kifosztani. Már pedig itthon a falak közt mégis könnyebb a védekezés, mint a nyílt úton, a hol bokorból, csalitból egykettőre lepuffantanak benneteket. Azért hát szó sincs róla, hogy eleresszelek...

— Hiszen csak úgy értem, lelkem sógor, — vágott közbe Velkovicsné asszony aggódó hangon — hogy nappalra mindig idejönnénk és csak az éjszakákat töltendők a városban.

— De Zsuzsanna! Hát nem hallottad, hogy lepuffantanának az úton?

— Ellenben nézzük csak — folytatta Tóth Mihály — mi vár ránk itthon? Valószínű, hogy Patkó ránk se gondol és ide nem jön, annál kevésbé, mert azt hallja, hogy vendégek vannak, meg azért, mert tudja, hogy egy szőlőbeli nyaralóban nincsen értékes holmi és hogy a jómódú ember se hord magával degesz tárczát szüretre. De tegyük fel, hogy betör, nos, hát itt hagyja a foga fehérét. Az én jó Lankaszteremmel

magam elbánok három-négy emberrel, a kocsisom huszár volt, bátor ember, Rögi apó húséges, mint egy vén kutya s azonfelül itt van a Bligi is. Majd akkor nézzétek meg Bligit, mit tud, ha a gazdáit bántják.

— És terringette itt vagyok én is — verte a mellét Velkovics, a sok biztató szótól átmelegedve. — Hanem csak akkor költsetek fel, ha nagy baj van, mert izé... mert nem szeretek ölni.

Még sokáig tárgyalták ezt a témát, Krisztina asszony pompás puncsot készített, a mi igen jól esett, mert megindulván künn az eső, a szoba levegője hűvös lett és minél tovább hányták-vetették a Patkó ottlétét, annál többet vesztett félelmetes voltából, utoljára már csak nevettek rajta, hanem azért Krisztina asszony mégis eltűnt egy félóra és gyertyával járván a pinozéban Klárival, ott egy helyen elásták a használatban levő ezüstöt, Tóth Mihály pedig arra való tekintettel, hogy Mari nagyon halovány, megnyugtatósa végett elküldte Rögi apót a Potornyayék szőlőjébe (a negyedik szomszéd innen), hol villát építettek a kőművesek, ezekből fölfogadott borsos áron hármat. S ellátván őket puskákkal, egész éjjel ott strázsáltak fegyveresen a ház körül, minélfogva úgy aludt Velkovics uram a kiállott utazás fáradságaitól eltörődve és a beszédett italoktól elringatva, mint a tej, sőt mindenki nyugodtan aludt, csak Mari nem, ki egész éjjel ide-oda hánykolódott az ágyban; Róza vele hálván egy szobában, többször hallotta sóhajtani, de úgy tett, mintha semmit se venne észre.

Minden egyébként tekintetben nyugodalmas volt az éjszaka, melynek semmi története nincs, ha csak a Velkovics úr különös álmát nem vesszük, melyet

bizonyos transcedentális ködbe burkolva beszélte el a reggelineél. Ugyanis a szécsényi határban kóborolt álmában Miska sógorával. Ürgét öntöttek a Forgách-féle birtokon, mint annyiszor hajdanta, fiú korukban. A harmadik kalap víznel, mert kalapban hordták a vizet (a mit úgymond, épenséggel föl nem foghat, mivel szalmakalapja volt), ürge helyett Patkó, a híres haramia ugrott ki átázottan a lyukból és rákiáltván Velkovicsra: «pénzedet vagy életedet», egyenesen ráemelte a pisztolyt, elcsattantotta a kakast és most jön már a csodálatos, mert a pisztoly nem sült el (persze, nedves is lehetett a puskapor), szóval a kakas nem teljesítette a pisztolybeli kakasok kötelességét, hanem az igazi eleven kakasokét, — elkukorékolta magát. Velkovics fölébredt erre s polgármesteri becsületére állítja, így ébren, teljes öntudatnál is hallotta még a kisérteties kukorékolást, mintha a föld alól hangzanék.

Voltak, a kik csodálkoznak; Kipeczkiné, a szakácsné, a ki a tejes szilkét hozta, még keresztet is vetett magára, csak Tóthné kaczagott fel jókedvűen.

— No, az bizony az én kakasom volt, sógor, a mit két tyúkkal együtt tegnap vettem egy somlyó-vásárhelyi asszonytól tyúklevesekre, s baromfi-ól hiányában abba a szobába zártam, a vén ládába, a hol maga hált, s nagy örömben, mikor délután megjöttek, elfelejtettem onnan kivenni.

Az ebből származott derűltséggel kezdődvén a nap, annak verőfényében oszladozni kezdett a tegnap esti ijedtség; különben is hangos lett már az egész hegy a szüretelők dalától, jókedvű kurjongatásaitól és barátságosan nyájas az égnek szálló füstoszlopoktól, me-

lyek a szőlőkben kigyúló tüzekről származtak. Ekhós szekerek csikorogtak a meredek utakon Minden vidékről összegyűlt malaczbandák kóboroltak borház-tól-borházhoz, czinczongtatva hegedűiket. Pajkos gyerekek lármája verte föl, a mi még a csendből megmaradt, addig is, míg a must elkészül, sárkányokat eregetve, melyek ott röpködtek a somlyói solymok útjain. Tegnap, tegnapelőtt még egy-egy hirlap volt lenge testük, a gondolatszabadság futárja mindenik s ma már a gyerekek madzagján fetrengtek és kínlódtak a szellők játékában.

A hegy benépesedése teljesen helyreállította a közbátorságot. Tóthné kiásta az ezüstjét, sőt a mi még megmaradt a Patkó-legendából, annak is a végére járt Tóth Mihály, a ki bement Pápára délelőtt holmi csemegéket beszerezni a vendégei számára. Kiváncsian várták, még pedig vegyes érzelmekkel, milyen híreket hoz.

— Mit hallottál Patkóról? — rohanta meg Velkovics.

— Mindent.

— Vagyis?

— Ott hált a «Griff»-ben. Magam is betértem egy pohár sörre, beszéltem a vendéglóssel.

— És?

— Azt beszélte, hogy csakugyan ott volt az iparos ifjúság szüretén tegnap, aztán meghált a «Griff»-ben.

— Természetesen elfogták?

— Nem biz azt, elment reggel, elutazott.

— Hogyan? Hát nem fogták el? Soha ilyen gyámszolgálatot! — kiáltott fel Velkovics.

— Nem lehetett elfogni, — jegyezte meg Tóth Mihály nagy flegmával.

— Nem lehetett? — szörnyűködött Velkovics. No, azt szeretném én látni. Hát ugyan mért ne lehetett volna?

— Egyszerűen azért, mert nem Patkó volt.

— Hát ki volt? — kiálták erre egyszerre hárman is, csalódottan.

Csak a Mari kisasszony szemein látszott úgy, mintha valami fénycsík futna rajtok keresztül.

— Nevetségesek vagytok a kíváncsiságtokkal, vélte Tóth uram. — Nem volt Patkó, punktum, egy közönséges utas volt, utazgató diák vagy ilyesmi, szóval nem érdekes eset ezentúl.

De így, de úgy, — faggatták a gazdát, legkiváltképen Velkovics Róza, — mégis csak érdekes volna tudni, ki lehetett s miért jutott abba a hfrbe, hogy Patkó. Akarva nem akarva, el kellett tehát mondania mindent, a mit hallott. Teljesíté is aztán azzal a dörmögéssel: «Jaj, kedves hugocskám, ha téged minden ember érdekel, a ki nem Patkó, akkor aztán a te kíváncsiságod nagyobb a tengernél és biz azon hajók is járhatnának.»

Föl se vette Róza a bácsi gúnyolódását, a helyett megczirógatta szépen a borostás szakállát, a mire az nyomban beszédessé lett.

— Hogy, azt mondják, ott volt a szüreten, a hol senki se ismerte és valami ismeretlen szép leányba bolondult bele.

Jó, hogy most senki se figyelt Marira, a ki olyan piros lett, mint a láng, egész a homloka hegyéig.

— Egyszer csak, így beszélük, épen valami tánczra

volt foglalkozva fruskájával, — folytatá Tóth uram, míg Mari egészen a tányérja fölé hajlott, mintha a csirkecsontokkal foglalkoznék, s oda se figyelne, pedig mohón nyelt el minden szót, a szent ígét se különben, — keresi a tánczosát, hát nincs sehol, de nem lett volna semmi, hiszen nem ritkaság az elugrott tánczos, a ki kiábrándul a leányzójából . . .

Mari összerezett. Az anyja odaszólt:

— Mi bajod, szivecském?

— Megijedtem mama, hogy egy csont akadt meg a nyeldeklobben.

— Vigyázz fiam, mert tudok eseteket . . .

De az esetekbe bele nem bonyolódhatott, mert mindenki a gazdára figyelt, a ki következőleg folytatta:

— Van olyan is, a ki megmámorosodik s egyszerűen ezért marad el. De itt az volt az eset, hogy az elszőkött tánczos a puskáját és vadásztarisznyáját, pedig hallom, mind a kettő értékes volt, ott hagyta. Ez volt a fogantyú aztán a fantáziák élesztéséhez és ahhoz az ötlethez, hogy az ismeretlen nem lehetett más, mint Patkó barátunk. Este azonban befagyott a dolog, mert az ismeretlen «spéczi», a ki, hirtelen eszébe jutván valamely elvégzendő dolga, azzal az elhatározással szaladt be a városba, hogy még visszatér, kiküldte a vendéglő szolgáját a puskájáért, meghált a «Griff»-ben, s ma reggel annak módja és rendje szerint kifizetvén számláját, Isten hírével elutazott.

— Nem tudja a bácsi, hogy hívták?

— Valami Fitos vagy Mikos néven jegyezte be magát a vendéglőpra, és hogy igen csinos, kellemetes fiatalember volt . . .

— Hát aztán mit tud még a bácsi, hogy van tovább?

— Nincsen tovább.

— Kár, — mondta Velkovics, — legalább föl-kavarta egy kicsit a mi vérünket. Kár az egész Patkóért, hogy így összezsugorodott az eset.

— Mindjárt gondoltam, hogy pletyka lesz, — botránkozott meg Velkovicsné. — Nem hiába mondom, hogy az Isten rosszul teremtette az embert, ki kellett volna mérnie a szavakat, mint a búzakalászbá a szemeket, hogy ennyi és annyi jut egy-egy emberi nyelv számára, például egy milliárd szó, ha ezeket ledarálta az utolsóig, megdermedne a nyelv és meg nem mozdulna többé, akkor aztán jobban meggondolnák az emberek, hogy mit beszélnek s nem pazarolnák a szókészletüket üres, valótlan fecsegésre.

— Oh, szegény Zsuzsannám, akkor te már régen néma lennél, — szavalta Velkovics úr nagy páthosszal.

— Látod, ez az! Ez az a haszontalan szófecsérlés, — kerekedett felül Zsuzsanna asszony, bámulatos nyelvfürgeséggel.

Tóthné e közben a hozott csomagokon jártatván tekintetét, lesújtó fölfedezést tett.

— Ember, te elfelejtettél élesztőt hozni!

Mire Tóth úr a homlokára ütött és mindenféle mentegetődzéssel igyekezett enyhíteni a felesége bosszúságát, melybe teljesen belefűlt a Patkó-legenda földerítésének érdeme. A nap főeseménye az lett, hogy nem hozott élesztőt s most már se kenyeret nem lehet sütni, se kalácsot a kávéhoz, ha csak valaki be nem szalad délután a városba.

Pedig bizony hozott Tóth uram elég élesztőt. Az

anyag, melyet elbeszélésével a leányfejekbe kevert, a legtitkosabb gondolataik közé, ott forrt, ott bugyborékkolt és előre látható volt, hogy bizalmas közlésekre fog vezetni. Róza most már többet tudott, mintsem érdemes lett volna tovább titkolózni. Hiszen már látott, csak még nem jól. Igaz, hogy még csak botorkált, de már ott volt a kényes területen. Azonfelül Róza érdemeket is szerzett, hiszen készséges szövetségese lett Marinak és végre magáról az esetről is lehullt a rettenet ruhája. A borzalmas, csúf Patkó eloszlott a levegőben, mint a köd, s maradt megint a csinos vadász.

A két leányszivnek okvetlenül meg kellett nyílnia egymás előtt. Mikor esténként levetkeztek fehér függönyös hálószobájukban, eloltották a gyertyát, és nem jött álom a szemeikre. A nappali embert betakarja mosolygós, nyugodt, vagy gőgös betanult szerepével és arczával a sötét fátyol, az éj, melyet gyöngén átfest az ablakon beszűrődő holdvilág bágyadt fénye, s mint héjából a csiga, kijön a külső emberből a belső ember és elbeszélget magával... Hát bizony csak épen a helyes szót kell akkor eltalálni a másik léleknek a másik ágyban s két titkos világnak a nyíló kapuja csikordul meg.

— Alszol már, Mari?

— Nem, még nem.

— Arról gondolkozom, hogy ki lehetett az a te tánczosod. Van valami különös, valami titokzatos a dologban. Nekem legalább úgy látszik. Nem gondoldod?

— De, de, — hagyja rá Mari, s magára húzza a paplant, hogy csak a szája, meg a szeme marad ta-

karatlan, — noha kisült, hogy nem az volt, a kinek mondták, de hogy is lehetett volna az?

— Hogyan? Te tehát nem hitted Patkónak?

— Soha! — felelte elhirtelenkedve. — Hiszen az lehetetlenség! Csak rá kell nézni.

— Vagyis azt akarod mondani, hogy becsületes kinézése volt?

— Valóban az volt.

— Hm. Szőke volt vagy barna?

— Barna, — úgy gondolom.

— Ej, csak gondolod? Az ilyesmit minden leány tudja minden tánczosáról és rendszerint csak azokat nem akarja tudni, a kik különösen megbűvölték. Ez gyanús tünet. Erről ismerni meg a szerelmet.

Az ágynemű sustorgott odaát, jele, hogy Mari nyugtalanul mozdult meg erre a szóra.

— Talán nem minden leány egyforma, — jegyezte meg fojtott hangon.

— Na, na! Ebben a tekintetben mind egy bordában szótték.

— Vagyis hogy te olyan vagy.

— Természetesen, szivecském. Nekem is van egy olyan alakom, a kinek az arca éjjel-nappal megjeleNIK előttem, örökké látom és mégis örökké szomjazom, hogy bár csak láthatnám.

— És nem tudod, milyen? — kérde Mari.

— Tudom, de valami megbénft, mikor másnak akarnám elmondani. Mintha azzal, hogy nem szólok róla, magamnak tartanám.

— No látod!

— Semmit se látok, mert előtted, tudd meg, nincs titkom. Kivált mióta azt hiszem, hogy te is titkolsz

valakit. Az én alakom csinos fiú, nagy fekete szeme van, mint a bogár. Nos, a te tánczosodnak milyen szeme volt?

— Fekete szeme.

— Az én alakomnak keskeny képe van, szép homloka, sűrű szőghaja.

— Ennek is az volt, — sóhajtá Mari.

— Ugyan eredj! Te csak rámondod.

— De igazán olyan volt. Úgy írtad le, mintha csak ismernéd.

— No látod, hogy tudod, s előttem mégis eltitkoltad volna, — hányta szemére Róza.

Addig-addig csevegtek a két alakról, hogy egy-egy áruló szó a Mari ajkairól is kicsúszott; szerelemben a sötétség érleli az őszinteséget.

— Ah Istenem, Mari, úgy látszik nekem, tetszik neked.

— Azt én nem mondtam.

— Ne is tagadd, édesem.

— Nos, ha épen akarod, hát bevallom, de el ne mondd, kérlek, senkinek.

— Isten mentsen attól, rólam biztos lehetsz, hiszen cseréltünk; titokért titok.

— Aztán látod, úgyis csak olyan az egész, mint a permeteg eső, — sóhajtott fel Mari. — Elmúlt, mielőtt megkezdődött, köd, semmi.

— Csak egyet nem értek, Mari lelke, miként akadhatott meg a szemed valakin épen azokban a rétegekben, a hol tegnap voltál. Még ha legalább Patkó lett volna, Patkót még értettem, Patkó végre is legény lehet a talpán és az igen gyakran előfordul, kivált a regényekben, hogy az úri leány beleszeret

— *Ah Istenem, Mari, úgy látszik nekem, tetszik neked.*

egy délcezeg brigantiba. Még a szép juhászbojtárt is körülengí némi költészet, de egy mesterlegénybe beleszeretni, az mégis shoking.

— Ejh, a tied talán valami princz, vagy mi?

— Az enyim huszárhadnagy, — felelte Róza egy sóhajjal.

— Az enyim is egészen olyan, mint egy czivil-ruhába öltözött huszárhadnagy, de lehetne álruhás gróf is.

— Látnád az enyimnek a termetét, olyan, mint a a szarvasé.

— Akár a hajlékony nádszál, olyan az enyimé.

— Hát még a szép vékony bajusza.

— Talán olyan, mint a hőszinczéré?

— Kikérem a sértő megjegyzéseket. A legszebb bajusz az ármádiában, fölfelé kunkorodó.

— Nem különb az enyimnél.

— Az a hamis mosolygása, ha incselkedik.

— És az a szelid nézése, ha mosolyog.

— Az enyimnek a származása előkelő, majd csak nem arisztokrata.

— Az enyim meg abból az arisztokráciából származik, mely nem a királyoktól ered, hanem az Isten-től. Ez a természet arisztokráciája. A királyok arisztokratái közt van tömpe orrú, pupos, csenevész ember, a természet arisztokráciáját ellenben az erő és a szépség teszi.

— De hát a hol együtt fordul elő mind a kettő?

— Mindegy, mégse cserélnék veled.

— Van is neked izlésed! Tudod is te megítélni.

Így liczitáltak egymásra, néha átcsapva némely személyeskedő, csípős megjegyzésekre is, a melyekből

nyilván harag lett volna, ha a nagy versengési buzgalomban olyan jó tulajdonságokat is föl nem hoznak a kegyeltjeik mellett, kifogyván a jelentékenyekből, a melyeken okvetlenül nevetni kellett, mint pl. hogy a Róza hadnagya olyan szépen tud fűtyülni, mint egy rigó, és a Mari vadásza úgy tud petyegetni az ujjai-
val, mint az ostorpattogtatás, a szivarja füstjét pedig az orrán keresztül bocsátja ki.

— Aha! Most kezdelek már megérteni, hogy tégged a füstölt orr vonz. No, ilyenből én nem kérek, hahaha.

Lassankint azonban a derűltséggel megszaggatott versengésbe belevegyül egy-egy ástás is. Majmuna álomtündér, bár lomha léptekkel, de teljes bizonyossággal közeledik és betapasztja mézes ujjai-
val a szemhéjaikat. Pedig ez egyszer módjában lenne nem becsukni, a mint tiszte hozza, a szemeiket, esetleg ki is nyithatná, ha akarná; mert tündér lévén, mindenről tud, megsúghatná hát nekik igen könnyen . . . Oh, leányok, leányok, ne bolondozzatok, egymás hegyibe hordva ifjaitok magasztalását, melyik a különb közöttük, még össze találnátok zördülni e fölött, mikor pedig hiábavaló feleselés az egész, mert együgyűn azon emberről beszéltek mind a ketten . . .

De Majmuna a maga dolgához tartja magát, elal-
tatja a két leányt, elküldi mind a kettőt folytatni az álmok országában, a minek az eleje ébren történt, s mikor reggel fölkelnek és a napsugár betódul az ablakon, egymásra mosolyognak szemérmesen, mint a kik már mindent tudnak.

Mégis, bár ezentúl elég érdekes beszélgetni való-
juk lett volna, Mari feltűnően kereste a magányt.

Még Rózát is kerülte, órákig előgyelgett egyedül a szőlőben, töprengve, ábrándozva, lesve az égen úszó felhőket, vajjon hova mennek, minek mennek, ki küldi őket? Hát a madarak mi indokból szállnak keresztül-kasul a légi utakon, czéljuk van-e, vagy csak úgy taláломra röpködnek? És ha jobbra száll az egyik, balra a másik, találkoznak-e még valamikor, és ha találkoznak, ráösmernek-e egymásra? Honnan tudja a kakuk, hány évet él az illető, a ki megkérdezte és hátha két ember kérdezi egyszerre, hogyan felel nekik? Mit érezhet a méh, mikor a rózsa kelyhében hempereg? Ilyenféle problémákon törte a fejét, mert bizonyos rokonságban voltak legbensőbb, legtitkosabb tépelődéseivel, melyek a körül forogtak, nem volt-e konokság, oktalan góg, köd elöl, köd hátul, elzárni az utat a vadász elöl, hogy közeledhessék? Bizony csúf kegyetlenség volt. Pedig hogy rimánkodott a szegény vadász, — kétségtelen az egyedüli lény, a ki azért szerette, mert tetszett neki, a testi alakja tetszett.

A világ kerekéből ugyancsak ki nem esett volna egyetlen küllő sem, ha megengedi neki, hogy legalább valamely álnévre vagy betűjegyre írhasson neki. Milyen mulatságos lett volna olvasni a leveleit s felelni azokra. Ha más egyebet nem veszünk is, de már magáért a mulatságért kár.

Hogy ezek a kérdések bolygatják Marit, csak Róza vette észre, a ki már keresztül ment ezen a betegségen s minden szimptomáját ismeri. Az se kerülte ki figyelmét egy-két nap múlva, hogy sokat sugdos Klárával, s mert Klári előtte való nap bent volt a városban, könnyű kitalálni, hogy egyúttal bizonyos

nyomozásokat végzett a «Griff»-beli pinczéreknél. Vajjon mit süthetett ki? Kíváncsi volt, de Mari elzárkózott. Ez ismét új titok. S minden diót külön kell feltörni.

Mi, a kik mindent tudunk, a mit akarunk, elárulhatjuk, a hűséges Klári csakugyan tudakozódott a «Griff»-ben, de csak annyit tudott meg, hogy a vadász egy-egy forint borraivalót adott a pinczéréknek, mikor elment. Ugyancsak akkor egy katonatiszt is ott volt szállva, a ki ismerte a vadászt, mert beszélgettek együtt, csakhogy az a katonatiszt is elutazott harmadnapra, Isten tudja, hova.

Mindez nyilván megint bő tápot adott a Mari fantáziájának. Hogyan? Egy-egy forint borraivalót adott a szolgálknak, hisz az akkor úr. És a katonatiszttel beszélgetett! Talán barátja is volt. De ha úr, mit keresett volna az iparosok szüretjén? Kőd ez egész végig, köd és köd. Ki nem igazodik ebből a káptalan sem. Ha csak az a kis húsdarab nem, a melyiknek több ereje és biztosabb ítélete van ilyenben a káptalannál.

Csak az öregek nem sejtettek semmit, mind a mellett feltűnt nekik, hogy Mari búslakodó, s arczába valami fájdalmas vonás lopta be magát. Összerezzen, ha hozzá szólnak, mintha álmából költenék fel. Szemeiből édes bús melankholia tükröződik, nem nevet, nem hanczurozik, nem ugrál odakünn, mint azelőtt, hogy az egész ház víg volt a rezgésétől, hanem elvonúl valahová és órákig elmereng a nagy semmin, elringatja lelkét a falevelek zizegésén. Hisz a falevelek is bizonyosan panaszkodnak, őszi szél sóhajában. Csak azt nem tudni, hogy miről,

Az öregek szintén panaszkodnak, beszélnek egymás közt:

— Mariska megváltozott. Valami baja van. Se nem iszik, se nem eszik, csak örökké gondolkozik.

Különösen Tóthné faggatja váltig:

— Min gondolkozol annyit? Nem jó az, papnak való az, a ki a prédikációkon törli a fejét, de mi szükséged neked gondolkoznod, mikor itt vagyunk mi, szüleid. Nem vagy beteg? Nem kívánsz valamit?

— Nem, nem. Igazán nincsen semmi bajom.

A dologhoz végre, mint legfelsőbb fórum, Tóth úr is hozzá szólt:

— Rosszúl van fűtve a gép, ez az egész... a gépen fordul meg minden. A somlyói levegő nem jó neki, tehát nincs jó étvágya, s mert nincsen jó étvágya, tehát nincs jó kedve sem. A gépet jól kell fűteni, ez az egész, igaz-e Gyurka?

— Meglehet, — nevetett Velkovics, — ti ördögös amerikaiak többnyire eltaláljátok a dolgot, de ez, ha igaz, egyszersmind azt is jelenti, hogy a gépet olyan helyre kell vinni, a hol jól fűtik, vagyis hazaviszed Marit Rekettyésre, nekünk pedig útilaput kötsz a talpunkra.

— Hohó? Ez ellen tiltakozom, mert ha arra kerülne is a sor, szerencsémnek tartanám, ha itt hagyhatnám nektek a szakácsnét, meg a pinczét, meg az éléstárt.

Sor nem került rá. Tóthék most is itt töltötték rokonaik társaságában a vénasszonyok nyarát, úgy mint máskor, csak az őszi esőzések beálltával utaztak haza, Mari azonban otthon is szomorú maradt, úgy hogy Tóthné asszonyom nagy sopánkodással panasz-

kodott fűnek-fának, a doktornak, az ispánnénak, a jegyzőnének, papnénak, a doktornénak és mindenkinek, a kivel szóba állott, hogy Mari nagy változáson ment át, az a szilaj, akaratos gyermek most olyan szelid, jó, mint egy bárány (félek, hogy ez valami rosszat jelent) és hogy olyan szomorú, mint egy szent és olyan halovány, mint egy lilium.

A doktor azt mondta, hogy a szomorúság ellen nem tud mediczinát, a ióság ellen pedig kár volna receptet írni; az ispánné, a ki babonás asszonyosság volt, abban találta a dolog nyitját, hogy a kisasszony nyilván megijedt valamely látománytól s el kellene bucsúra vinni Szent-Malárdra, a hol a csodakútból igyék kilencz olyan gyűszűből, melynek mindenike más-más szűz leány ujján volt (Jaj, lelkem, — pirongatta meg Tóth uram a feleségét, mikor ezzel előhozakodott, — hol a pokolba vegyek én ilyen gyűszűt, és még hozzá kilenczet l), a jegyzőné ráolvasást ajánlott, a legvalószínűbb volt a doktorné gyanuja, hogy szemtől jött Marira a baj, s legjobb lesz száritott levendulával megfüstölni, mfgnem a tiszteletesné, Kerekes Dánielné asszonyom csak ennyit mondott magyarul:

— Már az pedig úgy szokott lenni ilyen időtájt, és a ki ellopta az orczája pirosságát, instálom, majd megtetszik látni, vissza is hozza azt. Az efféle tolvajt nem szükséges körözni.

TIZENHATODIK FEJEZET.

(Egy kis kóistoló az önkormányzati tevékenység mezejéről.)

A nagy vagyon semmit se változtatott Kopereczky alapjelmén. Érdekes mixium compositum volt; fősvény és bőkezű, sőt pazarló. Vegyelemeire bontva, van benne egy kevés a felvidéki gavallérból, szeret sokat mutatni, ha nem kerül nagyon sokba, egy kevés az oligarchából, jól esik egy kis erőszakot gyakorolni másokon, a saját szeszélyei kedvéért, ha nem jár nagy veszedelemmel, és végre némi kapzsi üzleti vér is beleszorúlt, mely arra ösztökéli, hogy minden egyes tényből kihúzza a maga kis polgári hasznát.

Elméletben talán kizárják egymást e tulajdonságok, mert hogyan lehetne gavallér a haszonleső? Tűz és víz együtt. Ám a gyakorlatban elférnek.

Ha a dalárda, a tűzoltó-egyesület, vagy valamely más kunyoráló küldöttség jelent meg nála, akképen okoskodott: Ezek most száz forint adományra számítnak tőlem (s ez a kicsiny becslés némi bosszúsággal tölté el), pedig voltaképen háromszáz forintot kellene adnom a vagyonomhoz és a nevemhez mérve (s itt a góg önté el vonásait), de nem vagyok bolond, hogy annyit adjak (szötte tovább gondolatait neki-vidámult, szelid arczca), adok nekik, a szemtelen tolvaj rablóknak kétszáz forintot, punktum, — és

adott nekik a kifizetésnél (melyet rendszerint a hú Bubenik teljesített) százötven forintot, — azt is köszönjék meg.

Még jellegzetesebb példa, midőn karácsony után Klementy szerkesztő úr jelent meg nála Mæcenást keresve «Bontó vármegye monografiája és főispánjai napjainkig» című művére, mely minden új főispán alatt mint megjelenendő kísért, de azért hihetőleg sohase lát nyomdafestéket, talán nincs megírva sem. E keresésben mindenekelőtt, azaz kizárólag báró Koperoczkyhez fordult, hangoztatván, hogy a vármegye becsülete és dicsősége függ a mű megjelenésétől. A főispán maga is belátta ezt, kedvetlenül kérdezvén :

— S mennyire rúgnának a költségek?

— Ötszáz forintra, méltóságos uram.

— Az sok, nagyon sok.

Morgott valamit a rossz termésről és a tömérdek kiadásról.

— Tekintettel azonban, hogy a mű napjainkig terjed, méltóságos uram, egészen napjainkig, vagyis . . .

— Értem, kedves Klementy. Azt akarja ön mondani, hogy én is benne leszek. Hát szép, szép, de talán mégis jobb volna, ha az utódom alatt jelenik meg a munka.

— Miért lenne jobb, esedezem?

— Mert akkor még jobban benne lehetnék, egész működésem kidomborodva, a hogy önök mondják.

— Ah, Istenem! — sóhajtott fel Klementy szerkesztő úr, ki a váltakozó politikai viszonyok szerint már egykor Clementnek is írta a nevét s valószínűleg ez volt az igazi. — Ah, Istenem, arra semmi kilátás, hogy méltóságod megbukjék.

— Ötszáz forintra, méltóságos uram.

— Ön gonosz hizelgő Klementy úr.

— Higyje meg a méltóságos báró, hogy túl fog engem élni a főispáni széken s ez esetben...

— Nos, ez esetben halála utánra maradna a munka megjelenése.

— Az lehetetlen, könyörgöm.

— Miért volna lehetetlen?

— Mert nincs olyan ember az országban, a ki az én irásomat el tudná olvasni. A szedők tizszer is eljönnek naponkint, hogy egyes szavakat kibetűzzek nekik. A munkának tehát az én életemben kell megjelenie, vagy különben elvész az emberiségre nézve s ezt méltóságod nem akarhatja.

— Nem, semmi esetre sem akarom, — mentegődött a főispán, — de ötszáz forint sok pénz, nagyon sok pénz, s arra gondoltam, hogy talán leiratom az ön felügyelete alatt, tisztán, olvashatón a megyei irnokokkal.

Klementy úr sarokba szoríttatván, belátta, hogy engednie kell az összegre nézve, minélfogva ekképen szólott:

— Nézzük csak, méltóságos uram... egy kis számvetést csináltam a fejemben, s úgy látom, szigorúan megszorítva mindent, talán kijönnék négyszáz forinttal.

— S azt persze tőlem várná ön? Nos, meg is adnám szívesen, de nekem most, édes barátom, nincs arra való pénzem, teljességgel nincs.

Klementy úr hamiskásan hunyorított szőrtelen szemöldijével s kihuzott a zsebéből egy váltóürlapot.

— Erre mindjárt gondoltam, — szóló nyájas mo-

solygással, a mi még visszataszítóbbá tette himlőhelyes arozát.

— Átkozott Ovidius! — nevetett a báró, ki minden tollat forgató embert Ovidius kollégájának tartott, mert csak erről az egy skriblerről hallott egyet-mást. — Maga mindig a talpára ugrik. No hát megfogott! Megadom magamat.

S ezzel, fogván a tollat, aláírta a váltót minden szó nélkül. Hanem az a megjegyzés, hogy «erre mindjárt gondolt», föl paprikázta egy kicsit. Micsoda? Azt tételezte föl róla, hogy nincsen ötszáz forintja? No megállj, Ovidius, ezt nem viszed el szárazon!

— Hát itt van a váltócska, amicze, hanem már most mit csinál vele, azt szeretném én tudni? Aláírtam, mert szeretem magát is, az irodalmat és a kulturát is, de most jön már a nehézség. Mert a megye területén nem szabad leszámítoztatni se pénzüintézetnél, se magánosnál. Mit gondol, az 1sten szerelméért, hogy itt, a hol főispán vagyok, négyszáz forintos váltóim cirkuláljanak? Negyvenezer forint ha volna, azt eltűrném, az méltó egy főispánhoz, tekintélyt szerez, de négyszáz! Hisz akkor én el volnék veszve. No hát mondja meg, mit csinál a váltóval?

— Értékesítem a szomszéd megyék valamelyik pénzüintézetében.

— Ez se lehet. Mert csak az én aláírásom van rajta. Az intézetek több aláírást követelnek, de én nem vegyülhetek el mindenféle emberek közé, azt csak belátja. Az nekem derogál. Mindjárt keresztül hasítanám. Nem a váltót, hanem magát, amiczé, ha engem rossz társaságba keverne. Ha tud találni egy Esterházyt mellém, vagy egy Nádasdyt, azt nem bá-

nom, próbálja, de máskép nem lehet. Nos, mi lesz hát? Mert csak ezen föltétel alatt adom ki a kezemből.

Valóságosan gyönyörködött a Klementy zavarán, mintha most ő volna felül, de Klementy nem sokáig habozott a felelettel:

— Van nekem Losonczon egy uzsorás ismerősöm, a ki rögtön leszámítolja.

— Úgy, de bizonyosan nagy kamatot vesz? — kérdi a főispán sajnálkozóan.

— Biz az rögtön levon húsz százalékot, a milyen gazember.

— E szerint maga nem kapna többet mint...

— Háromszázhúsz forintot.

— Hallatlan szemtelenség! Nem, ezt nem tűrhetem, — méltatlankodott Kopereczky, s dühösen nyomta meg a csöngettyű-gombot, mire a főispáni huszár jelent meg az ajtóban. — Küldd be azonnal Bubenyt! (Azzal ismét a szerkesztőhöz fordult.) Majd elintézem én mindjárt a dolgot keresztényi módon. Addig pedig, míg Bubenyt előjön, nekem is van egy kérésem önhöz. A voglányi járásban, mint tudja, megüresedett egy szolgabírói állás, mely két hét múlva, a január 25-iki rendkívüli közgyűlésen lesz betöltendő, nyomja meg egy kicsit a tollat, mein lieber Klementy, a sógorom, Noszty Ferencz mellett és önnek mint bizottsági tagnak is erős befolyása van...

— Nem igen fog menni, méltóságos uram, megmondom őszintén, mert a fiatal urat részint nem ismerik a megyében, részint pedig ismerik. A kik nem ismerik, nem szavaznak ismeretlenre, a kik pedig is-

merik, inkább szavaznak másra. Vegyük ehhez, hogy az ellenfele Kaby Jóska ...

— Nagy számár.

— Az meglehet, de meg van állapítva a jövője.

— Ugyan mivel?

— Azzal, hogy ő tudja a legszebben énekelni a cs. kir. marseillaise-t. A ki hallotta tőle egyszer, okvetlenül rászavaz. Érzés dolga az ilyen.

— Az ördög szántsa meg az efajta sületlen érzéseket.

— Miattam szánthatja, de azért mégse fog menni.

— Pedig a feleségem nagyon szeretné.

— Sajnos, de a mi lehetetlen, az lehetetlen, — sóhajtott fel Klementy.

— És én magam is akarom, — ropogtatta meg az r betűt a főispán keményen.

— Hm. Akkor meg is lesz, — mondá Klementy meghajolva.

— Ez már beszéd, ezt már szeretem, — szólt a főispán örvendezve, kezét szorítván Klementyvel, ki a függetlenségi párt egyik vezére is volt. — Ez iránt tehát rendben volnánk. Szabad!

Bubenyik lépett be.

— Mit? Te kopogtattál már megint. Hányadszor mondom, hogy mikor hivatlak, akkor te nem vagy látogató, hát ne kopogtass, hanem iziben jelenj meg, mint egy szellem.

— Mit tetszik parancsolni?

— Egyelőre csak annyit, hogy eredj ki és jöjj be kopogtatás nélkül.

Bubenyik kiment és bejött, nem ugyan nesztelenül,

mint valami éjféli lélek, ellenkezőleg, nagy csörömpöléssel, mint egy pusztító tatár, mert a könyökével ügyetlenül benyomta valahogy az ajtó üvegabláját.

— Vigyázz hé, mert mindjárt pofonütlek, — dühöngött a báró, vérbeforgó szemekkel. — Nem tudsz egyenesen járni, vagy részeg vagy?

Bubenyik egy cseppet se ijedt meg. Jól ismerte az urát.

— Miután méltóságod rám parancsolta, hogy szellem legyek, hát azt hittem, hogy az üvegen keresztül is be tudok röpülni.

— Eredj az ostoba kifogásaiddal a pokolba! Azaz megállj csak! No ne menj hát el, hiszen nem haraptam le az orrodát. Maradj csak, Bubenyicsek, mert azért hivattalak, hogy ezt a derék tekintetes urat megmentsük egy vérszopó pióczától, ha lehet. Képzeld, egy himpellér uzsorás négyszázforintos jó váltótért csak háromszázhusz forintot akarna neki adni. No ezt a pogányságot mégse engedjük. Ha az én megyémbe volna, megcsapatnám, ha százszor el van is törölve a botbüntetés. De mert nem itt lakik, csak azt kérdezem tőled, barátocskám, hogy van-e háromszázötven forintunk?

Bubenyik gondolkozott egy kicsit, szemrehányó pillantást vetett a báróra és foghegyről mondá:

— Lesz.

— Akkor hát váltsd be a tekintetes úrtól ezt a váltót. Ő is jól jár s te se jársz rosszul.

Ezekben nyilvánult a Kopereczky jelleme leghivebben. Hisz ez bolond ember, gondolná az olvasó, mert kétségkívül a balek együgyű szerepe az, a mit

játszik. Ha azonban jobban meggondoljuk, hogy ez a pénz mintegy szubvenczió számba ment a helyi lapnak, s hogy ő (Kopereczky) azonfelül a Mæcenást is adta, sőt tetejébe egy vezérkolompost szerzett vele a sógora szolgabiróságának egy felette szelid formában, mely a Klementy úr hasznavehetőségét semmiképen sem koptatta le, úgy azt kell tartanunk, hogy Kopereczkynek elég magához való esze volt, noha sajátosan nyilvánult. A mi pedig a költségek lefარagását illeti, ezt olyan módon csinálta, hogy szinte úgy rémlett neki a végén, mintha ő szerzett volna ötven forintot. Adakozott s ezzel kielégfté gavalléros hajlamait, de az adományozott összegből vissza tudott csfni egy részt, a mi viszont a kapzsisági hajlamainak felelt meg. Klementyvel szemben adta a tapasztalatlan, nagylelkű mágnást, a kit mindenre rá lehet venni. Bubenykkal szemben a ravasz, okos embert, a ki mindenből hasznot tud húzni, a közönség előt pedig a bolondul pazarló Mæcenást, csakhogy egy kicsit visszájára sült el a törekvése, mert a fenforgó esetet véve például, Klementy tartotta őt ravasz kutyának, Bubenyk pazarló bolondnak és a közönségnek tünt fel úgy, mint tapasztalatlan, nagylelkű mágnás. De nem volt talán egyiknek sem igaza.

Annyi azonban bizonyos, hogy rövid idő alatt alaposan megnyergelte a különben rakonozátlan várme gyét. Hogy mivel? Isten tudja. Ép olyan titok ez, mint a mely az állatszselidftó tekintetében rejlik. Bolond kormányzás, mely előbb-utóbb megfeneklik, kétségtelenül van, de okos kormányzás, mely okvetlenül beválnék, nincs és nem lehet, vagy ha lehet,

eddig még ki nem találták. Kormányzás csak olyan van, a mely sikerül vagy nem sikerül. Lehet, hogy Bontó vármegyét maga Bismarck se tudná kormányozni, a ki pedig egy világot huzgál az ő elméje finom czérnaszálain s lehet, elkormányozná jól a legutolsó irnok is, ha főispán lenne és nem tudnák róla, hogy irnok volt, mert hát azt el kell valahogy találni.

Már pedig az eltalálás ritkán az okos emberek hivatása; az okos emberek nem találgatnak, hanem rendszerint akarnak valamit, még pedig ritkán olyast, a mit a nem okosak is akarnának, s ez már magában is nagy baj. Azért aztán Isten mentsen még minden becsületes kormányt az okos főispánoktól. Utig elég az, ha okosoknak látszanak.

Merem tehát mondani, hogy báró Kopereczky Izraelnek minden sikere beiktatási beszédének különös esetéből sarjadzik.

De bármily hatalmasnak látszott is a főispán, a januári rendkívüli közgyűlés tárgyai mégse hagyták hidegen a kedélyeket. A magyar nyelv iskolai tanítása tárgyában bizonyos régi megyei szabályrendelet életbeléptetése volt tárgyalásra tűzve, s a már említett szolgabírói állás betöltése. Nem szenvedett kétséget, hogy Kopereczky a magyarosítás mellett van és az se lehetett titok, hogy szolgabírónak Noszty Ferenczet óhajtja, mégis nagy szervezkedés indult meg; az iskola-magyarosítás ellen a nemzetiségi bizottsági tagok fogódtak össze, körülbelül a többség, a szolgabírói szék betöltése pedig főleg a magyarokat izgatta, mint a kik mindig a mellékes dolgok iránt érdeklődnek jobban. Mindegy (a magyarok sze-

rint) mit tanulnak a paraszt kölykök, de nem mindegy, hogy ki parancsol Voglányban.

Éles megjegyzések kapcsában összehasonlítások történtek a rokon- és ellenszenv festékével. Noszty Feri végre is csak egy tacskó, Herbert és exlajdinánt. Kell a kutyának! Ha cs. és kir. kamarás, maradjon veszteg a király kamrájában, de ne vegye el más ember elől a kenyeret. Legyen a szolgabíró köztünk nőtt, magunkszórú ember, nem félmágnás. És fonák is volna hosszabb mellény mint dolmány, hogy a szolgabíró méltóságos úr legyen, az alispán pedig csak tekintetes.

Kaby Józsira kell szavazni az igaz magyarnak. Jó öreg fiú, a ki azért úszott el, mert mindenkiét jót állt. Azonfelül «a sokat szenvedett hazafiak» közé tartozott, mert rajtavesztett az ötvenes évek elején a Marseillaise éneklésén, hiszen mindnyájan hallhattatok egyszer-másszor az «Arany golyó»-nál. Most már csak mosolyog rajta az ember, de azokban a bomlott időkben dühbe hozta, bánatba ringatta, keserűségbe mártogatta a magyar szíveket, úgy hogy a felsőbbség bosszút lihegve csapott rá: «Hm. Az énekes madárnak kaitka való.» Az pedig volt nekik Kufsteinban, el is vitték oda vagy három évre. Ámbár nagy istentelenség volt tőlük ilyen kicsiségért, mert legfeljebb a dallamban lehetett találni kifogásolni valót, maga a szöveg jóformán a császári királyi katonai schematismusból merítettetett:

Osztrák ármány, Ferdinánd,
Karl, Franz, Albrecht, Styevko Lajos,
Zsófia, Zsófia nagy dáma,
Kamarilla, reakció.

Rác, szerb, oláh, illirizmus,
 Saxonismus,
 Veszszetek el!
 Heidinger, Leidinger, Windischgrätz,
 Jellasic, Simonits, Ulich, Urbán,
 Hurbán, Lamberg, Berger,
 Wimmer, Prückner,
 Veszszetek el!

Szóval elég szépen volt kigondolva és a végén nem ártott senkinek. Ha jobban meggondoljuk, még Kaby Józsinak sem. Az a három évi pihenés elkellett a torkának — s azonfelül nagy rangra emelték az elzárással, mert mikor kiszabadult, az lehetett volna, a mi akart lenni, de ő nem akart, a meddig a nap sütött, vagyis még nyájas zsidók voltak a környéken, de most, mikor a zsidó arczok már elkomorodnak láttára, rászorult a szolgabíróságra.

A rokonságot és a főispáni aula benfentes csoportját nem számítva, az egész magyarság a Kaby pártján állott, csak a szerkesztő, Klementy pártolt el az utolsó napokban. Egy fecske azonban még nem csinál se ősz, se nyarat. Ebben az egyben nem szabad engedni a főispáni akarattal szemben. Hát úgy is vette mindenki, hogy az egész választás csak forma. Noszty Feri le se jött rá Pestről, hol a közismert járdataposókhöz tartozik. Nem éri meg a próbálkozás a vasúti menetjegyet!

A közgyűlés reggelén mindenki gratulált Kabynak, csak a főispán mosolygott rejtélyesen.

— Nono, hátha még másképp csöppen — jegyzé meg ő méltósága, útközben, a mint a közgyűlési terem emelvénye felé iparkodott.

— Nem gondolnám — felelt fel Petrovay Tamás

a Kaby ipa, ki történetesen a főispán mellett csoszogott, — hogy más győzhessen.

— Vajjon?

— Tojás nélkül nem lehet rántottát sütni, méltóságos uram.

— Hátha olyan csodaszakács akad, bátyámuram?

Megnyitván az ülést, mindenekelőtt kinevezte Malinkát tiszteletbeli megyei főjegyzőnek (nem kerül semmibe s neki örömet csinál); aztán a faltörő kost, az úgynevezett hivatalos szónokot, Liszy ügyvédet szólóttá, a kivel in camera charitatis előre állapodott már meg.

Ő volt kifejtendő a magyarosító szabályrendeletet s nem csekély ékesszólással birt a vézna emberke, kár hogy a hiányzó első fogai miatt a szavak szétfolytak a nyelve alatt s bizonyos sþpoló vagy sziszegő hangokba öltözködtek.

Előljáróban lepocskondiázta a parlamentarizmust, mely szerinte csak a már teljesen kiéptett államokba való, a hol csak folyó ügyeket kell intézni, de a hol még alapvető munkálatok teljesítendők, ott a parlamentarizmus egy ütöt taplót sem ér.

— Ne kezdje Ádámon, Éván! — mordult bele Pénteki Bálint, kit, a karzat alatt állván, bõssze és türelmetlenné tettek az onnan leáradó mindenféle illatok a hölgyek hajából és keszkenőiből. Az öreg úr a trágyaszagot szokta meg otthon, valamint a foghagymáét a rostélyosokon és piritósokon; minden egyéb szag kihozta a sodrából.

— Halljuk, halljuk! — hangzott fel több helyről élénken, mert ebben a kérdésben nem volt se jobb-
oldal, se baloldal, az egész magyarság együtt érzett.

Liszy rögtön megmagyarázta, miért indul ilyen messziről. Azt akarja bebizonyítani, hogy miért kell bizonyos dolgokat, melyek az egyik állami szerv feladatai, más szerveknek átvállalni, ha amazok képtelenek. A bivaly bizonyára erős, uraim, de ha teszem azt olyan merészet ugrana, mint a macska, hát okvetlenül kitörné a nyakát, míg a macskának semmi baja sem esik. (Ez úgy van — bölintott a főispán.) Azért tehát a merész ugrásokat a macskára kell bízni. (Élénk helyeslés a kormánypárti csoportokban.) A parlamentnek felelős miniszterek nem ültetnek olyan fákat, melyek hosszú esztendők múltán tartanak árnyékot, vagy hoznak gyümölcsöt, pedig a jövődökre is illik gondolni egy jól vezetett államban, valamint nem szüntetnek meg olyan bajokat, míg kicsinyek, melyekhez hozzányulni kényelmetlen vagy személyükre nézve veszélyes, — inkább áttolják a jövődö kormányokra, akkorra, midőn már a bajok nagyra nőnek és magára az államra nézve lesznek veszélyesekké. A parlamentáris miniszterek előtt csak azok a sikerek számítanak, melyek mindjárt bekövetkeznek. Mit érne az nekik, hogy húsz év múlva dicsérnék? Nekik az kell, hogy most dicsérjék. Ők az esti lapokra dolgoznak. És ezt nem lehet rossz néven venni, mert minden teremtetett lény csak annyi levegőt szív be a tüdejébe, a mennyi a pillanatnyi légzésre szükséges és annyi vizet iszik, a mennyi a szomjat oltja; kivévén a tevet, mely a jövődöre is szed be egy kis tartalékot, de a tevet csak két púpot visel a hátán, míg a miniszterén négyszáz és néhány púp van.

Popolniczky Ámbrus, a bozsennai kerület ország-

gyűlési képviselője meglökte könyökével a mellette ásfizető Noszty Pált.

— Hm. Ez nekünk szól. Ne válaszoljunk rá?

— Minek? Hisz igaza van.

Ezek után egy ékes kanyarodással (valami idézettel Thierstől), áttért arra, hogy ilyen körülmények között a társadalomra és a megyére szorul a magyarság erősítésének szent feladata, s ezt az iskola utján érhetjük el legjobban a szőnyegen forgó statutum életbeléptetésével.

Viharos ellenmondások zúdultak fel a nemzetiségek részéről s nyomban felállt Padák Sámuel, egy óriás termetű tót lelkész, a kit «lutheranus Kapisztránnak» neveztek vakmerőségeért és gyújtó szónoklatáért. Ijesztő benyomást tett széles vállaival, roppant fejével, melyből két vérbe forgó szem bandzsított. Padák volt a megye éjszaki részén fekvő tótság vezérszónoka. Hangja lágy tud lenni, mint a fuvola; de ha akarja, valóságos dobpergéssé dagad és fölrázza a lelkeket. Nincsen ebben máskor semmi veszedelem (a lélek úgylis csak hálni jár a tótbá, hosszabb időre nem marad benne), nincsen pedig azért sem veszedelem, mert jó az Isten, egy csomó szászt és oláhot is adott a nemes municipiumnak. Isten ments, a hol csak egyfajta nemzetiség van. Ebből a rosszból jobb a többféle; a hol három van, ott már lehet velők kártyázni. Az egyik mindig «tromf» a másik kettő ellen, vagy a kettő tromf egy ellen, a hogy lehet. A megye politikája ebben sarkallott s az ilyen diplomatizálás mellett éldegéltek valahogy az előző főispánok, mindig a magyarság akaratát vezetvén dialra a közgyűléseken. Hanem ennél a szerencsétlen

kérdésnél előre látható a magyarság veresége (minek is volt azt előrántani?), mert az összes nemzetiségek összefogóztak.

Horth Pista, a fürge másod aljegyző, kit a wipp szerepével bízott meg a főispán, éppen abban a pillanatban számította össze a pro és kontra szavazatokat, midőn negytiszeletű Padák Sámuel úr beszélni kezdett, s sietve robogott az emelvényre jelentést tenni.

— Kilenczszel többen vannak, mint kellene.

A főispán egykedvűen rágcsálta bajuszát s Poltáry-hoz fordult.

— Mit csináljunk?

Poltáry vállat vont.

— Ha én tudnám . . .

— Te vagy a vármegye esze.

— Öt' en bert kellene hamarjában szereznii — tűnődött az alispán — a szászokból nem lehet, mert a szászok egymástól szégyenlik a megjuhászodást. Az oláhokból se lehet, mert azok a pópáktól nem mernek. Talán a tótoktól lehetne, azok puha emberek. Csak ez a Padák ne beszélne, mert az feltűzeli, megaczélozza őket.

— Megvonjam tőle a szót? — kérdezte a főispán mohó készséggel.

— Isten ments, azt nem engedi a törvény.

— Majd elhallgattatom én, ha Izrael bácsi megengedi, — sugta rejtélyesen az aljegyző, odadugva fejét a főispán és az alispán feje közé. Szőke göndör haja, friss rózsás arca ugyancsak elütött a két vedlett koponyától.

Kopereczky az alispánra meresztette szemeit, várva, hogy ő nyilatkozzék.

— Jó, jó öcsém — mondá ez — csak eredj, vegyülj el köztük és gondolj ki valami okos fortélyt, csábíts el egy pár embert villás reggelizni, itasd le őket, szóval mit tudom én... sapienti pauca, csinálj, a mit lehet. A czél szentesíti az eszközöket.

Horth Pista eltűnt, s mint valami pajkos manó, hol itt bukkant fel, hol amott. Az alispánnak, a ki lehetőleg szemmel kísérte, úgy látszott, mintha több példányban lenne meg. Most elvegyült a bizottsági tagok csoportjában, majd a karzaton lehetett látni, nevetgélve az asszonyokkal. Sőt, az is ő, a ki most surran ki az ajtón a tanácsteremből.

Ezzel már, azt hiszi az alispán, végkép elvesztette szeme elől, de nemsokára megint rátalál, közvetlen a Padák háta mögött, úgy tesz a kis semmirevaló, mintha a legnagyobb élvezettel hallgatná az ékes bibliai tót nyelven elvartyogott beszédet.

Padák úr még csak a kezdetnél van, a történeti előzményeknél, széles feneket épít, úgy látszik, hosszú lesz. Önérzetes szavakkal bélyegzi meg a különben nemes magyar nemzet mostani zsarnok ivadékait, kik a szlávok ellen készülnek merényletre. Lám, az Árpádok idejében jó volt a tót nyelv, hiszen a legrégebb magyar nyelvemlék, a híres «halotti beszéd» jóformán tótul van. Az Árpádházi királyok tótul nevezték el a vármegyéiket «Novi grad»-ot (Új várat) Nógrádnak, Cserni gradot (fekete várat) Csongrádnak, a maguk családi fészket (a magas várat) Visegrádnak, a legfőbb udvari hivatalnokot, a palatinust ugyancsak tótul nevezik «nadvorni pan»-ból (udvari úr) nádorispánnak.

— Ejnye, — fészkelődik újra Popolniczky Ámbrus s újra megdöfi Noszty Pált, — ne czáfoljuk meg?

— Minek? Hisz nincs igaza.

Ingerült fészkelődés támadt a magyarságban, mert a tótul tudók elmagyarázták a nem tudóknak: maga a pap gúnyos mosolylyal nézte a tengerháborgást, de csak színlelte a nyugodtságot, mert a balkezevel, miközben ide-oda kalimpált a jobbal, idegesen morzsolgatta a szokásos fehér fityegőket a nyakán.

— Sőt merem mondani, tisztelt közgyűlés, — folytatá fenhéjazó hangon, némi művészi pauza után, — hogy a régi magyar királyok még a családi szentélyükben is a szláv nyelvet használták. A szláv volt az anyanyelvük.

— Ohó! Ohó! Bizonyítsa bel!

— Elég bizonyosság, mélyen tisztelt közgyűlés, hogy négy Béla nevű királyunk volt; a Béla név pedig semmi egyéb, mint a latin Albertusnak, Albusnak szláv fordítása: «*Bjela*». A magyar királyok tehát még fiaikat is szláv nevekre keresztelték...

Egy rikácsoló hang, mint az olló, most egyszerre ketié metszette a beszédet. A hang a karzatról jött. Mindenki oda nézett. Hm, nem kápráznak-e a szemünk? Bubenik, a képéből kikelt és alkalmasint becsípott Bubenik kiáltott közbe:

— To mi lepsje wjeme. Moj pan tam bol kde krstili!

Szokatlan lévén a karzatról való közbeszólás s pláne, hogy a főispán totum facja tette, zajos derültség támadt a teremben, de a hahotán is keresztül verte magát egy éles «Jaj!» kiáltás s minden figyelem a sikoly irányába fordult. A nagy brontes

szónok torkából jött az. A rémülettől kidagadt szemekkel mind a két kezével a derekához kapott, mintha ott tört volna ketté s aztán gombolyaggá zsugorodva, bömbölő üvöltéssel, minő a megsebzett komondoré, rohant ki a teremből. Urána a tót bizottsági tagok loholtak abban a hitben, hogy szemefényükön az örület tört ki. Némelyek félénken húzódtak el, hogy hátha megveszett és harapni fog.

Valóságos chaosz támadt a teremben. Mi volt ez? Mi baja történt? Mit kiáltott rá a főispán komornyikja? Ki tudja? Ki hallotta? Valami borzasztót mondhatott, hogy úgy ütötte le, mint a bikát a tagló.

Nosza magyarok, szászok, románok mind Klementy szerkesztő felé tódultak. Ott ül, a zöld asztal legszélén s gyorsírással jegyzi a beszédeket. Rettegetes eszével mindjárt, a mint hallja, azon melegiben lefordítja magyarrá (ki se ereszti a füléből csak magyar öltözetben) s már mint ilyet veti papírra.

Klementy hát bizonyosan tudni fogja; mi volt a közbeszólás.

Tudta bizony s nyomban felolvasta a hiteles szöveget, mely így hangzott: *«Mi azt jobban tudjuk. Az uram ott volt a keresztelésnél.»*

Ejnye be furcsa! Most kezdték még csak nem érteni.

Hiszen ennek nincs se füle, se farka! Hát nem valami nagy titkot vagy bűnt leplezett le a tót közbeszólás, melytől Padáknak menten össze kellett roppannia? Hisz ez egy egészen semmitmondó hülyeség — azaz, hogy inkább sokatmondó, de inkább a közbeszólóra nézve, mert világosan látszik ebből, hogy ő is örült.

Klementy azonban jót állt a Bubenyik józan eszéért.

— De iszen nem őrült az, hanem hunczut. Ha egy kicsinyt pikós, szereti az urát kigúnyolni. A Kopereczky bárók ugyanis azzal szoktak dicsekedni, hogy valamelyik ősök, valamelyik régi királyunkat, már nem tudom melyiket, a keresztvízre tartotta s hogy akkor adósodtak el.

— És hát igaz volna az?

— Isten tudja. Nehéz volna az ellenkezőt bizonyítani.

A beállott zavart taktikai czélokra akarta kihasználni az alispán s figyelmeztette Kopereczkyt, hogy teremtsen csöndet, hátha most sikerülne szavazásra bocsátani a kérdést, a mikor vagy tíz tót szavazó künn van, a szavazás kimondása után be lehetne zárni a teremajtókat s a statutum sorsa biztos lenne.

— Így is biztos — felelte a főispán nyugodtan, de azért rázni kezdte a csöngetyűt.

Ugyancsak meddő fáradság volt. A csöngetyű szava elveszett, mint a légyzúgás a kovácműhelyben, mikorra meg a zaj kezdett már veszni, felállott szólásra a szász Wolf Rudolf, a bontóvári téglagyár tulajdonosa s német nyelven támadta a statutumot. Alig jutott el öt-hat körmondattig, már a tótok is visszatértek, fenyegető gesztusokkal. Mindenki kíváncsi volt, mi ujság, mi lett Padákkal? Lassankint fülbőlfülbe szivárgott, hogy semmi nevezetes se történt, nincs baja, hála Istennek (ezt a tótok tették hozzá), csak egy kicsit megijedt és mindjárt itt lesz, mihelyt átöltözik, az «Arany golyó»-nál, a szobájában. Valójában pedig igen otromba csiny történt, — panaszkodának, — éretlen merénylet a szólásszabadság ma-

gasztos elve ellen, még pedig orvul, hátulról, a meny-nyiben valami gazember galambtojás nagyságú jeget csúsztatott be hátul a szónokló tiszteletes úr inggallérija mögé, a mely hirtelen leszaladván a meztelen hátgerinczén, olyan rettentő érzést keltett, mintha hideg, éles pallos pengével egyszerre ketté szelnék a testét. Nem csoda, hogy a szegény tiszteletes annyira kijött a sodrából . . . Hanem iszen nem maradhat ez példás elégtétel nélkül.

Wolf úr, ki tüntetőleg búzavirágot szokott viselni a kabátja gomblyukában, nem ilyenkor, csak nyár elején (ilyenkor parókát visel, de nem tüntetőleg), szintén a hosszadalmas szónokokhoz tartozott. Nem gyújtott, nem tett hatást, legfeljebb elálmosította a magyarokat (de az is valami). Nem is igen törődött ő ezzel, észre sem látszott venni a nemes törvényhatóságot, mint az imádkozó, valami itt jelen nem lévő, képzelt alakhoz intézte szavait, hogy bevádolja a barbár magyarokat. Bismarck vagy az öreg Vilmos silhouettje lebeghetett lelke előtt.

Még az elején tartott, visszapillantással a hámelni parkányfogóra, ki egy varázssíp elbűvölő hangjával csábította ide a szászokat, míg most a sovinizmus csinadrattabumja riasztja el innen, midőn a teremajtóknál felállított hajduk egyike sürgönyt nyújtott át neki. Ritka idegek és ritka ékesszólás bírnak meg egy felbontatlan táviratot. Beleveszi magát az ember fejébe és fúr ott, mint egy szű, a kíváncsiság és a rettegés bizonytalanságában himbálva az elmét. Próbálta egy darabig, de nem bírta ki. Addig-addig morzsolgatta ujjai közt, szórakozottan darálva mon-dókáját, míg végre feltörte s belepillantott. Arról ér-

teszti a superintendens, hogy a féltizenkét órai vonat-
tal megérkezik és hozzá száll.

Mint hogy pedig Wolf úr buzgó presbitere volt az
egyháznak s a mellett sokba vette a püspököt és nagy
megtiszteltetésnek, hogy vendégül fogadhatja, legott
meglepi a legnagyobb fokú nyugtalanság, akadonak,
nem jutnak eszébe a point-ek, az crájá nézetit.
H.h, mind árt tiz-negy óra és még otthon semmit
sem tudnak, hogy hozálássanak az ebédfőzéshez.
Azán a vasúthoz is ki kelene menni, még pedig egy
ki-küldötséget illenék híven összeszedni

Szégynen ide, szégynen oda, a szükség a legnagyobb
úr, mindeneknek meglepetésére befejezte, úgy szólván
elcsapra beszédét, majd egy pár tekintélyesebb hit-
sorsosáival tárgyalt, mire nagy seboldolással többed-
magával elhagyta a közgyűlés termét. De biz azt
észre se vetiék, mert az imént belépett Pálákra for-
dult a közgyűlés, kit hívték most már mint martirt,
«slava» kiáltással fogadtak.

Horth Pista azonban gondoskodott róla, hogy az
elnökséget figyelemzte se a beállott kedvező körülményre,
felszaladt jezenteni a főispánnak:

— Nyolcz darab szász szavazat eltávozott a vas-
úthoz a püspök elé.

— Nem is tudtam, hogy ma ide érkezik a püs-
pök, — jegyzé meg az alispán, lévén ágostai hiten ő
maga is.

Horth Pista hamiskáan kacsintott rá:

— Nem csodálom, mert maga a püspök sem tud
felele

— Puff neki! Akkor semmi hasznát se vehetjük,
mert mindjárt visszatérnek.

A nevetését alig tudta elfojtani a viczeispán.

Alkotmányos hasznót azonban csakugyan nem lehetett húzni a Horth csinyjéből, mert a hurbanista dr. Motika nyomban átvette a szót. Szájas prókaior volt, éles hangjáért «Peniczilus»-nak gúnyolták. Ha hamar bevégezné, még volna remény. Csakhogy ez is olyan peniczilus, mely nem egykönnyen csukódik be.

A főispán csendesen bóbiskolt az emelvényen, az alispán madarakat rajzolgatott egy iv tiszta papirosra, a bizottsági tagok csoportokba verődve trécseltek. «Hagyni kell a lovat, hadd hánnya ki a kehet, aztán megint húz, — inté türelemre környezetét Noszty Pál, — ne szóljatok közbe, hamarabb elhalgatnak.» De nem hallgattak el. A nagyobb kaliberű szónokok után sorompóba léptek a satalleseik, a kisebbfajta stréberek és az okvetetlenkedők, a kiknek nincs építő téglájuk, de akad egy-egy kövecskéjük, a melylyel meg lehet hajigálni az ellenpártot. Bár gyorsan követték egymást, mégis csak félkettőkor záródott be a sor Uhl Timotheussal (röviden «Ultimó»-nak nevezték Bontóváron), a ki kijelentette, hogy inkább a Gyík hullámaiba fojtja gyermekeit, mintsem magyar iskolába küldje.

Ultimó úr csakugyan az utolsó szónok volt, de mit ért, ha a szászok már délben visszajöttek, elégedetlen arccal, hogy a püspök lekéselt a vonatról!

Poltáry gyöngéden megérinté a főispán kezét, mire az fölrezzent.

— A tárgy ki van merítve. Nincs több szónok.

Kopereozky keményen nézett végig a hullámzó tömegben, honnan «szavazzunk»-kiáltások voltak ki-

vehető, megrázta a csöngetyűt, mire csend támadt, aztán kinyújtotta a fejét, mely eddig vállapoczkái közé volt esve s ezeket mondta kemény, ropogós hangon, hogy szinte az ódon falak is visszhangozták:

— Miután a Liszy bizottsági tag úr indítványa ellen semmiféle érvet vagy kifogást nem hallotam, kimondom a határozatot, hogy egyhangúlag el van fogadva.

Mint hogyha hirtelen támadó orkán süvít végig az erdön, szörnyű zúgással mozdulnak meg a fák, s gallyaik egymásba kavarodva, birokra szállni látszanak, legott pokoli háborgás tört ki, száz fenyegető, tiltakozó vagy csodálkozó mozdulat keresztelte egymást a füledt, sűrű párás, szinte pépszerű levegőben s kivehetetlen kiáltások fonódtak össze fül- és ideg-bántó hangzavarrá. Még a magyarok is megüődve néztek a főispánra, majd egymásra. Poltáry orráról leesett a pápaszem, legurulván a pulpitusról a padlatra, egyik tüvege el is tört. Noszty a fejét csóválta. A főjegyző kirúgta maga alól a széket s le akart szállni az emelvényről, míg ellenben a nemzetiségi emberek az emelvény felé csörtettek, mint a bikák a vörös posztó irányában, szenvedélyes kiáltásokkal, melyekből csak elvétve lehetett megérteni egy és más: Ohó! Nem oda Buda! Nem úgy verik a cigányt! Előbb a szavazás következik! Hallatlan erőszak! Hát megbolondult? stb.

A vakmerő Wolf a dühtől sápadt arcczal egyenesen az emelvényre ugrott. Kopereczky egy szigorú pillantást vetett feléje s haragosan csapott a leoldott, keresztben fekvő kardjára.

- Mit akar itt? — mennydörgé harsány hangon.

Pillanatnyi csönd támadt.

— A jogunkat akarom, — kiáltá fulladozó hangon. — Tessék szavazásra bocsátani a kérdést!

— Az már meghaladott álláspont, — felelte csodálatos módon szelídre vált hangon a főispán — én már kimondtam a határozatot.

— Hisz épen abban van a törvénytelenség, mert azon a hamis alapon mondta ki, hogy senki sem beszélt a Liszy indítványa ellen — méltatlankodott Wolf úr, most már tiszta magyar nyelven. Fölforr az ember vére, ha látja, hogy ilyesmi leletséges. Önökre hivatkozom, magyar testvérek, ítéljék meg, mi történt itt. Hiszen élő emberek vagyunk, vannak füleink és vannak még gentlemanok. Uram fia, hisz reggel óta nem csinálunk egyebet, csak mindig a Liszy-féle indítvány ellen beszélünk, a többi közt magam is...

Most meg már az őszinte sajnálkozás és megbánás külső jeleit vette fel a Kopereczky sunyi arca.

— Ah Istenem — szólt mintegy magába szállva, összetörtén, naiv megszeppenéssel. — Mennyire sajnálom, hogy így történt, de honnan tudhattam volna én, hogy ellene beszélt az igen tisztelt barátom, mikor én nem értek németül?

Gúnyos vigyorgás ült ki az ellenzéki arcokra erre a kényszeredett kifogásra, míg a magyarok sötét hallgatásba takaródtak, melyet mintegy kétfelé szelt, akár a borotva, a dr. Motika sajtászerű hangja.

— Hát én nem beszéltem ellene? Mi?

— Bizony meglehet, — felelte a főispán nyugodtan — de én tótul se tudok.

Semmi, még a pénz se fogy oly villámgyorsan,

mint a tisztelet és tekintély, ha egyszer az ember költeni kezd belőle; éktelen hahota támadt. Mit? Hogy tótul se tud? Ilyet mer mondani? Ez már mégis plusquam dialektika! Risum teneatis amici!

— No már ennek az egész világ tudja az ellenkezőjét, főispán úr — fortyant fel Padák Sámuel fejcsóválva. — Hát nem tótul tárgyalt velem és társaimmal méltóságod a tegnapi esti békítő konferencián? Kérem, meri azt, a mit különben az egész világ tud s a mi annyi szem közt történt, itt a megye színe előtt eltagadni?

Kopereczky még most se jött zavarba, se el nem vörösödött, mint a hazugságon értek szoktak, ellenkezőleg hátravetette a fejét kevélyen s kócsagtollas kalpagját magasra emelte, hogy szólni akar.

A kínos feszültség, mely erre a felelésre következett, mélységes csendet teremtett, még a köhintéseket is leintették a türelmetlen pszt sziszegések. Hiszen lesz itt zaj mindjárt, mert egy szék fog most összetörni egy ember alatt. Ebből a slamasztikából lehetetlen immár kimászni. Halljuk, halljuk!

— Hát igaz, — kezdé a főispán szakadozottan, lassan, — tegnap tótul tárgyaltam az urakkal és azonfelül sokszor és sokakkal beszéltem tótul, valamint még sokszor fogok, mert szeretek is tótul beszélni, de uraim (s itt egyszerre kigyúlt az arca, szinte megszépült, míg hányájában megcsendült az érzés, miből közönségesen azt az apró pénzt verik, melylyel a hallgatók megvesztegettetnek) mikor én ezt a ruhát magamra veszem, ismétlem uraim, ezt a ruhát (és meggyiszín bársony mentéje rubintköves csatjára helyezte mutató ujját) akkor én a három lstenből a

negyedikben hiszek, a magyarok Istenében, a földtekéből csak egy kis darabnyit látok, a magyar hazát és minden nyelvet elfelejtek, csak egyet tudok, a magyar nyelvet!

No iszen támadt erre zaj, de nem ám a főispáni szék recsegésétől, hanem a tomboló éljenrivalgástól. A nyomott kedélyek fölengedtek és a másik túlságba csaptak, mint a lefogott galyak váratlanul fölszabadulva hatalmasabb erővel és lendülettel vágódnak fel a magasba. Valóságos diadalmámor fogta el a magyarokat, tobzódtak a lelkesedésben, kendőket lobogtattak, kalapjaikat lengették; egyetlen tetszetős frázis kicsalta belőlük a tigrist, a ki szörnyű fogát kivicsorítva, kész ellenfeleire rohanni. A nemzetiségek rögtön kicsinyek lettek és meglapultak, mint a siket malac a rozsbán. Csupán Uhl Timotheus koczkáztatott meg egy szenvedélyes felkiáltást, — de Uhl Timotheus bizonyosan be volt csfpve, mert józanul nem merte volna:

— Önöknek tehát tetszik ez a gyalázatos törvénytelenység?

Nagy méltatlankodás tört ki erre. Jó szerencse, hogy immár nem karddal járnak a megyei urak, mert úgy járt volna Uhl Timotheus, mint egykor Rakovszky és Okolicsányi az ónodi országgyűlésen, a mi pedig nagy kár, sőt szerencsétlenség lett volna, mert Uhl úr volt a főispán napi partnere a tarokkjátéknál, s Uhlon kívül még csak egy ember tudta a tarokkot tíz mértföldnyi distancoziában Bontóvár körül, egy fél-szemű nyugalmazott ezredes (Bontóváron csak ferblit játszanak), minélfogva Uhl úr nélkülözhetetlen harmadik volt.

Sietett is a főispán elterelni róla a figyelmet, leintvén kezével a háborgást, mint Neptun a szeleket.

— Halljuk! Halljuk!

— Uhl t. bizottsági tag úr törvényteleniséget emleget, a mint a zajból kivettem. Nos, beismerem azon esetre, ha ő vagy társai olyan törvényt mutatnak, a melyik azt rendeli, hogy nekem németül vagy tótul kell tudnom.

— Úgy van, úgy. Nincs olyan törvény. Éljen a főispán!

— *Vitam et sanguinem pro comite nostro*, — ordított bele az öreg Palójtay István, az ellenzék legkonokabb vezérférfia. — Meghajtom előtte a zászlómat!

Ezt a közbejött epizódot megint perczekig tartó lelkes tüntetés követte a főispán mellett, úgy hogy csak nagysokára folytathatta szavait.

— Ugyebár, nem tudnak ilyen törvényt mutatni? De én meg bírok mutatni önöknek olyat, mely azt mondja, hogy a határozat kimondása után minden további fecsegés hiábavaló. Azért tehát menjünk tovább, tisztelt közgyűlés. Napirenden van a megüresedett voglányi szolgabírói állás. Jelölöm Noszty Ferenczet és Kaby Józsefet.

Kaby, Kaby, Kaby! A levegő megtelt «Kaby»-kiáltásokkal. Száz és száz Kaby zúgott, hömpölygött a teremben. A nemzetiségek összeharapták ajkukat és kezdtek a teremből kivonulni, odakünt fenyegetőzve és lármázva, mert bent most nem lett volna tanácsos; a kik benmaradtak közülök, szintén «Kaby»-t kiáltottak, tudván, hogy a főispán ellen tesznek, csak imitt-amott szórványosan potyogott egy-egy «Noszty», s az is szerényen, elenyészőn.

Ő méltósága összevonta szemöldjeit, mint egy haragos Jupiter, aztán kissé felemelkedett székében, kardját a hóna alá fogva:

— Minthogy úgy veszem ki, — mondta határozott, kihívó hangon és szemeiből zöld fény lövelt ki, — hogy a többség Noszty Ferenczet óhajtja, ezennel kijelentem, hogy Noszty Ferencz választatott meg! Több tárgya nem lévén az ülésnek, ezennel bezárom.

A meglepetés pillanatnyira megfagyasztotta az ajkakat. Lehetséges-e? Jól hallották-e? Higyjenek-e a füleiknek? Az apró sérelmekre gyorsan vág vissza a tömeg, de a nagy injuriák, mint az erős ökölütések, megszedítik az elméket. Úgyszólván levegő után kapkodtak a magyarok és mindössze egy általános föl-zisszenés hangzott.

A nemzetiségek gúnyosan kiáltozták:

— Itt van ni! Kellett ez nektek? Éljenezzetek hát most is, pupákok!

Kaby József halotthalványan ugrott fel az egyik zöld asztalra.

— Hát engedjük ezt, polgártársak? — hörögte. — Hiszen többségben vagyunk!

A főispán e közben rendíthetlen nyugalommal lépetett le az emelvényről, mint a ki minden dolgát jól végezte. Némelyek eleibe futottak, hogy szép szóval meggyőzzék, visszatérítsék, mások ellenben tanácstalanul kiabáltak, kérdezősködtek, lóttak-futottak, szörnyűködtek s fejvesztve keresték a fejüket, a Kaby-párt vezérét, az őszhajú Palojtay Istvánt, a ki csak az imént rakta le hódolati szóbokkrétáját a főispán lábaihoz.

— Hol van Palojtay? Merre van Palojtay? Mit mond Palojtay? Halljuk Palojtayt!

Palojtay azonban, a ki a legtekintélyesebb véne volt Bontóvármegyének s mérges ember, mint a paprika, ezúttal csak a vállait rángatta ide-oda:

— Hja, kedves barátim, — mondá végre nagy kedvetlenül, az ő parasztos, ódon modorában, — ha megettük a fácányt, a ki nagyon izes pecsenye volt, most már bizony nyeljük le a békát is, a ki nagyon keserű falat.

Ebben aztán, akarva nem akarva, igazat kellett neki adni. «Ha az egyik jogtalanságot, mert jól esett, lelkesen megéljeneztek, most már nem lehet sfrni a másikért.»

Így lett meg a voglányi járás szolgabirája Noszty Feri.

Persze suba alatt sok szó esett erről ezután is, és ha Noszty Feri annyit csuklott volna, a hányszor e napokban emlegették e nemesi kúriákon és egyebütt, nem épen hízelgő megjegyzésekkel, a doktorok bizonyára nem eresztik útnak tél közepén. Minthogy azonban éppenséggel nem csuklott és teljesen egészséges volt, a főispánnak arra a sürgönyére, hogy szolgabírónak választatott, jöjjön a hivatalát elfoglalni, legott útnak indult, azaz előbb még egy uzsorást hajszolt fel a «Két szerecsen»-utczában, a kiből egy kis kölcsönt csiholt ki az új állása, a melylyel az utolsó estén kövérebb utiköltséget próbált szerezni a «Korona»-beli kártyaszobában; minthogy azonban a szerencse istenasszonya mögött nem Kopereczky ült, hanem ellenkezőleg, ő mellette ült egy úgynevezett rokonszenves gibicz, a ki a kezei és a szemöldökei

mozgatásával minden kártyáját ki tudta fecsegni, titkos egyetértésben az ellenjátékosokkal, reggelre csak annyi pénze maradt, hogy a vasúti jegyet megválthatta.

Sokkal könnyelműbb volt, mintsem ez lehangolta volna. Semmi az, hiszen Bontóváron már ott a sógor, a ki rendbehozza. Fellengős tervek és remények ringatták. Most végre megfogta a szerencse anyját. A raj majd utána jön. Milyen csodás véletlen, hogy éppen a voglányi járásban lesz. Alsó-Rekettyés is odatartozik. Tehát a legtermészetesebb módon jut be a Mariék házához is! Saprستي! Ez olyan szépen következik egymás után, mintha ő diktálná, vagy még jobban. Kiváncsi volt, mit szól mindezekhez Máli néni, a kivel élénk levelezésben áll s a kinek még Pápáról a vendéglőből megírta hosszú levélben a Findura szőlőjében lefolyt kalandot. Máli néni azt felelte ekkor röviden: «Ne tégy semmit többé, meg se mocozanj ezentúl. A fűmag el van vetve, várd meg nyugodtan, míg kikel és megnő, hogy széna legyen belőle. Szerencsés kópé vagy.»

A szerencsés kópé megérkezett s nyomban a megyeházába ment, a hol éppen nagyban tisztogattak a főispán lakosztályaiban. A főispánnét várták, a ki holnap érkezik meg a kis Izrael báróval a krapetzi kastélyból. Fehérruhás leányok és a helybeli úrnők Bécsből rendelt kamélia-bokrétával fogják várni a vasútnál.

A főispán nagy patáliát csapott, hogy minek pusztították el a szobájában levő pókhálót is a tisztogatás révén? Hogy engedhetted azt, te mamlasz? (Ez Bubeniknek szólt.) Hát nem tudod, hogy az a pók nekem kedves állatom volt, a kit órákig elnézegettem,

mikor már töletek megundorodtam? A leghívebb barátomat öltétek meg. Ő tőle tanúlgattam a szövést. Aztán micsoda hasznát vettem csak az őszzsel is, mikor még nyitva lehetett az ablakokat tartani, a beszálló legyeket mind elfogdosta, fölfalta, egyiket se engedte, hogy engem molesztáljon és most vége van. Jól van Bubeniyk, most az egyszer elnézem a dolgot, hanem ha valamikor itt legyeket találok, azokat neked kell megenned a pók helyett. Isten engem úgy segéljen. Ah, nini. Hát megjöttél? Servus sógor! Elmehetsz Bubeniyk!

— Kötelességemnek tartottam a sürgöny folytán, — mondá az új szolgabíró, némi szertartásos *izzel*, — s mindenekelőtt hálás köszönetemet fejezem ki a megválasztatáséért. Nagyon kedvesen lepett meg.

— Majdnem egyhangúlag ment, — mosolygott a főispán, megrázva a sógor kezét.

— Nem az én érdemem — szerénykedett Feri — ősök érdeme s a Noszty név nymbusa.

— Nos, úgy értem az egyhangúságot, amice, hogy az én hangom, akárhogy kieresztem is, csak egy hang.

— A fő az, kérlek alásan, hogy megvagyok.

— Világos és természetes. Napoleonon se kereste az ördög sem, miként lett első konzul. De csak császár korában sem kereste. Mert akkor nem volt már tanácsos keresni. Te azonban egyelőre még nem vagy császár, sőt én magam se vagyok. Azért tehát jó lesz magadat mindenekelőtt egy kicsit megszerettetni. Azért sürgönyöztelek fel, hogy azonnal láss hozzá.

— Szívesen tenném, de hol kezdjem?

— Ezt is megmondom. Leteszed az esküt. A mi rendesen hamis eskü, mert azt egy szolgabíró se

tartja be. De ezt az Isten nem is kívánja, van annak egyéb dolga is, mint a vármegye adminisztrációját figyelemmel kíséreni. Annál inkább kívánják ennek az eskünek a be nem tartását a járás befolyásos bizottsági tagjai, ezek a liliputi olygarchák, a maguk két- vagy háromszáz holdján. Máskülönben kimarnak, elüldöznek, gáncsot vetnek, fegyelmikbe mártanak, s pokol lesz az életed itt e földön. Azért tehát látogatásokat teszel a járásodban az előkelőbb emberek-nél és igyekszel szeretetreméltó, kedves embernek mutatkozni . . .

— Hm, persze, hanem . . .

— Tudom, mit akarsz mondani. Ahhoz fogat kell és csinos hajdu a kocsiülésre. Aztán egy kis aprópénz a borraivalókra és a kártyára, mert, azt csak nem mondhatod, ha tarokkozni hívnak, hogy «nem tudok». A tudatlan ember ne vállaljon megyei hivatalt. No, ugy-e ezt akartad mondani?

— Bölcs Salamon se beszélt különben. Méz és színbölcsesség csurog ajkaidról.

— A mi a többit illeti, az mind meglesz magától. Lakást kivehetsz Voglányban, az elhalt szolgabíró házát kiadja az árvaszék, gazdasszonyt ellenben ne fogadj, mert azzal hírbé hoznak, ha olyan vén lesz is, mint a Mathuzsálem hátramaradt özvegye. Kosztra egyébiránt nincs is szükséged, mert a szolgabíró a járásban mászkál és mindenütt etetik, mint a pókot. Képzeld csak, milyen mérgem van! Kisöpörték a kedves pókomat, a kinek itt volt a hálója az íróasztalom melletti ablaknál. A főispáni pókot, hahaha. Ha megtudja Klementy, egy humoros ujdonságot ír róla. Ismered Klementyt?

— Nem.

— Oh, bár csak én se ismerném. De hogy a szavamot ne felejtsem, hát mondom, ne tarts gazdaszszonyt s egyáltalán ne vigy háztartást, mivelhogy ma itten, holnap ottan, szépen kitaranak a kúriák és a kastélyok a hajduval együtt, csak valahogy el ne áruld a hajdú előtt vagy a kisasszonyok stambuchjaiban, hogy melyek a kedvencz ételeid, ha csak nem akarsz egy évben kétszáztízszert lekváros derelyét enni vagy káposztás koczkát, a szerint, a mint a hajdú megsúgja, a kit a háziasszonyok eziránt kivallatnak. Tiltsd meg neki huszonöt bot vagy halálbüntetés terhe alatt, hogy e tekintetben nézetet nyilvánítson, s olyan változatos kosztod lesz ingyen, majd meglásd, mint egy kanonoknak.

— Megengedem, kedves Izrael, de hát a többi?

— A többiöl én gondoskodtam. Még hajdút, kocsiszt is fogadtam már a számodra.

— Te vagy a világ legédesebb sógora — áradozott Noszty Feri — és a legkörültekintőbb főispán.

— Először is itt van egy százaz, ezt egyelőre kölcsön adom nyolczaz kamatra. Mert ne gondold, hogy engem szipolyozni fogsz. A mit eddig adtam, mind föl van jegyezve s fizeted utána a kamatokat, majd ha lesz miből. Hiszen talán lesz. (Jelentősen hunyorított a balszemével.) A lovaiddat az én saját nevelésű táltosaimból válogattam ki (t. i. a rosszát válogatta ki). Kétszáz forint az áruk, sógorok közt, mert olyan könnyelmű embertől, mint te, ha ugyan volna egy másik, hétszázat is megkapnék. A bricskát pedig Krapeczről hozattam. Nem új, mert az nem is gavallérnak való, azt hinnék ha új volna, hogy csak

most *kezdesz* úr lenni, pedig annak a színének kell lenni, hogy *folytatod*. És arra fölséges egy ócska bricska, olyan mint az öreg nemesség. Egyébiránt kitataroztatta Bubenyik, úgy hogy jobb az újnál és újból ki van lakkozva, olyan mint egy izé . . . mint egy kalitka.

Ezt a szót húzta ki elméje szűkös szótárából, mert legközelebb feküdt a valósághoz, minthogy otthon Krapetzen tyúkok és másféle házi szárnyasok tanyáztak és költöttek benne.

Feri urat meglehetősen lehangolta és szinte az egekből rántotta alá a fogat vázlatos rajza, de nem szólt, csak a bajuszát pödörgette kissé idegesen.

— Mindezeket az apádnak ígértem meg — folytatá. — Egy Kopereczky pedig vagy meghal vagy megtartja a szavát. Notabene, a bricska ára kétszázötven forint, a hámot ellenben kölcsön adom ideiglenesen, de ha szétszaggatjátok, előre megmondom, hetven forint az értéke, mert clara pacta boni amici édes Ferim. Nagyon tetszeni fog neked az egész úri készség, épen egy szolgabíróhoz való. Egész életedben áldani fogsz érte. Hanem azért ne bízd el magad túlságosan az atyafiságos érzületeimben, mert már hallhattad is, hogy én egy kicsit bolond vagyok. Ezt a nővéred is bizonyíthatja, ha nekem nem hinnéd. Mondtam már, hogy holnap érkezik?

— Nem.

— No hát mondom. Megjön és egy nagy bál lesz nálam a farsangon. Természetesen te is részt veszsz rajta. De nem erről van most szó. Arra akartalak inteni, hogy ne bízd el magadat az érzelmekben, mert ahogy most a főispánnál jelentkeztél és a sógort

találtad, úgy is csöppenhet, hogy a sógorhoz jössz egyszer vagy másszor, egyben vagy másban és a főispánt találod magad előtt. Most pedig elmehet a szolgabíró úr! Bubenik majd elvezeti a «Kék golyó»-ba, a hol a lovai és a cselédei vannak. Fizesse ki a számlájukat és menjen a járásba egyelőre csak ismerkedni.

Nosztly engedelmesen sarkon fordult előljárója szavára és a kéznyújtást se várva, sietett az ajtó felé.

Kopereczkynek tetszett ez az engedelmesség s nyájasan szólította vissza.

— Maradj kérlek még egy kicsit Látom, jó tisztviselői matéria lappang benned, eltaláltad a helyes ösvényt és nem akarsz visszaélni a rokoni összeköttetéssel, a mitől, megvallom, fáztam egy kicsit. Hát ülj le most már, végy egy szivart az agyadra, míg kikeresem számodra a hasznos útmutatást. Azt ingyen adom.

Kinyitott egy fiókot az íróasztalban, sokáig kutatótt, kotorászott benne, s káromkodott, hogy nem találja. Felváltva szidta Bubenikot és Malinkát, míg végre megsokalta Feri.

— Ugyan ne fáradj, kérlek alásan, majd megveszem útközben a könyvkereskedésben.

— Mit veszel meg a könyvkereskedésben? — csodálkozott a főispán.

— Mi egyebet, mint a közigazgatáshoz szükséges újjmutató kézikönyveket? Vagy nem azokkal akarsz megajándékozni?

Elnevette magát Kopereczky és kedélyesen hátbaütötte a sógorát.

— Oh jaj, te golyhó! Miféle bolondságokon jár

a te eszed? Isten ments, hogy én tereád könyvet tukmáljak! Egyet tanulj meg, lelkem, hogy patikából szeretni, könyvből országot igazgatni, romlásra vezet.

— Honnan tanuljam hát meg a közigazgatást? Hiszen tudod, hogy sohasem foglalkoztam ilyesmivel.

— Hogy honnan tanuld meg? Ejh, hát minden egyéb megtanít arra, csak a könyv nem. Megtanít például a bricskád, mert a hol nagyot zökken, ott kátyús az út, hát elrendeled, hogy csinálják meg. A hol a lovad megbotlik vagy visszahökken a hídon, ott bizonyosan valami baj van, vagy a korlátján, vagy a híddongákon, meg kell csináltatni. A hol a pajták lyukain ki van tolvá a kocsirúd a közlekedési útra, úgy hogy a sötétben felesnének a pityókos emberek, elrendeled a kocsit eltávolítását a rúd különbeni elfűrészelésének terhe alatt. A közigazgatás a legkönnyebb dolog a világon. Látni kell tudni és parancsolni, ez az egész. Azonfelül tapintatos legyen a szolgabíró. Ha valami üdvöset csinálsz, csináld nagy kürtöléssel, nagy nyilvánosság előtt, ha valakire huszonötöt vágatsz, gondoskodj róla, hogy ne legyen hozzá tanu, mert most már állítólag nem szabad botozni. Nem a miniszter, hanem az újságok miatt. A hol rend nincs, rendet kell csinálni. A hol az igazság erősebb, mint az emberek, ott az igazságot kell a nyeregbe ültetni, a hol ellenben az ember erősebb, mint az igazság, ott az illető ember pártjára állasz. A legnagyobb tudomány tehát az embereket ismerni a talpuktól kezdve a fejük tetejéig és arról szól, fráter, az én «hasznos ujjmutatásom», a mit keresek, de itt is van már. Elbújt a kutya a sok

ostoba írás közé. (Egy kis paksamétát húzott ki s abból kikereste a voglányi járásra vonatkozót.)

— Ez az, — mondá jelentősen, — ezt tanuld meg, mint a biblát és kövesd, hogy hosszú életű légy ebben a járásban.

Szólt pedig a hasznos útmutató a járásban lakó előkelőbb és szájasabb családokról, valamint azokkal való diplomatikus és czélirányos viselkedésről és bánásmódról, ilyenformán:

Mezernye. Briskay Péter (háromszáz hold) szereti a latin klasszikusokat, egyéb nem imponál neki, erős kálvinista, gorombáskodni kell vele, a mézédés embert utálja.

Voglány. Wracza Károly meggazdagodott fűszerkereskedő, hiú ember, pertu kell szólítani s tehetsz vele, a mit akarsz.

Bárkányban. Török Gábor nagybirtokos és nagy számar, dicsérni kell a juhait és rendelni a saját készítésű édes pálinkából.

Kaszád. Korgó Dániel (négy száz hold) sok atyafia van, szidni kell őket előtte.

Alsó-Rekettyés. Tóth Mihály demokrata, bolondos nézetekkel, jó ember, használható, bár nagy befolyása még nincs. A nagyzolást nem szereti.

Drenk. Palójtay István. Nagy potentum. Buzgó katolikus és erős antiszemita. Ámbár kurucz véralkatú, az uralkodó házat nem szabad előtte ócsárolni, mert Károly Albert főherczeg, a kinek vadászterülete van a megyében, meg szokta hívni vadászataira s ilyenkor vendégül is betér a házához. Erre igen büszke, de különben is sok bogara van.

Így ment ez véghetetlen sorban, íveken keresztül

az összes bizottsági tagokról. Némely helyütt kényes és sikamlós instructiók is előfordultak: ilyenfélék: «noli tangere feminam quia Dominus rabiatus est». Ezt például Varsányi Jánoséknál jegyzi meg, holott Krivy Mátyásnál épen az ellenkezőt javasolja: «meg kell a menyecskét fogdosni imitt-amott, a vén salabakter szereti, ha nejét idegenek kívánatosnak tartják.» Ugyancsak szigorúan óvja a hasznos útmutató a vele élőt, nehogy Csobolyó Miklóstól a családja után tudakozódják, mivelhogy az egyik kisasszonya Rómában van Besztercebányán, a feleségétől pedig válik.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

(Nagy mulatság a drenki öregeknél.)

Ez az egész elaboratum ugyan a főispán részére készült (Findzsa asszony adatbeli hozzájárulásával), de kiszakítva belőle pusztán a voglányi járást, Noszty Ferencz is hasznát vette.

Illó szófogadással mindenben ennek alapján kezdte meg működését járásában, mindenekelőtt Palojtay Istvánt keresvén fel Drenken. Az öreg úr ódon kuriában lakott, a falu végén. Különben minden ódon volt körülötte. Öreg faóriások meredeztek égnek a kertben, divatból kiment csézák és bricskák álltak a kocsiszímben, valamennyi a legjobb karban, mert mindent kimélt és soha semmit se változtatott. Még a ruháját is mindig ugyanabból a posztóból vágatta. A cselédei hasonlóan többnyire vén tuskók voltak, egy bérese száz és két tavaszt számlált (arczépe gondolom meg is jelent a Vasárnapi Ujságban). Valaha a Simonyi regimentjében szolgált, mint huszár s mutogat is ő kelme egy makra-pipát, a mit a híres versaillesi zsákmányolásból elemelt, mely szerinte

valamelyik franczia királyé lehetett (Alighanem a XIV. Lajosé, incselkedett az öreggel Palojtay.) Daru Jóska ebben az időben már semmit se dolgozott, csak pipázott (abból a fent említett tajték pipából) és nyáron a gyümölcsösre ügyelt, a mi nem volt valami fontos feladat, mert a gyümölcsfák is elaggottak és nem hogy gyümölcsöt hoznának, de már virágozni is lusták voltak. Bent a házban is ócska és kedves volt minden, a kályhák, a bútorok és maga az aszszony is, jóval öregebb az uránál, minthogy Palojtay az első felesége halála után annak anyját vette el, hogy együtt sirathassák az elköltözöttet. Az anyósa, a ki már a nyolczvan körül járt, olyan eleven, fürge volt még most is, mint egy fürj. Egész nap sürgött-forgott, tett-vett, bodros főköttője szinte csillogott a fehérségtől. Keményre vasalt szoknyái vígzen suhogtak, az övéhez tűzött kulcsok fiatalosan csörömpöltek. Az egész megyének ő volt a legtiszteltebb matrónája, kinek hírnevét csak emelte csodálatos karrierje, hogy anyósból feleség tudott lenni. Pajzán nyelvek azt beszélik, hogy Károly Albert főherceg látogatása is (a mit roppant irigyeltek tőle a mágnások nagyobb családok), arra a kíváncsiságra vezethető le, hogy ezt a világra szóló anyóst akarta látni ő fensége.

Palojtay ezentúl is «mamának» hitta feleségét s példás szeretetben éltek együtt. Bár kétezer hold földjük volt, mégis a kisebb nemesekkel és lateinerekkel barátkoztak, a rangtartó uraknak: Nosztyéknak, Ragányoséknak, Homlódyaknak, Horthoknæk fitytyet hányva — s innen az óriási népszerűség, mely Palojtayt és Fruzina mamát környezte.

Zimankós idő volt, február elseje.

Zimankós idő volt február elseje, este felé, mikor a Noszty Feri kocsija befordult a bontóvári útról Drenknek. Nagy hóbunda takarta a mezőket és az utakat, csak a varjak feketéllettek a csillogó fehérségen és a falvak szélein a disznópörkölési helyek. Noha az új fogaton sok kifogásolni való volt, most mégis nagy kedvteléssel hajtotta Feri, orosz trappereket képzelve élénk fantáziával a pejók helyére. Erősen elhatározta magában, hogy az új hivatallal ő maga is új, komoly emberré lesz, de úgy járt, mint a szenvedélyes alkoholista, mikor pálinkás butykost lát, mindjárt visszaesik régi nyavalyájába; a mint markában érezte a gyepelőket, keblét legott gentry-érzelmek kezdték magasra dagasztani. A csikázó, csengő-bongó szánok, melyek részint megelőzték, részint szembe siklottak, felköltötték benne a rossz dæmont s azt jártatta mindenek felett eszében, miként tehetne annyi pénzre szert, hogy egy mutatós négyest szerezhessen. Barátok szerzése volt útjának a célja, ezt kívánta tőle a sógor. Nagyon helyes, de aztán így egészítette ki az alapgondolatot: barátokat szerezni, a kik giráljanak neki. Az eskü emléke, melyet apjának tett, hogy soha se veszi többé igénybe a váltókat, a csengős fogatok zajába fult.

Palojtay szűz dohányt vágott a nagy ebédlőben az asztalon, Fruzina mama pedig befőttes üvegek felett tartott szemlét, mikor az asztal alatt heverésző «Mászlás» nevű hires vizsla morogni kezdett s nyugtalanul hegyezte a füleit. Minthogy Palojtay és felesége egy kicsit nagyot hallottak, a vizsla mindig velök volt s ő jelezte, ha valaki érkezett odakünn.

— Vendég jött — mondá Fruzina mama.

— Még pedig idegen — jegyezte meg Palojtay — mert megyebeli úri ember mind tudja, hogy holnap kell jönni.

Hm, biz az fináncz is lehet. Be kell takarni a dohánykát. Hamar ráterítették egy abroszt s azzal a vendég elé siettek volna a vizitszobába, hogy itt ne érje őket; de a jött csinos fiatal ember megelőzte őket, hirtelen belépett, zuzmarás bajuszszal, kivörösödött fülekkel és orral.

— Kivántam tiszteletemet tenni kedves urambátyámnál és édes asszonyénémnél — szólt magát illedelmesen meghajtva.

— Isten hozott, kedves öcsém — kiáltott fel élénken a gazda — de ne vedd rossz néven a gyengülő emlékezetemnek, hogy nem tudom, voltaképen ki vagy.

— Noszty Ferencz, az új szolgabíró vagyok.

Az öreg úr meghökkenni látszott egy kicsit.

— Ej no beste lélek, hát te vagy az, a kivel a törvényt pofonütötték?

Fruzina mama közbelépett, eltaszította pajkos dévansággal az urát a fiatal ember elől . . .

— Eredj te hóhér! Még bizony nem átallod összeszidni az öcsémet a részeges Kaby miatt.

S ezzel megölelte Ferit és egy atyafiságos csókot czuppantott az orcájára.

— Sokat táncoltam valamikor az apáddal — szólt és szemtől-szembe figyelmesen megnézegette a jöttet. — Épen ilyen volt valamikor.

— No, ha az apád képét viseled fiu — kaczagott fel az öreg úr kedélyesen mintegy nyitányul, hogy most fog élezet mondani — akkor viseled az én képmet is, mert ámbár nem szavaztam rá, ez idő szerint

apád a képviselőm. Hozd idább hát azt a fizonomiádat, a mely voltaképen az én fizonomiám, hadd csókoljam meg magamat.

S most már ő is összecsókolta az új szolgabíró.

Hanem azért tovább is tette magát, hogy haragszik és el is kezdte legottan indokolni.

— Hát nagyon rám ijesztettél fizkó, mert tudd meg, hogy magyar dohányt vágtam odabent a másik szobában és minthogy ez tiltott cselekedet, ilyenkor fázom a hatósági közegektől. Még a szívem is elállt dobogni.

— Legalább nem kopik addig — felelte Feri. — Egyébiránt én örök hallgatásra kötelezem magamat.

— Nem ér semmit. Ennek csak egy orvoslata van — folytatá az öreg úr — ha az illető hatósági közeg is beáll bűnrészesnek, vagyis ha aláveti magát annak a szabálynak, hogy velem együtt szívja ki a felvágott dohányt. Nos ráállunk?

— Attól függ, kedves bátyám uram, hogy hány pipányit vágott fel?

— Hát egy néhány pipányit.

— Mégis mennyit?

— Lehet vagy kétszáz pipára való.

— Tyűh? Hisz az egy hétig is eltartana.

— Attól függ, hogy milyen pipás vagy.

— Csak egy félórára jöttem urambátyám, hogy magamat bemutassam.

— Bolond beszéd. Láss a vacsora után Fruzinka. Nem lehet én nálam, fráter, egy félóra alatt bemutatkozni. Ne nézz engem olyan semmi embernek! Mert én a szolgabírámról minden áron tudni akarom, hogy iszik, hogy kártyázik és hogy tánczol.

— No hát jól van — hagyta rá Noszty, hetykén belevetve magát egy karszékbe — hozza hát ide bátyám azt a pipát, hadd gyujtsak rá, aztán holdvilágos este van, elmehetek én éjfélkor is, szívesen teljesítem a kívánságát a vacsoránál. Megpróbáljuk az ivást és egy kicsit kártyázhatunk is.

— Látom, hogy jól nevelt ember vagy, hékás, de ne kezd a hivatalodat mindjárt sikkasztáson, — mert a tánczolást már úgy látom e! akarod sinkófázni.

— Hiszen nem vagyok én medve, hogy a bátyám uram mindenképen meg akar tánczoltatni.

— Medve bizony nem vagy, hanem gavallér csak talán vagy és itt annyi szép leány és menyecske lesz a környékről holnap, hogy még a sánta ember lábai is megmozdulnak. Holnap van a Fruzina mama születésnapja, ezt aztán emberül szoktuk megtartani. A ki kabátos ember van a vidéken, az mind itt lesz, ha csak nem ágyban fekvő beteg, azt a csúfságot hát nem teszed az én öregemen, hogy ilyenkor menj el a házból.

— Hát persze, hogy nem megyek.

— No már ezt szeretem.

— Jól fogsz mulatni, majd meglátod. Itt lesz a cigány is Bontóvárról. Most küldtem el értük két béres-szekeret és tizenkét bundát, hogy meg ne fagyjanak.

— Hol veszi urambátyám azt a sok bundát?

— Esett juhbőrökből férozelik össze erre az alkalomra a szolgálóink.

Noszty tehát ott maradt éjszakára Palojtayéknál, miközben igyekezett az öreg úr kedvében járni a hasznos útmutató szerint, szidta a zsidókat s szóba

hozta a főherczeg látogatását, a mi kedvencz beszélgetési tárgya volt Palojtaynak.

Ettől rögtön bőbeszédű lett. Elmondta, hogy itt volt ennél az asztalnál s Fruzina mamát arra kérte, hogy magyar ebédet főzzön neki, hát főzött is neki pörköltet, töltött káposztát és túrós csuszát.

— Úgy beszélsz, — fortyant fel Palojtayné — mintha egyéb se lett volna.

— Persze volt egyéb is, egy teljes franczia ebéd, de ez most nem tartozik a tárgyhoz. Azt akarom mondani, hogy a pörkölt ízlett neki, a túrós csuszától azonban visszariadt, mikor megkóstolta «oh istenem, szólt, olyan ízű, mint a mosott ruha». Általában különös emberek ezek a főherczegek. Soha se tudhatni, mi tetszik nekik. Más vér foly az ereikben. Mikor először jelentette ezelőtt hat esztendővel, hogy a vizi vadászat idejére hozzánk száll, egy csomó anekdótás könyvet hozattam Pestről, Bécsből, hogy az ötleteket megtanulva, tudjam mivel mulattatni. Bevágtam úgyszólván szóról-szóra a könyveket s ebédnél vagy vadászat közben próbáltam elmondani egyet-egyét, ha valami apropos-ra került, de a főherczeg hideg maradt, mintha fából volna az arca kifaragva, a legkaczagtatóbb történetnél meg nem jelent azon egy fia mosoly sem; hogy él, csak az ástításából és pillái rezgéséből látszott. Már-már kétségbeestem, hogy olyan kedélytelen és semmivel sem bírom felrázni, midőn véletlenül valami elhalaszthatlan teendőm jutott eszembe s minthogy rossz a memoriám, nehogy elfelejtsem, kihuzom a czeruzámat és az ing-manchet-tára jegyzem fel: Mit ír ön? kérdezte. Megmagyaráztam neki, hogy rendesen ide szoktam jegyezni

egyet-mást. «Pompás gondolat — mondá — ezt én is megtanulom.» «Iskolás koromban szoktam meg — folytatom, mert ide jegyeztem ki leczkémről a schlagwortokat, hogy a tanárokat bolonddá tegyem.» A főherczeg édesdeden kaczagott fel: «Das is gut» kiáltott fel — sehr gelungen — és megint csak kaczagott, hogy a ház is rengett és a könnyei potyogtak. Ezzel aztán egyszerre mintha a fejembe lőtték volna, kitaláltam, mi kell a főherczegnek s sorra előzdettem hajdani diák csinjeimet és a másokéit, ostoba, sületlen lappáliákat, melyekben mindég a professzorok húzták a rövidebbet és a melyeken senki se nevet már napjainkban. Kifogyhatatlan derűltség kísérte ezeket, ő fensége fel volt villanyozva, hahotázott, tombolt, hanyattvágta magát a kanapén s kijelentette, hogy egész életében nem mulatott még ilyen jól és nem talált ilyen kitünő vadász-czimborára. Egy nappal meghosszabbította nálam való időzését s azzal búcsuzott el, hogy megint eljön hozzám, mihelyt teheti. Innen van az én barátságom a főherczeggel édes öcsém. Ne gondold, hogy én valami különös okos vagy szeretetreméltó férfiú vagyok, a kit ki akar tüntetni, vagy a kibe beleszeretett. Mindössze eltaláltam a gyengéjét. S az ő gyengéje is bizonyos pszichologiai igazságon nyugszik. Neki minden ember a nagy uraktól és államférfiaktól kezdve az apró emberekig mindig csak kelemeset mondott és tett, kivévn gyerek korában a nevelők és professzorok, ezek az ő életét is megkeserítették, ők tehát az egyedüli ellenségei e földön. Minélfogva minden epe, harag és rossz akarat, a mely egy emberi szívben szükségképen megterem, míg nálunk eloszlik ezer-

felé, e szegény jámbor főhercegeknél pusztán az ártatlan professzorok nyakába szakad. Azért mulatott jól az én diák csinjeimen, mint a hogy te mulatsz most az én előadásomon, mert te meg, imposztor, az én gyengémet találtad el.

Vacsora után Fruzina mama mindjárt lefeküdt, bocsánatot kérvén, hogy holnap mozgalmas nap vár rá, a tyúkokkal fekszik le, hogy a kakasokkal kelhessen. a két úr ellenben sokáig beszélgetett a borocska mellett, országos és megyei közügyekről, a hogy ez már szokás magyar anyától született emberek közt, szidták a németet és a zsidót, majd kifogyván a themák-ból, az örök forráshoz, a kártyához nyúltak, néhány parthie piquetre vállalkozván. Palojtay kimelegedett a somlyaitól (Tóth Mihály termése, — dicsérte a gazda), ingujjra vetkőzve csinálta a hatvanasokat és kilenczveneseket, már szinte az éjfélhez járt közel az idő, mikor valami kopogásféle hallatszott az ablakon.

A gazda megrángatta a falon levő zsineget, mely a szomszéd szobában alvó inasának szólt, állítólag a lábára volt kötve a zsineg másik vége, mert az inas, Mucskó Bertj, szintén nagyot hallott, túl lévén ő is a nyolczvanon. Nagy lassan előkullogott, ásítózva.

— No, mi a szó? — kérdé nem minden boszúság nélkül.

— Nézd csak apuska, — mondá a gazda a kártyáit igazgatva, — valaki az ablakon kopogtat már harmadszben és nem lehet meglátni, mert jégvirágos az üvegtábla, kinyitni pedig nem akarom, mert ki vagyok melegedve.

— Hát én nézzem meg, úgy-e? Mert én nem vagyok kimelegedve, úgy-e?

— Bizonyára te is ki vagy melegedve, apuska, de te nem kártyázol, ráérsz felöltözködni s kimenni, hogy tájékozást szerezhess, ki az és mit akar?

Az inas kiczammogott kedvetlenül, dörögve s elmult vagy negyedóra, míg visszatért.

— Ki volt? Mit akar? Csak nem vendég?

— Egy zsidó fiatalember.

— Micsoda? — ugrott fel Palojtay dühösen. — Hol az a korbács? Hát korcsma az én házam? Hát ki vagyok én, hogy éjnek évadján rám merjen kopogtatni? Ejnye, mordizom adta, ez már több az egy-nél. Hol van? Ereszd le rá a kutyákat a lánczról.

— Itt van az előszobában.

— Beeresztetted? Én hozzám? Most, éjjel? Hát meg vagy te veszve, apuska? Hát nem tudod te, hogy én antiszemita vagyok? Korbácsold ki azonnal, te vén számár.

— Már azt pedig nem teszem, — felelte Mucskó nagy flegmával.

— Mit? Nem teszed, — s villámok jelentek meg a szemeiben, — a mit én parancsolok...

— Az Iczik zsidóné fia, azé a szegény özvegyasiszonyé, a ki a templom mellett lakik, a rozzant házikóban.

— Mit bánom, akárkié. Hogy mer idejönni? Ilyenkor? Hozzám?

— Hát úgy mer, hogy az anyja hirtelen nagyon megbetegedett, talán a halálán van, s borostyán-csöppet jött kérni a tekintetes úrhoz.

— Hm, — szólt Palojtay megjuhászodva, — az a beteges, sovány asszony az úgy-e, a ki némi fűszerrel s nyáron gyümölcsössel kereskedik?

— S úgy tartja fenn az apró gyermekeit.

— No hát adunk neki borostyán-csöppeket. Küldd be azt a süldő zebedeust.

Egy tizenhat-tizenhét éves kamaszt tuszkolt be kis vártatva az apuska, a ki vagy a hidegtől, vagy a félelemtől reszketve állt meg az ajtónál, összehúzva mellén a kopott zöld női wiklert, melybe be volt burkolva.

— Mi baja az anyádnak? — kérdé Palojtay.

— Görcsei vannak, — szólt siránkozó hangon, — már napok óta igen gyenge.

— Ki mondta, hogy borostyán-csöppeket vegyen?

— Ezek szokták fájdalmát enyhíteni, de nekünk nincs, elfogytak.

Palojtay könyvtárszekrényében tartogatta kézi patikáját, onnan vett ki egy kis üveget, a melyből átöntött valami keveset egy üres üvegbe.

— Eredj, siess velök, aztán jó volna, ha egy kis bort itatnál az anyáttal; van borotok?

— Van otthon. Árulunk azt is.

— Azt igya meg a béka, meg a kutya, a mit ti árultok. Hanem egy kis erős tokaji bor kellene a betegnek. No, megállj csak. Mit is csináljunk csak? (Az öreg úr a fejét kezdte vakarni.) Hogy az ördög vigye el az anyádat, még utoljára is nekem kell lemennem a pinczébe. Nagy hideg van odakünn, apuska, mi?

— Borzasztó hideg van, — felelte Mucskó.

— Azért mondod imposztor, hogy te szeretnél lemenni a pinczébe. Nem találtam el, mi? Nix, nix, fráter. Neked már ártanak az ilyen expedíciók, öreg vagy s ha teleszopod magadat, két napig alszol utána,

nem lehet hasznodat venni, majd csak magam botorkállok le. Add rám a bekecsemet és keresd elő a kulcsokat, hadd hozzak annak a beteg asszonynak egy pár kortyot. Így, most jól van. Eredj előre, világíts a gyertyával! Te pedig vigyázz, öcsém (ez a szolgabírónak szólt), hogy ez a ficzkó valamit addig el ne lopjon. Te pedig Slajmi (ez a zsidófiúnak szólt) eredj közelebb a kályhához és melegedj meg.

Az öreg úr csakugyan nem restelt a térdig érő hóban végigmenni az udvaron, a melléképület mögött a sziklába vájt pinczébe s felhozni egy kis itozés üveg tokaji eszzenozsiát.

— De nehogy megkóstold útközben, te gazember figyelmezteté a suhanczot, átadva neki az aranyszínű folyadékot, és nehogy egyszerre találj az anyáddal megitatni, mert menten tánczra kerekedik és férjhez megy.

Ha már egyszer lent járt, bizony egy kis altatót a maguk számára is hozott, megtöltött két kis poharat s koczcintott a vendégével.

— Mi értünk is meghalt a Jézus Krisztus, — jegyzé meg kedélyesen, némi felköszöntés gyanánt, — azaz, hogy megfeszítették a zsidók.

— Úgy ám, de urambátyámnak ez nem mindig jut eszébe, mert úgy látom nem olyan nagy antiszemita, mint a milyennek tartják.

— Mit beszélsz? — csodálkozott az öreg. — Hogy én nem vagyok antiszemita? Hát hogyan volnék én antiszemita? Mindig ellenök beszélek a megyegyűléseken. Hiszen majd meg fogod te azt hallani.

— Mi a fityfenét ér, ha aztán olyanokat tesz, mint a minek az imént tanuja voltam?

Palojtay furfangosan mosolygott.

— Nem érted te a csiziót, öcsém. Mert látod, úgy van az, hogy én alapjában borzasztó antiszemita vagyok, de csak azokra a zsidókra haragszom, a kikre én szorulok rá; azokra, a kik én rám szorulnak, nem haragszom.

S hogy im így kivágta magát, erre a dicsőségre még egy-egy kupicza tokajit kellett felhajtani Szent János áldásának. Még mikor lefeküdt és a gyertyáját eloltotta is egy szép, czirádás ezüst koppantóval, sokáig hánykolódott, elmélkedvén párnái közt, hogy milyen bolond ember ez az új szolgabíró, a ki még őt se tartja igazi antiszemitának. Hát érdemes a közügyekben fáradozni?

Reggelre nagy nyüzsgés-mozgásra ébredt Noszty Feri. Talpon volt az egész ház. Mozsárdöngetés, habverés zaja, malaczvisítás, baromficsipogás hallatszott a konyhai helyiségek tájáról. Az udvaron cselédek lóttak-futottak, mindenféle nyelveken kiabálva, mintha a Babilon-tornyát építenék, s valamennyi fölött, mint valami tábornoki parancsszó, uralgott a Fruzina mama hangja; sertést forráztak, távolabb a kamra előtt őzet s nyulakat nyúztak az ambituson. Azután a vendégek kezdtek érkezni a megye távolabbi részéből, csöngő-bongó szánokon, nehézkesen gördülő nagy batárokban. A bemutatkozásnak nem volt se hossza, se vége. Az urak kártya-parthiekká alakultak át, az asszonyok pletykázó kompániákká. Odakünn az istállók előtt máglyatüzet gyújtottak meg, hogy a vendég cselédek melegedjenek körülötte. Ebéd után a közeli falvakból is ömlöttek a vendégek, úgy hogy hova-tovább szűkebb lett a lakosztály,

mivelhogy télen csak az innenső részét lehetett a szobáknak használni. A kuriát a híres utazó Palojtay, István úr öregapja építtette, nagy fantaszta volt s talán Persiában is járt, a hol a sah palotájáról vette a burleszk ötletet, de akárhogy volt is, akármiért tette, elég az, hogy a «Paszománt» nevű patakot, mely átszeli a kertet, keresztül vezette a fundamentum-falba illesztett rostozaton a szobák egy részén, úgy hogy keresztül folyik rajtok és hűsen tartja őket; nyáron például úri élvezet a patak csörgése mellett szundikálni a divánon, vagy csibukozni, azonfelül pisztráng-tenyésztést is próbált ott a leleményes ő, hanem bezzeg télen nyirkosak és mohtól zöldek, fölfelé pedig penészesek lévén a falak, nemcsak kifúthetetlenek a szobák, de nem is használhatók. A halála lenne a falak dögletes kipárolgásától, a ki most ott töltene egy napot vagy éjszakát. Bizvást eltörülhetné a király a halálos büntetést, ha ilyen börtönei volnának.

Ily viszonyok mellett csak néhány szoba jutott a vendégeknek, s a mint egyre gyűltek, mindig több-több butort kellett kivinni. Ágyak, almáriumok apránkint kikerültek az udvarra. a hóra. Ilyenkor csak a székeknek van becsületük. S egyetlen professzor lenne most, a kire Palojtay bácsi nem mondana élczet, még a főherczeg ő fensége kedvéért sem, t. i. Hatvani professzor uram, a ki ismerte azt a bűvös fortélyt, hogyan kell a kicsiny szobákat tetszés szerint egy pillanat alatt megtágítani öblös palota-termekké.

Torzonborz bácsik, öreg matrónák, szép fiatal leányok, délczeg fiatal úrfiak fejtöztek ki rendre a

különféle bundákból és prémes csurapékból, melyeket halomra hánytak az első szobában. A mennyi csókot ezektől kapott ma Fruzina mama, jó hogy át nem lyukadt az arcza vagy a keze. Hát még a sok jó-kivánat!

Rangra ugyan nem volt egyforma a társaság, némelyik négy ficzánkoló lovon jött, másik két rosszgebén, volt itt nagy úr, de falusi jegyző is, tanítók leányzói és baronesszek (Mezernyéről a báró Krackner kisasszonyai), de színre nézve egyformák voltak az érkezők: vörösek és fehérek, — vagyis vörösré mart a csipős hideg minden orrt és minden arcot, s fehérre meszelt minden bajuszt, haját és szakállt a zuzmara. Csakhogy aztán Fruzina mama nyájas szólamára: «tessék, tessék beljebb kerülni, édes lelkem», beléptek a bundaszobából a nagy zöld szobába, melyet két vaskos kályha fűtött kívülről, némely haj kiengedett, megfeketedett, némely arcz kifehéredett, vagy rózsaszínt váltott, másik a sárga színt vette fel, míg ellenben maradtak hajak és szakállak, melyek megtartották a fehér színeiket azon túl is.

Úgyszólván egymás hátán tolongtak a vendégek este felé, de azért igen jól érezték magukat, kivált a fiatalok; egy almát nem lehetett volna elhajítani, a hogy szokás mondani, de egy gyújtó tekintetet sokkal észrevétlenebbül lehetett kicserélni. Végre is ki tehet arról, hogy Fruzina néni télen született, éppen abban a hónapban, melyben legkevesebbet beszélnek az asszonyok? A szükség nagy tanítómester és «sok jó ember elfér együtt», olyanforma pótigazság, mint a hiányos emberi tagok eltüntetésére vagy kidomborítására kitalált vatta és egyéb mesterséges töltelékek.

Egy darabig elhiteti, hogy ez mind idom, — de alapjában mégis csak vatta. A szobákban beállott szorongás rendszeren minden évben megszüli azt az indítványt, ha fagy van odakünn, hogy: «ki a szabadba!». A vendégek már tudják és magukkal hozzák a fiatalok a korcsolyáikat. A kert alatt ott van a befagyott Mamut-szem (így hívják a tavat), óriás ezüst karika, melyen csodás élvezet siklani, odaállítják a partra a cigányt, s a zene hangjainál foly a mulatság, míg csak be nem sötétedik és megjelenik a hirnök: «tes-sék vacsorálni jönni».

Most is úgy volt. A fiatalokat kikergették az öregek. Még a kártya-szoba (pedig az immunis hely) sem védte meg Noszty Ferit.

— Eredj ki öcsém. Jégre magyar! — dirigálta Palojtay. — A mi kártya-asztal elfér, adjuk át whis-tező öreg hölgyeknek és uraknak. A ferbli majd csak a vacsora után jön. Addig te még menyasszonyt is találhatsz magadnak!

Hát el is ment az új szolgabíró s meglepte, elkápráztatta a tündéri kép, mely a Mamut-szemen elébe tárult a keresztül-kasul sikamló fiatalság, a struczto-las és virágos női kalapok szinpompája, a sehol véget nem érő fehérségben, mint egy illanó, összefolyó és szétszakadozó virágerdő.

Megállt a jégtábla szélén és az összképben gyö-nyörködött, midőn látja, hogy egy mellette elrohanó hölgy elesett a felkarozolt, szinte porzó tükör-lapon.

Odasietett és kezét nyujtotta, hogy fölemelje. «Köszönöm» — mondá a nőcske gépiesen s csak akkor nézett lovagjára, mikor már fölkelt Összerez-

Odasielett és kezét nyujtotta.

zent s egyszerre kék lett az arca. Minden vér elszállt abból, csak a fagy ereje maradt rajta, az pedig kék színt ad a vér nélkül.

Feri is csak most ismerte fel. Tóth Mari volt.

— Nem ütötte meg magát? — kérdé.

— Oh nem, — rebegte és reszketett. — Egy kicsit meglazult a korcsolya-szíjj, azért estem el.

— Megengedi, hogy megigazítsam. Noszty Ferencz vagyok, az új szolgabíró — mutatta be magát mosolyogva, — a kit most sokan szidnak.

De még ki se mondta egészen s a leány még nem ért rá felelni, mikor mint a villám, két korcsolyázó gavallér termett ott, nyilván bizalmas emberei. Az egyik báró Krackner (a Mezernyén lakó nyugalmazott tábornok fia), már messziről kiabálta:

— Így kell a kis gonosznak Isten büntetése. Megszökött előlünk.

A másik Sipos István volt, a bontóvári fiatal törvényszéki elnök, csinos ember és nagy stréber. Azonfelül pompás korcsolyázó, a ki mielőtt megállt volna Mari előtt, egy művészi pirouettet vágott ki, a mi a korcsolya-sportban olyan virtus, mint mikor a legszébb írású hivatalnok kacskaringós manu propriát vagy czirádát kanyarít ki a neve végén pont helyett.

— Maga is itt látta? — kérdé Tóth Mari.

— Hogyne! Hiszen nem vak az ember, hogy a csillaghullást se vegye észre. Úgy nézem, megoldódott a korcsolyája.

S abban a szempillanatban már le is kuporodott, féltérdre ereszkedve és igazgatni kezdte a szíjjakat, mire az ehhez készülődő Noszty Ferencz szerényen félre állott.

— Sapristi! — duzzogott a kis báró, kit sovány-sága miatt «Keszeg báró»-nak neveztek a bakfisch-körökben, — mindig elszedi ez az ember előlem a legjobb falatokat. Pedig én voltam itt az első egy lóhosszat. Az enyém volna a korcsolyamegigazítás joga.

— Ne haragudj, kis báró, — kérlete kedélyesen az elnök, — inkább vegyük úgy, hogy a te nevedben igazítom fel a Mari kisasszony korcsolyáját.

— Az nem megy.

— Dehogy nem. Ha a király nevében igazítom az emberek ügyeit-bajait, miért ne igazíthatnám a korcsolyákat Krackner báró nevében?

— Azért, mert én nem vagyok király.

— De a kinek igazítom, az királyné.

— Ugyan, ugyan! szégyeneljék magukat! Hát nem tudnak valami okosabbról beszélni? — feddette őket Mari. — Bárcsak királyné volnék!

— No, ugyan mit csinálna?

— Nyomban fölmenteném mind a kettőjüket a szolgálattételtől.

Vidáman mosolyogtak ez évelődésre, pedig volt benne egy kis komolyság is. A kisasszony olyanformán érezte, hogy az urak gyors megérkezése valami kellemes helyzetből zökkentette ki, de mindez csak zavarosan jelentkezett fejcskájében. A feltűnő hasonlatosság lepte meg, de még azzal se volt tisztában, hogy valóságos hasonlatosság-e az, vagy csak emlékeztetés a somlyói vadászra. És a hang is, csodálatos, mintha a hang is az lenne. Meglehet, képzelődés, beteges érzékek, homályos álmok úznek vele csalfa játékot. Noszty Ferencznek, az új szolgabíró-

nak mondta magát. A Nosztyak nagy urak, templomok patrónusai. Hatalmas középületek, romban heverő várfalak beszélnek róluk, a közterekben felfüggesztett ősi arcképek, buzogányos, pánczélos lovagok viselik ezt a nevet. S maga ez a Noszty Ferencz, mint a náluk megfordult vendégek elbeszéléseiből tudja, előkelő, finnyás úrfi, volt huszártiszt, a ravasz, hatalmas képviselőnek a fia, mit keresett volna a pápai csizmadiák és mesterlegények közt? Bolondság ilyesmit elképzelni és mégis sokért nem adta volna, ha csak egy perczig hagyják még vele beszélni. csak még egyszer nézhette volna meg jól, csak még egy-két szavát hallhatta volna. Mindezek torlódtak össze fejében, s szívébe nyilallott ez a vágy, nem birt tőle szabadulni.

De hasztalan, vége volt, elmúlt, mint a füst, az érdekes idegen elünt a sok bámész tarka-barka úri nép közt s tekintetével nem merte kutatni, nehogy a gavallérok észrevegyék, a kik már az imént is szinte bántó módon szorították hátra, mintha bosszankodnának, a miért fölemelte, mintha valami olyanba ütötte volna az orrát, a mi az övék.

Ohó, drága uracskák! Még nem vagyunk annyira! Kezét mérgesen ökölre szorította. De ki vette volna azt észre? Hiszen a keze muffban volt.

A két gavallér közrevette, mindenik egy-egy karját fogva, elvitték onnan, sebesen röpülve tova hármában, mint a nyíl. Az volt a helyzet, hogy Tóthné a két ifjúra bízta Marit, Mari pedig azzal pajkoskodott, hogy meg akart tőlük szökni, természetesen csak játékból. Egy ilyen megszőkésnél esett le az imént, — a két «zsandár» megfogta és erőszakkal

utaztatta fel és le a nagy jégmezőn. Csak mikor már elfáradtak, hagyták, hogy egy kicsit kifújja magát és hogy ők egy kicsit udvarolhassanak. Mari azonban kedvetlenül felelgetett arra a tömérdek badarságra, a mit az aranyifjúság udvarlásnak nevez. Minden jel oda mutatott, hogy most is meg akar szökni, de most már talán nem is egészen játékból.

A két zsandár minden mozdulatát, minden tekintetét leste, — a tekintetének pedig nem birt parancsolni, hogy ne kutasson, valahányszor a tónak a kastély-kert mögötti széléhez ért, a hol a vendég urak és hölgyek, paraszt menyecskék, suhanczok nézték a festői látványt.

— Keres valakit? — kérde a gyanakodó Krackner.

— Azt hiszem, — felelte gépiesen.

— Hogyan? Maga nem tudja, ha valakit keres, hogy bizonyosan keresi-e?

— A mamát nézem, — dadogta zavarral.

— A mamát? Hiszen a mama bent ül a meleg kályha mellett s azt mondotta, hogy semmi szőn alatt sem jön ki. Azért bírta ránk magát, hogy őrizzük.

— Akkor legalább mulattassanak!

— Hiszen mulattatnánk mi, de ha nem akar mulatni.

— Az csak annak a jele, hogy nem nagyon találékonyak és hogy én meg már nagyon fáradt vagyok.

— Hahó, van egy ötletem! — kiáltott fel a báró. — Várjanak egy kicsit!

Egy iramodással átröpült a túlsó partra, a hol Krackner báróné üldögélt, egy számára kihozott öreg karszékben, az iringázó leányait tartva szemügygyel.

— Kelj fel mama, add ide a székedet, — mondá a bárónőnek.

— Minek az neked? kérdé a tábornokné, a lorgnettjén nézve meg a fiút.

— Kell a karriéremhez, — felelte nyeglén a fiatal úr. Eredj, te rossz fiú! Mindig áldozatokat kívánsz tőlem!

S ezzel felkelt, Arthur pedig megfogta a karszékét s mint valami pelyhet, hajtotta maga előtt, míg csak oda nem ért Marihoz.

— Üljön bele kisasszony, ha fáradt. Voltunk eddig lovagok, leszünk ezután lovak, tolni fogjuk. Hát nem jó ötlet ez tőlem?

Mari beilleszkedett a karszékbe, a két udvarló pedig belefogódzott hátul s mint a szánkót szokás, csúsztatta maga előtt, hol lassan, hol sebesen, a mint parancsolva volt, biztatva egymást: Gyi Lámpás, Ráró!

Közben még beszélgetni is lehetett.

— Hallotta-e, hogy nagy főispáni bál lesz a farsangon? ujságolta a bíró.

— Ah! — mondá Tóth Mari unottan.

— Még pedig kettő is, — sietett jólértesültségét bizonyítani a báró is, — egy úgynevezett általános bál, melyre meg lesz hívva minden jobb család a megyében, tudja, egy afféle «jó kabátok bálja», a másik pedig egy szűkebb körű, melyre csak az arisztokratikusabb családok kapnak meghívót. Ez lesz az igazi. Saprستی, erre elmegyünk. Lábnak Patikárius Pestről, gyomornak Sacher Bécsből.

— Ott úgy látszik, olyanok lesznek, a kiknek csak lábuk és gyomruk van.

— Hahaha! — kaczagott a kis báró. — Maga ma ballábbal kelt fel, szép kisasszony és sapristi, az epécskéjét rajtunk, az arisztokrácián tölti ki... hahaha. Nagyon kedves.

— A főispánné már meg is érkezett tegnapelőtt, — egészíté ki a legfrissebb híreket Sipos István. — Nagy fogadtatás volt a vasútnál.

— Szép asszony? — kérdé a bárócska. — Láttad?

— Átkozottul szép.

— A Nosztyak mind szépek, keskeny lábaik és picziny füleik vannak.

— Úgy? A főispánné tehát Noszty-leány — kérdé Mari.

— Noszty Vilma.

— Úgy gondolom, egyetlen leány — mondotta Mari, pedig tudta, hogy egy fivére van.

— Dehogy. Egy fivére is van. Az új szolgabíró, Noszty Ferencz.

— Miféle ember?

— Nem valami jó firma — jegyezte meg az elnök.

— Melyikük ismeri?

Egyikük se jelentkezett.

— Pedig itt van a társaságban Palojtayéknál.

— Melyik az? — érdeklődött Krackner.

— Én nem fogom megmutatni. Majd kitalálhatja a keskeny lábáról és a kicsiny füleiről, melyek a Nosztyék tulajdonát képezik.

— Magának nagyon rossz nyelve van, kisasszony.

— Nekem? Miért?

— Mert ezzel körülbelül mindazt elsorolta, a mivel még bírnak a Nosztyak.

— Tönkre mentek?

— Valami háromszáz holdja van még az öregnek, de tele adóssággal s az is haszonbérbe van adva tizenkét évre.

— Hop! Tisztelt lovak! — kiáltott fel most Mari élénken. — Álljunk meg, — azaz forduljunk jobbra! Ott valami történik.

— Csakugyan, tartsunk arra!

Biz ott csata volt. A Palojtayék vendégei, a kiknek nem volt korcsolyájuk, hanem csak nézni jöttek a fiatalságot, apránként megúnták magukat, mint a Mátyás hadai a Duna jegén. Ebben a nagy semmittevésben, üres locsogásban valamelyik pajzán menyecske (ha jól tudom, a csintalan Pataky Istvánné) egy hógomolyát gyúrt és megdobta vele a viczeispánt, a ki fiatal korában udvarolt neki, mire az alispán, mint udvarias, gavallér ember, hasonlóan egy hógomolyával visszadobta a szép asszonyt. Hiszen csak felelni is kell az ilyenre és végre csupa tréfa az egész. A viczispánnét azonban, noha ma van először úri társaságban, mióta Rágányosék mulatsága palotahölgygé avatta, megmarta erre a zöldszemű szörnyeteg, s szemet szemért, ha a férjemuram úgy tesz, eb ura fakó, ő sincs fából, nosza hamar ő is gyúrt egy hógalacsint és a daliás Ulrik János főcsendbiztost szemelte ki incselkedési tárgyúl. Lett nagy nevetés ezekre a jelképes udvarlásokra s ucuza neki, egy bolond százat csinál, az egész társaság elkezdte egymást hólabdákkal paskolni. Mint a ragadós nyavalya, elharapódzott boldogra, boldogtalanra, keresztül-kasul, össze-vissza röpködtek a hólabdák, mintha fehér galambok szállnának, kergetőznének és egymást kereszteznék a levegőben, valóságos konfettijáték

kerekedett ki belőle, ámbár annak akkor még hírért sem hallották Bontómegyében. Sikongatás, panasz, vidámság, kacaj támadt nyomában, a kezük beledermedt, a toillettek megnedvesedtek, némelyiknek a szemébe csapódott a hógalacsin s tele lett még az inggallérja is hó-pihével, de mindegy, azért ők mégis jól mulattak.

Kis vártatva Marit is oda szállították lovagjai, lecsatolta a korcsolyáját s elvegyült a csintalankodók közé. Szerette volna lerázni a két gavallért, de azok sehogy sem akartak elmaradni s ha egy kicsit odább mentek is, csak azért tették, hogy megdobálják. Amor ma letette tegzét s más szerszámhoz nyúlt. Innen-onnan is jött egy-egy löveg, mely neki szólt. Egyszer aztán, mikor azt hitte, hogy nem figyelik, ő is kihúzta kezét a nyakán lógó muffból s lehajolt, hogy golyóbist csináljon.

Lopva indította el szemeit megkeresni a fiatal szolgabíró, épen az alispánnal beszélgetett.

Már-már meglóbázta kezét, mikor az az ölete támadt, hogy odaállt a kövér Rajcsányiné háta mögé s onnan védett helyről követi el a rettenetes merényletet.

Feje zúgott, szive hangosan dobogott, a míg egyre hajtogatta magában: «A macska fél, de én nem félek.» Végre aztán csakugyan elhajította labdáját s rémülten pillantott oda, hogy mi történt. Hát biz az szerencsésen a Noszty Feri mellét érte, talán épen a szive táján. Ki hitte volna, hogy olyan jól tud célózni.

Noszty elmosolyodott, leverte mellényéről a havat és tovább folytatta a beszélgetést az alispánnal,

mintha semmi se történt volna. Oh Istenem, milyen borzasztók a férfiak!

Mari aztán úgy elszomorodott ettől, hogy bekisértette magát a két ugrifüles által a házba és ott leült a mamája mellé, megteihelt lelkiismerettel, hogy megint több titka, több bűne van egygyel. Pedig nem tett valami nagyon rosszat. Hiszen a többiek is mind így vihánczoltak, bolondoztak. Igaz, hogy ismeretlen embert dobott meg, de hát a többi leányok is elkövettek efféle pajkosságokat. Legfeljebb illetlenség, a mit csinált. Sőt az se, mert ezzel vélte megköszönni, hogy az új szolgabíró fölsegítette, mikor leesett. Aztán nem vette azt észre senki. Ő sem. Nem is hederített rá. Látszik, komoly ember. Pedáns hatósági közeg, szolgabíró, a kihez instancozával kell járulni és nem hógolyókkal. De ha látták volna is, hát mi volna benne? A golyó el is tévedhetett. Érhetne volna a szolgabírót arra az esetre is, ha valaki másnak van szánva, ha például a viczeispánt akarta volna eltalálni.

Ilyen mindenféle mentségeket talált, és a mint ezek már teljesen megnyugtatták, akkor vette észre, hogy voltaképen nem mentségeket keresett. Valami mást, a mit nem talált meg.

Ezalatt gyorsan lehanyatlott a nap, de mit is ténferegne fent sokáig, mikor úgyis csak a fele nap-számját végzi; nem melegít, pusztán világít, s azt is csak kedvetlenül.

A gyertyák és lámpák kigyúltak bent, az estével a szél is felkelt és belevegyítette dúdolását a pecsenyék sistergésébe a Palojtay-portán, a vendégek lassankint besereglettek a szobákba s mint a hogy a

teremtéskor szétválasztattak bölcsen a vizek a szárazföldről, Fruzina mama is külön kergette az ifjúságot az öregektől, hogy ne lássák az egymás gyengéit; ezek maradtak pletykázni és disputálni a balra eső szobákban, amazok pedig bevonultak «hogy tetszik»-et játszani jobbra, míg a közből eső pajtányi ebédlőben nagy tányércsörömpöléssel iregtek-forogtak tatárczú tenyeres-talpas szolgálók, rakván egymás mellé a terfélékeket, a hogy a tekintetes asszony megparancsolta, jó sűrűn.

Feri nem csatlakozott az ifjúsághoz, pedig tudta, hogy Mari köztük van. Tudott az idegeinek parancsolni, hiszen elsőrendű játékos volt. S most jutott élete legérdekesebb játékához. Összes érzékei, tehetségei meghatványozódtak, még a lábujjaival is gondolkozott, — a hogy a nagy kártyásokról mondják. A «ferbli» két nagy regulája vezette. Az egyik el nem árulni tudni az arcczal, hogy milyen «blatt» van a kézben. A másik elévülhetlen regula, hogy a ferblit két kártyából kell megjátszani, vagyis addig, míg nincs minden kártya kiosztva. A játék csak odáig ér valamit, a többi már csak bamba szerencse. A két első kártyából, szóval «blind»-re «kóstáltatni», vagy «javítani», ha az ember sokat akar «behúzni».

«Javítani» vélt hát a helyzeten, ha visszatartja magát s nem közeledik szembeszökő módon a leányhoz, Sokkal hazardabb volt, hogysen mindjárt a «zsinór» után nyúljon. A taktika adja meg a győzelmek borsát, savát. A katona is, a játékos is taktikával dolgozik. Ez az igazi, ehhez tartotta magát. A fiatalok közt különben sem voltak ismerősei, úgy hogy egyelőre csak alárendelt szerepet játszhatott

volna Mari jelenlétében e rozúl öltözött vidéki majmok és falusi backfischek közt, kikkel nem lehetett egyébről társalogni, mint jelentéktelen helyi eseményekről: hogy Kracknerék feldőltek a múlt héten a szánkóval és Matild baronesznek az a szép kék blousea a csipkedudorokkal, tönkrement, úgy hogy föl nem veheti többé, hogy a szeles Rápoltiné kiejtette tegnap a bölcsőből a kis gyereket, azért nem jöhetett ma, mert a baba beteg lett és alighanem rámegy a szegény kis lélek.

Feri inkább künn maradt az asszonyok közt, katonahistóriákkal mulattatta Fruzina mamát és környezetét, a «századokat». A gunyoros Findzsa asszony nevezte el így, minthogy a háziasszony körül a legidősebb hölgyek, egykori leányismerősei sorakoztak, de ott legyeskedett a dévaj öreg úr, Podwolski gróf is; csizmáján hetykén recsegett a talp, mert csikorgósra varratta még most is, s gavallérosan pengett a sarkantyú. A gróf csupa vidámság, csupa derű volt, bár már túl lehetett a hetvenen. Falun akadnak még ilyen életerős öreg urak. A feje fehér volt, mint a friss hó, az arca piros, mint a rózsa s a beszéde csintalan, hetykélkedő, nagyzó, mint valami kvietált huszárörmesteré olyan helyen, a hol elvetheti a sulykot.

— Hát te öcsém mért nem hordod el innen az irhádát? — zsörtölődött a gazda Ferivel. — Mit udvarolsz itt a feleségemnek? Mars be a leányokhoz!

— Nem lehet, kedves bátyám. Nem illenék. Hiszen én most voltaképen nászúton vagyok az új hivatással.

— Ördög kell neked nem hivatal. De ha kellene se manipulálj elhasznált bélyegekkel.

Ezt a gonosz czélzást elérte Kaprinczy Balázsne és fölvette a keztyút az érettebb női nem nevében.

— Mi is voltunk nyiló virágok valamikor s komám uram se volt fogatlan farkas, mint most. De ha heivadtak vagyunk is immár, azért ezt bizony nem érdemeltük, mert az elszáradt levendulának is van illata, forgós teremtetete, és az öreg pemetefű is jó orvosság az olyan krárogó öreg salabakternek, mint a komám.

— Hiszen épen azért mondom, — nevetett Palojtay, — mert Noszty öcsém még nem krárogó salabakter.

— Noszty? — rikkantott bele Podwolsky gróf. — Hohohó! Noszty! Melyik Noszty? Mert annyi Noszty van, mint a hány tarka kutya a világon.

Az öreg gróf roppant örömet tudott mutatni, ha valami új ismerősre bukkant, a mi nem csoda, mert ritkán esett meg vele, ismervén már az egész világot. Birtokát még jóformán mint fiatalember vitalitumba adta s azóta mint vendég vagy utas csavarog a földtekén; egy nap Kairóban van, a jövő héten disznótoron valami magyar faluban, a honnan a következő nap elutazik Monacóba és felteszi a croupiernél a mindennapi Napoleonját, egyformán füttyürészve s félreacsapott kalappal ballagván haza esténként a Casinóból, akár nyert, akár vesztett.

— Noszty Ferencz vagyok, — felelte Feri, elnyelve a bosszúságot, hogy a Nosztyakról oly félvállról szólott.

— Ferencz? Én is Ferencz, te is Ferencz, a csá-

szár is Ferencz. Mit tudom én abból, melyik malacz ki ökre?

Mindezt szeretetreméltó bonhomióval mondta, testének minden izma és porcikája mozgott, a szemei hamiskásan nevettek, a homloka ragyogott, a szája szélesre szétnyílt és a tömött bajusza szálankint élni és ingerkedni látszott.

Feri elképedve nézett rá, mintha sértené a szó, de enyhíté a kedves, ennivaló mórrikálás hozzá; gondolkozott, hogy mit feleljen, de nem is kellett, Fruzina mama mondta helyette:

— Palinak, követünknek a fia.

— Szervusz öcsém, agyagos, — kiáltá erre kitörő lelkesedéssel, mind a két kezét barátságosan, bensőségesen megrázva. — Hja, hja, — folytatá ezután elábrándozva és a nyelvével csettentve, — huj, de szép feje teste volt az anyádnak!

Noszty Ferencz minden vére fejébe tolult, első gondolata volt, hogy felugrik és arczúl üti a tisztas hajú aggastyánt, de az olyan ártatlanul nézett le rá, mint egy gyermek, szép kék szemei szinte ugráltak az örömtől, a hangja csengett-bongott az elevenség-től és a kandallóban is azon mód szerint pittegettek-pattogtak, játszadoztak a tűszikrák, mintha az ő szavait kísérnék és vele együtt pajkoskodnának.

— És honnan tudja azt maga? — kérdé a fiatal ember fojtott, tompa hangon. Olyan sötét, nehéz volt minden szava, mint egy felhő, melyben villám lakik.

Mindenki érezte a helyzet kínos voltát s szorongva, elsápadva várták a kitörést. A fiatalember melle hullámosan emelkedni kezdett, orrczimpái lüktettek. Oly

csend lett, mint a kriptában, csak a szívek dobogását lehetett hallani.

— Na! Honnan tudja?

Mindenki érezte a puskaporral telített hangból a készülődő robbanást, csak maga az öreg úr nem.

— Hogy honnan? — pattant fel kedélyesen határozva, nagy kedvteléssel ringatván magát a csipőin. — No nézd csak! Hiszen egy hajszál híjja, vagy annyi se, hogy nem én vagyok az édes apád, ebugatta és ebadta.

A vér lassankint szökött vissza fejéből, most már megfordítva, halotti sápadtság borította el arcát, s hogy remegő kezeinek munkát adjon, egy cigarettát sodort a jobbkezeivel, miközben a ballal bajuszát morzsolta, tépegette, nagy izgatottan.

Mindenki feléje fordúlt, mit fog tenni. Az emberek összenéztek, mintha mondanák: Ez mégis ropant tapintatlanság az öregtől. Szegény fiatalember, hogy háborog, hogy küzd magával! Kényes egy helyzetben van.

— No, mit morogsz, hékás? Mért nem szólsz? — piszkálta kedves kötckedéssel Podwolsky, a sarkantyúit összeütve.

— Azon gondolkozom, — felelte Noszty epés humorral, a szemöldjeit felhúzva, — hogy apagyilkos legyek-e ezentúl, vagy pedig ne legyek gentleman?

Bravó, bravó! Kitört a derűltség és a taps mindenünnen. Az egész társaság mintegy lidéroznyomástól szabadult. A «századok» összedugták a fejeiket és úgy dicsérték. Szellemesen felelt meg! Kedves fiatalember. Egy püspök se felelhetett volna meg

bölcsebben ennek a Podwolskinak, ennek a bolondos öreg gyerekek, a kinek minden szabad. Mert ha valami vitézi pose-ba vágja magát, nevetségessé válik, ha pedig rá se hederft az öreg gróf csacsogásaira, cinikus hírbe keveredik, szóval vagy krakéler lett volna, vagy cinikus, így azonban pompásan ütött ki, apagyilkos se lett és megmaradt mégis gentleman. Hiába no, sokat tesz a finom nevelés!

Még Tóthné is odajött, a hol egy gyűrűben verték körül Ferit az öreg asszonyok, magyarázva neki a Podwolski csintalan szabadszájúságát. Bizony nagy Isten csodája, hogy még be nem verték eddig a fejét.

— Ha már eddig be nem verték, ezután már könnyebben elkerüli, — vélte az öreg Palojtay. — Ne hadd magad, öreg Ferkó!

Nem is hagyta az magát, sőt csak most kezdte megmagyarázni, mikép értette a dolgot.

— Hát úgy történt, hogy az öreg Balikán főispán volt akkoriban, mikor én fiatalember voltam. Felmegyek a megyeházára az előszobájába, hát ott találok azt a tacskót, Noszty Palit, akkor megyei aljegyző volt, és még egy csomó ügyes-bajost. Azt kérdi, mi járatban vagyok. Mondom neki, egy kis beszédem volna a főispánnal. «Most az alispán van bent, meséli, utána majd én jönnék, de szívesen engedem át a helyemet.» Megköszöntem neki és körülbelül így szóltam: «Félek, hogy soká várakoztatnálak, mert azt hiszem, hosszabban veszem igénybe idejét, reményelem, te nem sokáig beszélsz bent?» «Oh, semmi esetre sem», felelte. «Micsoda ügyben mégysz be?» «Bagatelle, mondá, mindössze megkérdezek tőle valamit.» «Akkor hát eredj be előbb te, nekem az ké-

nyelmesebb.» Be is ment a lurkó és örömtől sugárzó arcczal lépett ki egy pár percz múlva. Közvetlen utána a főispán elé járulok és ünnepélyesen megkérem tőle a leánya kezét, természetesen a nagyobbikét, mert a kisebbik tatár herczegnő, a mostani Homlódyné, még a bábúival játszott. A főispán föl-szisszent meglepetésében s bosszúsán csóválta a fejét. «Ejnye, ejnye, elkéstél Ferkó öcsém, épen most ígértem oda Noszty Palinak a leányomat. Hogy nem tudtál tíz perczovel előbb jönni!» Hát tudtam volna biz én, sőt maga Noszty ajánlotta fel, hogy menjek be előbb és ha szót fogadok neki, most akkor az én fiam volna ez a fattyú.

S édes szeretettel, szinte büszkeséggel feledte a szemét deli alakján.

— Nem is volna rossz, — jegyzé meg Tóthné asszony, szokása szerint összecsucsorítva száját, ha beszélt, — most már kész szolgabíró fia volna a gróf úrnak.

— Csakhogy ahhoz nyilván még hozzá szólt volna a Balikán kisasszony is, — kötekedett az öreggel Palojtay, — Noszty Pál különb legény volt ám akkor, mint te.

— Ritka szép ember lehetett, — erősítette Tóthné, — megvan az arczképe, gondolom, abból az időből, mikor először választották követnek, mentében, kardosan, kócsagos kalpaggal, mint valami mesebeli király. Ott függ a vizitszobában, vagy tán nem is a vizit-szobában. Oh, hogy romlik, mohosodik az ember esze, szomorú az. No, bizony elfelejtettem, hogy hol van felakasztva. Persze, tizennégy szoba, nem győzi az ember észben tartani. És mennyi tö-

mérdek takarítás jár azzal! Oh, Istenem, Istenem, minek is élünk? Talán csak azért, hogy a szekrényeket letörülgessük. De bizony Isten, alighanem a kasznárunk lakásában lóg a kép.

Egyszerre derültebb, világosabb lett a szoba s üdőbb a levegője; mintha édes, tavaszi áram lopózna be az ablakon, pedig hát nem lehet, hisz téli este van s az ablaktáblák le vannak téve, nem a tavasz jött, hanem Tóth Mari szaladt be a mamájához, annak a suhogó szoknyái csinálták azt a langyos csiklandozó szelet, mely a tavasz bűbájának adja ki magát.

Bár háttal állt Tóthné, tünődve, hogy hol is van voltaképen a Noszty-arckép, mégis megérezte a leánya közelségét, legott hátra fordult:

— Mi bajod, báránycám?

— Nekem semmi, hanem a szoknyám kiszakadt a ránczaiból, igazítsa meg, mama. De van-e gombostűje?

— No, az volna szép, ha nem lenne, mikor apádnak ezer részvénye van a chicagói gombostűfabrikában, vagyis talán Dawenportban van az a gyár és ha jól emlékszem, nem gombostűket készít, hanem czéznát.

— Nem tudom, mama.

— No, nem tesz semmit. Hogy is mondta csak boldogult keresztapád olyankor, ha valamit nem tudott? Borzasztó az, hogy most már mindent elfelejtetek. Így ni, most már rendben van a ruhád. Föl nem foghatom, hogyan szakadhatott ki. Talán valami szögben. Vagy pedig ráült valaki és te hirtelen fölkelteél. Kétségtelenül vagy az egyik vagy a másik.

Ámbátor bizonyosan lehetnek még többféle esetek, csak az eszünkbe nem jutnak. De nini, nem tudod fiam, épen arról beszéltünk, hogy a Noszty Pál arcképe melyik szobánkban van?

— A melyikbe visszűk, mamácska, mert egy poháron van kifestve.

— Igaz, persze, egy poháron. Hogy is tévedhettem annyira! — sopánkodott, egyenesen Ferihez intézve a szót, mindamelletts kegyelettel őrizzük atyjaura portraitját. Ő valóban csinos ember volt, ámbár nincs szerencsém személyesen ismerni, legalább tudtommal nem, mert nem lehetetlen egyébként, hogy láttam is valahol... de ne szaladj, kérlek. Leányom, Mari — Noszty Ferencz, új szolgabiránc... Ugy-e már nagy leányom van, szolgabíró úr?

Mari gyöngén elpirúlt és egyetlen mozdulatra se volt képes, Feri meghajtotta magát.

— Volt már szerencsém találkozni a kisasszonnyal, — mondá, — csak azt nem tudtam, hogy a nagyságos asszony leánya.

— Ah, és hol?

— A jégen.

— Szeretem, hogy rám ismert, — vette fel a szót Tóth Mari, fojtott, reszketeg hangon, — így legalább meg is köszönhetem, hogy segítségemre volt.

— Miféle segítségedre? — kottyant bele Tóthné.

— Elestem, mama.

— Oh, te szerencsétlen gyermek! És ezt meg sem mondod nekem. Mutasd hamar, hol ütötted meg magadat? Istenem, Istenem.

— Schol se, mama! Nem fáj semmim.

De Tóthné mégis megrémült és a kezeit kezdte tördelni.

— Mit tudod te azt? Oh jaj, hogy is küldhetelek egyedül? Mit mondjak az apádnak, ha megtudja?

— Ugyan, ugyan, legyen eszed, édes Tóthném, — csillapította Kaprinczyné. — Hiszen hallod, hogy semmije se fáj. Mit akarsz egyebet?

— Hogy semmije se fáj? — vágott közbe Tóthné, a ki csökönys volt, ha valami irányban megindult. — Az semmit se bizonyít, édesem. Hányszor van az, hogy valaki fájdalmat érez, pedig voltaképen semmije se fáj s az orvos azt mondja: «maga egyszerű hipokonder, menjen haza és ne gondoljon a betegségre többet, mely csak az idegek csalóka játéka». Nálunk New-Yorkban épen a tőszomszédunkban lakott egy előkelő özvegyasszony, mrs. Schmitt, a ki azt érezte, hogy egy béka van a gyomrában, és mindennap elájult kétszer-háromszor a béka alkalmatlankodásaitól. Ő maga, Schmitt asszony, azt állította, hogy kis korában itta meg a békát s az ott nőtt meg a gyomrában; valami ilyest állított. De megállj csak, lelkem, mit is mondtam? Most jut eszembe, hogy voltaképen egér volt a gyomrában és ez megzavar most, mert most már persze ha agyonütnek se tudom, mit mondott, miképen került bele az egér, — minthogy azt természetesen be nem vehette vízben, mint a hogy bevehette volna a kis békát. Nem emlékszel, Marikám, hogy mit mondott? Hogy nem? Eredj, golyhó, tudod te jól, csak nem akarsz rajtam segíteni! Ilyenek ezek a gonosz gyerekek, ha megnőnek, kinevetnek bennünket. Elég az hozzá, bent érezte az egeret és váltig jajveszékelt,

hogy mardossa és harapja. A doktor persze nevette az egészséget, mert az egérhistóriában egy perczig se hitt. Alkalmasint nem mrs. Schmitt, hanem az egér miatt, mert az egér szívesebben húzódik meg egy hombárban, vagy egy ócska padlószobában, mint a mrs. Schmitt gyomrában, bármennyire előkelő és tiszteletreméltó hely legyen az különben, mert a lady egy tábornoknak volt az özvegye. A doktor ennél fogva egy egeret fogatott valahol s úgy tett, mintha belőle úzná ki, valamely hókusz-pókuszokkal, pedig az ő manchettája alul szaladt ki a kis egérke a kellő pillanatban, a miben aztán meg is nyugodott az asszony és semmiféle marást vagy harapást nem érzett belső részeiben ezentúl.

— Jó, jó, — jegyezte meg Fruzina mama, — de mi köze ennek a Mari eleséséhez, kedves Tóthné?

— Épen ez az, — végezte be Tóthné, — hogy ha lehetnek fájdalmak, a melyekhez nincsenek betegségi okok, viszont lehetnek betegségi okok, a melyekhez nincsenek fájdalmak. Ma már annyi mindenféle betegség van, hogy megbolondul bele az ember, ha rájuk gondol.

— Nem csodálom, — elegyedik közbe Palojtay, — hogy annyi a képzelt betegség, mikor ezeknek olyan jó termőföldjük van, mint a szülők fantáziája. Ne hallgass anyádra, Mari hugom, sőt menekülj, mert még láttelepet talál követelni a megütött helyekről s erre magam is vállalkoznám . . .

Mint a héja, hirtelen lecsapott rá Fruzina mama.

— Ejnye, Pista! Mikor nő be már a fejed lágya? Hogy nem szégyenled magad megpirítani azt a szegény gyermeket az izetlen, durva ötleteiddel.

Palojtay erre a szájára ütött, behúzta a fejét engedelmesen a vállai közé, s látván, hogy Tóth Mari fut el onnan, mint az elriasztott őzike, egy fürge mozdulattal áthajolt a felesége feje fölött a tükör alatti márványasztalhoz, melyen egy cserépben kinyílt kamélia piroslott, egy bimbó s egy rózsa kandikáltak ki a húsos levelek közül (a figyelmes Podwolsky hozta Fruzina mamának), nosza leszakította nagy hamar a rózsát és intett a szemöldjeivel Nosztynak:

— Szaladj csak utána, kérlek és add át nevemben, egészted ki, én magam most már nem merek a szeme elé kerülni.

TIZENNYOLCZADIK FEJEZET.

(Csiga-bíga nyujtsd ki szarvacskádat!)

Feri se mondatta kétszer, röpiült, mint a nyíl, utána, és még előbb érte utól, mintsem a fiatalság közé nyitott volna a negyedik szobába. Már a harmadikban elfogta, a hol egy pár középkorú menyecske dominózott fiatalabb férfakkal.

— Várjon csak, kisasszony, várjon csak!

Mari visszafordult a hangra (tudta már, kié), el se bámult, mikor meglátta, csak megállt szó nélkül, el-sápadt és mereven bámult rá.

— Talán a mama kíván vissza? — kérdé tétovázón, miután némileg összeszedte magát.

Feri maga is bizonyos lámpalázt érzett, nem tudta, miként kezdje.

— Nem, nem.

Tehát?

Ez a kérdés azonban nem volt kifejezve hangban, csak a Mari szemeiből lehetett kiolvasni.

— Ösmeri kisasszony a czinkotai kántor históriáját?

Mari a fejével biczentett, miközben bársonyos szempillái lecsukódtak. Jaj Istenem, mit fog hallani?

— Én is mondhatnám, — folytató Feri, — most azt gondolja, hogy a voglányi szolgabíró áll előtte, pedig . . .

Mari remegni kezdett. Tehát mégis ő volna? Édes Szűz Mária, Boldog Asszony anyácskám, ne hagyj el! Balkezével egy öreg karszék faragott szerecsenyfejét fogta meg, hogy el ne essék, mert szédült, jobbával a csontlegyezőjét terjesztette ki az arca elé.

— Pedig a Palojtay István uram követe áll most maga előtt, a kit azzal bízott meg küldője, hogy engesztelje ki, hogy bocsánatot kérjen előbbi tréfás kifejezéseért, mert azzal ijesztették meg, hogy maga megneheztelt. S ezt úgy akarja jóvá tenni, hogy ezt a szép rózsát küldi. Azzal bízott meg, hogy engesztelés jeléül tűzzem be a hajába.

Mari elmosolyodott. Tehát mégsem ő. S ezzel egyszerre visszatért a ruganyossága, bátorsága. De a mosolyába belevegyült egy kis méla szomorúság, a miért nem ő.

— Mit? Maga akarja megtűzni? Hát még mi? Hogy a hajam közt babráljon? No és még mivel bízta meg a kedves Pista bácsi? — kérdé élénken nevetve.

— Sajnos, ezzel az én szerepem véget ért, — hajtá meg magát tréfás czeremóniával.

— De teljes sikerrel, mert elfogadom a rózsát, betűzöm a hajamba és otthon esetleg le is préselem.

— És nem haragszik?

— Sőt. Egyebet se szándékozom csinálni, mint egész este haragudni. Hiszen «haragszom rád»-ot játszunk odabent. Nem tart velünk?

— Nincsenek ismerőseim és nem is szokásom a játékból való harag, — felelte Noszty szomorúan.

— Pedig olyan mord tekintettel méreget, mintha én rám is haragudnék.

Feri ábrándosan rázta meg fejét:

— Oh dehogy, inkább félek magától.

— Hát olyan rettenetes vagyok?

— Isten ments! A mit mord tekintetnek gondol, az inkább bizonyos szomorúság, a mely elfog.

— Ha engem lát? No, maga szépeket mond nekem.

— Bizonyára úgy van ez, de nem a maga személye miatt, hanem...

— Hanem? — kérde a leány merészen.

Feri úgy tett, mintha megrestelné, hogy olyan czéltalan okvetetlenkedésbe bocsátkozott.

— Eh, bolondság. Nem érdemes, hogy beszélgesünk róla. Biztosítom, kisasszony, hogy nem érdekli.

— Ohó, követ úr! Így nem szabadul. Ön felpiszkálta az alvó szörnyeteget, a kíváncsiságomat, most már ki kell azt elégítenie. Csak halljuk most már.

— Hát az az egész, ha már mindenáron kívánja, hogy megmondjam, — szólt Noszty látható kedvetlenséggel, — hasonlít valakihez, a kire nekem nem jó gondolni.

A szegény Mari megint elvesztette elfogulatlanságát. Újra kigyult az arca, elhomályosodtak a szemei, szive hangosan dobogott, és olyan ügyetlennek érezte magát, mintha üvegből lenne a lába: se szólni nem tudott, se elmozdulni nem mert.

— Tehát szent a béke Pista bácsival? — szólt Noszty, mintegy az elbocsátást várva.

Csak a szemeivel intett és az ajkszögleit vonta össze egy bucsúmosolyra, de azt is csak félig, egész mosoly nem lett belőle, mindössze két vagy három rizkásaszerű hófehér fog villant meg a piros ajkak közül.

Feri visszament a vén emberek közé, egykedvű, közömbös arccal, mint egy diplomata; ha a cselzővő Máli néni látja most, bizonyosan megczirógatja az orczáit (hja, a Noszty-vér nem tagadja meg magát.) Mari pedig a fiatalság szobájába nyitott be, de egyik sem volt ott lelkileg, a hol a testével. Különösen Mari sokat adott volna egy félórai magányért, hogy átgondolja, meghányja mindazt, a mi lelkét foglalkoztatta. A Noszty legutolsó szavai mint valami vérpezsdítő fluidum járták át egész lényét. Azt mondta, nem jó gondolnia valakire, a ki ő hozzá hasonlított. Hátha a somlyói leánykát érti? Hátha mégis a somlyói vadász ő? S ebben az esetben az előbbi nyilatkozatában benne van a szerelmi vallomás is.

Ideges nyugtalanság fogta el, de nem a kellemetlen, lehangoló idegesség, ellenkezőleg, olyanforma volt, mintha láthatatlan szellemek mézbe mártogatnák a lelkét, de voltak a méznek keserű rétegei is.

«Ha csakugyan a vadász volna, — mondá magában, — csak nem lenne olyan csacsi, hogy rám ne ismerne. Nem, ő nem a vadász.»

«Azaz, hogy mit beszélék, — felelte kis vártatva önmagának — hiszen én magam is csak olyan csacsi vagyok, hogy nem ismerem fel határozottan. Lehet biz az, hogy a vadász.»

«Igaz azonban, hogy én mégis legalább ismergetem őt, fürkészek utána, gyanakszom a személyében, míg ő, úgy látszik, nem is gondol arra az eshetőségre; ha ő volna, lehetetlen, hogy ne gyanakodnék, mert az arczom az, a termetem is az, mosolyom, szemem, hangom, mind az, — tehát mégse a vadász.»

«Vagy ha mégis a vadász, no, akkor ugyan csekély benyomást tettem rá.»

(És szinte már olyasvalamit kívánt az istenektől, hogy inkább ne legyen hát a vadász.)

Szegény kis Mari! Egy láthatatlan mérleg himbálózott gondolatában folytonosan s ezer apró dolgot és megfigyelést rakott a serpenyőkre, hol ide tett valamit, hol amoda, megint átrakta és a mérleg szüntelen hullámzott, mozgott és nem állt meg eredményt mutatni. Bolondság, bolondság! Nem lehet a ködöt meg a virágillatot megmérni.

Ebből a sok kombinálásból, találgatásból és fejtörésből nemcsak hogy semmi haszon nem volt, hanem ellenkezőleg, kár, mert olyan szórakozottan játszott és ferdén felelgetett, hogy mindennemű ékszereit, karpereczét, gyűrűjét, kis ezüst gyűszűjét zálogba szedték el s miután már az se futotta, még a kamélia rózsáját is oda kellett adni a hajából a végrehajtónak, a bontóvári törvényszéki elnöknek, a ki már törte is a fejét a kegyetlenebbnél kegyetlenebb kiváltási módokon, mikor egyszerre megszólalt a kis harang a vacsorához, s ki-ki szerezvén párt, a minót lehetett, megkeresték helyeiket a nagy ebédlőben.

Mondani is fölösleges, hogy óriási vacsora következett, a melyben mindenki megtalálta az izléséhez és a gyomra állapotához való ételeket, a becsináltaktól kezdve a franczia konyha mártásai és könnyed omlette souffléi között, elvegyítve félig véres angol húsokat és puddingokat, valamint a szokásos nemzeti csemegéket: malaczpecsenyét, töltöttkáposztát, túróslapényt, hurkakolbászt, melyek magyar embereknek és isteneknek valók, de inkább isteneknek, lévén az

ételek halálosak, az istenek pedig halhatatlanok. Az ételeknél még csak a toasztokban volt nagyobb bőség s ezek nagy része Palojtayné egészségére zengett, úgy hogy Fruzina mama alig győzött kocczintgatni ürmösös poharával.

De mindez nem sokat érdekelte Marit. Az estének az az általános nevezetessége, hogy a Palojtayné nem tudom hányadik születésnapja, csak a felületen úszott, külön-külön mindenféle más nevezetességek tolakodtak elő vagy bujtak ki. Mari előtt például az a jelentéktelen esemény dagadt meg nagygyá, hogy a malaczpecsenyénél, a mint egyszer lopva ráemelte tekintetét Nosztyra, a ki rézsut átellenben ült az asztalnál két szép menyecske, Pázsith Gusztiné és Gyurtsányiné között, épen abban a pillanatban röptült a Noszty tekintete is Mari felé (vagy hogy mindig ott kujtorgott már azelőtt is) szóval nagy összeütközése lett ebből két égő planétának, hirtelen mindenik elkapta a maga tekintetét s Mari azonfelül elpirult és a tényérjára nézett, mint egy bűnbánó Magdolna, miközben ekképen elmélkedett:

— Ha elszomorítja az én arczom látása, hát ugyan minek nézeget?

A Feri környékén egy kis feleselés támadt. Klementy szerkesztő a vad toasztok során Tóth Mihályt is felköszöntötte, de annál az ékes mondatnál, hogy tekintsünk vissza a multba, közbemordult Kaby Józsi:

— Én ugyan nem tekintek, mert ott minket megverték.

— Van ott elég dicsőség följegyezve a történelemben, — folytatá a szónok.

— Egyetlen egy trükk van, az, hogy Zsigmond

királyt becsuktuk Siklós várába, — disputált Kaby. —
Hogy jött ki onnan, azt szeretném én tudni.

S fenyegetőleg rázta meg az ökleit.

— Bizonyosan valamelyik Noszty eresztette ki jó
pénzért, — hasadt ki valahonnan egy gunyoros hang.

Feri szemeiben, ki eddig hallgatagon ült két csinos
szomszédnője közt, villám gyúlt ki. Hamarporú ember
volt, fölszisszent s harsányan, fenyegetőn mondá:

— Valaki mostan kőbe hágott. (És háborgó tekin-
tetét körülhordozta a patkós asztalon.) Ki volt az?

Szép volt így felindulva, mint egy fölriasztott tigris,
kit nyíl hegye ért. Marinak legalább nagyon tetszett.

Síri csend következett. Senki se felelt.

— Egy német van köztünk, — csóválta a fejét
Kaby Jóska és röhögött.

Klementy ezentúl háborítlanul folytatta toasztját,
mely abban csúcsosodott ki, hogy a modern kornak
másféle hősei vannak, mint azelőtt; a Lehelek, a
Botondok, Kinizsiek kora lejárt, éljenek a Tóth Mihá-
lyok, a kik nem a törököt verik meg, hanem a zsidót,
ősi földet szereznek becsületes munkájukkal és azt
úgy művelik, hogy a legöregebb gazdák is bámulják.

Tóth Mihály, a ki valamivel lejjebb ült, a leányával
átellenben, láthatólag röstelkedett, a szeleburdi szer-
kesztő dicséretei általában gyanús természetűek s
legott megindul nyomukban a találgatás, mennyibe
kerültek. Tisztes, deresbe vegyülő haju öreg úr volt,
kemény, határozott vonásokkal, keveset beszélt, de
mindég higgadtan. Magas, kidudorodó homloka, tiszta
fényű szemei kiváló értelmet árultak el, csak az eset-
len mozdulatain látszott a mesterember.

— No, no, — szólt csendesesen, s igyekezett mind-

jobban elbújni a nagy testű mezeryei tiszteletes asszony válla mögé, kinek lovagjául volt odaültenve.

Mindamellett sokan felálltak Klementyn kívül is, s odajárultak kocczintani a kevésbé rátartó urak közül, még Noszty is:

— Noszty szolgabíró vagyok.

— Azt vettem észre, — mosolygott Tóth Mihály.

— A másik pólus, — folytatá Feri, — a munka emberét kívánja megtisztelni a munkátlanság embere.

— Munkátlanság! — kottyant bele Klementy. — A hogy vesszük. Ki szereti a munkát? Bolond, a ki szereti. Nem igaz, mi? Appellálok minden okos emberre. Lám a méhek a legmunkásabb állatkák, de még azok se szeretik a munkát. Azt hallom, kivittek egy köpüt Braziliába, s látván, hogy ott örökös nyár van, gondolták magukban, minek dolgozzunk — és nem dolgoznak többé.

— Ejnye, ejnye, Klementy, — pirít rá Findzsa asszony, miután már a Tóth Mihály körüli diskurzus általánossá vált, — mi lelte, hogy ma fgy antalkodik? Előbb dicsőíti a munkát, most meg már leszólja a sárga földig.

— Mert én sokoldalú ember vagyok, — védekezett sunyi ábrázatát mind a két kezével megvakarva, — és csak Noszty úrra értettem, a ki nyári éghajlat alatt született.

— Csakhogy az én nyaram csak az én tavaszomig tartott, — felelte Feri némi keserúséggel, — és ezen-túl bizony már nekem is munkával kell megkeresnem a mindennapi kenyeremet.

— Nem szakad meg abba a méltóságos úr, — nevetett a szerkesztő.

— Ugyan hagyja, kedves szerkesztő úr, ne méltóságozzon engem.

— Kérem, kérem, császári királyi kamarás, tehát méltóságos.

(Hm, tehát kamarás, — sóhajtott Mari, — azért olyan rátartó.)

— Az csak a kriptának szól, — felelte Noszty szerényen, — a családi csontoknak. Nekem magamnak inkább csak a «tekintetes» titulus jár, s ezt is azzal a tudattal kell viselnem, hogy más alkalmasabb, erőteljesebb emberre volt szabva.

— Ujhuj! — rikkantott közbe a pofitos Kaby Jóska, a ki ide figyelt félfüllel, máskor lönye ember, de ha bort lát, szaporamalom. — Ne resteld! Mit restelled? Vármegye kenyerét a ki kapja, az marja. Én se restelném, ha én húztam volna ki alólad a gyékényt, hát punktum. Csak egyet ismerj el, bruderkám, hogy hunczut a német. A miért én viszont elismerem, hogy az a jó, mert ha a német nem volna hunczut, nem tudnánk kire haragudni s a nélkül rég belénk penészedett volna a nemzeti virtus.

Erre aztán úgy illett, hogy Noszty, mint fiatalabb, átsétáljon a tulsó oldalra és a Kaby Józsi poharát megérintse a maga poharával.

— Kellemes fiatal embernek látszik, — jegyezte meg Tóth Mihály Nosztyra, a szomszédasszonyhoz fordulva.

— Hm, — felelte a tiszteletesné csókaszemével a fiatal emberre pislogva. — Azt hallottam, hogy egy kicsit lacsuha természetű. Az apja se egészen kóser ember. És milyen gőgös, kivált az országgyűlési ciklusok közepén. Egy «Pesti Naplót»-t hord szün-

telen zsebében s mikor valaki olyan jön szembe az utozán, a kit nem akar megismerni, kiveszi, beletemeti a fizimiskáját és az olvasást mfmelve megy el az ember mellett.

Többé-kevésbbé efféle semmiségek mondattak és történtek az asztalnál s természetesen sokáig ki nem elégíthették az igényeket, kivévén az emberiség «tiszlizó» részét. A mindkét nembeli ifjúságnak a talpa viszkedett, tánczra készülődének, az öreg urak a kártyaszobába vágytak, a tantuszaikhoz, s türelmetlenül lesték, mikor bont asztalt az elnöklő Fruzina mama. Bontana is, ha a locsi-fecsi Podwolski pontot tudna csinálni; színes szerelmi kalandjai egymásba fonódnak, mint a szederindák.

Végre azonban mégis fölemelkedik a háziasszony s az a bizonyos suhogás támad, mint mikor egy nagy madárcsapat felrebben. Hangzanak is mindjárt a vezényszavak. «Ki az asztalokkal!» zszibong az ifjúság. «Előre uraim, a miből élünk!» sorakoznak csatarendbe a kártyások. Csak az örök szomjúság rabszolgái várják gyámoltalanul, hogy melyik szobát teszi meg a háziúr «kredencz»-nek, a hova aztán be lehet húzódni iszogatni, disputálni, csibukozni, sőt még dalolni is.

Feri az öreg urakhoz csatlakozott s leült az egyik tarokasztalnál gibicznek, a Tóth Mihály háta mögé (ki tudja, mire lesz az jó valamikor). Ott különben hasznát is vették, mert az egyik partner, Palojtay, váltig futkározott, hol ide hívták, hol oda hívták rendet csinálni, s ilyenkor, mert az idő pénz, hogy folytonossági hiány ne legyen a játékban, ő helyettesíté a házigazdát. Egész este nem mozdult, anekdottákat mondott, savanyúvizes bort töltött a játékosoknak és

kiszolgálta őket. Szóval hasznos ember volt, megbecsülték, s a mikor Tóth uram valami nagyobb játékot akart kimondani, «ultimót», vagy «szólót», mindég hátrafordult, a mint ez már illendő dolog a rokonszenves gibiczzel szemben, s csak ha az jóváhagyólag intett a szempilláival, kiáltotta ki nagy élénkséggel:

— Solo, ha vizet iszom is!

Pedig a nagy teremben, a hol a táncz folyt, erősen várta «valaki». Ha tudta volna, talán otthagytta volna a hatalmas skiz szürke hiveit, vagy hogy talán tudta és azért nem hagyta ott.

A csillár gyertyái már körömhegyig égtek a nagy teremben, új gyertyákat raktak fel a cselédek, hullámzott a sokaság, a mamák bóbiskoltak a szögletekben, a tánczosok nagyrészt már kitáradtak és újak szilajodtak neki. A pletykázó szobákból, a kredenczből bekukkantak az unatkozók, csak ő nem mutatkozott, a kit Tóth Mari várt. Különös ember! Gógös-e, vagy világgyűlölő? Valóságos rejtély. Bizonyosan befogatott már és elment. A mennyire az udvarlótól tehette (nem nagyon tehette, mert körülöngték, mint a méhek a jázmint), mindég figyelte az ajtókat, jöttek-mentek az emberek, de ő nem mutatkozott. Szeretett volna kérdezősködni felőle, de nem mert. Fruzina mama bizonyosan tudja, mert ő tőle nyilván elbucszúzott, de Isten ments meg Fruzina mama előtt szóba hozni, gyík szeme van, mindjárt leolvasná velök a titkos gondolatait. Ámbár iszen azok se olyanok, hogy szégyenkeznie kellene miattok, ha csak nincs alattuk még egy réteg: a legtitkosabb gondolatok.

Nincs, nincs. Oh dehogy! Semmi sincs. Mindössze tánczolni szeretne a méltóságos kamarás úrral. Egy

kis ártatlan kíváncsiság az egész. Úgy rémlik neki, hogy a csárdástánczáról holt bizonyossággal meg tudná állapítani, ő volt-e a somlyói vadász, vagy nem, mert ez a bolondos kérdés még mindég ki nem párolgott a fejéből, nem is akar és nem is fog, talán örökön örökké megmarad a gyanúja és boszantani fogja. Mert hátha alakoskodik a kamarás úr? S oh, milyen bosszúság, az ő (a Mari) szeme is csalódhatik az arczban, emlékezete a hangban, — hanem ha tánczolhatna vele egyet! Minden hazudhat, csak a láb nem, mely egyforma rithmusban igazodik a muzsikához.

Hogy ez a kívánsága nem teljesült, udvarlóival éreztette, a kik hosszú orral szóródtak szét. Az elnököt megsértette valamivel, duzzogva befogatott és hazament, a kis báró pedig a mamájához sietett panaszkodni:

— Mari rosszul bánik velem. Úgy látszik, semmi se lesz a reményeidből. Hagyj nekem békét ezzel az arany békával. Én holnap visszamegyek Pestre.

— Persze. Az orfeumi dámádhöz. No hallod, abból semmi se lesz. Hát miből következteted, hogy rosszul állnak az ügyeid?

— Azt mondta megvet, ne kerüljek többé a szeme elé

— És miért?

— A miért, azt mondja, én kiáltottam közbe a vacsoránál, hogy Zsigmond királyt valamelyik Noszty bocsátotta ki a siklói börtönből jó pénzért, s aztán mikor Noszty fenyegetőleg jelentkezésre szólította föl a közbeszólót, meglapultam, mint a gonosz a fűben.

— Miért is nem jelentkezted?

— Majd bolond vagyok, hogy felaprított volna az a tigris pofájú.

— Igaz, igaz — mondta a bárónő megsimogatva fiacskája szöszeke fürtjeit — de látod, az ilyen éretlen leányok szeretik a hősokeket, magokba falják a regényekből. Legalább eltagadtad volna, hogy te kiáltottál közbe.

— Az ám. Hiszen akartam én. De ráismert a hangomról.

— Te! Ha az a te hangodat száz közül megismerte, holott én se ismertem meg, akkor az bizonyosan szeret téged. Légy nyugodt, megbékültök.

S ezzel fölkelte és fölkereste Tóthné, hogy fia ügyét megfeljebezze nála. Tóthnének, ki egy csoportban beszélgetett, igen jól esett, hogy a báróné bizalmasan félrehívta és hogy az egész világ látja, a mint az ablakmélyedésben tárgyalnak együtt. Egy két mézes-mázos szó elég volt s Tóthné jól fel volt húzva, a milyen jól csak fel lehet húzni egy hibátlan szerkezetű ketyegő órát.

— Oh Istenem, — mondta a befejezett beszélgetés után visszatérve csoportjához, — milyen más ez az arisztokrácia! Milyen finomak ezek a nők! Még a hangjuk is olyan lágy, mint a brüsszeli csipke. Csak azt nem értem, hogy miért hiányzik elől a két felső szemfoga és hogy nem csináltat helyettük álfogakat. Párisban ismertem egy Lambelle nevű grófnőt, annak is épen ez a bizonyos foga hiányzott. Talán divat. De ezer bocsánat, meg kell keresnem a leányomat.

Föltette a lorgnette-jét némi előkelő reminiscenziák szerint s körülnézett, de csakhamar visszafordult.

— Oh nem, nem. Talán még sem divat. A Lam-

belle grófnő fogát a háts lova rugta ki s nem föl-
tehető, hogy a ló tudta volna a divatot . . . Ámbár
azt mondta a komornyik, hogy igen magas vérű ló
volt. Az úr meglőtte szegény párát . . . Oh, még
most is sirhatnék, ha a szegény lovacskára gondolok.

E közben megpillantotta Marit, a csillár alatt.

— Szent ég — kiálta hozzá tipegve. — Mind a
ruhásra csepegnek ezek a gyertyák. Azt gondolod,
hogy Worth úr ingyen adja a ruhákat. Gyere csak,
gyere, gonosz gyermek, hadd mossam meg a fejedet.
A bárónő panaszkodik, hogy rosszul bánsz a fiával.

— Azzal az apalin szívével — mondá a leány
fitymáló hangon.

— Már akármilyen szívű, de ez a szív hozzád
húz. Én nem mondom, hogy borulj az ölébe és ez
nem is valami elegáns dolog, azt se mondom, hogy
menj hozzá férjhez, mert tudod, hogy az apád milyen
bogaras, de legalább szépen bánj vele, mert minden
esetre megtiszteltetés, hogy egy arisztokrata . . .

— Pakfon arisztokrácia — dűnnyögte ajkait el-
biggyesztve.

— Az arany veled vegyülne hozzá.

— Nem szokás az aranyat pakfonnal vegyíteni,
mama.

— Neked ma valami bajod van, Mari.

— A fejem fáj mamácska.

— Talán haza akarnál jönni.

— Azt hiszem, jó volna, ha hazamennénk.

— Eredj hát, keresd meg az apádat valahol a
kártyázók közt és figyelmeztess a hazamenetelre.
Majd otthon beszélünk a dologról.

Mari végig ment a szobákon és sok kérdezőskö-

dés után végre ráakadt a szobalabirintusban a kártyabarlangra s élénken elpirult, mikor betoppanva ott látta Nosztyt az apja mellett, kéklő füstfelhőbe takarva.

— Engem keresel? — mosolygott rá az öreg Tóth olyan szeretetteljes pillantással, mint a minővel a pagátot veszi észre az ember.

— A mama küldött, apuska, hogy már haza akarna menni.

— Ohó! Az lehetetlen!

— Miért apa?

— Mert két ultimó van rajtam és egy solo.

A leány ráemelte szemeit, hogy hol van hát rajta az a két ultimó, a mitől nem mozdulhat, s úgy tett, mintha csak most venné észre Nosztyt.

— Hát maga nem tánczol?

— Nem! — felelte kurtán.

— Nem is szokott?

— Nem igen.

— Sohase tánczolt?

— De igen, egyszer-másszor.

— Eredj csak fiacskám innen a füstből, — szólt az öreg Tóth, — mondd meg a mamának, hogy várjatok még. És talán te is fordulj még egy-kettőt, míg itt a kártya fordul.

Mari hidegen biczozentett a fejével Noszty felé, sarkon fordult, szoknyái megsziszegtek s azzal szapora léptekkel elhagyta a szobát, de kis vártatva visszatért ijedt arcczal.

— No, mi baj megint?

— Nem merek kimenni, — mondotta szégyenlősen.

— *A mama küldött, apuska, hogy már baba akarna menni.*

— Hogy-hogy? — kérdezte Tóth úr szórakozottan, a kártyáit rendezve.

— Egy nagy kutya fekszik a szomszéd szoba küszöbén. Olyan csunya! És rám vicsorítja a fogait, mikor át akarom lépni.

— Hát kergesd el! Mondjad neki, hogy «csiba te».

— Hiszen kértem már, de nem akar elmenni.

— Oh, te bolondos kis fruska! — nevetett Tóth úr, hogy a szemei is bele nedvesedtek — Kontra! Harmadik vétel!

— Az a Czuzka agár lesz — vélte a megkontrázott Palojtay. — Eredj, Noszty öcsém, vezesd ki a hűgomat. Miféle gavallér vagy te? Különbén nem bánt az, szivecském, senkit. Öreg kutya az már, még a nyulat se bántja, penzióban van.

Noszty kikísérte Marit, pedig szükség se lett volna rá, mert egyik udvarlója, Kevermesy Antal eleibe jött már felkérni egy walozerre.

— Nem adok kosarat, de csak egy tourra vállalkozom, mert már fáradt vagyok. Ugyan, kedves Noszty, vállalja addig ezeket az én családi csontjaimat.

Nosztynak dobta oda a szép faragású elefántcsont legyezőjét. Noszty elmosolyodott a czélzásra és elkapta ügyesen.

Nem sokára visszatért lihegve, a hol Noszty állt, a nagy terem ajtajához.

— Nos, nem vesztette el a csontjaimat?

— Megvannak. De maga úgy látszik elvesztette az én rózsámat, vagyis a mi rózsánkat.

— Dehogy.

— Hát talán nem tűzte fel, pedig úgy szólt az alkú?

— Feltűztem, tekintetes szolgabíró úr, igenis feltűztem instállom — szólt, kecsesen mórrikálva magát, mint a parasztmenyecskék szokták a bíróság előtt, — de valami más történt vele.

— Talán odaadta valakinek?

— Olyas valami, de mégsem egészen.

— Nem értem.

— Kiváncsi rá?

— Oh, hogyan.

— No lássa, én is kíváncsi vagyok valamire, a mit csak ön mondhat meg.

— Ugyan mire? — érdeklődött Noszty.

— Tudja mit, — indítványozta Mari, — tegyük úgy, mint az ellenséges táborok; kicserélik a hadifoglyaikat. Én kielégítem a maga kíváncsiságát, maga meg kielégíti az enyimet.

— Nem bánom.

— Hát ki kezdje?

— Kezdje el a kisasszony.

— Jól van, de ülünk le ide, éppen van itt két üres szék, mert én már nagyon fáradt vagyok.

Leültek két ablak közé, Feri egy nádszékre, Mari pedig elhelyezkedett egy magas bőr karszékben, olyan volt, mintha trónon ülne, lábait fölrakta a karszék alsó ráájára s gondosan, kaczéran elrendezte a szoknyája redőzetét, de annyit mégis künn hagyott az apró lábaiból, a mennyitől a szem megrészegszik.

— Hát hogy hova lett a kamélia, kérdi? Biz azt elvették tőlem zálogba. No, mit néz rám? A mi igaz, igaz. Ügyetlenül felelgettem a «Haragszom rád»-ban. És ez még semmi se volna, hanem elvették a broschomat és gyűrűmet is.

— Ki vette el?

— Egy fiatalember. És ez se volna még semmi, ha visszaadná, de nem adja.

— Micsoda? A gyűrűt se?

— Természetesen azt se.

Noszty nyugtalanul mozdult meg.

— Hogy lehet az?

— Megharagudott valamiért és hazament, a tárgyakat pedig a zsebében felejtette. És ezzel most már én készen vagyok.

— Vagyis, hogy most már én következem.

— Nincs másképen.

— Tehát parancsoljon.

Mari az egyik ablakfüggöny csücskét morzsolgatta, fejét a balvállára hajtván, lopva kémlelte a félig lecsukódó pillák alól a Noszty vonásait.

— Maga a vacsora előtt azt mondta nekem, hogy nem nézhet rám . . .

— Nem, nem azt mondtam, nem úgy értettem, — tiltakozott Noszty, azzal a fölényes mosolygással, a hogy egy nagyon komoly ember szokott végighallgatni egy bohó gyermeket.

— Ne vitatkozzunk kérem erről. Tudja, én amerikai leány vagyok, szabad levegőn és szabad beszéden növekedtem fel. Tudom, hogy maga indokolta, miért szomorítja a látásom. S épen csak erről az indokról van most szó. Magát azt a tényt, hogy engem nem szeret látni, kikapcsolom. No, meg van elégedve? Sőt megengedem, hogy húnyja be, ha akarja a szemét, mikor velem beszél . . . Kérem, kérem, ne szóljon közbe, mert mondom, nem ez a tárgy van szónyegen. De az indokolása tett kíváncsivá. Ön azt

mondja, hogy ismert vagy ismer valakit, a ki a családásig hasonlít hozzám. Lásza be, hogy ez engem felbirizgált és folytonosan csiklandozza azóta a fantáziámat. Az ember elvégre nem lehet közömbös a maga hasonmása, hogy is mondjam csak, a Doppelgängerje iránt, kivált ha asszonyfajta. Úgy szeretném, de úgy szeretném tudni, ki ő, hogy hívják, merre van hazája, milyen a lelke, a sorsa és mindent, mindent, a mi rá vonatkozik, mert úgy képzelem, hogy az nekem egyedüli testvérem a világ valamennyi emberi lénye között. Oh, mondjon nekem róla egyet-mást. De mi lelte, hogy úgy elszontyolodott?

Feri mélyen sóhajtott s pillanatnyi csend állt be; hallani lehetne a fejük feletti óra tiktakját, ha a muzsika nem szólna, s ha vagy tíz pár nem keringőzne a teremben. Hanem azért mégis csend volt az, csend a zajban, melyet csak ők észleltek, s csak őket nyomta.

— Inkább csak boszankodom, — szólt Noszty szembetűnőleg kelletlenül, szinte vontatva, s bizonyos melancholiaszerű köd borongott a homlokán. — Magamra boszankodom, kisasszony, hogy olyasvalami csúszott ki a szájamon, a miről nem szokás beszélni. Nincs annak se értelme, se formája. De már megtörtént, s minthogy úgy állapotunk meg, hát kielégítem a kíváncsiságát, de azt hiszem, nem lesz meglepve.

— Miért hiszi?

— Mert a Doppelgängerje nem a felső tízezrekből való.

Tóth Mari vállat vont s hanyagúl hátradobta magát a karszékben, mire összeomlott a ruhája előbbi

redőzete s más hullámvonalak keletkeztek a fáczán-szín szoknyáján.

Ferinek a szemét kápráztatta ez, elfordította a fejét, inkább nézett bele a csillár remegő lángnyelveibe; az nem olyan veszedelmes.

— Az iparosok egy multságán ismertem meg az elmúlt őszszel a Somló-hegyen.

Tisztán látott, hiszen már tudta és mégis a szédület fogta el, mikor most mint kétségbevonhatlan tény állt elébe, a mi csak sejtelem volt és később valószínűség. Sápadt lett, mint a fal és úgy érezte, hogy a szive hevesen ver, míg a torkát mintha egy csontos kéz szorítaná össze.

— Úgy? . . . Igen? — mormolta rekedten, — a Somlyó-hegyen? — Majd álmodozva tette hozzá: No és?

— Egy fiatal leány volt . . .

Egy kissé összeszedte magát, s hogy a megindulását palástolja, csintalan mosolylyal szólt közbe:

— Mindjárt gyanítottam, hogy nem egy fiatal zerge, vagy medvebocs.

— Úgy értettem, hogy lehetett volna menyecske is, de leány volt.

— Valami csizmadia-leány?

— Bizonyára szegénysorsú, a mint mondta, komorna vagy ilyesmi, valami úrnőnél.

— Természetesen nagy lábakkal és vörös kezekkel, — kötekedett Tóth Mari, fitymáló mozdulattal.

— Ejh, — pattant fel Noszty éles hangon, melynek érczét szokatlan melegség töltötte meg, — egy herczegkisasszony is elbújhatna mellette.

Lázás öröm öntötte el a leány vonásait, szeméibe

fényes csillagok költöztek, arczán piros rózsák nyiladoztak egyszeribe. Milyen jó ilyenkor a legyező, melylyel mindezt el lehet takarni. Asszonyfegyver az, nem csupán csecsebecse.

— Ah, ah, — ismételte egypárszor gépiesen, mintha a többi nem érdekelné, szétterjesztve két karját, mint mikor a madár el akar szállni, vagy mint mikor az embernek úsftani van kedve, s fáradt derekát egyengeti. A nevelőintézetben csináltak így az unalom jelzésére, de mivelhogy illetlen volt, mindig hozzá szóttek valami alkalmas mondatot, melynek kapcsában a kezek eme kiterjesztése ártatlan illusztrációnak tünt fel, pl. «Van nekünk egy tehenünk, ekkora szarvai vannak!» Ehhez a jámbor pajkosság-hoz nyúlt a gonosz vadász kijátszására. Tobzódott a lelke kéjes diadalban. Hm, itt vergődik most a hálóban. Úgy kell neki. Nem árt egy kicsit megkínózni.

— Ön, úgy látszik, egy mesebeli hamupipókére akadt, kinek a lábára magától ugrik rá az aranycipellő.

— Ráakadtam, de köd előtte, köd utána, mindjárt el is vesztettem, s nem hiszem, hogy valaha megtaláljam, — felelte Noszty szomorúan, csendesen, mintegy önmagához beszélve.

— Hogy-hogy?

— Nem akarta megmondani, hol lakik, kinél van, s minden keresésem hasztalan azóta.

— Oh, szegény ember! — sopánkodott Mari tréfásan. — S tényleg kereste?

Elemében volt. Nem tudott mit csinálni a pajkosságtól. A cipője sarkaival veregette a szék lábait.

Noszty csak a fejével bólintott, hogy kereste.

— Ej, Noszty, Noszty! — szemrehányólag fenyegette meg ujjaival, — mondja meg nekem, de tegye szívére a kezét és ne vegye tőlem rossz néven, hogy pártját fogom az én kis Doppelgängeremnek, mire való az, hogy keresi? Minek bántja szegénykét?

— Az már igazán az én dolgom, — válaszolta hűvösen és felkelt a székről.

— No, no, csak üljön vissza! Még nem végeztünk, uram. Nem szabad haragudni. Mondja meg nekem őszintén, ha már ennyi bizalomra méltatott, mi célja van azzal, hogy keresi? Mit tenne például, ha megtalálná?

— Mit tudom én azt?

— Csak nem venné el feleségül?

— Ki tudja!

— Egy szobaleányt? Egy Noszty?

— Megtették ezt már nagyobb urak is.

Hanem iszen nem ment ez a beszélgetés komoly számba, inkább csak kötekedő incselkedés volt, s azt is hirtelen megszakította a Tóthné érkezése, ki már mindenfelé kereste Marit, hogy indulnak-e, vagy nem.

— Apa még nem akar menni, — jelentette Mari, s hófehér homlokán egy árnyék suhant el, az elégedetlenség, hogy zavarják.

— Jó, jó, de hát miért nem jössz az ilyet megmondani, látod, már a wikler is rajtam van.

— Elmerültünk, mamácska, — mentette magát mosolyogva, — egy érdekes témába.

— Valami titok?

— Noszty úr beszél nekem valakiről, a ki nagyon hasonlít hozzám.

— Bolondság, bolondság, hadarta Tóthné — mikor

olyan fityfirty iskolás lányka voltál, mindig azt mondták, hogy szakasztott olyan vagy, mint az apád, némelyek ellenben esküdöztek, hogy színről-színre engem látnak benned. No, ha ez igaz lett volna, akkor nekem is hasonlítanom kellett volna apádhoz, pedig én sohase hasonlítottam hozzá... azt kikérem. Ámbár nem mondhatom, hogy csunya ember lett volna, inkább csinos volt és a szemei is kékek voltak, sőt meglehet, hogy most is kékek. Tehát még visszavigyem a wikleremet, mit gondolsz?

— Vidd vissza, mama.

Tóthné szorosán a falak mellett, hogy a tánczó párok fel ne lökjék, visszatipegett a bundaszobába, Mari pedig az elmélázó Noszty felé fordult.

— Mondja csak, tényleg nagyon hasonlított hozzám?

Úgy tett, mintha már elejtette volna a fonalat; mintha a lelke nem volna jelen s talán annál a másikonál kódorognék.

— Mit tetszik kérdezni? Őt? Oh igen. A megszólalásig, sőt a megszólaláson túl, mert a hangja is hasonlított.

— Jaj, de szeretném ismerni, — csacsogott a leány, megeredt a szava, mint a forrás vize, ha a rajta fekvő kő elgurul. — Ha én király volnék, vagy mit beszéllek, királyné és volna ilyen hasonmásom, palotahölgynek tartanám magam mellett. Milyen pompás dolgok sarjadzhatnak ebből!

— Úgyan.

— Két személyben volnék, s ha olyat tennék, a mi a királynénak nem illik, ezt akkor ő vállalná. Ha az urammal kellene valami kellemetlen dolgot igazítani, a másik személyemet küldeném, kivált a mikor

mérges lenne az uram, t. i. ő felsége. (Édesdeden nevetett hozzá, s Ferit is láthatólag gyönyörködtette a rakoncátlan vidámsága.) Aztán mi mindent lehetne csinálni! Egyszer csak azt írják a magyar ujságok, hogy a királyné megjelent ma Bontóváron a református templomban és együtt énekelte a hívekkel a zsoltárokat, mire a bécsi ujságok vadul czáfolnának, hogy ez nem igaz, mert a királyné ugyanabban az órában reggelit adott Bécsben a Hofburgban s a cercle után kikocsizott Ferenczy Idával a Práterbe. Hahaha. Milyen marakodás, veszekedés lenne ebből.

— Ej, ej, Mari kisasszony! Hát így csapná be az alattvalóit? Csakhogy azoknak is volna ám eszük.

— Rá nem jönnének, higgye meg.

— Dehogy nem. Ferenczy Ida határozna. A hol Ferenczy lenne, az vétetnék igazi királynénak. A két egyforma királynéhoz két egyforma Ferenczy Ida is kellenék.

Egyre beljebb csúsztak a «zöld» beszélgetésbe, akár egy backfisch és egy gimnázista; napsugárból, ködből, naiv bohóságokból font kötél-létrán lépegettek az égbe. S útközben úgy nekimelegedett a Noszty szive, hogy a jóság harmatját izzadta ki; restelni kezdte, hogy ilyen alattomos tört vetett az ártatlan, kedves leánykának. És talán vissza is riad az utolsó perczben, ha meg nem vigasztalja, hogy nini, hiszen Mari is komédiázik. Ohó, hisz akkor az ő dolga nem galádul kivetett háló, hanem szabályos lefolyású párbaj. Hát csak hadd folyjon tovább. Annyi különbség azonban mégis volt, hogy Mari nem láthatta a Noszty hamis játékát, Noszty előtt ellenben Mari minden kártyája úgyszólván kivolt terítve.

— No, csak sok mindenféle tarka-barka dolgot lehetne csinálni egy tökéletes hasonmással, — erős-ködött Mari, — akár hiszi, akár nem. Vegyük csak például a mi esetünket, mit szolt volna mélyen tisztelt kamarás úr, ha én azt találtam volna mondani az imént, mikor a somlyói leányt említette, hogy itt vagyok, ragyogok, én vagyok az?

— Egyszerűen nevettem volna, hogy maga milyen tréfás kedvében van.

— És nem hitte volna el?

— Nem hát. Mert nem csak szeme van az embernek, hanem esze is. A szememmel elhinném, az eszem azonban ellentmondana, mert hogyan juthatott volna el a kisasszony egy közönséges iparos-mulatságra?

Mari felkelt a székről, Noszty elé állt s meghimbálván a szoknyája két szélét, csupa merő csintalan-ságból meghajtotta magát, ki-lányos czeremóniával.

— Úgy, a hogy eljuthatott a méltóságos kamarás úr.

— Hja, az más. A belindek kiüti a fejét a parkban, a réten, az árokban és mindenütt, de a pálma csak a maga levegőjében és földjében.

— És hátha nemcsak mondanám, hanem tényleg is én volnék a somlyói leány?

Hangja reszketett és mereven nézett a Noszty arcába; még csak egy pillája se rezdült meg.

— Isten ments, — mondá csendesen.

S ez láthatólag lehangolta Marit.

— Nem is örülne neki?

— Ellenkezőleg.

— Miért? — kérdé halkán; visszaült a székébe és a szeméit lehúnyta.

— Mert a mikor feltaláltam volna, jobban elvesz-
teném őt, mint mikor nem tudtam, hogy hol van s
legalább gondolkozhattam felőle.

— Nem, nem értem önt, — tagolta a leány reked-
ten, s feje a vállára billent, mint az eltört növény
virágpártája.

— Pedig világos. Maga milliomos leány, én sze-
gény ördög, s oly messze volna tőlem, mint az egyik
planéta a másiktól. De szerencsére nem így van.

— Jól van, végeztünk, — szólt Mari, s kevélyen
fölemelte a fejét, mint a páva (Oh, de gyönyörű
nyaka volt) — hanem akármilyen nagy is a különb-
ség, uram, a szegények és gazdagok közt, azért mé-
gis van egy megjegyzésem.

— S ez?

— Hogy a ki mivel tartozik a másiknak, azt
köteles teljesíteni. Hallja ezt?

(Egy francia négyes első akkordjait kezdte pen-
getni a banda.)

— Ön egy négyessel maradt adósom, mikor ősz-
szel a Somlyó-hegyről eltűnt. Igaz, vagy nem igaz?

S gúnyosan nevetett a szeme közé.

— Klára! — hebegte Noszty elkábultan. — Oh
Istenem, csakugyan maga az? Lehetséges-e, vagy
álmodom?

Oly természetesen adta a meglepetést, hogy egy
nagy színésznek is becsületére vált volna.

— Én ezt a négyest most exequálom.

Erre aztán nem tehetett egyebet, odanyújtotta a
karját Marinak és szépen beálltak a sorba a gyüle-
kező párok közé.

— Hiszi-e már, hogy én vagyok?

— Igen, — felelte Noszty zavartan, mintha még most sem szedte volna össze magát — a személyazonosság meg van állapítva.

— Mégis igaz, hogy csak a hegyek nem találkoznak, — mondá álmatag arcczal Mari.

— De még azért sok érthetetlen van.

— Van, van, — hagyta rá a leány, s szelid panaszkodás borulata rezgett hangján.

— Például, miképen jutott oda a kisasszony?

— Csitt! Valahogy ne említse a szüleim előtt, ők nem tudnak erről. Egy kis pajkos csfny volt tőlem, egy rossz szeszély, de ők, ki tudja, mit gondolnának. Tartsa örök titokban és ne feledje, hogy magának is sok van a rováson. Mért szökött meg előlem?

Épen felelni akart Noszty, de nem lehetett, a francia négyes nem alkalmas az ilyen kimagyarázásokra. Az ember nem maradhat meg állhatatosan a párja mellett, mint a becsületes, őszinte csárdásban. Csapodár, csélcsap táncz ez (vagyis inkább poétikus járkálás), olyan, mint a francia lélek, határozatlan, vágyakozásokkal teljes. Az elegancia mártásával fölerezgett szeretkezés. Hivalkodó flirt, kecses szemle, s nem az érzéseknek mozdulatokban kifejezett óceánja. A tánczos végig viziteli az egész hölgykoszorút, mint a vadméh, körüldöng minden virágot: illegeti magát előttük, hajlik, bókol, közéjük fonódik, meg elkapcsolódik, s megy tovább, tovább, mintha egy bűvös könyvben levelezne. A szemük közé mosolyog, megfogja a kezöket és egy-egy könnyed, finom fordulatot lejt mindenikkel, míg egyszer csak a figura végén megint visszakerül valahogy a párjához, a ki azóta szintén valamennyi kézen megfordult.

Mikor összekerültek, megint csak ott kezdte Tóth Mari.

— Hát igazán kutatott utánam?

— Igazán.

— És hogy?

— Ujsághirdetésekből.

— Ne mondja!

— Nem olvasta?

Mari a fejét rázta.

— Hiszen tudja, hogy nem tudok olvasni.

Édesdeden kaczagott hozzá; erre aztán Noszty is elnevette magát, mintha egy ezüst csengetyű szép harmóniában csilingelne együtt a kolomppal.

Elváltak a quadrille rideg szabályai szerint, meg összejöttek, útközben itt is, ott is egy-két szót kellett váltani ezzel vagy emezzel. Az öreg Podwolski, a ki szinte ott poroszkált a kolonban, kedveskedve súgta a Mari fülébe: «Ezek a zsvány Nosztyak mindig megelőznek.» Az egyik Klackner kisasszony hangosan mondá a háta mögött valakinek: Ma nagyon jó színen van Tóth Mari, — mire azzal felelt az a valaki: «Olyan, mint egy olvadó Gletser». Mari hátra se fordult, bánta is ő most, alig várván, hogy újra a tánczosához jusson. Dehogy vesztette volna el a fonalat:

— Megvannak még azok az ujság-lapok?

— Megvannak.

— Hozza el nekem egyszer! Elhozza?

— Minek?

Lomhán huzogatta a vállait, mintha feleletlen gondolkoznék.

— Hát csak, — mondá azután vontatottan. — Hiszen nekem szóltak.

— Isten tudja, — felelte Noszty — inkább csak annak a másiknak, az árnyéknak, a ki volt és nincs többé.

— Ejnye Noszty! Ne legyen olyan szentelen. Megfenyegette az ujjával.

— Jó, hát elhozom.

— Mikor?

— A mikor parancsolja!

— Hozza el holnap.

— Az nem lehet. A régi lapok a pesti lakásomon vannak, ahhoz legalább is egy hét kell.

— Hozza hát el egy hét múlva.

— Hol lakik?

— Oh, maga golyhó! — nevetett Tóth Mari. — Még azt se tudja? Alsó-Rekettyésen.

De mindezeket csak szakgatottan, közvetve, jóformán lopva lehetett megbeszélni, míg a négyes véget nem ért. Mikor pedig véget ért és Noszty a helyére vezette tánczosnáját, már akkorra ott állottak Tóthék az ajtónál, odaintették a leányukat.

— Nem vagy nagyon kimelegedve? — kérdé Tóth úr.

— Nem.

— Hát akkor menjünk, fiam; készülődj, búcsuzz, anyád már nagyon álmos.

Mari leeresztette kezeit, aroza megnyúlt, elkomorodott, egy ellenállhatlanul kedves grimacet csinált (a mi az öreg Tóthot mindig megigézte), s aztán azon az elkényeztetett, nyafka, elnyúlt hangon, melylyel makranczos kis leányka korában uralkodott az öregeken, s mely most is a szívükig hatott, mint édes emlék a multból, jelentette ki:

— *Én még nem akarok hazamenni.*

— Én még nem akarok hazamenni.

— Mit, te még nem akarsz? Hallod ezt Krisztina, a fruska még nem akar hazamenni? Hát mit csináljunk?

S ezen aztán olyat kaczagott, hogy a csipkefüggönyök mozogni kezdtek a hahotájától, mintha a szél lengetné. És minden nevetett köröskörül. Nevettek a gyertyák, lobogva, incselkedve, nevettek a tükrök, a virágok az asszonyi hajakban, az opálok, smaragdok, rubintok a fülbevalókban és násfákban, a buzogányos Palojtayak és a Stuart Mária-galléros Palojtaynék a falakról, mert hát olyan nevetető is, hogy ez az életúnt, törékeny, sápadt arozú kis Mari, a ki elálmosodik udvarlói közt otthon, a ki már ásft vacsora közben az utolsó ételnél, a kit mindig csak parancsszóval lehet kimozdítani otthonról, most megköti magát, hogy azt mondja, ő nem akar még hazamenni.

— Olyan nagyot neveltél, — mondá Tóthné — hogy kiment az álom a fejemből.

— És belement a ravaszság, mert ezt azért mondd, hogy a leányod akarata meglegyen. No, eredj hát még vissza, te kis korhely, te éji pille.

Majd félrehúzta Tóthné egy szögletbe s hamiskás hunyorítással kérdé:

— Ennek valami oka van, Krisztina. Ez nagy változás. Nem vettél észre semmit?

— Nem, nem. Semmit se vettem még észre. A leányka még egy óra előtt haza akart menni, nekem is szólt, hozzád is elment. A változás hiszen kétségtelen, de azt mondják az orvosok, hogy az ember minden hét évben megváltozik, minél fogva talán az elmúlt óra alatt telt le a hetedik év... De

talán nem is a doktorok mondják, mert azoknak úgy sem hisz az ember, hanem annyi más embertől halottam ezt, hogy már szinte azt hiszem, én magam találtam ki. Gondolod, hogy nem így van?

— Ostobaság! — felelte Tóth Mihály, nem kell ahhoz hét esztendő, elég ahhoz egy csinos bajusz.

Azon meg aztán Tóthné nevetett édesdeden, s óvatos macskaléptekkel húzódott a leánya után, de úgy, hogy az ne lássa, ne tudja, meg-megállt valamely a háta és vállak által védett helyen, s a hónok alatt nézett szét, föltéve lorgnette-jét is, hogy azt a bizonyos bajuszt fölfedezze.

TIZENKILENCZEDIK FEJEZET.

(A Sat. Sebestyén pihenőház és a rekettyési kuria, valamint lakói.)

A mezernyei «Nagy korsóhoz» címzett vendéglőben, melyre olyan korsó van ráfestve, hogy beleférne három akó sör, közönségesen két okos ember szokott esténként sakkozni. Néha csak beszélgetnek s mindeniknek van egy rögeszméje. Az egyik okos ember, dr. Pázmár Anzelmus azt állítja, hogy törvényileg meg kellene tiltani az ötven éven alóli emberek gyógyítását (maga alatt vágja a fát a doktor), mert ha egészséges szervezetű az ötven éven alóli ember, magától is meggyógyul, ha pedig nem jó szervezetű, hadd menjen a maga útján, ne szaporítsa itt a kenyérpusztítókat és a rossz szervezetű utódokat; gyógyítani csak az ötven éven túlit volna szabad, az öregségi bajok reparálása céljából. Ha ezt a törvényt behoznák, akkor kellene aztán megnézni vagy száz év múlva Magyarországot. A másik okos embernek, Holics József kéményseprőmesternek szinte van egy hazamentő eszméje (mert van az minden magyarnak). Azt mondja ugyanis, hogy egy országot csak a kémények tehetnek nagygyá. De ez aztán biztos. A kormány ostoba, mert az embereket számláltatja meg a statisztikusokkal, holott a helyett kéményszámlálást kellene elrendelnie. A kéményekben van az erő.

Anglia nem azért nagy, mert negyven millió lakosa van a három királyságnak, hanem mert van vagy tizenöt millió kéménye. Minden három lélekre esik egy. (Csak azt szeretném tudni, a ponciusát, hogy ki tisztogatja azt mind!)

A doktor rossz véleménynyel viseltetett a kürtők iránt, mint a melyeknek füstjében megy ki az ember keresménye. A kéményeket, úgymond, csak Dickens szerette, mert a szél regényeket dudált be neki azokon keresztül.

Ennek ellenében, bár nem olyan tudós emberbe Holics mester, mint a doktor, mégis kivágja a rezet:

— Bizonyára vagynak kémények, a melyeken kiszalad a föld, de viszont vagynak kémények, a melyeken beszalad a pénz. Igaz, hogy ilyen kürtői csak az egy Tóth Mihálynak vagynak.

Az ám. A rekettyési uradalom tele volt ilyen karcsú, égnek meredező kéményekkel; ott állt a gőzmalom a falu végén, a koczka-gyár roppant kürtője és a fűrészmalomé az erdő alján, továbbá egy nagy szeszgyár is ott dolgozott még tavaly a kenderáztatók mellett, a mi krumplit már a tótockák nem birtak megenni, átváltoztatta nekik alkohollá; volt még azonfelül téglagyár a birtokon és lsten tudja mi minden. Egyszóval Tóth Mihály nem hiába járta Amerikát, valóságos kis paradicsomot teremtett az elhanyagolt birtokon, hol az idillikus ősgazdálkodás mellett megkísérelte az amerikai rendszert is: zsidó nélkül gazdálkodni — a mit ő fgy fejezett ki a szomszéd birtokosok előtt, kiknek alagsövezett réjtjeit és füstölgő gyárait megmutogatta: «Az urak szidják a zsidót, pedig nem tudnak meglenni nélküle, mert ő veszi

meg, a mit termelnek, én nem szidom, pedig nincs rá szükségem, mert lehetőleg magam dolgozom fel, a mit termelek, ezáltal munkát nyujtok a népnek és — tette hozzá — magam teszem zsebre a hasznot.»

Csak abban nem volt igaza, hogy a hasznot ő teszi zsebre. Tóth Mihály birtoka öntötte ugyan a pénzt, de ő nem volt kapzsi és haszonleső (amerikai részvényei ügyis eleget jövedelmeztek), a mit a birtok hozott, okos bőkezűséggel szórta szét jótékony czélokra, többnyire névtelenül, sohase hivalkodás okáért, nemes ösztönből, azért az élvezetért, hogy ő magát jó embernek és hasznos polgárnak tudja. De a jótékonyága egészen más volt, mint az idevaló magyaroké. Követválasztásra nem engedte magát megpumpoltatni, pártcélokra se adott egy grislit se (a miért aztán rossz hazafinak tartották), még kevésbé volt munificens templomok és papi dolgok iránt (a miért kijárt neki a «pogány kutya» elnevezés), hanem a helyett kiosztatott nyaranként a bontóvári gyerekek közt háromszáz labdát, télen pedig ugyanannyi pár korcsolyát (ezért meg már épen félbolondnak emlegették), s megalapította Mezernyén a (tatár fővárosban) a Szent Sebestyén-szanatóriumot, melynek ő lett a védnöke s költségeit jóformán maga viselte. Ezért már nem merték szidni, csak magukban gondolták: «Ostoba fráter.»

Voltaképen csak azért alapította, mert vagyona egy részét valami jó célra szánta. S ez elég jó. Az Isten iránta való jósága megtermékenyítette az ő szívének jóságát is. Az öröklött vagyon rendszerint göggel jár, a szerzett vagyon bizonyos alázatossággal, bizonyos bocsánatkérés félével az emberiség iránt, mely

elől a tejfölt leszedte. Innen van az, hogy a parvenük humánusabbak, mint a született nagy urak. Ezek a külső csillogásra költenek, azok a szerencsésük nyomán keletkező irigység tompítására.

Talán ez a szempont vezette Tóth urat is? Talán az amerikai nábobok példája? Akármi vezette, elég praktikusán csinálta. Nem doktorokat alkalmazott a kórháznál, hanem öreg asszonyokat, a kik az ápoláshoz értettek és a főzéshez, doktor csak egy volt, az említett Pázmár Anzelmus. A kórházat nem nevezte el ispotálynak, hanem Szent Sebestyén-pihenőháznak, mert az ispotály szó ellenszenves azon a viléken. Gyalázatnak tartja a paraszt a kórházba való jutást: az akasztófán meghalni, vagy a kórházban, egyforma szegyen, sőt az akasztófa még valamivel gavallérosabb, mert a király akasztatja fel az embert, roppant ceremóniával (s ez is csak valami), de az ispotály borzasztó, inkább pusztuljon el az illető a garádban, a lésza alatt!

Ez elnevezés alatt csakhamar fölvirágozott a kórház s tele lett betegekkel és szimulánsokkal (mert híre ment a jó kosztanak), s a nép is belátta a Tóth Mihály áldozatkészségét, számos jellel mutatta ki iránta szeretetét és nagyrabecsülését, úgy hogy Tóth Mihály úr, a ki csak azt czélozta, hogy Lázároknak és ügyefogyottaknak vigasztalását nyujtson, önmagának szerzte a legnagyobb vigasztalást és gyönyörűséget. Jobbnak, nemesebbnek, tisztábbnak érezte magát, valahányszor az egyemeletes vörös téглаépület szemébe tűnt. Ez tehát az ő alkotása. Úgy tűnt fel neki, mint egy kőből összerakott oltár, melyről imádság száll az Istenhez a kémények füstjében... Ez a

füst ugyanis a betegek számára főtt ételekből származik.

Kevély volt erre a dolgára s lassankint minden javítási és cselekvési szenvedélye erre a pontra gyűlt. Kertet csinált a betegeknek, artézi kutat fúratott nekik, hogy jobb ivóvizük legyen, örökké tett-vett, járt-kelt a Szent Sebestyén-pihenőház érdekében.

Majd minden délután árhajtatott Mezernyére, ha nehéz betegük volt, néha éjszakára is ott maradt, kivált ha krízis előtt állott, érdekelte, hova billen a Párkák orsója. Egy szobája volt berendezve az emeleten, abban hált, este pedig olyankor a «Nagy korsó»-nál vacsorált s hallgatta a dr. Pázmár és a Holics József disputáit a kéményekről és a beteg emberekről. Néha ő maga is beleszólt szelid, csendes modorában, leginkább az orvos rögeszméje ellen, ki Spárta példájára, egy erős, edzett fajnak roppant jövőjét tudta élénk színekkel kifesteni, azon az alapon, hogy hadd hulljon a férgese.

— Nem doktorhoz méltó beszéd ez, — jegyezte meg egyszer Tóth Mihály.

Pázmár úr nagyon neki volt már hevülve, nem hagyta magát.

— A doktor is lehet okos ember a privát óráiban.

— Igen, de mindenekelőtt neki kell a legjobban áthatva lennie a modern humanizmustól, mely ez előhaladott századnak a legnemesebb alap gondolata. Önben a múlt századok szelleme nyilatkozik, mikor az embert, mint birkózási alanyt tekintették a királyok és olygarchák.

— Ejh, menjenek önök a pokolba azzal a modern humanizmussal. Az is csak schwindli!

— Ejnye, doktor, doktor! Hiszen maga alatt vágja a fát. A saját működését törpíti le és egy kicsit az enyimet is.

— Bánom is én!

— Hát nem lélekemelő az, mikor az év végén kimutatást csinálunk a Szent Sebestyénnél s azt jelenthetjük, mint például tavaly, hogy kétszáztíz beteget bocsátottunk el meggyógyulva? Nem érez ön ekkor egy kis meleget a szíve táján? Vallja meg őszintén.

— Nem.

— No, én érzek.

— Pedig ha valaki, úgy épen ön nem érezhet.

— Hogy én? — dadogta Tóth úr, részben csodálkozva, részben elképedve, részben sértődve.

— Ön, ön, Tóth úr, — rikácsolta a doktor, és az egész pohár puncsot fölhajtotta egyszerre.

— Hogy érti ön azt? — kérde Tóth Mihály tompán.

— Nos, én goromba ember vagyok, és ha már annyira jutottunk, hát megmondom önnek az igazat. A hogy én önt ismerem, Tóth úr, le fog a szeméről esni a hályog s egész világításban meg fogja ismerni a saját, úgynevezett modern humanizmusát, a melyre most olyan sokat tart.

— Vajjon? — szólt Tóth Mihály, s kételkedve rázta a fejét.

— A dolog valóban úgy áll, hogy körülbelül kétszáz beteget gyógyítottunk ki évente a Sebestyénben, de miután én egyszersmind a gyári orvosa is vagyok Tóth úrnak, én ennél fogva arról is vezetek magánstatisztikát, hogy az ön gyáraiban hány ember betegszik meg és nyomorodik el évenként, a szeszgyárban előállított alkohol pusztításait nem is számítva, körül-

belül háromszáz lélekre rúg, az idén pláne több volt. No, már most . . .

— Ugyan, ugyan, — vágott közbe Holics uram, szürke, gömbölyű fejét rosszalón csóválva.

— No, már most, — folytató a doktor feltartóztatlanul — ha Tóth úr beszüntetné egy napon gyáraiban az üzemet és bezárná a Szent Sebestyént, hát maradna évenként ötven ember haszon. Ilyen az a modern humanizmusa a kémények urainak, hahaha.

Tóth Mihály elvörösödött, mint a rák, kihörpintette szó nélkül a whisky-jét s azzal hazament lefeküdni a szanatóriumi szobájába. Mikor reggel felkelt, már akkor az orvos az inspekzióját végezte a betegek közt.) — Majd ha készen lesz, doktor, rendelkezésemre bocsátja azokat az adatokat.

— Miféle adatokat? — csodálkozott Pázmár.

— A melyekről tegnap este szólt.

— Tegnap este? Miről is beszélünk tegnap este? Ah, igen, emlékszem már. (Nevetett, mint a ki valami jó tréfára emlékszik vissza.) Tényleg összeállítottam ezeket az adatokat.

Kihozta szobájából s átadta neki.

— A statisztika azért jó tudomány, — jegyezte meg — mert mindent be lehet vele bizonyítani.

Tóth Mihály azzal kezét fogott vele s hazament Rekettyésre. Nem is jött el, csak harmadnapra, a mikor visszaadta a jegyzeteket Pázmár úrnak.

— Önnek igaza volt, — mondá egyszerűen. — A mai naptól kezdve bezártam a gyáraimat.

— Csak talán nem? — hüledezett a doktor.

— De igen. Ön meggyőzött engem, hogy az efajta humanizmus öncsalás, istencsalás és népcsalás. Egy

szájából hideget és meleget fújni s bezsebelni az emberek tiszteletét, nemtelen dolog. Vagy a gyáratok kell becsukni, vagy a szanatóriumot. Számot vetettem magammal, elég gazdag vagyok hozzá, én a gyáratok szüntetem meg.

— És az én gyári praxisom és fizetésem?

— Az is megszűnt a mai nappal. Vagyis a fizetés jár még egy évig hálából, azért, hogy fölvilágosított.

Pázmár dr. ránézett, nem tréfál-e, s mennyre-földre esküdözött, hogy ő csak tréfált tegnapelőtt, de bizony Tóth Mihály egészen komolyan vette a dolgot, s attól a naptól kezdve a rekettyési uradalomban megszűntek füstölögni azok a szép magas, karcsú kémények, a Holics József uram kedvencei.

Ilyen ember volt Tóth Mihály. Hirtelen elhatározású, s a mit egyszer eltökélt, a mellett kitartó, sőt hajthatatlan.

A gyári üzem megszűnése sok szóbeszédre adott alkalmat annak idején, de kevés következménnyel járt, ha csak azt nem vesszük, hogy a «Nagy korsó» két szenvedélyes vitatkozója végre abbahagyta az évekig tartó szóharcot, a doktor óvatos volt a betegek hiábavaló gyógyításáról elmélkedni, a kéményseprőmesternek pedig fáj a szive a kürtöckért, melyeket ő söpörtetett azelőtt, s a be nem hegedt sebet nem akarta többé érinteni, azonfelül egy pontban mind a ketten megegyeztek, hogy Tóth Mihálynak az egyik kereke hiányzik. A távol álló körök természetesen nem hitték el Pázmár előadását, hanem arra vezették vissza a gyáratok megszüntetését, hogy nem jövedelmeztek eleget (van ám Tóth Mihálynak magához való esze), de akadtak olyanok is, a kik azt

sugdosták: Tóth Mihály uramnak elfogyott immár az aprópénze.

Ezt az utóbbi híresztelést azonban nemsokára tudtán és akaratán kívül is alaposan megczáfolta, midőn a mult év végén a bontóvári takarékpénztár válságos helyzetbe jutott, s még Pesten járt küldöttei sem birtak a pénzpiacz rendkívül nyomott helyzete miatt gyors segítséget hozni; jó szerencse, a vonaton összehatalálkoztak Tóth Mihálylyal, s elpanaszolván neki a bajukat, megjegyzi az amerikánus szerényen: «Ejnye, ejnye, hm. A mi pénzem van most a ház körül, beviszem holnap az uraknak.» Be is állított másnap és leolvasott nekik a pulpitusukra egy negyed millió forintot.

Most már egészen a terményekre vetette magát, de ebben is mesés sikereket ért el, mert nem a chablonos gazdálkodást folytatta, nem azt nézte, hogy ő mit szeret, hanem hogy mit szeret a föld; egy ötszáz holdas táblát beültetett hagymával, több mint százezer forint tiszta jövedelmet hozott neki, egy másik nagy táblában rengeteg mákja termett, egy harmadikban lencséje. A pompás talaj, mely már megúntha az örökös búzát, szinte nekiszalajodott mámoros jókedvében, hogy valami újat mutathat.

A szomszéd birtokosok nem győzték bámulni szerencséjét, s dicsérni csodálatos szakértelmét, de ő mindig kitért a dicséretek elől.

— Nem tudok én semmit. És épen abban van az erőm, hogy ezt tudom magamról s olyanokra bízom a dolgaimat, a kik tudnak hozzá. A mineapolisi egyetemen van egy komám, a ki a Mari leányomat tartotta keresztvívzre, nagy vegyész, annak zacskókban

beküldöm különböző dűlőkből a talajt, ő vegyelemzi és megírja, melyik milyen növénybe szerelmes. Én aztán csak az áldást adom rá. Ez az egyik titkom. A másik az, hogy jól fizetem az embereimet, a béresek, juhászok bére fokozatosan emelkedik s nyugdíj van kikötve öreg napjaikra, ezzel érem el, hogy jól viselik magukat és együtt éreznek velem. A gazdatisztjeimmal per tu vagyok s ha valamit mondani akarok nekik, én keresem fel őket, a miért aztán jól érzik magukat nálam és a fizetésen felül bizonyos hányadban osztoznak velem a jövedelemből, egy szóval, szépen megélnék a birtokon valamennyien, sőt azonfelül nekem és vendégeimnek is jut.

Még pedig elég vendég fordult meg a háznál, kivált mióta Mari eladó sorba került. Kedves, barátságos háztartást vittek, melynek azonban voltak holmi különösségei, melyeket balul ítéltek meg némelyek, s csufolták érte háta mögött a kifli királyt. Már mindjárt furcsa, hogy a kastélyban, mely egykor a Várkonyi báróké volt, a gazdatisztek laktak, a tulajdonos az ambitusos tisztartó-házat foglalta el. «Még ez is túlságos bő és fényes nekem — mentegetőzött Tóth úr. — Mit keresnék én abban a zordon kastélyban, azokban a nagy termekben? Megfagynék én ott.»

Bent a szobákban is különöz összevisszaságban fonódott egybe a legridegebb igénytelenség a legnagyobb pompával. Az előszobában néhány keményfa szekrény van, egy ruhafogas, rajta a Mari kékrókás bundája lóg (Worthtól való elsőrangú darab) az öreg úr birkabőrrel bélelt fekete kabátjai közt. A falon egy velencei tükör látható, mellette az aratók szalma-

koszorúja, a tükör alatt egérfogó masina és egy kosár, a melyben az anya-macska ül világtalan kölykein. Kedves parányi fejüket ki-kidugják, azután megint összebújnak az anyjuk meleg teste alá. Ámbár iszen ebből a szempontból elég tisztességesen ellátva jöttek a világra, prémes bundában mindenik.

A nagy nappali szoba is a fent írt képet mutatja. Minden előkelő és értékes, a mi Mari kisasszonyra vonatkozik vagy az ő tulajdonát képezi, a többi pedig polgárius. Egy korhadttá váló szék, néhány olcsó csikos kanavászszal behúzott szék és ugyanolyan kellemjű hepehupásra besüllyedt kihuzós diván, egy hibátlan tigrisbőr a padlón s halvány zsenília szőnyeg rózsákkal, a kánai menyegző egy rossz színnyomata a falon, husvét barkával a ráma mögött, átellenben Mari kisasszony pompás arczképe kis leányka korából Lenbachtól, egy kétezer forintos mahagoni zongora, egy puhafa pohárszék festetlen (a faragó béres készítménye), egy XIV. Lajos korabeli bronz díszítésű rózsafa asztal, melynek felső lapján művészien van berakva a fontainebleau kastély. A szoba másik sarkában is van egy asztal, de ez már nem műretek, egyszerű X lábú alkotás, melyen a Mari kedvenc virágai telelnek drága majolika-cserepekben. S így megy ez végig. A Tóthné szobájában, akár válik díszére, akár nem a zöld ripsz garnitúrának, egy szuszék áll az ajtónál, tele ocuval, hogy a mikor a nemzetes asszony kifelé megy, belemarkolhasson, mivelhogy künn csipogva gyűl köréje, ha meglátja, a sok lesipuskás, potyakedvelő baromfi s azt nagyon szereti a nemzetes asszony.

Érdekes volna a Mari kisasszony szobájába is be-

nézni, milyen kedves, tiszta, csillogó, csupa hab, csupa csipke, mint egy királykisasszony fészke, de oda nem illik belépni akármikor, sőt a legjellemzetesebb a gazda szobája lenne, de ilyenkor, ha az eszterga berreg, nem szabad őt háborgatni. Most templom a szoba s lakója az Istennek áldozik, vagyis első szerelmének: zöld posztó kötényben, felgyúrt ingujjakkal tajtékipákat csinál a cselédeknek és a tisztéknek.

Azaz van, a kinek minden szabad. Mari kisasszony rántja fel az ajtót, ijedt képpel, szelesen.

— Apa, apa, — lihegi, — vendég érkezett.

— Hát aztán? — mondja az öreg nagy flegmával.

— Hamar, hamar, vedd le a kötényt . . . a kötényt . . . az ablakon át láttam, mindjárt itt lesz.

S ezzel maga rohant, hogy a kötényt megoldja.

— De legyen már eszed, mit rángatsz? Mért félsz úgy a köténytől? Hiszen nem loptam én azt.

Mari a lábával toppantott.

— De ő van itt, — hebegte zavartan, — az izé . . .

— Talán bizony az esztergomi hercezegérsek? — mondá az öreg Tóth némi csodálkozással.

De már akkor kopogás hallatszott az ajtón, s az új szolgabíró, Noszty lépett be.

— Isten hozta, Isten hozta, — szaladt elébe az öreg úr, ismergetve, ki légyen. — Ah, az én multkori gibiczem, — kiáltá vidáman, s megrázta a jöttnek mind a két kezét.

— Mint a járás új tisztviselője, kötelességemnek tartottam tiszteletemet tenni.

— Örülök a szerencsének. De menjünk talán a szalonba, mert itt nagy rendetlenség van. Pipákat metszek a cselédeknek. Érték hozzá egy kicsit. Pipacsináló voltam valamikor. Hej, milyen szép idők voltak azok!

Noszty tapintatosan jegyzé meg, hogy csak az az igazi úr, a ki a kezével is meg tudja a kenyerét keresni, nemcsak az eszével, mert annak két domíniuma van.

A szalonban csakhamar megjelent Tóthné is. Valóságos örömlármával fogadta a váratlan vendéget. Bocsánatot kért, hogy előbb nem jött, de nem vette észre a kocsni érkezését. Ebben a latyakos sárban nem zörögnek a kerekek, csak hurutyolnak. Ámbár előre érezte, hogy ma kedves vendég lesz.

— Mert valóságos kalendárium az én testem és sybilla-könyv, — folytatá szokott modorában, mindig a jelentéktelen részletekbe csúszva az alapgondolatról, — ha a lábamban van hasogatás, akkor eső lesz, ha a halántékom ég, szél lesz, ha a balszemem viszket, kedves vendég jön, ha az orrom viszket, valami eltörik a háznál... ha a jobb fülem zúg, rossz hírt hallok, vagy ha talán a bal fülem, nem tudom bizonyosan, te talán tudod, Mihály.

— A bal füled lesz, Krisztina... mert csak a balra hallasz, — nevetett Tóth úr.

— Ejnye Mihály, Mihály, — botránkozott meg Tóthné, — mi szükség a feleségedre rápirítani? Mért nem doboltatod ki a bontóvári piacon hajdúval, hogy siket vagyok? Tudhatnád, hogy minden asszony asszony, s egyik se szereti, ha a hibáit kikürtölik.

— Nem akarom, szívem, hogy elszeressenek tőlem, — tréfálózott Tóth úr.

Erre aztán Krisztina asszony is elmosolyodott és rászólt a hallgatag Marira, ki olyan zavartnak, ügyetlennek, bátortalannak érezte magát e pillanatban, mint még sohasem.

— Ugorj leányom, hozzá! az asztalra egy kis szilvóriumot és pogácsát.

Miközben még mindig dörzsölte a viszkető bal szemét.

Noszty úr szabadkozott, hogy az ő kedvéért ugyan ne fáradjon a kisasszony, mert ő a viláért se kér semmit, s hogy megakadályozza, mert Mari már megindult, utána szaladt a szomszéd szobába és ott hirtelen átadott neki néhány összehajtott régi ujságot.

— A mit ígértem, kisasszony. Tudja, a somlyói tündérről.

— Emlékszem, — felelte félénken, s a fekete kabátkája alá csúsztotta a fakó ujságot.

— És most már jöjjön vissza, mert azzal az ürüggyel szaladtam maga után, hogy megakadályozom a pogácsa-hozatalt.

Noszty ezek után csakhamar felkelt és búcsúzott. Sopánkodtak, a mint ez már minden magyar házban szokás, hogy mért nem marad ott ebédre, játszották a sértettet, fenyegetőztek, hogy soha se bocsátják meg, csábították, hogy őzgerinc lesz és balatoni fogas, délután tarok-parthie, mert a kasznár egyike a legjobb tarokkistáknak Magyarországon és a kapcsolt részekben, Noszty azonban kibeszélte magát, hogy most csak rövid, tiszteletteljes vizitre jöhetett, mert ebédre Voglányba hivatalos, ott találkozik a

hugával, a főispánnéval, a kit még nem látott, mióta itt van. Sok huzavona után utoljára abban egyeztek meg, hogy a jövő héten eljön egy egész napra, s hogy azután is mindig ideszáll, ha a hivatalos dolga erre hajtja. Búcsúzáskor ünnepélyesen kezet kellett adnia mindezekre.

— Annyit leszek én itt, hogy még rám is únnak asszony-nénémék, — ígérgette.

— De már azt csak nem tesszük, — tiltakozott Tóthné, kit egészen elbájolt a bizalmas «asszony-néném» megszólítás, mintha hájjal kenetnének.

Künn az ambituson az úgynevezett kisebbik búcsúzkodás következett, a mikor a szives háziak még egyszer összefoglalják az összes jókivánságokat és viszontlátogatási biztosítékokat, természetesen dideregve, mert ők csak a szobai ruhában jöttek ki, míg a vendég már jó helyen van a bundájában, de mindegy, ennek meg kell lenni, hisz azért falu, és azért fekszik Magyarországon. Marinak természetesen eszébe jut eközben:

— Ejnye, lássa, meg sem mutattam magának, hogy mini van.

— Hát ugyan mije?

— Jöjjön no, nézze meg!

S ezzel visszainti az előszobába, a hol megmutatja a kis macskákat az anyjokkal.

— Ugyan Mari, de gyerekes vagy, — csóválja a fejét Tóthné, — pedig már nagy leány volnál.

A vén macska gyanakodva, eilenségesen néz vissza a kíváncsiakra, szemei pirosban fénylenek, mint a rubint és a berzenkedő bajusza szinte szikrákat hány. A kicsinyek pedig bóbiskolni látszanak mindnyájan,

csak épen az egyik nyitogatja már a szemecskéjét, mintha egy kis serét volna ott bent a nyílásban.

— Hát látott már valaha ilyen gyönyörűséget?

Noszty elmosolyodik, mint mikor valaki nem tudja, mit feleljen egy bohókás kis gyermeknek.

— Nem, soha, — mondá, és egész lelkével belemerült a Mari arcának nézésébe.

Mintha tűz perzselné, úgy égett, olvadt, vörösödött e tekintet alatt.

De ennek is vége lett, sőt a harmadik búcsúzásnak is a kocsi mellett, a hova már csak Tóth Mihály kísérte vendégét, még egyszer kezét fogni vele, mikor felszáll.

— A viszontlátásig, Miska bátyám.

S ezzel aztán elgurult a szolgabíró kocsija, az ugató komondorok, melyek rárohantak, összeszidattak, ott bent pedig a szokásos észrevételek cseréltettek ki. Tóth Mihály azt mondta: «Szép fiatal ember, meg kell adni.»

Tóth hozzá toldta:

— És milyen kedves, előkelő.

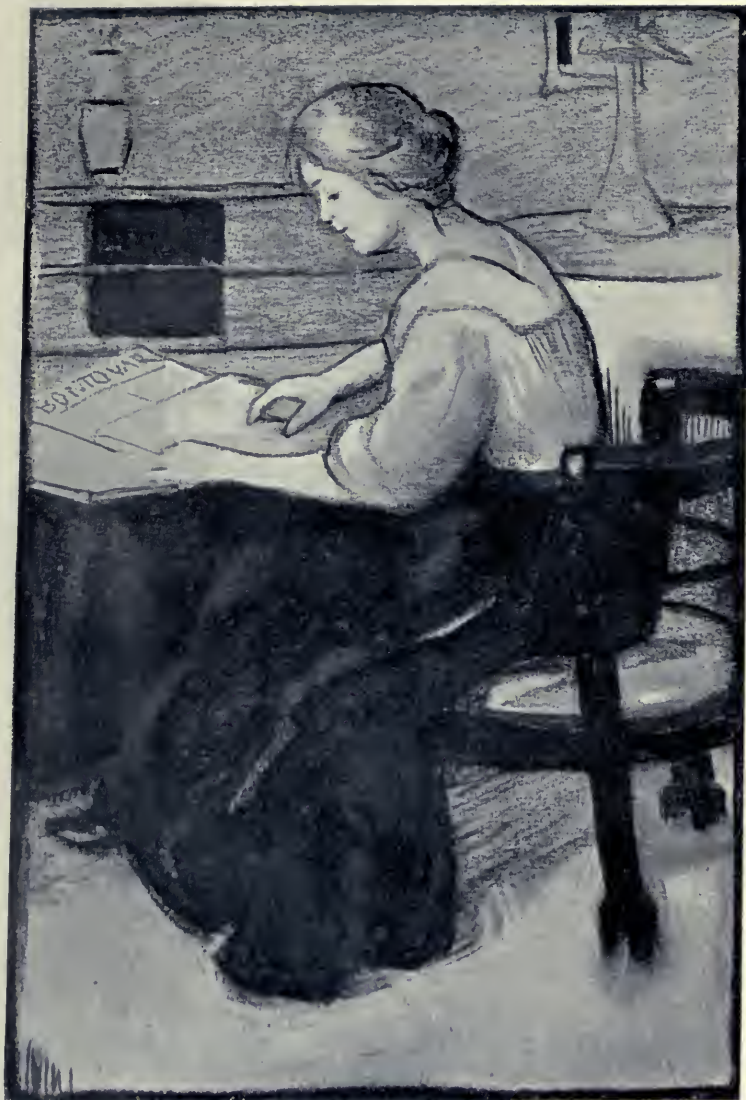
Mari nem nyilatkozott. Tóth Mihálynak feltűnt és megkérdezte:

— Neked hogy tetszik, kis leányom?

Elbigyesztette ajkát, huzogatta egy kissé a szemöldjeit, a vállait, azután azt felelte:

— Nekem? Én bizony meg se néztem.

Vidáman, szelesen, valami dalt dudolva szaladt ki a szobából, bezárkózott a magáéba, kulcsra csukta be, aztán maga elé terítette ki a lapokat, és miután ráakadt, éldelegve olvasta el a következő kishirdetést:

Szeret, szeret, — suttogta.

Somlyó-hegyen, a pápai iparosok idei szüretén azt a fiatal leányt, a ki cseresznyeszín ruhában, sárga rózsával a hajában jelent meg s magát Klárának nevezte, arra kéri tánczosa, kire felejt-hetetlen benyomást tett, hogy adjon magáról életjelt e lapok kiadóhivatalába: «Örök seb» jelige alatt.

Lankadtan bocsátotta le a lapot ölébe s merengett, álmodozott, bekalandozta lelkével azt a háttérret, mely ennek az úgynevezett apróhirdetésnek mögötte el-terül; milyen szépnek gondolta ő azt (pedig milyen rút volt, milyen közönséges volt — mi már láttuk).

— Szeret, szeret, — suttogta, aztán felugrott, végig keringőzött a szobán, majd megállt a tükör előtt, nézegette magát s egy két szertartásos pirouettet vágott ki tükörbeli énje felé.

Egész nap víg volt, mint a csicsergő madár, de ez se tűnt fel, mert a Palojtayné-féle születésnap óta nem olyan ványadt, búskomor többé, mint azelőtt. Nemcsak a régi kedve jött meg, hanem az arca is kezdte fölvenni a hajdani almavirág színét.

Az udvarlók iránt se volt oly érdes többé, nem búj el előlük, nem személyeskedett, ha jöttek, nyájasan beszélgetett, tréfálkozott, vagy kártyázott velök. Pedig ugyancsak jöttek. Néha tele volt az udvar kocsival, az istálló pedig idegen lovakkal. Az a baj hogy a kocsisok is ott voltak, a kik sok minden tarkaságot elmondtak az uraikról a Tóthék cselédei előtt, kikből ismét Tóthné szedte ki a hasznos tudni-valókat, melyek nagyban halványították azt a jóleső

pompát és fényt, melyet a szép kocsik, oziíra szer-
számok és lovak mutattak a szemnek. Kisül, hogy a
Vitnyédy Pali négy szürkéje le van foglalva s ha
meg nem kapja Mari kisasszonyt husvétig, mindene
dobra kerül. (No hát nem kapja meg, — dohogott
Krisztina asszony.) A Gyengő Józsi is csak olyan
könnyű gavallér, két orosz trappe je is bizony csak
arra való, hogy sebesebben elérje rajtuk a «Buda-
pesti Közlöny» valamelyik hátulsó kolumnáját. A leg-
nagyobb «flanz»-ot Palásthy György fejtette ki, mert
az minden alkalommal más-más lovakon jött, folyto-
nosan csereberélvén őket. Csinos, elkényeztetett úrfi
volt, szertelen gögijében azt szokta mondogatni: «Csak
egy Isten és egy Palásthy van, csakhogy az Isten
három személyre oszlik.» Szóval az Isten föl van
már Krisztus születése óta darabolva, de Palásthy
egyben van. Erősen számot tartott a Mari kezére s
úgy tekintette, hogy egy szavától függ, hanem ezzel
a döntő szóval még gazdálkodott, egyelőre a «flirt»-
nél maradt, csak ez a szép, ezt kell nyújtani, — a
többi egyszerű forma.

Valóban a származás volt itt piacra álltva a jámbor
Tóthék elé, hogy mint portéka óriási áron keljen el.
És Tóthné tényleg a származás felé hajlott titkos
terveivel, Palásthy és Klackner közt habozva, mert
Palásthy ugyan csinosabb fiú, de Klackner báró. Igaz
viszont, hogy Klackner csak német báró, holott Pa-
lásthy előkelő magyar familia. Tóth úr semmi nézetet
nem nyilvánított, de ha szabad némi jelekről követ-
keztetni, legszívesebben beszélgetett vendégzi közül
Sipos törvényszéki elnökkel, pedig az csak fiakkeren
járt ki Bontóvárról és már nem is volt elég fiatal,

azonfelül, azt mondják, nem nemes ember, holmi polgári Siposokból való. A széptevők néha «elefántokat» is hozták magukkal, ezek nélkül nem megy az ilyen falusi udvarlás. A széptevőkből nem egy esetben udvarlók támadtak s így szaporodott a Mari udvara. Új alakokkal új benyomások keletkeztek s Tóthné a szerint módosította terveit, reményeit, a folytonosan változó szituációban nagyobb szórakozást és mulatságot találva, mint leánya. A Palásthy György előkelő származása elhomályosult a köpczös Vente László egyik elejtett büszke szavával. Vente, a kit löfésszékelynek mondanak, de inkább hasonlít feje a békáéhoz, csak elefánt volt eddig, vagy legalább úgy tekintették (Gyengő hozta el magával néhanapján), hanem egyszer, két nappal azután, a hogy a szolgabíró ott járt, nagyban feléje fordult a Tóthné érdeklődése és figyelme. Orronverősdit játszott Marival.

Vente úr buktai lett, Mari pajkos volt, mint egy kis ördög, nem lehetett vele birni, olyan komolyan és lendülettel ütögette nagy uborka orrát a kártyákkal, hogy a vér eredt meg belőle. Az Istenért, hamar egy lavoirt és vizet! Kifolyt abból vagy másfél megszely vér, úgy, hogy mindnyájan meg voltak már ijedve s ő maga is megiettent, hogy azt mondja, ez igen veszedelmes dolog a Ventéknél. Hogy miért, kíváncsiskodott Tóthné, ki szenvedélyes gyűjtője a különös családi vonásoknak.

— Mert családi betegség, még pedig halálos betegség — felelte Vente. — Már Attila, egyik nevezetesebb ősapám is orrvérzésben halt meg, épen a lakodalma éjszakáján. (Olyan hangon mondta, mintha

még nevezetesebb Venték is lettek volna.) Azóta meg épen sok Vente pusztult el így, — kivált a megyei restaurációkon.

Az orrvérzés elállott és a Vente Laczi értéke nagyban megnőtt, mert már mindjárt a vacsoránál feljebb ültette Tőthné vagy négy terítéssel, mint azelőtt.

HUSZADIK FEJEZET.

(Noszty Ferencz emelkedőben.)

E hivalkodó, léha társaságot találta Noszty Reketytyésen, mikor a következő héten látogatást tett. Nem volt panaszra oka, mert szívesen fogadták, nemcsak az öregek, de Mari is. Úgyszólván vele foglalkozott, neki beszélt, ő rá figyelt és kurtán bánt el a többiekkel, ha hozzája igyekeztek férdőzni. Ez különösen a Palásthy gögjét sértette s ürügyet keresett, hogy belekössön az új vetélytársba. A vacsoránál szóba került a pozsonyi Kempelennek, a kit Tóthné még ismert kis leányka korából, a világhírű sakkozógépe, mely I. Napoleont is megverte a sakkban. Kempelen anyai nagybátyja volt Palásthynak, de a család se tudja a világ e legcsodálatosabb találmányának a titkát, az akkori fejedelmek is eleget firtatták a nagybácsit, de nem mondta meg.

— Ejh, hát ember volt benne elrejtve, — mondá Noszty. — Nem lehet máskép.

— Vagyis ez azt jelentené, hogy a nagybátyám csaló volt!

— Én csak azt állítom, hogy élő ember volt a gépben, — felelt kitérőleg és gunyorosan, — se többet, se kevesebbet. Az ön bácsikájához semmi közöm.

Felugrott erre Palásthy, mint a hörcsög.

— Én pedig nem tűröm ezt a szemtelenséget, hallja az úr.

Nyugodtan ráemelte a szemeit Noszty:

— Én pedig megtanítom önt türelemre.

Mindössze ennyi felelés történt, néma csönd lett utána, s vontatottan ment azután a társalgás, hamar széteszlottak.

Reggel aztán párbaj volt a bontóvári Nyirjésben, Noszty Ferencz átlőtte a Palásthy jobb kezét, úgy, hogy harmadnapra amputálni kellett. (Most már hát Palásthy is több darabban volt.) De semmi az, hiszen bal kézzel is lehet hajtani négy lovat.

A Tóthék ártatlan polgári életét kellemetlenül zavarta meg ez a szomorú eset, mely a nálunk történt összeszólalkozás következménye. Tóth úr különben, igazságos lévén, inkább a Noszty pártját fogta:

— Ő volt a sértett, nem tehetett egyebet; Palásthy maga kereste a bajt.

Fokozta rokonszenvét Noszty még azzal is, hogy midőn néhány nap mulva látogatást tett, nem hősként viselte magát, inkább mutatkozott vezeklőnek. Az asszonyok is Noszty mellé állottak, már azért is, hogy az asszonyok előtt mindig a jelenlevőnek van igaza, nem az elmaradottnak, már pedig Palásthy, mikor meggyógyult, sem jött el többé Rekettyésre.

— Mit is keresne itt? — nyugodott bele nagy malicziával miss Tropp, az amerikai gouvernante, — hisz már úgyis csak balkézre köthetne házasságot.

E közben apránként elvonult a tél s megérkezett a tavasz lila biborával a rekettyési udvarházat körülövező organabokrokon. Minden izgalom és nagyobb esemény nélkül történt ez meg. Mari egyetlen bálba

se ment, sőt még a színházba sem kívánczozott Bontóvárra. Mindamellettt gyorsan suhant el a tél. Valaki mindig jött, vagy legalább mindig várt valakit. S ez is mulatság.

Többnyire a már említett uracsok szállingóztak be délutánonkint a közeli falvakból vagy a városból. Néha sokan egyszerre, mintha összebeszéltek volna, néha csak egy vagy kettő.

Ezek a vizitek Marit illették, de Tóthnéhoz is eljött a tiszteletesné egy kis parázs pletykára, Kovács Antralné, az özvegy kapitányné, Voglányból, a jó befőttekre. Ebből a két asszonyból telt ki a társasága, mert Palojtayné, Fruzina mama, a kivel szintén jóban voltak Tóthék, téli időben nem mozdult otthonról; a többi vidéki gentry gögös asszonyainak derogált a pékné barátsága.

A gazdát nem igen vonzotta ez a társaság, többnyire áthajtatott délután Mezernyére s ott volt késő estig a szanatóriumban: azok a fifikák, «grif»-ek és finták, melyekkel a leányoknak férjet fogdosnak a mamák, bántóan hatottak az ő gyöngéd, finom lelkületére. Nem jól érezte magát a leánya kezéért versengő léha úrfiak közt. Olyannak tűnt fel előtte, mint egy liczitáció, mintha legkedvesebb tárgyát kótyavetyélnék. Háborgott a gondolatra, hogy a leányát valami idegen ember elvigye tőle, — de mégis megadta magát a természet rendjének. Úgy kell lenni, mert mindig úgy volt. Arra azonban nem volt rávehető, hogy a természet rendjét ő maga is támogassa, — elég, ha ellene nem szegül.

Váltig pirongatta Krisztina asszony e végett:

— Te semmit se törődöl a leánnyoddal, a jövőjével.

— Eleget szereztem neki. Húsz-harmincz rostélyost ehetik napjában holtáig.

— Úgy beszélsz, Mihály, mint egy pénzsák, s nem mint egy keresztény úriember. Az embernek nemcsak hasa van, hanem szive is. Tekintetbe kellene vened, hogy egyszer mi is meghalunk, mert a halált igen ritkán lehet kikerülni, sőt nem is lehet. Neki férjhez kell mennie s ezt irányítani kell.

— Az anyák dolga a leányokat elsütöni, — felelt Tóth Mihály kedvetlenül, — ha már olyan nagyon meg akarsz tőle szegénytől szabadulni.

Elérzékenyült e szemrehányásra az asszony, eborították arczát a könnyek s nagy méltatlankodással elrohant, becsapva mérgesen maga után az ajtót, hogy a mennyezet vakolata is lehámlott egy darabon.

Pedig nem volt igaza, mert Tóth figyelte azért a dolgokat a maga módja szerint és máris többet látott, mint neje. Feltűnt neki, hogy a megyei közigazgatás egyszerre csodálatosan fürge lett. Ha egy híd valamelyik dongája elromlik, másnap már ott terem a szolgabíró a helyszínén és elrendeli a megcsináltatását, ha egy korlátfa kidől a meredek helyeknél, megjelenik a szolgabíró, mint az örökké éber gondviselés, s pótolja újjal, ha egy kátyú támad az úton, nosza legott Rekettyésen van s behányatja, ha egy becsületes verekedés esik az Iczik korcsmájában (pedig az mindig esik), másnap már megindul a vizsgálat, szóval a szolgabíró ezer módját ejti, hogy valami dolga legyen a faluban és felüti a maga székhelyét Tóthéknál.

Úgy, de ez csak annak a jele, hogy a szolgabíró érdeklődik Mari iránt. Abban meg semmi sincs. Hiszen a többi gavallér is az ő kedvéért jár. Hanem van egy másik gyanús jel, a mit Tóth észrevett, hogy a gavallérok eddig mindig szaporodtak, most pedig kezdenek apránként elmaradozni. Világos ebből, hogy valamit már észrevettek, a mi a chanceaikat összetörte, hogy már van valami, a mi a szimat és megfigyelés erejével megállapítható, mert a szerelem szemesebb, érzékenyebb a történeendők iránt a börténél is. Minek törné tehát az eszét Tóth Mihály úr a találgatásban, mikor úgylis elég hangosan beszélnék a jelek?

Azaz még a jelekre sincs szükség. Suttogja, pletykázza azt már az egész környék. Mikor a tavaszon valami értekezletre hívta meg a főispán Tóth urat, már akkor nem egy kedélyes czélzást hallott erre nézve ismerőseitől. Az értekezlet után az a kitüntetés érte, hogy a főispán magánál marasztotta ebédre.

— Csak épen a legszűkebb családi körben. Semmi parádé. Egy kis levesünk lesz és egy kis húsunk.

Tóth úr szabódni próbált, hogy még egy kis megbeszélni valója volna a takarékpénztári igazgatóval, a ki ezalatt már elhagyta a tanácskozási termet és lefelé sietett a lépcsőkön.

— Szaladjon utána, Malinka, — találta fel magát hirtelen a főispán, — és hívja meg nevemben őt is. Mert ilyen kifogást el nem fogadhatok.

Tóth úr most már nem tehetett semmi ellenvetést, megadta magát sorsának, pedig inkább szeretett volna az utolsó butikban vereshagymát enni, mint a bárói

családnál mamaligát,* mert a két kézzel való evés mindig kiizzasztotta, — holtig nem tudott beleszokni.

Tényleg intim ebéd volt, a háziakon kívül csak Homlódyné volt ott és a takarékpénztári igazgató, Uhl Timoteus, a kit a kapunál csfpett el Malinka. Igen jó kis ebéd volt, de Tóth úr soha se tudta volna elmondani, mi minden volt, pedig Krisztina asszony hetekig fogja élesíteni, sarkantyúzni és korbácsolni az emlékezőtehetségét. «Gondolkozzál csak, hiszen élő ember vagy, lehetetlen az, hogy eszedbe ne jusson.» Pedig mégsem fog eszébe jutni, hanem azt el nem felejtí, hogy az asszonyok igen nyájasak és figyelmesek voltak iránta; a méltóságos asszony (de micsoda takaros, czukros teremtés) kilátásba helyezte, hogy legközelebb megtekinti a mezernyei Szent Sebestyént, s ez alkalommal jó szívvél venné, ha megismerhetné a családját is.

A feketekávénál a főispán egy sajátkezűleg megtömött csibukot nyomott a markába, mire Bubenyk, mintha valami varázsszóra történnék, berohant tüzes üszöggel egy lapáton. A méltóságos báróné személyesen beejtett a fehér kezeckéjével a findzsájába két czukorkoczkát, a tatár herczegnő, Homlódyné pedig egyszerre bizalmasan közelebb húzta hozzá a székét.

— Mondja csak, Tóth bácsi, mivel boszorkányozta meg azt az én öcsémet, Noszty Ferit, hogy az most felém se néz, hanem sülvé-főve ott van Reketytyésen?

* Népesei neve egy elképzelt jóságú, mindeneket felülmúló ételnek.

— Jó ember a jó emberekhez húz, — felelte Tóth Mihály egyszerűen.

— Nincs annak valami egyéb oka? — mosolygott a főispánné.

— Isten tudja, — mondta a kérdett kitérőleg.

— Hehehe! — nevetett a főispán. — Mintha ti nem tudnátok. Oh, szegény kis tudatlankák! Hát ki babonázta volna meg, mint az a szép kis boszorkány, a ki ott lakik. Nem igaz?

Tóth Mihály elpirult a távollevő kis boszorkány helyett is.

— Bizony nem lehetetlen, méltóságos uram, mert mikor annak az ideje van, kijön a fű a földből, még ha bunkóval vernék is vissza.

— No persze. De ön csak nem programmszerűen emlegeti most a bunkót?

— Nem, nem. Ha az Isten is úgy akarja, nekem semmi kifogásom ellene.

— Feri egy kicsit szeles fiú, — jegyezte meg a báróné, — de jó szíve van, és én meg vagyok győződve, hogy a kit elvesz, boldoggá fogja tenni.

Több szó nem esett erről a nevezetes ebéden, de ennyi is elég volt untig, hogy a közönség közé kiszivároghva, Uhl Timót révén, minden szemről leessék a hályog s tisztán láthassa Noszty Feriben a felkelő napot. A pénz előre vetődő árnyéka glóriát font a feje körül. Hisz ez egy kapitális fiú! Milyen okosan fejezi ki magát. De iszen ember lesz ebből Különb, mint az apja. Őt kell az országgyűlésre küldeni, nem az öreget. Lesz még abból miniszter is és legyen, mert azelőtt mindig voltak a kabinetben földieink, addig volt jó dol-

gunk, de befellegzett már azóta a szegény hazának (vagyis nem kap a nemes város semmit), stb.

Egyszerre az ifjúság vezére lett, dédelgetett kedvence mindenkinék, a szemek lehunyódtak a hibái fölött és csak az a hír világot, mint valami szemvakító karbunkulus, hogy el fogja venni Tóth Marit. Uhl Timotheus pertu-poharat iszik vele az «Arany golyó»-nál, mondván: «Legyünk örökös barátok és ha egy hű szívre van szükséged, vagy egy kis polgári kölcsönre, méltóztass velem rendelkezni.»

Mindenünnen a napfény dédelgeti. Maga Kopeckzy is megbiztatja, tréfás szemhunyorogatással:

— Az öreg Tóth, úgy látom, nem nézi rossz szemmel a tervünket. Hanem tudod-e, mi az a finish-lovágás?

— Epen abban vagyok most.

— Helyes. Most kell megfeszíteni minden erődöt, az utolsó pillanatban, a cél előtt, és talán nem rossz volna, miután már az öreg nem akadály, ha a leányra helyeznéd a fősúlyt. Úgy gondolom, egy kis fény kifejtése nem ártana. Tudod, egy kis maszlag. Mit szólnál valami gyönyörű hátsó lóhoz? Takarosan veszed ki magad a ló hátán. Imponálnál neki. Vagy talán egy szép négyes? A mi a költséget illeti, hát iszen már benne vagyunk. Ne félj addig, míg engem látsz. No, mit gondolsz?

Noszty Feri természetesen azt gondolta, hogy az bizony nem lenne rossz, és igénybe vette a sógora tárczáját, sőt az Uhl Timotheus ígését se hagyta rozsdásodni, t. i. a pénzre vonatkozó részét, mert a mi a hű szívet illeti, erre ez idő szerint nem volt szüksége.

Mindenütt csak előzékenységet és szeretetreméltóságot tapasztalt, még Tóth Mihály részéről is, ki a főispáni ebéd óta, a hol a házassági terv először merült fel, mint egy küszöbön álló lehetőség, mélyebben kezdett foglalkozni a fiatalemberrel. Több apró jel árulta el, hogy rokonszenvezik vele s közeledik hozzá.

HUSZÖNEGYEDIK FEJEZET.

(Az ember néha egy szalmaszálban botlik meg.)

Egy estefelé úgy jött Rekettyésre, hogy Tóthné és Mari nem voltak otthon, a szegény mezernyei doktorné temetésére mentek el, időközben azonban rettenetes égháború keletkezett, mintha minden lázadznék a természetben, a barmok bőgtek az istállóban, tyúkok, madarak elbújtak, s az utolsó fűszál is félénken reszketett; a vihar nekiszilajodva, ádáz erővel tördelte a fákat, dobálta le a háztetőket, a sötétben kavargó vészterhes felleget lsten haragos pillantásai hasogatták.

Tóth urat nagy aggodásban találta.

— Nem tudom, hogyan jönnek haza az enyéim. Jobb volna, ha ott hálnának meg.

Nosztly nem volt azon a véleményen.

— Az ilyen vihar hamar átszáguld, egy óra alatt vége van, még haza jöhetnek.

— Az még rosszabb, — vélte Tóth, — mert ha felhőszakadás lesz, a Gyík előnti az utat. Jobb, ha ott maradnak éjszakára.

— De az a vendéglő gyalázatos, — fakadt ki Noszty, a ki különben is kedvetlen volt, hogy Marit nem találta itthon, — tele van poloskával. A borzalom fog el, ha hivatalos ügyben ott kell éjszakára maradnom, pedig sokszor kénytelen vagyok vele.

— Persze, — jegyezte meg Tóth. — Ha az ember mindent előre látna. Nekem ott a Szent Sebestyénben rendes, tiszta szobám van, kényelmesen meghálhatnának benne most, föltéve, hogy a vihar tartós lesz, ha a kulcsot odaadtam volna, vagy ha eszükbe jutna kinyittatni az ajtót. Hanem ha már ő rajtuk nem segítettem, az öcsémuramat szívesen mentem meg a Nagy korsó bogaraitól. Tessék, használja a szobát, ha Mezernyén tartja a hivatalos dolga, odaadom a kulcsot.

— Köszönöm alásan, de ha a kulcsot nekem adja, akkor a bátyám nem használhatja a szobáját, mikor szüksége van rá

— Dehogy nem. Két ajtaja van, az egyik az emeleten, a másik egy csapóajtó, mely egyenesen levezet a kórházi terembe. Bátran használhatjuk azt mind a ketten. Én különben mindössze kétszer vagy háromszor hállok ott egész évben, csak vigye el az egyik kulcsot.

S ezzel kihúzott az asztalfiókból egy kulcsot és átnyújtotta Nosztynak.

— Ha a király aranykulcsot adott, — mondá nevetve, — elégedjen meg, ha a kifli-király csak egy vaskulcsot ajánl föl.

Erre most már kénytelen volt zsebretenni a kulcsot.

— Nagyobb kitüntetésnek veszem az utóbbit, — szólt magát meghajtva, — mert a bátyámuram irántam való jóakarátát jelenti, míg az előbbi egyszerű számárság, s csak a katonaságnál veszi hasznát az ember. De mióta katona nem vagyok, csak annyit ér, mint a mennyit a kakasnak a sarkantyú.

— Igaz biz az, el is feledtem, hogy azelőtt katona volt.

— Úgy van! Belekóstoltam a gyöngyéletbe is.

— És miért vált meg tőle?

— Egészségi okokból.

— Furcsa, nem úgy néz ki öcsém uram, mintha gyöngye, beteges szervezetű volna.

— Vért köptem, — akarta mondani Noszty, de csakhamar megrestelte, hogy ilyet mondjon, hiszen hektikusnak nem adhatja ki magát; elpirult, zavarba jött.

Szerencsére e pillanatban kocsizörgés hallatszott az udvaron. Tóth felugrott és az ablakhoz futott.

— Megérkeztek az asszonyok, — mondá. — A vihar kitörését mégis szerencsésen megelőzték.

De azért nem kerülte el figyelmét a Noszty zavara, s Ferit is boszantotta, hogy olyan esetlenül viselte magát ennél a kényes pontnál. «Az ördögbe is, egy szalmaszálban botoljak meg, mikor már kerftéseket ugrottam át», gondolta magában, mialatt a hölgyek átöltözködtek és magukhoz térve az ijedtségtől, szintén megjelentek a szalonban.

Elcsevegvén a temetés részleteit, kik voltak ott, hogy voltak öltözve, mit beszélt a pap stb., Tóth úr

úgy irányozta a beszélgetés rúdját, hogy még egyszer visszatérhetett a katonáélethez.

— Bizony kedves dolog az. Ha még egyszer születnék a világra, és ha a teremtő megkérdezné, mi akarok lenni, azt felelném, hogy húsz éves koromtól harminczig huszárhadnagy, azután pedig egész végig püspök, hogy leimádkozhassam a bűneimet.

— Ugyan apa! — mosolygott Mari.

— Egyébiránt attól függ, hogy hol van az ember, Majlandban-e, a sok szép olasz leány között, vagy valami istenverte határszéli faluban. Őcsémuram hol szolgált?

— Pesten és Trencsénben, — felelte Feri közömbösen.

— Trencsénben? — kérdé az öreg úr, kellemesen meglepetve. — Nem ismerte Velkovicsekát?

Feri megint elpirult.

— Trencsén kis város, mind ismerik egymást az emberek.

— Tehát a mi Rózánkat is ismeri? — emelte fel fejét élénken Mari.

— Természetesen. Sokat táncoltam vele annak idején.

Feri kedvetlenül harapdálta bajszát. Ez a szerencsétlen Róza már másodszor jön elő, hogy a mulatóságát tönkre tegye.

— Szép leány úgy-e? — kérdé Tóthné.

— Csinos, kellemetes teremtés.

— Megfordult a házuknál is?

— Elég sokszor, — felelte immel-ámmal Noszty.

Az öregek jelentőségteljesen néztek össze, mintha mondanák: Hm, nem ez a hadnagy-e az, a kit Velkovicsek emlegettek?

— Unokahugom, — mondá Mari.

— A nővérem leánya, — magyarázta Tóthné, — és azt hallom, neki is egy huszárhadnagy csapta a levelet. Zsófia azt mondja, hogy tetszett neki a fizkó. Oh, ezek a leányok, ezek a mai leányok. Húzza őket az uniformis, mint a mágnes a vasat. Azok az ostoba katonakabát-gombok és csillagok! Ámbár iszen nekem is voltak leánykoromban katona udvarlóim. De ez más, mert Pozsony tele van katonákkal és fülemlékkal. Mária Terézia ott hált egy éjszakára és arra az alkalomra néhány ezer fülemlét fogatott a városi magisztrátus és eleresztette őket a ligetben, hogy éjjel szépen énekeljenek a királynénak. Hogy énekeltek-e neki, nem tudom, de azóta igen sok fülemlé van, az bizonyos. A királyné aztán a fülemlékért viszonzásul egy-két ezred katonát helyezett oda, úgy hogy most úgyszólván egyéb sincs Pozsonyban, mint fülemlé és katonatiszt. Hát ott nem lehet egészen elhúzódni a katonatisztektől, mert akkor csak a fülemlék maradnának, azokhoz pedig nem lehet férjhez menni.

Tóth úr bosszús volt Zsuzsánna asszonyra, hogy a sok szóbeszéddel mintegy elkaparta a lélektani megfigyelésekre alkalmas tárgyat, csendesesen dűnnyögte a bajusza alatt: No, bizonyosan volt ott liba is feles számmal.

S aztán egyszerre megint ráugrott az előbbi témára, mint a kutya a csontra.

— Nini, hiszen ha ön Trencsénben volt, akkor bizonyosan ismeri Stromm ezredet.

Noszty összerezzen erre a nem várt kérdésre és arcza sápadt lett, mint a fal.

— Oh, bizonyára, felelte rekedt hangon, — hiszen a parancsnokom volt.

Mari ráemelte az ibolyaszin szép szemeit, melyek a varrására voltak eddig szegezve s ijedten kérdé:

— Nincs magának valami baja?

— Tanulókori pajtásom volt, — mondá Tóth.

— A fejem fáj, — felelte a szolgabíró.

— Jó volna talán egy kis tormát szagolni, — vélte Tóthné. — Eredj leányom, reszeltess hamar künn a konyhában. Ez bizonyosan használni fog. Mert az mindenre jó a világon. Bizony, Pázmár doktor is vehetett volna ma a szájába koronként egy csipetnyit, hogy legalább az sajtoljon ki egy-két köncseppet a szemeiből a tisztesség és illedelem okáért. Szégyen, gyalázat egy férjtől, hogy annyi fájdalmat se tud mutatni a felesége temetésén, a mennyit egy agyonütött szunyog érdemel. És micsoda dísztelen volt minden, fenyőfa koporsó, olcsó szemfedő.

Tóth Mihály egy pár szót ejtett a doktor védelmére, hogy iszen egy doktor egészen máskép nézi a halált, mint egy gyöngé nő. A mi pedig a fukarságot illeti, az is a doktori állással jár. Majd minden doktor fősvény lesz idővel. De ebben nem pusztán a pénz szeretete mutatkozik, hanem egyszersmind a munkája látható eredményében való gyönyörködés. A többi foglalkozásnál külön jelentkezik ez a két hajlam. A gazda munkájából előbb vetés lesz, gyönyörködik benne, ha szép, ha megéri, következik az aratás, nagy öröm, ha sok kéve lesz, aztán a cséplés új öröm, ha jól fizet, és csak mikor már a gazda a munkáján kimulatja magát únos-untig, akkor lesz belőle pénz, — s ez már csak afféle ráadás, nem

sokba veszi s könnyen kiadja. Ezért a leggalvalérabb osztály a földdel foglalkozó, mert legmesszebb esik munkájától a pénz. A pénz szeretete hiszen mindenkiben megvan, de ennél erősebb érzés a munka eredményének a szeretete. Például az írónál, kinek a könyve majdnem olyan kedves, mintha a gyermeke volna. Hanem az orvos munkája, ép úgy, mint a kereskedőé, úgyszólván abban a szempillantásban pénzzé változik. Mikor fölébred reggel, künn az előszobájában türelmetlenül csoszognak, krákognak a várakozó betegek. A szobaleány bejön és jelenti, hogy hatan várják. «Hat ötforintos», — gondolja a doktor. Az ötforintosok aztán beeresztetnek érkezési sorrendben, a doktor végez velök, megkopogtatja a mellüket, kinyújtatja velük a nyelvüket, megtapintja az ütőeret, s mikor végre kiürül az előszoba s fáradtan kimerülve dől karszékébe, munkájából nincs egyéb látható eredmény, csak az ötforintosok. Szóval az orvosnál a pénzszeretet érzésébe beleszakad a munka eredményének szeretete is, vagyis az orvosnak a szíve két vezetéken húz a pénzhez.

Ezek a fejtegetések, melyekben a természetes eszét szerette csillogtatni a self made man, szerencsésen eltemették az előbbi kényes beszélgetést, Noszty egy kis levegőhöz jutott, fejfájása megszűnt a tormaszagolástól és az elfogulatlanságát is visszanyerte, noha a mai beszélgetés mégse múlt el egészen nyom nélkül.

Tóth úr fejében megfogamzott az az elhatározás, hogy a trencsényi ismerősöknél esetleg tudakozódnifog, ámbár nem gondolt semmi olyanra, a mit magától is ki nem találhat, — hogy t. i. Noszty köny-

nyelmű fráter lehetett, sok leányt megcsalt és sok hitelezőt szerzett Trencsénben, — de az vesse rá az első követ, a ki valaha hadnagy volt és nem képzelte magát kisistennek!

Noszty pedig arra jött ma rá, hogy ezt a veszedelmes pontot nem vette eddig tekintetbe, pedig a Velkovics Rozália megjelenése a somlyói szőlőhegyen, mindjárt baljóslatú volt. Most még jobban nyugtalanította Stromm ezredes. Egy kísértet, mely nem éjfélkor jelenik meg, hanem mikor legjobban süt a nap. Mit akar ez a sötét árnyék? Figyelmeztetni akarja-e csak, hogy «vigyázz és siess», vagy pedig a bűnhődést hozza a köpenyege alatt. Tehát tanulótársa volt Tóthnak! Milyen csodálatosan szövi az emberek életútjait a gondviselés!

Feri azt találta, hogy nem jó lesz a dolgot sokáig halogatni. Ez pedig meglehetősen megegyezett a Kopperczky és az öreg Noszty véleményével is, kik aggódva nézték a Feri életmódját, mióta az uborkafára kapott s könnyen meg tudta tölteni a tározóját, ha kiürült. Gyakran utazott le a fővárosba és néha napokig ott kártyázott. Még egyszer majd kírják az ujságba, vagy más úton is fülébe juthat az öreg Tóthnak. Ha Pesten volt, akkor az volt a veszedelem, ha pedig nem volt Pesten, az még nagyobb veszedelemnek látszott. Nyári szinkör volt Bontóvárrott s egy vándortársulat működött benne, valami vöröshajú primadonnával, a kit hogy Feri egyszer-kétszer megpezsztetett, máris híre járt a városban.

Félni lehetett, hogy valami bolondot csinál. Mert Feri azokhoz a szerencsétlenekhez tartozott, a kik okosak, mint a kigyók, ha nem jól megy a dolguk,

de a kik megrészegednek a jóllétől, mint a darazsak a pergetett méztől.

A kis vöröshajú színésznő meglehetősen fölzavarta a család kedélyét, Ferit maga elé idézte a főispán s jól megmosta a fejét apja, nővére és Homlódyné jelenlétében.

— Hát micsoda ember vagy te? Nem szégyenled magad ilyet tenni? Most, mikor már annyit költöttünk rád. Mikor már majdnem a célnál vagy. Még egy lépés és nagy úr lehetsz örökre. S mikor épen ezt a lépést kellene megtenned, te akkor hasravágod magad, meghemperegsz a pocsolyában, mint egy ser-tés. Hát becsület ez, sógor?

Feri mennyre-földre esküdözött, hogy nem teszi többé.

— Ha teszed, csak egyszer teszed, mert rögtön felfüggesztetlek, azt a dámát pedig eltolonczoltatom a városból, Isten engem úgy segítjen. Különbén azt látom, hogy a te kezében olyan a pénz, mint a kis gyerek kezében a kés. Azért többet ne várj egy garast se.

— Pedig épen kérni akartalak, — mondá Feri szelid, félélnk hangon, mint egy megszeppent diák. — Nagy bajban vagyok.

— No, mi az megint? — vontá össze redőkbe szemöldjeit az öreg Noszty.

— Vesztettem kártyán, becsületszóra.

— Mennyit? — kérdé a főispán.

— Háromezer forintot.

— Lódd magad főbe, — szólt Kopereozky ridegen. — Ez a legokosabb, a mit tehetsz.

— Oh, Izrael, hogy tudsz olyan kegyetlen lenni! —

kiáltott fel fájdalmasan Kopereczkyné. Keskeny ajka remegni kezdett s könnyek szivárogtak szeméből.

Kopereczky nyomban ellágyúlt erre és így szólt:

— Egy föltétel alatt megkapod a háromezer forintot.

— Elfogadom, *ab in visis*.

— Ebből az *ab in visis*ből ismerek rád. Jóra való ember semmit se fogad el látatlanban. De most ne vitakozzunk ezen. Az én föltételem az, hogy még e héten dülőre viszed Tóth Marival a dolgot.

— Magamnak is az volna óhajomásom, de félek, hogy még zöld gyümölcs az egész, — felelte Feri.

— Még most sem vagy biztos a leányban?

— Nehéz dió egy leánynak a lelkülete. Hátha mindent elrontok, ha korán nyulok hozzá?

— No, én pedig nem adok semmi haladékot, — jelentette ki Kopereczky kereken, — mert akkor meg a vereshajúval rontasz el mindent.

— Becsületesemre mondom, csak azért legyeskedtem körülöttem, mert Marihoz hasonlított.

— Mily megható szerelem és állhatatosság, — kiáltott fel gunyoros kaczagással a főispán.

Az öreg Noszty a mellett érvelt, hogy a fennforgó esetben alig volna értelme a halasztásnak. Ő úgy tudja, Feri most előnyben van az összes ott settenkedő akarnokok között, hát mire vár? Olyan időpontra, a mikor nem lesz előnyben?

Vilma ellentmondott apjának.

— Vannak dolgok, apa, a melyekhez te nem értesz. A szerelem hirtelen támad, mert az csoda, mennyei misterium, de a hajlam lassan érik, akár a dinnye, melyet nem szabad idő előtt meglékelni, mert különben vége van.

— Furcsa hasonlataid vannak, — dörmögte Kope-reczky s valami közvetítő formulán törte a fejét. — Talán nem ártana, ha valamely szakértő szemek szét-néznének . . . Egy kis izé, hogy is hívják csak katonanyelven, egy kis kémszemle . . . ha például te vállalkoznál Máli, te, a család esze.

Homlódyné elgondolkozott egy perczig.

— Magam is gondoltam már erre, de . . .

— Tudom, hogy nehezére esik a kevélységednek, de . . .

— Látod, Izrael, ez megint egy jó gondolat tőled, — mondá Vilma. — Mert ha Máli néni egy félórát tölt Tóthéknál, beléjük lát, olyan világosak lesznek a Máli néni szemén keresztül, mint a gyertya irányában tartott tojások.

— Mondom, Vilma, hogy borzasztó vagy a hasonlataiddal.

— Csak valami szerencsés ürügyön gondolkozom, — mentegetőzött Homlódyné, kis homlokát összeránczolva, — nem szeretném, hogy háztűznézőnek látszassam, valami formát keresek a látogatásnak s holnap áthajtok Rekettyésre, holnapután pedig mindent meg fogtok tudni.

A tatár herczegnő másnap csakugyan meglátogatta Tóthékat, a mit kivált a hiú Tóthné roppant nagyra vett, azt se tudta a nagy örömtől, melyik lábára álljon; Homlódyné egész lényéből csodálatos chic es előkelőség áradt ki, méltóságteljes volt és mégis szeretetreméltó, nyájas és mégsem leereszkedő, természetes és mégis ravasz, kiszámító. Teljes két órát csevegett részint Tóthtal, gazdasági dolgokról, részint az asszonyokkal, holmi semmiségekről, beleszóve Noszty

Ferit is, a mennyire a szükség hozta, meguzsonnált, s mikor elbúcsúzott, összecsókolózott a hölgyekkel, megígértette velök, hogy legkezelebb ők is eljönnek Voglányba.

Még ez is! Tóthné ujjongott elragadtatásában. Voglányba mennek vizitát visszaadni, a Balikán ősfészekbe. Nagy dübörgéssel leereszkedik előttük a felvonóhid. Kár, hogy már nem tartanak kürtöst a nagy urak, mint hajdanta, hogy kürtzó jelentené a vendégek érkezését. De még e nélkül is szép! Teremtő Isten, ki gondolt volna arra valaha, mikor még mi összekeltünk, Mihály, hogy egy ilyen helyre megyünk vizitét visszaadni. Oh, Mihály, nem dolgoztál hiába e világon, nagy pozíciót szereztél a családnak, hanem most már gondoskodj, hogy illő módon jelenhessünk meg, négy lovon, a mint Homlódynékhoz szokás. Mit rázod a fejedet? Hogy nem engeded, mert nem szereted a hivalkodást és kapaszkodást? Hát mit bánom én, ne szeresd, de szeress legalább bennünket s ne engedd, hogy úgy állítsunk be Voglányba leányoddal, mint valami arme Reisenderek.

A tatár herczegnő összejött útközbe, épen a Gyök hídjánál, a Noszty fogatával. Baldachinos kis kocsiját, melyben ő hajtott, messziről felismerte Feri és az ostora nyelével tisztelgett. Meglassítván lovait, odakiálta Homlódynénak:

— Mi ujság?

— Megnyertem az egy mázsa bonbont, — kiáltá ez vissza.

— Komolyan?

— Mind a három kapu ki van nyitva. «Good by!» Kocsis és Pimpósi, a hajdú, mind nem értett

ebből egy szót se, de annál többet Feri. Mintha kicserélték volna a világot. Zöldebbek lettek a füvek, szerelemről zúgtak az erdők s ugyanerről fecsegett a kacskaringós Gyfk. Végan hajtott most már Reketytyés felé, ismerősen integetett a pléhfedeles torony, mintha hívná. A mint a faluba befordult, szembe látta jönni Tóth Mihályt Pázmár doktorral. A doktor egy kifeszített ernyőt tartott maga elé a nap ellen, Tóth pedig puskát vitt a vállán.

Noszty odadobta a gyepőt a kocsisnak, leugrott.

— Úgy látom, veszetti kutya van a faluban.

— Nem biz az, — felelte Tóth Mihály nevetve, — hanem egy kis kabátbélés kell az anyjuknak télire, hát arra pályázom most. A doktor egy róka-családot fedezett fel itt a Horka-erdőben.

— És ön, doktor, napernyőt visz puska helyett?

— Én csak egyféleképen ölök, — elménozkodott a doktor. — Tartson velünk a szolgabíró úr!

— Bánja a szösz, — határozta el magát hirtelen, — hanem akkor puska kellene.

— Majd hoz utánunk a hajdú egyet, — vélte Tóth Mihály. — Csak menjen, Pimpósi, kérjen a kisaszszonytól, mert a feleségem nem mer hozzá nyúlni. Ott leszünk a kis erdőben, — mutatta a hajdúnak az egy pár holdnyi bükköst.

Szép júniusi délután volt, úgy hat óra felé, a nap még erősen tűzött s Pázmár a napernyő alatt is nagyban törülgette izzadó homlokát.

Az erdő alig néhány száz lépésnyire volt innen; a Tóthék lakásától még ennél is közelebb, mert valaha a gazdatiszti parkhoz tartozott, de Tóth kiirtatta a közbül eső részt és most búza termett benne. Hogy

tehát az erdőfoltot megközelítsék, a falu végére kellett jönniök s ott a mezei gyalogútra térni, mely zizegő búzafalak közt vezetett odáig. A gabona már már fölszedegette a szőke ruházatját, a nagybajuszú kalászkok szeliden ringatóztak, ha egy-egy kis széláram felizgatta őket. Egyhangú és mégis szép volt minden, itt-ott a búzavirág kéklett, vagy a pipacs harangja piroslott.

— Szép a világ! — lelkesedett a doktor.

— S a maga betegei mégis itt hagyogatják, — kötekedett vele a szolgabíró.

— Hja, az már nem az én hibám, hanem a legfelsőbb közigazgatásé, — ríposztirozott a doktor.

— Kérdés. Mert például ki ápolja őket ilyenkor, mikor maga a róka ellen vezet öldöklő férfiakat?

— Oh, azokról ilyenkor is gondoskodva van. Három öreg asszony ápoló van a kórházban. Minden héten felváltva asszistensem valamelyik. Felvesz távollétemben betegeket s képes őket ellátni legalább az első segélylyel. Néha magamat is meglepnek, mi mindent tudnak ezek az öreg anyókák s mi mindent kitalált a nép ezredévek óta a maga eredeti észjárásával. A múlt héten egy embert hoztak be Voglányból, ki a nagy emelésektől veszélyes sérvet kapott. Nem bírtam visszatolni. Mikor otthon nem voltam, Kecse Gergelyné (így hívják az egyik ápolónőt) két téglát tett a beteg ágya alá, a lábaknál, úgy, hogy a beteg feje alantabb essék, mint a felső teste, s egy éj alatt a sérv magától visszament.

Tóth Mihálynak megtetszett az eset, a magyarázatát kérte, a mi veszedelmes volt, mert a doktort, ha

valami tudományos fejtegetésbe bocsátkozott, lehetetlen volt megállítani.

Szerencsére elérték az erdőt s a szolgabíró furfangosan kivonhatta magát a meghallgatás alól.

— Csak menjenek előre. Nekem itt az erdő szélén kell bevárnom Pimpósit, mert különben nem akad rám. Majd utólérem az urakat!

Tóthék tovább mentek, beljebb a sűrűbe, Noszty pedig leült egy fatörzsre s hallgatta a madarak csi-csergését. Többet ér az, mint a Pázmár előadásai. Különösen ma nagyon a szívéhez szólnak, mintha egyenesen neki dalolnának. S mennyire megtöltötte szívét édes érzésekkel az erdő is. Elandalodva nézett bele a fasorok titokzatos, mély homályába. Lábainál egy kő alól víz szivárgott ki, mely egy kis darabon mint ezüst paszománt futott a zöld pázsiton, megitatva a füvecskéket, majd eltűnt a földrepedésekben vagy egy bokor alatt, aztán előbukkant odább és újra elrejtőzött. Még hangja sincs, csak úgy megy, nesztelenül, — gondolta magában Noszty, — holott odább már zsémbelni fog és morogni, valahol pedig talán harsogó folyam lesz és a sziklákat verdesi haragos habjaival.

Noszty a figyelmét erre irányítva, mindenütt követte a szélesedő ezüst pántlikát a szemeivel, látva, annak is milyen nehéz útja van eleinte, hogy megy neki egy kőnek s hogy hull vissza gyöngyözve, hogy téved bele egy gödörbe, a honnan nem tud egyhamar kívánszorogni, a hol hajolt sziklarétegre ér, szétterül rajta, mint egy ezüst abrosz . . . S a mint odább sem ereszté el a tekintete az erecskét, sőt fel is állott, hogy tovább láthassa, egyszerre két villogó

szem és egy rőt fej bizsereglette meg a tagjait. Egy öreg róka mászott ki egy lyukból s óvatosan szét-nézvén, száját a patakba mártotta s csakhamar felszürcsölte majdnem az egészet. Valami jót uzsonnáthatott a koma.

Noszty egy bokor mögé húzódott, hogy a róka észre ne vegye, szidván Pimpósit magában, hogy még mindig nincs itt a puskával. A róka eloltván szomját, körülnézett a világ mind a négy része felé, mint a magyar gazda, mikor az esőt várja, csak hogy a gazda az eget nézi, a róka pedig a talajt fürkészte. Csend volt köröskörül, semmi gyanús jel sehonnan. Most tehát visszament a lyukhoz és sajátságos hangot hallatott.

Ez volt a hívó jel. Három kis rókakölyök ugrott ki erre a lyukból és elkezdett a lyuk előtti pásziton hancúzózni. Az anyjuk egy nyúllábat keresett elő valahonnan, azt odadobta nekik, az egyik rókakölyök elkapta és elkezdett vele szaladni a tisztáson, a másik kettő utána, kergették, utólérték, egymáson hempergettek és az inkriminált nyúlláb hol az egyiknél, hol a másiknál volt, kikapták egymás szájából, iredtek-forogtak, mint a fonott kalács, néha egyetlen hármas testnek látszottak egy rakáson, a másik perczen pedig egy három rókatestből formált karikagyűrűnek, hanem ez mind csak játék volt, mert a kis testvérek egymást nem bántották. Az öreg megállt a lyuk szájánál és onnan nézte gyönyörködve a gyerekek egészséges jó kedvét, aranyos pajkosságát.

Egyszer aztán magasra emelte fel a lompos farkát s úgy látszik, ezt a jelbeszédet értették a csemeték, mert egyszerre megszűnt a játék, s mint valami ve-

zényszóra, mind a hárman betakarodtak a lyukba, — künn hagyván a nyúllábat, mely, úgy látszik, inkább csak simbolum volt.

Az öreg róka most megint megvizsgálta a tájéket mindenfelől s miután a közbiztonságot kielégítőnek találhatta, még egyszer visszazaladt a lyukhoz és megint hallatott valami hangot, a mi, tekintettel a továbbiakra, fenyegetésféle lehetett, hogy: «most én elmegyek, gyerekek, szépen viseljétek magatokat és ki ne jöjjetek semmi zajra, míg én ki nem hívlak, mert különben megesz a mumus »

A róka elrohant Mezernye felé, nekivágván rézsút az erdőcske éjszaki részének (a hol különben egy major volt az erdőszélen). Noszty megfordult, utána bámúlt és épen kiáltani akart Tóthékra, hogy: «Hop, hop, ott szalad a róka», midőn egyszerre nesz támad, megzörrennek a gallyak, hátrafordul és elnyeli a szándékolt kiáltást, mert egy sokkal meglepőbb tör ki az ajkairól:

— Klára!

Azt hitte, álmodik. A somlyóhegyi leány állt előtte, ugyanabban a cseresznyeszínű szoknyában, ingvállban, csipkés kötényben, sárga thearózsával a hajában, nem bírta betelni vele.

— Az vagyok. Én vagyok. Elhoztam a vadász úrnak a puskáját.

S pajzán mosoly játszott az ajkai körül, miközben az erdő is nevetett, ő pedig egyet perdült, mint az orsó és szétnézett.

— De hol az apa és az orvos?

— Azok elmentek az erdőbe a doktor rókáját keresni, én meg itt bevártam a puskát.

Mari nagyon elszontyorodott erre és az erdő is szomorú lett.

— Szent Isten, mit tegyek? Hisz akkor én kompromittáltam magamat. Jöjjön, jöjjön, keressük fel őket.

— Lehetetlen most.

— Miért?

— Látja ott azt a lyukat, ott a kis tisztáson, a borókával átellenben?

— Látom.

— Hát abban három rókakölyök lakik, most tuskolta be őket az anyjok s ő maga elment valahová, várom, míg visszatér.

— Lehetetlen! — dadogta Mari gyermekes elképedéssel. — Oh, be szeretném őket látni!

— Üljön le és várjuk meg.

— Leüljek, és hová?

— Talán a gyepre. Tudja-e, mikor Somlyón a hordócskán ült, a szoknyáját váltig lehúzogatta, hogy a szép kis lába ne legyen künn. Épen ez a szoknya volt. Beh szép ön ebben! Köszönöm a kedves meglepetést.

— Tudja, a mama nincsen otthon, épen átment a kasznárnéhoz, mikor a hajdúja jött puskát kérni. Gondoltam magamban: ahá, a szolgabíró úr átvedlett vadásznak, hát én is csinállok egy tréfát.

— No, hát még sem ül le?

— Nem, nem, én visszamegyek. Félek, nagyon félek, hogy meglát valaki. Képzelve csak. Hisz akkor én el vagyok veszve. Már talán így is. Úgy félek, úgy reszketek . . .

— Ejh, mitől fél?

— Furcsa. Hogy hírbé hoznak.

— Hiszen lehet azon segíteni.

— Oh, dehogy lehet.

— Én tudok rá akár két módot is, — mondá fojtott hangon Noszty és lehajolt a bokor alá, hogy egy ciklament letépjen, melyet a buja páfrányok eltakartak.

— Mi az? — kérde a leány haloványan, ijedten tekintgetve körül

Noszty hozzá lépett vakmerően. A leány mintegy ösztönszerűleg egy lépést tett hátra.

— Az egyik az volna, ha én most megkérném feleségül.

Mari arca kipirosodott, mint a nyíló rózsa.

— Majd is a szájára ütnék. No, nézze meg az ember. Nem szégyenli magát ilyeneket beszélni? Mondja a másik módot!

— A másik mód pedig az lenne, ha maga kérne meg engem férjeül.

— No hallja, szolgabíró úr, maga mégis gonosz egy ember.

— Pszt, pszt! Ott, ott jön, — susogta most Noszty és a tekintetével mutatta az irányt, a hova Marinak néznie kellett.

A róka jött vissza, hosszan elnyúlt testtel, lompos zászlaját felkunkorítva s egy téglaszín tollazatú kakast tartott szájában a lábainál fogva, mely kínosan vergődött szárnyaival s kétségbeesve csipogott, nyímozott, mintha mondaná: «Engem már visznek.»

— Jöjjön közelebb! — integetett Feri, majd átfogta derekát és közelebb vont a sűrű bokorba, hogy a róka ne lássa. A leány észre sem vette a látvány izgalmai közt, hogy még azután is ott maradt

az ifjú keze a derekán; egyre közelebb húzta magához balkézzelel, míg jobbában a puskát tartotta, a két szív közel egymáshoz dobogott, a két fej majdnem összeért, Feri érezte a leány hajának illatát, a Mari szive hangosan vert, — de persze mind a róka miatt.

A róka mama tehát uzsonnáért járt a majorban, s most a lyukhoz érve, valami nyiffanást hallatott, mire megint kiugrottak a rókafiak s látván anyjuk szájában a félelmetes állatot, a mint hősiesen kalimpál az egyik sarkantyús lábával s üti-veri szárnyaival az édest, a mit csak annyiba vesz, mintha egy önműködő legyező hús szelet hajtana rá ebben a kutya melegben, ijedten, megszeppelve állottak félre.

Az öreg némi mozgásokat csinált a farkával (úgy látszik, minden mozdulata jelent valamit, a mit a kicsinyek értenek), aztán közvetlen közelükben eleresztette a kakast. Nesztek, itt az uzsonna!

A rókafiak azonban, a helyett, hogy rávetették volna magukat, riadtan futottak be a lyukba, a kakas pedig az ellenkező irányban menekült.

A róka bosszús tekintetet vetett a maflák után, mintha restelné, hogy ilyen élhetetlen kölykei vannak: «mi lesz belőletek, mi lesz?» — a kakast egy iramodással megint elfogta és megint előhívta a gyerkőzőket.

Kijöttek engedelmesen s megálltak sorba, mint valami iskolásfiúk, szemüket anyjukra függesztvén. Az öreg kétszer emelte fel a farkát, kétszer lehajtotta s egy félkört frt le vele a gyepen. Aztán a középre állt, s elkezdődött az előadás. Ide figyeljete, kedveskéim!

Kieresztette szájából a kakas lábát, mire az megint

szabad lett volna, de az egyik talpát rátette a szárnyára, az természetesen rángatta, mire egy fényes toll a szárnyából kitépődött. Az egyik rókakölyök, a legbátrabb, nekidurálta most magát, kilépett a sorból és a szájába vette a tollat. Az öreg jóakaratólag pislogott rá: «Jó róka lesz belőle», gondolta, de talán meg is mondta valahogy a farka billegetésével, mert határozottan irigykedve tekintettek rá a testvérekéi.

A helyzet egyre válságosabb lett. A kakas csapkodott, fetrengett, vonaglott, hánykolódott, de mindig kevesebb erővel. Érezte utolsó perozeinek közeledését. A róka egy-kétszer meghömpölygette első lábával, mintegy játszott vele, aztán egyszerre megvillantak apró, éles fehér fogai és ham, egyetlen harapással elvászta nyakát a törzsétől, aztán elugrott a vonagló holttesttől, mely fej nélkül is szaladt még egy darabkán, s a kölykeit uszította rá... ezek most is félénken közeledtek felé.

Noszty e pillanatban vette le karját a Mari derekáról, fölkapta puskáját, hogy célba vegye az öreg rókát.

Mari remegve fogta meg a karját.

— Ne, ne; jaj, ne bántsa a szegény kicsikék mamáját... kérem.

— Mit ad, ha életben hagyom? — suttogta Feri mosolyogva.

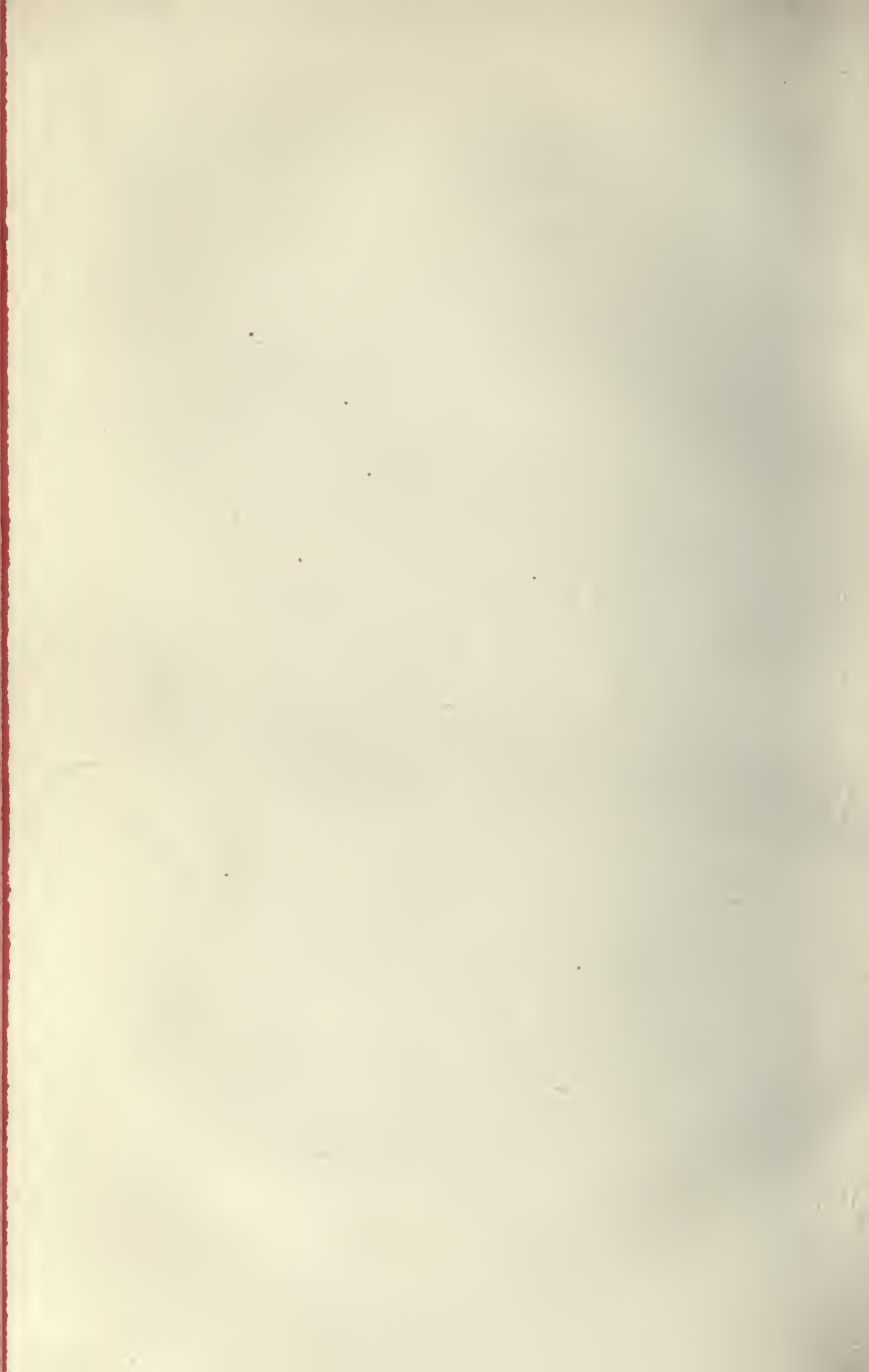
— A sárga rózsámat a hajamból, — suttogta vissza Mari.

S már ez a suttogás oly ingerlő, oly csalogató volt, mint az örvény. A szerelmesek hangja az, — habár most csak a rókák miatt volt suttogó.

— Nem elég, nem elég, — és keze a kakashoz nyúlt.

Két karjába zárta a kedves alakot . .

— Hát mit akar? — kérdé rekedten, lázasan.

— Egy csókot, Mari, — lihegte Noszty.

— Nem lehet, az nem lehet, — szolt, és reszketett. — Hova gondol? Legyen esze.

— Lássuk no, mit ajánl föl a maga jószántából?

— Jaj, csak a csókot ne kívánja, mert én meghalnék szégyenletemben, — dadogta csendesen, szép fejét féloldalra hajtva, mintha el volna törve, — inkább leszek, nem bánom . . . a felesége.

— Oh, kis bohó! — kiáltott fel Noszty örömittasan. — Hát jól van, abba is belenyugszom.

S ezzel elhajtá magától a fegyvert, a két karjába zárta a kedves alakot, forró lehellete, feje mellén nyugodván, szinte égette s megbódtá, szemei tétova fényt lövelltek, lehajolt az arcához, kezébe vette az állát, belenezett a szép vágású ibolyaszemeibe s hirtelen megcsókolta.

Csodálatos, nem halt bele, — sőt olyan viruló lett az arca, mint azelőtt egyszer sem, s elmenekülvén tőle, összeomlott haját igazgatva, melynek egy fonata valahogy a mellénygombba akadt meg, lesütött szemeiben alattomosan bujkáló mosolylyal fenyegette meg az ígéretszegőt:

— Megálljon, erdei zsvány! . . . Maga Patkó!

A róka-család az eldobott puska zörejére bevonult a földalatti palotájába és semmi sem maradt a tisztáson az előbbi drámából, csak a szegény kakas kitépett tollazata. A fák levelei ábrándosan suttogtak. Egy hús áram végigsuhant az erdőn. Valahol egy rigó füttyentett. Odább az erdő mellett vezető telegraf-oszlopok egyikén egy harkály dolgozott, kopácsolt, abban a hitben, hogy bogaraknak kell lenniök

az oszlopban, különben honnan lenne a zúgás? A kenyérért való küzdelem mindenütt — s a hibás kombináció. Hát ezeknek a szegény madaraknak is vannak csalódásaik?

Különben csend volt köröskörül. Ünnepeélyes, lankasztó, édes csend.

— Menjünk, — mondá Mari, ábrándosan. — Keressük meg apát.

Feri lehajolt a puskáért s csak akkor jutott eszébe, hogy hiszen nem is volt megtöltve.

Megindultak az erecske mentén s nézték, nézték, hogy nő, hogy szélesedik. A nap már lent járt s biborvörösre festette a páfrányok húsos leveleit s arany vásznakat teregetett ki a sűrű lombzat között. Jobbról egy lövés döreje rázta fel a csendet. Arra tartottak. A patak velök ment, zsémbelt, majd morgott. Ők pedig hallgattak.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

Tóth Mihály fölszippant valamit.

Egyedül dolgozott irodájában a főispán, tudniillik cigaretta-hüvelyeket töltögetett meg finomra vágott gálócsi dohánynyal, midőn minden bejelentés és kopogtatás nélkül felrántotta az ajtót Noszty Feri.

— Nos? — kérde a főispán, hivatalos ridegséggel.

Feri egy csöppet se respektálta most a hivatalbeli főnököt, végigvágta magát a divánon, még a lábait is fölrakta.

— Nos, megkértem Marit és igent mondott.

Kopereczky felvillanyozva ugrott fel.

— Derék fattyú vagy! Állj fel, hadd öleljelek meg.

Feri aggódva nézett a szomszéd ajtóra, a mely nyitva volt.

— Malinka nincs ott, — nyugtatta meg Kopereczky — Vilma egy kicsit náthás, nem megy ki, hát elkérte tőlem mára.

— Mit kért el Vilma, nem értettem?

— Malinkát. Az most dominózik vele egész nap. A szemársáig jó fiú ez a Malinka. No de beszélj már, hogy volt, mint volt?

— Hja, ha én azt el tudnám mondani! De ha el tudnám, se mondanám el. Tudod, van abban valami nevetséges és ostoba. Az akkori hangulat kell hozzá,

a milleu, az erdő csendje, a rókák, stb. Egyszóval az erdőben voltunk tegnap, és valahogy úgy jött ki a sor, hogy rendbe jöttünk.

— Gratulálok, sógor. Nagy gondot vettél le a fejünkről. Az öregekkel is végeztél?

— Nem lehetett, mert Pázmár doktort is ott marasztották vacsorára, másrészt jobb szeretem, ha egy kis formát adunk az eljárásnak. Az sohase árt.

— Sőt használ. Élni se tudna az ember a formulák nélkül.

— Azért is jöttem legelsőbben hozzád, hogy föl-kérjelek, légy szives, vállald el a kérői tisztet.

— Parancsolj velem, kérlek.

— A mely formalitást betartani főleg azért jó, mert én magam egy szót se ejthetnék anyagi kérdésekről, de te ezeket is érintheted és dűlőre viheted az öreg úrnál.

— Abban igazad van.

— Mindenekelőtt, hiszen jól tudod, adósságaim vannak. Ezeket ki kell fizetnem. S azután se élhetek apanageból, mint valami nyugalmazott hivatalnok. Az öreg úrnak elég pénze hever itt Bontóvárrott és egyebütt takarékpénztáraknál, vegyen a leányának birtokot. Vagy adja át nekünk Rekettyést, ő pedig szerezzen magának másikat. Szóval te elég ügyes vagy, hogy a körülmények és az ott fujdogáló szelek szerint kiválsz a lehető legtöbbit.

— Csak bízd rám, sógor.

— Tehát rendben van?

— Tartom szerencsémnek. Holnap délelőtt áthajtatok, azután csapunk olyan lakzit, hogy a macskák is pezsgőt isznak. De most gyere át Vilmához és

mondd el neki az eset poetikus részét . . . A prózát majd elintézem én.

Bár még titokban illett volna tartani a hírt, gyorsan száguldott szét a rokonság közt. Vilma átszaladt vele Rágányosékhoz, Feri ebédre Voglányba ment s Máli nénivel szótték a rózsaszínű terveket a jövőre. Az öreg Nosztynak maga Kopereczky sürgönyözte meg «in blumen»: «Feri beleharapott a dinnyébe, a dinnye érett.» Az öreg a képviselőházban kapta meg a sürgönyt, megértette és legott vonatra ült; sőt a furcsa sürgöny tartalma a telegrafista-kisasszony révén a nagyközönség közé is kiszivárgott s mint az alkorán képletes kifejezései, különféle magyarázatok mártásában keringett. A nap folyamán a Horthok, Ilváczyak is megtudták falujukban és másnap úgyszólván az egész úri család összegyülekezett a Vilma termeiben. Értesülvén, hogy a főispán Rekettyésen van az ügy végleges rendezése czéljából, nagy érdeklődéssel várták megérkezését és az új híreket. Feri egy csöppet sem volt ideges. «Biztos vagyok a dolgomról.» A tatár herczegnő pedig épen úgy fogta fel a dolgot, hogy a szülők roppant boldogok lesznek, hogy végre Mariában is megmozdult az a kis húsdarab, a mely annyi bajt csinál a világban; az öregeknek unoka kell, és ha egy fiú találna jönni, az öreg Tóth meg is bolondul örömében. Nagy pipafüst volt a szobákban, de az mind rózsaszín párának látszott e gögös urak és hölgyek előtt, kik e füstalakzatokból a Noszty-czímer ágaskodó bivalyát látták izmosan kibontakozni. Ferit valóságosan ünnepezték, kényeztették, mint a hadjáratból megtért mesebeli királyfit, a ki zsákmányul hozta a csodálatos büll-büll madarat, melynek dalától mind-

nyáján megifjuhrodnak. Nem tréfa az! Ó volt a család nyúge eddig s most ő lesz a nábobja, a szemefénye; a Tóth-vagyronról tömérdek szó esett.

Csodálatosan nőtt, nőtt, mióta képzeletben Noszty-kézen van, oly gyorsan nőtt, hogy olyan gyorsan nem fogyhat akkor sem, ha tényleg Noszty-kézen lesz.

A közörömből mindenki kivette részét, csak az öreg Noszty volt nyugtalan. Nem biztos az még. Nem jó a medve bőrére előre inni. Tóth Mihály furcsa ember. De miután ebédre sem jött haza a főispán, az ő skrupulusai is kezdtek eltűnedezni. Ha ebéden ottmaradt, hát akkor bizonyosan tárgyalnak, ha pedig tárgyalnak, akkor bizonyosan megegyeznek.

Délutánra már olyan jó kedve szottyant, hogy egy kis ferblit indítványozott, úgyis a családban marad a pénz, s mire estefelé megjött Kopereczky, már akkorra egy csinos összeget el is vesztett a menyé hozományából. A hogy a hintó begurult, mindenki az ablakhoz rohant s nem mint a hajdani jósok az állati belekből, hanem különféle más jelből igyekeztek kitalálni az eredményt.

— Izrael vidám, — mondá a főispánné — füttyörészve jön fel a lépcsőkön.

— Bubenik fején félre van csapva a vadászsapka. Bubenik be van rúgva, — figyelte meg Homlódy.

— Nagy traktában voltak, — jegyezte meg a tatár herczegnő.

Végre fölérkezett Kopereczky, nehéz léptei egyre közelebb hangzottak, de ez egy örökkévalóság volt, míg benyitott.

— Széna vagy szalma? — kiálták négyen is, mialatt

az elbizakodott Feri nagy flegmával fésülte a bajuszát, egy zsebtükröt tartva maga elé.

— Szalmáról szó sincs, — nyilatkoztatta ki a főispán bizonyos, fontoskodással — de a széna sincsen még lekaszálvá.

Egy kis lehangoltság keletkezett.

— Nem értjük!

Feri maga is meghökkent.

— Hát ne tréfálj, — mondá türelmetlenül.

— Az ördögnek tartoztam egy úttal, — folytatá Kopereczky, s az arczok még jobban kezdtek elsötétedni, — nem volt szerencsém.

— Izrael, az Istenért, megölsz bennünket, — pirongatta Vilma. — Beszélj már világosan. Ideadta Tóth a leányt, vagy nem adta?

— Nem adta, — felelte Kopereczky nagy léleknyugalommal és egy kis művészi szünetet tartott, mialatt kínos, temetői csönd állt be a szobában — mert nem adhatta, nem lévén mostanság otthon

— Tehát nem is beszéltél vele?

— Természetesen nem beszéltem, mert még tegnap utazott el Trencsénbe, sürgönyt kapott, hogy a sógorát, Velkovicsot megütötte a guta, elment a temetésre és a családi ügyek rendezésére.

Nagy lidércnyomás alól szabadultak fel a kedélyek.

— No, hála Istennek. Akkor hát nem romlott el semmi.

— Sőt minden a lehető legfényesebben áll, — erősítette Kopereczky.

Elbeszélte aztán, hogy az asszonyok előtt nem titkolta el, mi járatban van, mire ők megnyugtatták, hogy Mari még tegnapelőtt este őszintén elmondta

szüleinek az erdőben történt jelenetet és azt is kijelentette, hogy vagy Ferihez megy férjhez, vagy senkihez, és hogy az öreg úrnak nem volt ez ellen semmi kifogása, ellenkezőleg, kijelentette, hogy Feri neki rokonszenves és ha egy kicsinyt megkomolyodik, kiváló ember lesz belőle.

Körülbelül minden arcz kiderült. Hisz ez már annyi, mint bizonyos. Feri már vőlegénynek tekinthető. Csak Ferit nyomta az a gondolat, hogy Velkovicsot megütötte a guta. Mért éppen Velkovicsot? Nem tudott inkább valaki mást megütni? Sehogysem tetszett neki, hogy éppen Tréncsénbe kellett utaznia Tóth úrnak.

— És miben maradtatok? — kérde Kopereczkytól.

— Hát miben maradtunk volna? Az esküvő idejét majd megállapítjátok magatok ketten. Tóthné olyasvalamit említett, hogy őszre szeretné.

— Az messze van!

Kopereczky pajkosan hunyorgatott.

— Értelek, kópé. Micsoda édes kis teremtés! Nem tudtam betelni a nézésével, s mikor elkezdtem a képezetemben vetkőztetni s egyenkint hullottak le róla a reklis és a szoknyák...

— Utálatos vagy, Izrael! — szakította félbe a főispánné. — Sohasem nézhetek többé nyugodtan a szemeidbe, ha meggondolom, hogy milyen paráznaság lakik bennök.

— Mikor jön haza az öreg úr? — kérdezte Feri.

— Nem tudják. Azért neked legyen rá gondod, mert megígértem, hogy mihelyt hazajön, felkeresem. Ámbár Mari azt mondta, hogy nem okvetlenül szükséges, vagyis hozhatod már a gyűrűket...

— Nem, az nem volna illendő, — vélte Homlódyné, — az apát be kell várni az eljegyzésre.

Feri mindamellett még aznap megrendelte a gyűrűket Skarba ezüstművesnél, a kezdőbetűket és az évszámot vésette belülre. Ennek a híre is gyorsan elterjedt a városban s egymást érte a sok gratuláció, fakgatás, kérdezősködés. Meg is bánta a dolgot, mert úgy járt, mint azok a szerencsefiak, a kiknek a sorsjegyét kihúzzák. A hitelezők elhallgattak ugyan, sőt új pénzeket jöttek felkínálni, persze jó kamatra, mert hiszen még levegőben lóg a tündérvár — vagyis libalábon forog (a hogy a csípős nyelvűek jegyezték meg), de a helyett özönével jöttek a kéregetők, a feltalálók, a kiknek csak épen egy pár száz forintra volna szükségük, hogy nagy dologgal ajándékozzák meg a világot, s ime, itt van egy vérbeli gavallér, a ki egy garmada pénzhez jut, ezt jó lesz most mindjárt melegiben megfogni, jöttek azok a bizonyos özvegyasszonyok, a kiknek a férjeik a forradalomban estek el, jöttek a jótékony egyletek, megválasztották dísztagoknak, előkerültek a poklok zúgából is régi iskola-társak, a kiknek mind kellett valami, Klementy szerkesztő egy kis baráti kölcsönt kért, a mit lehetetlen megtagadni, már csak azért is, hogy valahogy ki ne írja lapjában az érdekes Hymen-hírt (azért, hogy majd kifirja annak idején, új kölcsön következik). De ki győzné sorban elszámlálni, hogy az ilyen szerencsének mivel van a másik oldala kibélelve. Legkellemetlenebb volt az öreg Noszty, kit (de köztünk maradjon a szó) csóddal fenyegettek a pesti hitelezői s kapóra jött a dinnye-távirat, hogy egy kis pénz-műveletre használja fel a helyzetet. Ferivel egy tiz-

ezer forintos váltót iratott alá, melyre most már Kopereczky is aláakanyarította a nevét. Hiszen nem lehet úgy hagyni, mert ha az öreg ellen most csődöt kérnek, akkor esetleg összeomlik az egész dolog s minden eddigi pénze elúszik. Ment hát Kopereczky is a pénze után.

Ferinek szintén ki kellett magát húznia, hirtelen megvette a Topsich gróf négy fekete lovát s azon hajtatott Rekettyésre, úgy ment az a négy ló, mint négy páva, még a föld is érezni látszott kényes lépkedésüket. Tóth még mindig nem jött haza, azt írta, hogy a megboldogult Velkovics nagy rendetlenségben hagyta családját, tehát addig marad ott, míg türehető állapotokat tud teremteni. És hát csak hadd maradjon, nem hiányzik most senkinek. Mari boldogan turbékolt Ferijével, Tóthné pedig még szerelmesebb volt leendő vejébe, mint a leánya. Vasárnap a Feri fogatán látogatást tettek a voglányi várkastélyban, ott is ebédeltek, a tatár hercegnő még a helyüket is megfújta, úgy megbecsülte. Hej de más világ az ezekenél a nagy uraknál! Ott a kanalak és kések is más-kép csörögnek, mint közönséges helyen.

Azontúl is majd minden nap átment Feri Rekettyésre, a mikor pedig nem mehetett, legalább Pimpósi vitt el egy bokkrétát, lóháton üzenetet vive-hozva. Mindig közte volt, hogy az öreg tekintetes úr még nem érkezett meg.

Két hét is elmult, a júliusi nagy hőségek beütöttek és Tóth még mindig nem jött. Már Kopereczky is türelmetlen lett, Pestre kellett volna mennie, de napról-napra halasztotta, hogy előbb Tóthtal végez — s azután megy a császárfürdőbe a rheumás lábával.

Maga Feri is elutazott, egy Zemplénmegyében lakó gróf feloszlatta a versenyistállóját, no hát ezt az alkalmat nem szabad elmulasztani, hátha könnyű módon juthat ott az önkénytes árverésen nemes állatokhoz, a melyekben Mari is örömét fogja találni; a vasuton azonban azt hallotta, hogy egy másik grófnak eladó a Balatonon dangubáló yachtja és hogy most épen meg van szorulva, vesztett a kaszinóban, potom áron meg lehetne szerezni! Ferinek a yacht új szeget ütött a fejébe.

Terringette, egy yacht! Ez már valami. Milyen fölséges nászutazás lenne ide-oda ögyelegni a Balatonon saját yachton! Ilyet még egyetlen Noszty sem produkált. Fogta magát, az első állomáson kiszállt s a zempléni árverés helyett neki vágott a dunántúli útnak Siófokra.

Hogy im távol volt Feri, most már épen semmit se tudott Kopereczky Tóth úr felől. De hát mire való a főispáni hatalom? Legott egy meghagyást intézett a rekettyési állomásfőnökhöz, hogy az naponként értesítse, ha megjött-e már Tóth Mihály vagy sem, a mi aztán meg is történt, de mindig az, hogy még nem érkezett meg.

Még az ágyban feküdt egy reggel, mikor Bubenyik sürgönyt hozott be ezüst tálcán és egy névjegyet. A főispán a sürgönyt bontotta fel előbb s bosszúsan dobta a padlóra; a szokásos jelentés volt benne az állomásfőnöktől: «Tóth Mihály ma sem érkezett meg», majd a névjegy után nyult, azon meg az volt írva: «Tóth Mihály.»

— Ó maga van itt? — csodálkozott a főispán.

— Ó magat

Kopereczky vidáman ugrott ki ágyából.

— Vezesd be hamar az elfogadó szobába s vigyél be szivart és cognacot. Mondd, hogy öt percz alatt rendelkezésére állok.

De még talán annyi se telt el, már felöltözött s szaladt be Tóth Mihályhoz, kordialisan belecsapva a kezébe s megrázva azt, hogy szinte ropogott erős markában a becsületes kérges tenyér.

— Isten hozta, Isten hozta, kedves bátyám. No ez igazán nagy meglepetés. Annak a mafla rekettyési állomásfőnöknek meghagytam, hogy értesítsen a megjövételéről, mert én akartam önhöz menni. S képzelje a szamárnak még ma is azt sürgönyzi, hogy ön nem érkezett meg. Nem lehet ezekben az emberekben megbíznunk.

— Az állomásfőnöknek igaza volt, mert nem szálltam ki Rekettyésen, egyenest ide jöttem a mai reggeli vonattal.

— Úgy? Hát foglaljon helyet kedves bátyám. Ide, ide, ebbe a puha karszékbe...

De Tóth Mihály állva maradt; egy csöppet se vidult föl, a hogy a látogató szokott a szivélyes fogadtatásra viszonzásul, halvány arcán mély szomorúság ült, melyet talpig fekete ruhája csak kiemelt; még a meleg kézszorítást is mintegy huzódózva fogadta, mint a kinek valami bankóból tévedésből többet adnak ki, mint a mennyi jár.

— Egy igen különös ügyben vagyok bátor tiszteletemet tenni méltóságodnál. Nem is tudom, hogy és hol kezdjem...

— Kezdheti, a hol tetszik, kedves Tóth bácsi és nem is olyan különös már, mert nem ön kezdi, ön

csak folytatja. Hiszen én voltam a kezdő, azért ke-
restem fel a multkor Rekettyésen. Hja, ezek a fiata-
lok! Az ember fölneveli a kis madárkát, aztán egy-
szer csak megnő a szárnya és hess, elröpül a fészek-
ből. De hát mért nem ül le, Tóth bácsi?

— Köszönöm, de már csak állva maradok. Hát iszen
épen azért jöttem, mert a feleségem megírta, hogy
megtisztelte méltóságod a házamat és arról is érte-
stett, hogy újlag készül hozzám bizonyos ügyben.

— Hát az csak természetes, — szólta Kopereczky,
a kezeit dörzsölve.

— Meg akartam előzni és otthon ki sem szállva,
egyenesen ide jöttem Trencsénből.

— Igen szép öntől, hogy meg akart a fáradságtól
kimélni, de ezzel rosszat is tett, mert megfosztott
néhány kellemes órától, melyet a családja körében
tölthettem volna ebből kifolyólag.

Tóth úr mohón kapott ezen a hivatalos kifejezésen;
épen ilyenforma kiméletes kifejezést keresett szűk
szótárában.

— «Ebből kifolyólag», méltóztatott mondani. Ez
az, a mi engem aggasztott. Ettől akartam megkimélni
méltóságodat, mivelhogy...

— Nem értem önt?

— Mivelhogy abból a dologból már nem lesz
semmi — mondta Tóth Mihály szeliden, egyszerűen.

— Melyik dologból?

— A melyből kifolyólag hozzám akarna jönni méltóságod.

— Én a Noszty sógorom ügyét értem — lihegte
Kopereczky izgatottan.

— Én is — felelte Tóth Mihály. — Nem akarom

azt a színt adni a dolognak, hogy a főispán úr, illetve a szolgabíró úr kosarat kapott, hát arra jöttem kérni, ne méltóztassék engem e miatt fölkeresni s különösen kegyeskednék oda hatni a szolgabíró úrnál, hogy a leányomat, kinek bizonyynyal fájdalmat okoz az én elhatározásom, ezentúl mint lovagias úrhoz illik, mivel a házassági kapocs teljesen lehetetlen, kerülje.

Kopereczky elsápadt, a haja fölborzolódott az égne-
nek, ajkai rángatózni kezdtek, majd sebesen nyargalt
föl s alá a szobában, feldöntve a kis asztalkák közül
egyét.

— Hát meg van ön veszve, édes Tóth? Hát tudja
ön, mit cselekszik?

— A mit egy becsületes apának kell cselekedni.

— Nem fél ön, hogy a sógorom hasba lövi?

— Én semmitől se félek.

— Hiszen nekem azt mondta a neje, hogy ön
örömmel veszi tudomásul a Noszty szándékát.

— Ez akkor volt; most máskép határoztam.

— Gondolja meg, leánya szereti Nosztyt s boldog-
talanná teszi ezt a kedves teremést.

— Azt is meggondoltam.

— De legalább az okot mondja meg.

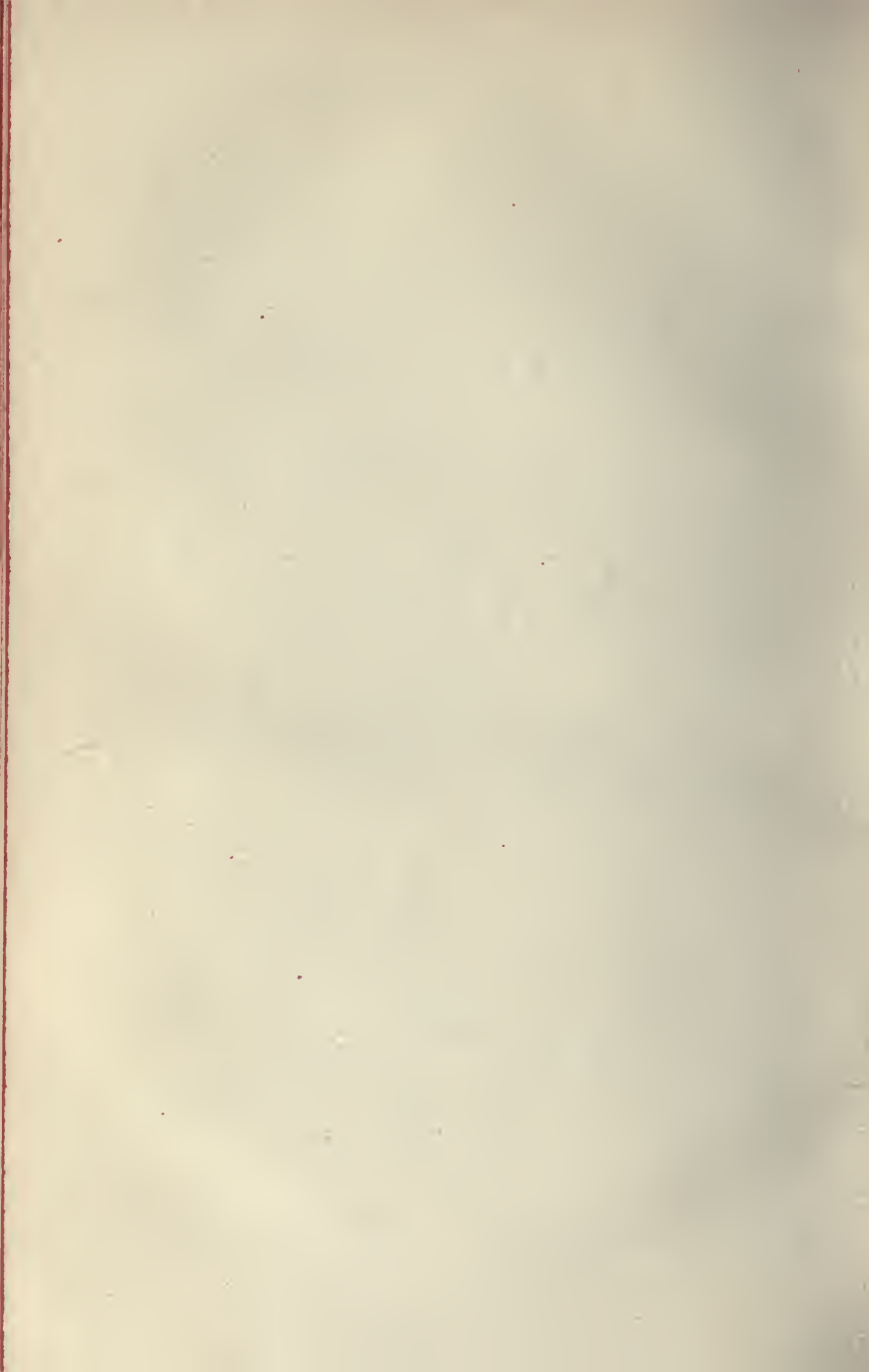
— Nem szándékozom az okot megmondani.

Ez a csökönység a dühöngésig fokozta a Kope-
reczky felindulását, nem bírta már magát türtöztetni.
A csengetyűhöz rohant s olyat rántott rajta, hogy a
bojtos zöld zsinór leszakadt, vérbeborult szemekkel
dobta a padlóra Tóth úr elé:

— Vigyázzon Tóth, vigyázzon! — rikácsolta. —
A sógorom nem hagyja ezt annyiban, magyarázatot
fog öntől követelni.

— *Ne ordits, marba!*

Tóth Mihály szomorúan rázta a fejét.

— Azt ő bizonynyal nem fogja cselekedni.

Ezzel meghajtotta magát és távozott. Az ajtóban egymást keresztezték a befelé rohanó Bubenikkal.

— Mit parancsol mélt . . .

De már abban a szempillanatban visszaesett a szó a torkába, mert olyant csattant képén a Kopereczky hatalmas tenyere, hogy künn az előszobában is meg-hallhatta a távozó Tóth.

Bubenik fölszisszent s jajgatni kezdett, míg a báró föl s alá szaladgálva fújt, mint egy megvakult bika, majd némileg lecsillapodván, rárivallt Bubenikra.

— Ne ordíts, marha! Hát nem látod, hogy ez csak forma, hogy ezt voltaképen Tóth helyett kaptad. Nem bírtam már magammal, Bubenik. Muszáj volt valakit pofon ütni.

HUSZONHARMADIK FEJEZET.

(Mit csinál a pók, ha a hálóját összetépik.)

Nagy katasztrófa volt ez. Szerencse, hogy még el lehetett egy darabig titkolni. Kopereczkyt előntötte az epe, hiszen az ő pénzéből úszott el a legtöbb, már most aztán nem a császárfürdőbe küldték az orvosok, hanem Karlsbadba, a sárgaság ellen. El is ment Malinka kíséretében másnap az esti vonattal, mielőtt még Feri hazajött volna.

— Megölném, ha most kellene vele találkoznom. Inkább elmegyek otthonról.

— Ugyan, ugyan, mit bántod a szegény fiút, inkább sajnálkoznod kellene felette — csillapította Vilma. — Nagy bánata lehet. Mert szereti a leányt.

— Én is szeretem a pénzemet. Nekem is nagy bánatom van.

Ferinek első látogatása, a mint vissza érkezett Bontóvárra, Vilmának szólt. Már akkor tele volt a ház rokonokkal. Ezek még a régi módi urakból valók. Nem hagyják az elesetteiket hidegvérűen elpusztulni, mint a maiak. Mindig akkor rőffentek össze, ha valami baj történt, a mi tiszteletre méltó vonás volt bennök, — ezért is uralkodtak nemzedékről-nemzedékre a megyében. Mert minden hatalom a tisztesség valamely forrásából ered.

Vidáman toppant be azzal a szóval, hogy yachtot vett Mari számára.

— No süsd meg — szaladt ki a szó a nyers Leviczky Jánosból.

— A yachtot?

— A yachtot is, a Maridat is.

Apránként vallogatták ki a történeteket. Szegény Feri valóságosan összetört. Annyira a szívére vette, hogy eleinte az öngyilkosságtól féltették. Vilma ott tartotta maga mellett a lakosztályában. Puskát, pisztolyt gondosan elzárt és a kulcsot magánál tartotta.

A család is teljesen ki volt forgatva nyugalomból. Hisz az ilyen dolog alkalmas megzendíteni azt a tekintélyt, a melynek éltek, a melyből a gőgjük táplálkozott. Először a férfiak hányták-vetették meg az esetet, természetesen gentry-ésszel. Szörnyűség, hogy ilyesmi történhetik egy Nosztyval! Dúltak, fultak, bonczolták a kérdést, rágódtak rajta. Pedig olyan egyszerű volt. Csak az történt, hogy nem sikerült neki egy jól kieszelt spekuláció. De ők azt az oldalt látták, hogy egy Nosztynak röviden kiadták az utat. És ha már ebből az ügyletből, melyre annyi fáradságot áldoztak egyes családtagok, nem lehetett pénz csinálni, hogyan lehetne legalább egy kis vért eresztetni, akár innen, akár onnan, — hisz az már mindegy.

Rágányos vetette fel a kérdést, nem kellene-e Ferinek magyarázatot kérni Tóth Mihálytól? Mert Feri bizonyos fokig önérzetében is meg van kurtítva.

Homlódy ellenezte. Az ő felfogása szerint szabad a kosár. Isten mentsen, hogy házasságkötések a lovaságiasság szabályai szerint intéztessenek el.

Leviczky Jánosra, a nagytermetű nyugalmazott dzsi-

dás-ezredesre, a híres párbajhősre tapadt minden szem.

— Hát te mit mondasz, János?

Az ezredes azt mondta, hogy ő igenis lát bizonyos subtilis árnyalatot, a miből lehetne valamit kihozni Tóth Mihály ugyanis beleegyezett a házasságba és csak most, miután Trencsénből megjött, jelentette be vétőjét, a mi könnyen úgy tűntetheti fel Ferit a csöcselék szemében, mintha valami becsstelen dolgot tudott volna meg róla Trencsénben, a hol az ezrede feküdt, — hát igenis, Ferinek joga van magyarázatot követelni.

Az ezredesnek senki sem mert ellentmondani, olyasmi nem történt vele soha; még Noszty Pál sem cselekedte volna meg, de most kénytelen volt vele, mert ő körülbelül sejtette, hogy milyen magyarázatot adhatna Tóth, ha kényszerítenék, — ennél fogva úgy vélte, hogy teljesen csatlakoznék a János úr helyesen és finoman kidomborított nézetéhez, ha Tóth Mihály már egyszer tényleg igent mondott volna, de a hogy neki Izrael most Pesten átutaztában elmondta a tényállást, azt csak Tóthné csevegte, hogy ura nem tett kifogást, ők azonban Tóthnak csupán egy kijelentését tekinthetik mondottnak, a mit a Feri megbízottja, Kopereczky előtt személyesen tett, s ez az, hogy nem adja a leányát — ezért pedig nem lehet felelősségre vonni.

Leviczky haragosan rángatta bozontos szemöldjeit és noha Noszty igen tapintatos formában czáfolta, a rokonok mindamellet azt hitték, hogy legalább is megeszi.

Morgott is, mikor bevégezte, de nem ette meg. A párbaj pedig elmaradt.

Hanem azért még hetekig, hónapokig folytak az e fölötti eszmecserék a férfirokonok közt, míg az aszszonyok leginkább a miatt szidták Ferit, hogy a gyűrűket itthon csináltatta s így a kezdőbetűkből a boldond is kitalálhatja, kit akart menyasszonyául; nincs hát semmi mentség, előbb-utóbb köztudomásra jut a kosár. S az a szégyen, az a rettenetes szégyen! Ha a gyűrűvel nem történik ez a könnyelműség, — el lehetett volna titkolni vagy tagadni, de így mindennek vége.

— Az utczán se merek többet mutatkozni, — nyafogott a kis grófné (Rágányosné).

Csak a tatár hercegnő nem vesztette el a szívét.

— Ejh, hátha még nem ez az utolsó stáció ebben a dologban.

Kétkedő mosolyok voltak a fejelet. Feri csak a fejét horgasztotta le és sóhajtott.

— No, ugyan mit nevettek? Hát a szindarabokban nem mindig ilyen az első felvonás, pedig a harmadikban okvetlenül összekerülnek a párok.

— De iszen elhegedülte azt Szent Dávid, kedves hugom, — bömbölt közbe a dzsidásezredes.

— Vagy ki tudja, kedves János bátyám? Láttam már én olyan tulipánt is, mely a fűrészpor alól nőtt ki.

Homlódyné czélozgatásait üres, Ferit vigasztaló szöbeszédnek vették az atyafiak, csak az egy Vilma nem adta fel teljesen a reményt, s egy ilyen alkalommal odasimult Máli nénihez:

— Igazán van valami terve?

— Tervem? Az még nincs. Hanem úgy a sötétségből dereng egy kis kilindulási pont.

— Ugyan súgja meg, — rimázkodott a főispánné.

Homlódyné sűgott valamit, mire Vilma elnevette magát és egy kicsit el is pirult.

— Oh, gonosz, gonosz nénike . . . Hanem hát ezzel nem sokra megyünk. Ez nem terv, ez csak egy óhajtság.

— Kicsiny téglákból épülnek a nagy házak.

Épülnek bizony, de nem fundus nélkül. Vége van ennek a dolognak. A kis és nagy rókák, a kik valamikép szerepeltek benne, mind megegyeztek abban, hogy itt nincs mit keresgélni többé. A sok róka közül csak egynek volt belőle haszna, annak, a melyik a Horka-erdőben ezen a réven megmenekült. Ámbár még annak se, mert a puska amúgy sem volt megtöltve.

Homlódyné azonban mégse pihent, mert noha minden elcsendesedett s az atyafiak napirendre látzottak térni, éles megfigyelő észrevehetett volna bizonyos különösségeket; hogy ő nem szüntette meg az érintkezést Tóthékkal, sőt egyre melegebb barátságba ereszkedett. Majd minden héten ott náluk, ők viszont átjártak Voglányba. Az is észlelhető volt, kivált később, hogy Vilma, Homlódyné és Feri valami titkot rejtegetnek, néha egyetértőleg összenéznek, azonfelül sokat tanácskoznak zárt ajtóknál. De hát kit érdekelt már ez! Ha tervelnek, hát mulassanak Ártatlan dolog már a Máli néni minden praktikája. De mindegy. Hiszen a pók se azért szövi az ő vásznát, hogy kereskedésben eladja, szövi a maga gyönyörűségére és ha tizet leütnek is a hálóból a porolókefével, a pók meg nem únja, szövi a tizenegyediket.

Hogy azonban lehetett valami egézséges mag a Máli néni tervében, arra is volt jel, a Noszty Feri

gyors kiépülése kedélybetegségéből. Nemcsak össze-szedte magát, de reményleni kezdett. (Ez már nyilván a Homlódyné életelixirje.) Egy napon kijelentette, hogy únja magát Vilmánál, elmegy Pestre, vevőt keresni yachtjára. Szóval már pénz kell neki. Tehát már meggyógyult. Mehet.

Csak egy levelet hagyott Bontóváron, Kopereozky számára, melyben arra kéri, hogy helyezze át egy más járásba, a mi meg is történt, mihelyt Kopereozky hazajött Karlsbadból, áttette a megye éjszaki részébe, az ottani szolgabíró helyettesítvén árvaszéki elnöknek; a főispán tapintatosnak találta Feri kérését, mert nem járhat ezek után Rekettyésre, Feri pedig a hitelezői zaklatása elől menekült oda; a voglányi szolgabírótság teendőivel ideiglenesen Malinka Kornélt bízta meg.

Mindez úgy látszott, mintha magától történék, a világ elhelyezkedik a benne levő súlyok szerint, holott ez úgy volt kicsinálva, billentyűk és kerek hozattak észrevétlen módon mozgásba, bizonyos cél kedvéért. A főispánék Krapetzen töltötték a szeptembert és októbert, a kis Kopereozky már járni tanult az elhanyagolt parkban, Tóthék a Somlyó-hegyen szüreteltek s csak november elején jöttek haza; Feri az új járásban tartózkodott és csak levelekben érintkezett Homlódynéval és Vilmával, — de épen ezek a levelek árulói annak, hogy a mi történt, abban nagyrészt az ő kezük van.

November 3-ikán beszakadt a privogyeczi kőszénbánya s valami harminczöt munkást eltemetett. Erre a szerencsétlenségre (nota bene nem állítom, hogy a bányát is Homlódyné döntötte volna be) hazajött

a főispáni család, Homlódyné meghívta ebédre Klementy szerkesztőt és kifőzte vele, hogy a szerencsétlenül jártak családjai javára valami nagy dolgot kell csinálni. Ebbe a hazaérkezett főispánné is bevontott s elhatározták, hogy egy nagy bált adnak, pompás élőképpel.

Egy erdélyi fejedelemről, a jámbor Apafi Mihályról maradt fenn a mese, hogy a fejedelemségét egy órára át engedte a feleségének, Bornemisza Annának. Hogy mit csinált ez egyetlen óra alatt, nem jegyezte fel a krónika. Tehát nem tudjuk. Bizonyára ő maga se tudta. Mert hisz bizonyosan valami egyebet szándékozott csinálni, mint a nadrágban járó fejedelmek. Pedig éppen azt csinált, a mit ők. Adókat. De sokkal nagyobbakat, mint ők.

Az egyórai uralmat ugyanis lefestette egy jó piktor. A szép kép elterjedt a magyar házaknál és most, mikor már a fejedelemasszony kétszáz év óta porlad sírjában, mégis keményen adóztatja nemcsak Erdélyt, hanem a szomszéd nagy Magyarországot is, (a mely nem volt az övé addig az egy óráig sem), mert általános divat lett az egyórai uralmát személyesíteni élőképekben s a közönség tódult és fizetett, — míg a tableaux vivant-okat ki nem szorították más divatok.

A választás itt is a népszerű «egy órai uralom»-ra esett. Kijelöltettek az alkalmas személyek, a mennyire lehetett, az előkelő világból, kivételt csak ez egy Tóth Mari képezett, a ki egy fiatal palotahölgyet fog ábrázolni.

Az elnökséget a főispánné vállalta, ki személyesen kérte fel az egyes szereplőket, minél fogva Rekettyésen is látogatást tett Homlódynéval és felszólította

Mari kisasszonyt a közreműködésre, mondván, hogy ő fogja ábrázolni az erdélyi udvar legszebb hölgyét. Bizony pedig ehhez nem igen volt most alkalmas a szegény Mari. A nyaka sovány volt, az arcza színtelen, a szemei alatt kék karikák (a sok sírástól, — gondolta a főispánné és érezni kezdte, hogy ő most Istennek tetsző dologban jár).

Tóthné igen köszönte a nagy szerencsét, hogy az ő leányára gondoltak, igen hálás azért is, hogy a méltóságos báróné szegény házukhoz megalázta magát, Marinak szükséges volna egy kis szórakozás, mint fűnek a harmat nagy szárazságban, nem is lenne egyetlen szava se, ha az Isten meg nem látogatta volna (ugyanis köszvény volt a Tóthné lábaiban és nem birt megmozdulni a karosszékből), hanem így nincs a ki Marival bejárjon a próbákra, mert Mihálynak is hosszabb időre el kell utaznia Trencsénbe, miután még most sincsen rendben a hagyatéki ügy, Isten nyugosztalja Velkovics sógort, értett egy várost igazgatni, látott talán a messze századokba előre, de a saját zsebébe nem látott.

— Mindez ne aggaszsa, kedves Tóthném, — vette át a szót a tatár herezegő, — mindössze egy-két értekezlet lesz a toillettek dolgában, majd egy-két próba, ha a kosztümök elkészülnek s én akkor mindannyiszor eljövök, elviszem az én lelkem Marimat és vissza is hozom a mamájához, föltéve, hogy még akkor a mama nem lesz talpon.

Miután Tóth úrnak sem volt ellenvetése, sőt helyeselte a jótékony célt, Mari véglegesen besoroztatott az egy órai uralomhoz, sőt Tóth Mihály anynyira ment, mikor a hölgyek búcsúztak, kihúzott a

zsebéből egy ezrest, hogy a mennyiben nem találna akkor otthon lenni, ezzel megváltja a belépti jegyét.

Tóth mintegy háláját akarta jelezni e gavalléros felülfizetéssel. Azt a körülményt, hogy a főispán Nosztyt elhelyezte a járásból, iránta való gyöngéd-ségnek képzelte s ez igen jól esett neki.

Volt miről beszélni a megyében, a bányamunkások iránti részvét divattá emelkedett. Boldogok az urak, mert a szegények őket szolgálják és ha valami bajuk történik, az is egy mulatságra ad alkalmat az uraknak. Mikor a szegény emberek szemeiben megjelennek a fájdalomtól, nyomortól kisajtott gyöngyök, akkor az úriasszonyok is előszedik a gyöngyeiket — a cassete-jeikből. Lázás készülődések folytak, szabók, frájjok, masamódok éjjel-nappal varrták a piperét és jelmez. Sok babrálás van az ilyeneken. Csak decemberben jutottak annyira, tanácskozások, értekezletek, kanapé-processusok után, hogy végre huszadikára kitűzhették a főpróbát, mely már kosztümökben, esti világításnál történik meg. Erre már néhány műértő vendéget is meg lehet hívni a főispánné salonjába.

Kétségkívül Homlódyné volt a legfürgébb, ki a mellett, Tóth Marit gardirozta, behozta az össze-jöveletekre és hazavitte, valami egyébben is buzgókodott. Gyakran súgtak-búgtak össze Vilmával, később Malinkát is bevonták valami titokzatos összeesküvésbe. Noszty Feri ritkán jött be a székvárosba és akkor Rágányoséknál szállt meg, Homlódyné ott ke-reste fel, nagy tanácskozásokba merültek, de ezekről egy szót sem szóltak senkinek.

Az utóbbi napokban azonban mégis közölni kellett egyet-mást Kopreczkyvel, mert Ferinek pénzre volt

szüksége, hogy magát idelg-óráig a hitelezők ádáz rohamaival szemben fentarthassa.

Kopereczky végig se akarta hallgatni a tervüket, ijedten dugta be füleit ujjjaival.

— Semmit se akarok tudni. Mosom a kezeimet. Csináljatok, a mit akartok. A szívem veletek van, de pénzt tőlem ne kérjete.

— Hisz csak kölcsön lenne, — kapaczitálta Homlódyné. — Mindent visszakapsz Feritől.

— Kölcsönt hiszen adok, nem ugyan pénzben, hanem a mi sokkal többet ér aranynál, gyémántnál...

— Mi lehet az? — tündődött Noszty Feri.

— Odaadom kölcsön egy pár napra Bubeniykot. Ha valamely turpisságban jár az ember, Bubeniyk megbecsülhetetlen kincs.

— Hát azt is köszönettel fogadjuk, de egy kis pénzt se sajnálj tőlünk.

— Ritka furfangos ember — áradozott a főispán — és intelligens. Valaha színész volt, tele van ötletekkel az imposztor. A mire ez ráadja magát, az okvetlenül sikerül.

— Ej, hogy lehetsz olyan következetlen, kedves Izrael, — puhfította a tatár hercegnő, — azt mondd, hogy Buhenyikkel sikerül s mégis megtagadod a pénzbeli támogatást, a mi nélkül pedig Bubeniyk nem ér semmit. Edd meg a Bubeniykodat. Eszünk magunknak is van.

— De nem annyi, mint Bubeniyknek.

Homlódyné ismerte Kopereczkyt, elkezdett vele disputálni, ingerkedni, nevetségessé téve Bubeniyk iránti elfogultságát, biztos volt, hogy ezzel feltűzeli, kiűzje valamely hősies áldozatra.

— Mit, ti semmire se taksáljátok őt. Én meg a terveteket nem taksálom semmire. Nem adok rá egy ólompitykét. De ha Bubenyik benne lesz, az mindjárt más, Bubenyikra még rászánok egy kis összeget.

Így jutottak némi pénzhez és Bubenyikhez, kit Feri még aznap kicserélt Pimpósival és beavatott a tervbe.

Nagy figyelemmel hallgatta, hol az egyik fülczimpáját vakarva, hol a másikat; nem tetszett neki.

— Hiszen ez valóságos gépezet, sok benne a sróf, meg a kerék, meg a rugó, ha csak az egyik nem jár jól, vége az egésznek. Hanem hát azért megteszünk mindent.

Tényleg sokfelé ágazott a terv, melynek deczember 20-ikán kellett eldőlnie. Kegyetlen hideg idő volt e napon. Malinka, ki korán reggel kelt fel, befagyva találta az ablakokat. A reggelinél aggodalmasan említette a főispánné:

— Félek, hogy a Gyík befagyott az éjjel s ez mindent elrontana.

— Attól nem kell tartani, — jegyezte meg Malinka. — Annyira be nem fagyhatott, hogy a jég egy kocsit megbirjon. Különben majd meglátom útközben. Ne legyen ideges.

— Elmegy? — kérde a főispánné.

— El kell mennem Voglányba. Hiszen tudja. Oda rendeltem az útibiztost. Nem tudom, megbízható ember-e?

— Föltétlenül. Fériemnek gazdatisztje volt, s most, hogy Krapetzet bérbeadtuk, ide helyezte be.

Malinka úr, ki innen vitte ideiglenesen a szolgabírói teendőket, miután a főispán csibukjából kiszírt

egy pipa dohányt, beburkolózáván ugyancsak a főispán bundájába, áthajtatott Voglányba.

Szép fehér világ volt odakünn. Millió gyémánttű csillogott a fákon s vakfó fehér bunda alatt aludott a föld. Minden egyszínű volt, csak a lovak, a kocsis és a Pimpósi szájából kiömlő pára volt szürkébb egy árnyalattal. A Gyík, mely Bontóvár alatt fut el egyenesen Voglányig s csak Voglányon túl kanyarodik be Mezernye felé, mintegy kizárva Rekettyést, Bálingot, Hertyánt és a mellette fekvő pusztákat, nem volt befagyva, hanem javában zajlott, szilaj zúgással nyargalt medrében s hatalmas jégtáblákat vitt tarajos hátán.

Voglányba a szolgabírói hivatalba érve, már ott találta az előszobában az útibiztost. Ismerős arcú, gömbölyű öreg úr volt, zöld-piros harasztból kötött kendőbe bagyulált nyakkal, csikóbőrrel bélelt bekecsben.

Malinka rögtön ráismert. Hisz ez Klincsök, a szerderjesi volt kasznár.

— Hát végkép ott hagyta a sovány ökröket? — kérdezte Malinka kedélyesen.

— Elváltunk, — sóhajtott fel az öreg, — mert birtokocska elment bérletbe s bérlő engemet nem akarta, pedig az ökröket átvett mindnyáját.

— Jöjjön be, öregem. Tudja-e mért rendeltem be?

— Nem tudok, tekintetes ideiglenes szolgabíró ur.

— Mondja meg nekem, milyen állapotban van ez idő szerint a rekettyési híd?

— Híd van jelenleg rendes állapotban.

— Mikor látta?

— Mindennap látok őtet.

— És teljesen jó?

— A lexebb, legjobb híd egész járásban.

— Fázik még a keze?

— Nem fázik az. Csak szerénységből czékla-szfnú.

— Melengesse meg egy kicsit a kályhánál. Aztán üljön le az íróasztalhoz és intézzen hozzám egy jelentést, hogy a rekettyési híd meg van rongálva.

Klincsók nagy szemeket meresztett.

— Rosszúl engem értenyi tetszet.

— Ne okoskodjék. Tegye azt, a mit rendelek, ez a méltóságos főispán úr akarata is. Mit ért maga a magasabb politikához!

Klincsók erre kikereste a pápaszemét, leült az íróasztalhoz és írta a jelentést, hogy rossz a híd, miközben csurgott homlokáról a verejték. Kétszer is megállt, megtörülgette és fújta egyet: «Huj, huj, de meleg ez a prémecke, de nehéz vele konzupálni.»

— Miféle prém az?

— Kiszló.

Malinka gondolkozott. Valami nevezetes prém lehet. Sohase hallotta a hírt. Távolról se gyanította, hogy a «kiszló» kis lovat (csikót) jelent.

Végre elkészült volt a jelentés, Malinka elolvasta, eltette a többi akták közé, aztán kiadta a rendeletet szinte frásban, de megmagyarázta szóval is.

— Ma este, mihelyt besötétedik, tehát öt-hat óra-
kor, a munkásokkal szétszedeti a rekettyési hidat, úgy
hogy az éjszakán át járhatatlan marad, korán reggel
öt-hat óra tájban azonban ismét összerakattja s egy
pár új palló deszkát tesznek bele. Így követeli ezt a
közigazgatás érdeke. Megjegyzem, hogy ez estig a
legszigorúbb hivatalos titok. Megértette?

— Holtig tanulja az ember, — jegyezte meg alázatosan Klincsók, fejével bólingatva.

Még egy megbízatása volt Malinkának a főispán-nétól; át kellett mennie Rekettyésre és ha Tóth Mihály otthon lenne, valahogy úgy mesterkedni, hogy hivatalos eljárás czímén vagy más ürügy alatt otthon is maradjon a délután folyamán. Át is ment, de Tóth Mihály még nem volt otthon, csak másnapra várták. Hogy férfi legyen a háznál, Igali Menyhért, az öreg kasznár hurczolkodott át ideiglenesen. Becsületes, hű ember volt, hanem parázna szájú és az a rossz szokása volt, hogy senhangon gondolkozott. De ha valami kiszaladt a száján, olyan töredelmesen tudta mondani: «grácia a fejemnek», hogy lehetetlen volt rá haragudni.

Az asszony már fent sántikált, de bot mellett s erősen bízott, hogy a jótékonysági nagy bálra már maga viheti be leányát Bontóvárra. Ebéd közben vidám volt a hangulat, míg Bligi, a dogg, elő nem jött a csontokra, s rettenetesen kezdte ugatni Malinkát. «Csiba te, — riasztgatta Igali, — hát már minden szolgabirót elugat innen valaki?»

Igali a szájára ütött, hogy «grácia a fejemnek», de már késő volt, Mari lesütötte a fejét és a tányérjára bámult. Tóthné szemkarikái megnedvesedtek s azontúl beállott a kínos csend. Csak a fekete-kávénál támadt egy kis élénkség, betoppant Homlódyné s vele üde levegő csapott be.

— Itt a pandur, — kiáltá már az ajtóból. — Megyünk!

— Készen vagyok, — jelenté ki Mari és repesve szaladt kezét csókolni. Szaporábban kopogtak a Tóthné mankói is, a mint a jött elé tipegett.

Csak hogy nem addig az, nem azért van itt Igali bácsi, hogy ne tudná, mi jár egy ilyen útra. De hogy mennek, de hogy, méltóságos asszonykám, míg én egy kis téglát nem melegítették a lábuk alá, tudom én, hogy mi kell az olyan kis lábaknak. Az enyim is olyan volt — három éves koromban. Bár csak tyúk-szem lehetnék rajta. Grácia a fejemnek.

Nemcsak téglát, hanem két kis vízzel megtöltött forró palackot is tett bele a muffokba a kezeknek, mire a hintóba kászmálódtak.

— Ma aztán ne nyugtalankodjék, kedves Tóthné, hogy későn hozom haza a báránycámát, — kiáltott ki a hintóból Homlódyné, — mert este tartjuk a főpróbát s utána egy kis vacsora van Vilmánál. Éjfél is elmúlik, mire haza vergődünk.

— Nem tesz semmit, — jegyezte meg Igali. — Holdvilág lesz az éjjel. S én úgyse tudok aludni, ébren várom a kisasszonyt.

Még egy rövid órát trécselt Malinka Tóthnéval, aztán befogatott és elment. A Gyík hídján túl, a «Kurjantó» csárdánál szembe jöttek Klincsók és emberei; megnyugodva látta, hogy a hivatalos akarat szerint forog odább a világ kereke.

Mire Bontóvárra ért, — kurták most a napok, — este lett; a megyeház udvara tele volt hintókkal, az ablakok kivilágítva véges-végig. Nyilván mind összejöttek már a szereplők és öltözködnek.

Néhány meghívott vendég a főispán szobáiban kártyázott, ezeknek csak akkor szabad belépni a nagy szalonba, ha a jelenet már fel lesz állítva, hogy teljes legyen az illúzió.

Sokáig tartott, míg eligazodtak, de meg kell adni,

sikerült. Kopereczky legalább el volt ragadtatva, kezében tartván a festményt s összehasonlítva az elébe táruló élőképpel, a feleségéhez szaladt s egy csókot nyomott a szájára. «Pecsét, a másolat hitelül», mondá, s ezzel konstatálva volt a siker. Ki merne a főispánnak ellentmondani? Malinka keserűen mosolygott. Noszty Feri Marinak intett jóestét, ki remegve, holt-halványan bújt a fejedelemasszony bíborpalástja mögé. Egy pár udvari dáma édesdeden kaczagott valamin, az egyik egy czukorkát hagyott a túlsó sarkon álló fejedelmű apródnak, ő pedig igyekezett azt elkapni.

Homlódyné, a ki az udvarmesternőt ábrázolta, stilszerű zsörtölődéssel fordult feléjük:

— Asszonyok és leányasszonyok, ne mozogjanak kegyelmetek, mint a kukacok és ne nevéssenek a fejedelemné ő nagysága jelenlétében, egyrészt mert nem illik, másrészt mert Csopp fényképész úr magnesiumfény mellett le fog most bennünket venni.

Hiszen sok kedves volt ebben, ha győzné valaki elmondani. A gyertyákat el kellett oltani előbb. Koromsötétség támadt, Horth Pista elkiáltotta magát: «Szabad a csók!» Egy-két sikoltás hangzott. Vilmát valaki megcsókolta, az ő éles fölszisszenése vált ki legjobban. Azután kigyúlt a magnesium fantasztikus fénye, egyet vagy kettőt kattant a fényképezőgép és a társaság meg volt örököltve.

Hogy Vilmával történt valami, csak abból lehet gyanítani, hogy miután a szereplők levetették a jelmezeiket és megjelentek az ebédlőben, Kopereczky egy bőszipő tekintetével fürkészte az embereket s Vilma elsuhanván Malinka mellett, halkán, szemrehányón mondta: «Micsoda könnyelmű ördög

bújt ma magába?» Malinka persze ártatlan képet vágott és a végén azt hámozta ki Kopereozky, hogy voltaképen Feri csókolta meg a hugát. Elég csacsi, hogy nem egyebütt kereskedik.

Kereskedett volna biz ő, de nem igen lehetett, mert sok szem figyelt rá és Marira. A főispánnénak volt annyi tapintata, hogy nem ültette őket egymás mellé. De ha szomszédságban ülnek, sem beszélhetek volna egyebet, mint közömbös dolgokról. Ez pedig a semminél is kínosabb.

Mindössze egyetlen szempillantat látszott alkalmasnak, mikor a háziasszony feloszlatta az asztalt és a szétszéledő vendégek nagy összevisszaságban, az asztal körül tolongva, egymás egészségére kívánják a vacsorát, gépileg nyújtogtván kezeiket előre, jobbra-balra, hol üres kezet látnak. Hogy történt, hogy nem történt, egyszer csak valami villamos áram-szerűt érzett Mari s látta elhomályosodó szemekkel, hogy keze a Feriében pihen. Melyik volt forróbb, melyik reszketett jobban, melyik nyúlt a másikhoz előbb, ki tudja. Csak nagyon édes volt az érintés és az agyvelőtől kezdve az egész testen kéjjel nyilalloit végig.

— Oh, Mari, Mari, hát így kell nekünk szemben állni, ilyen hidegen . . .

— Nem én vagyok az oka, — susogta leheletszerűen, és lassan, szelíden visszahúzta a kezét.

— Hol beszélhetnék magával?

— Én velem? (Gyermeteg csodálkozással emelte fel a fejét.) Én Istenem, hát hol? — mondá daczos vállrántással, majd leereszté a két karját lankadtan. — Nem mondhatom, nem tudom.

És ellépett mellőle, hogy elkeverőzhessék a sokaságba.

A szalonba theát hordtak fel, hármásával, négyesével letelepedtek apró asztalokhoz, fecsegték, tréfáloztak és úgy elröpült az idő, hogy senki észre se vette, éjfélre járt.

— Talán mehetnénk, szivecskem, — figyelmezteté Marit Homlódyné. — Nem valami jól érzem magamat. Majd ide hívom Noszty Ferit.

Mari egy szót sem felelt, mintha megzsibbadt volna a nyelve, hanem a vonagló ajka és a felhúzott szemöldöke egyetlen hangos kérdés volt.

Homlódyné megsimogatta a fejét. Gyermekeket szokás így megnyugtatni.

— Noszty hozzánk Voglányba jön hálásra, Homlódnyval van valami dolga, hát meg akarom neki mondani, hogy fogasson, legalább férfi lesz a kíséretünkben — a másik kocsin.

Ferit könnyű volt megtalálni, átellenben ült egy kuczkóban, talán hogy onnan messziről Marit láthassa, de nem soká maradhatott egyedül, a két Kleckner baronesz, egyik jobbról, másik balról, valóságos ostrom alá fogta. «Oh, a szemtelenek!» gondolta Mari és úgy fájt, de úgy fájt a szive, hogy azt ki sem lehet mondani.

Homlódyné odainthette volna, de meg volt állapítva a családi jelszó: «semmi tapintatlanság és semmi összehoronzási kísérlet, mely a család méltóságát érinthetné»; inkább ő kelt fel s ment Ferihez.

— Fogass bel — mondá halkan.

Feri eltűnt s kis idő múlva jelentették, hogy a kocsin előállott.

Csakhamar lent voltak a kapuboltozat alatt, hol régi buzogányok, dárdák, bőrvedrek lógtak a falakról s zuzmarás bajuszú fegyveres várta járt egyhangú léptekkel föl s alá. A hölgyek helyet foglaltak a phæton kocsiban. Homlódyné megigazgatta a Mari kékróka bundáját, bebagyuálta nagykendőbe a fejét, hogy csak a szeme látszott és a fehér homlokából egy csöpp. A Homlódyék inasa felugrott a bakra s ezzel megindult a kocsi, helyet adva a háttérben álló homokfutónak, melynek a lovai nyugtalanul csattogtatták patkóikkal a megkopott gránitköveket.

— Hopp, a tarisznyám! — kiáltá most Bubenik, s még az istállóba kellett szaladnia a tarisznyáért, a mivel egy kis időt és annyi tért vesztettek az előre indult kocsival szemben, hogy bár lóhalálban eresztette meg a négy feketét Feri, mégis csak túl a városon, a Róth-féle gőzmalomnál érte utól, sőt melléje vágott; odadobván a gyeplőt kocsisának, hirtelen leugrott s egy iramodással úgyszólván fölhagyította magát a Homlódyné kocsijába. «Ügyes egy fattyú», csóválta a fejét Bubenik.

— Meg vagy te veszte? — támadt rá Homlódyné. — Hogy megijesztettél! Mit akarsz?

Feri egész nyugodtan leereszkedett az előülésre és mintha csak egy szomszéd szobából nyitott volna be, egyszerűen felelte:

— Átjöttem egy kicsit beszélgetni, abban a föltevésben, hogy unatkozni méltóztatnak.

— No, ugyan jó helyre jöttél. Mari kisasszonynak nem szabad beszélni, mert légcsőhurutot kap, én pedig máris olyan rosszul vagyok, hogy azt se tudom, mit csináljak.

— Mi baja, Máli néni?

— Azt hiszem, a gyomorgörcseim kezdődnek . . .

Oh, rettenetes az.

— Igyék egy kis cognacot!

— Jaj, ha volna.

— Van nekem, mindig itt hordom a kis kulacsomat.

S ezzel kihúzott egy kis befonott üveget a vadászkabátja zsebéből, lecsavarta a dugóját és odanyújtotta.

— Az Isten is megáld érte.

— No lássa, úgy-e hogy mégse vagyok fölösleges — majd hozzátette szomorúan, — magának.

Homlódyné ivott és csendesesen, szóval szuszogott egy darabig; Feri odább húzódott egy piczinyt és ha egyet zökkent a kocsí, térde összeért a Mari lábával, kikerülhetlen volt, bármennyire összehúzódott is szegényke a sarokban; csak az a baj, hogy kevés kátyú volt. (Kár volt ezt az utat olyan nagyon becézni szolgabíró korában.)

Csikorgó hideg, tiszta idő volt, azokból a szép fehér éjszakákból való, mikor a végtelen fehér szemfedőn, mely a földet takarja, meglátszik, a hol a nyúl lábnyoma kicsipkázta. A hold megolvadt ezüstjében minden a mezőn maradt kóró, garád szélén meredező fűzfa kisértetszámba megy, messze valahol egy bagoly meglepően utánozza csodálatos huhogásával a harangszót, rémletes valami ez a szélcsendes éjben.

— Jobban van, Máli néni?

Máli néni nem felelt, csak nyöszörgött.

— Nem fázik, Mari kisasszony?

— Köszönöm, csak a lábam érzékeny egy kicsit.

— Szabad megigazítani a lábzsákot?

— Oh nem, nem. Ne nyúlkaljon! Majd csak én . . . én.

— Mozgassa, rázogassa egy kicsit a lábát, meglássa, mindjárt nem fázik úgy. Máli néni úgy látszik, elszundikált. Pedig milyen szép éjszaka volna, csak persze meleg szobából kellene benne gyönyörködni. Mennyi sok szép szikrázó csillag! Mintha cukorporral lenne az égbolt behintve. Vajjon melyik a maga csillaga?

— Ki tudja azt? — sóhajtott fel Mari. — Nekem talán nincs is csillagom.

— Mindenkinek kell lenni, — azt mondják.

— Mondani mindent lehet.

— És azt is mondják, hogy ha valaki kitalálja a maga csillagát, mindjárt meghal.

— Ha hinném, mindjárt találgatnám.

— Hát válaszszon egyet, én is választok, aztán majd megtudjuk, közel vannak-e.

— Úgyis tudjuk, hogy messze vannak.

— De legalább eltelik az idő. Ugyan no, válaszszon!

— Jól van, hát választottam.

— Én is. Melyik a magáé?

— Maga mondja meg előbb.

— Látja ott azt a parányi fényt a Gönczöl szekere mellett balra.

— Hiszen ha tudnám, melyik a Gönczöl szekere.

— Jaj nekem! Mindjárt meghalok — nyögött fel Homlódyné s egész teste vonaglani látszott — végem van.

• Mari nyugtalanul mozdult meg.

— Mije fáj, édes tante? — kérdezte Feri.

— A görcs, a görcs — lihegte Homlódyné — azt hiszem, meghalok. Rettenetes, a hogy fáj.

— Szent Isten, mit csináljunk? — tördelte a kezét Mari kétségbeesve.

— Nem kíván valamit, kedves néni? Szóljon kérem, mit tegyünk?

De Homlódyné egy szót se felelt, csak jajgatott, nyöszörgött s rövid lélekzeteket szedett.

— Gomboljátok föl a ruhámat — hörögte végre ziháló mellel.

Feri azonnal szorgoskodni kezdett, de Mari megfogta a karjait s erőszakosan elrántotta.

— Mit gondol, az Isten szerelméért? A ruhát fölnyitni ebben a hidegben! Nem engedem. Hiszen biztos volna a tüdőgyulladás.

— Azt gondoltam, hogy talán a mieder szorítja...

A Homlódyné inasa hátrafordult.

— Ilyenkor melegített zabzacskókat raknak, megkövetem alásan, a méltóságos asszony gyomrára. Az szokott használni. Itt van nem messze egy juhászlak a pusztán, talán oda kellene hajtatni és a párnák közé tenni.

— Ejh, hisz már Voglány sincs messze. Csak hajtson a kocsis, — rendelte Noszty.

Csakugyan hallatszott már messziről a voglányi kutyák ugatása. Egy égnek meredező nagy fekete rém feléjük látszott lépegetni — ez a kastély ódon bástyatornya — csakhogy nem az közeledett, hanem ők, mert a négy ló száguldott, mint a vihar.

Néhány percz mulva a kastély udvarán voltak. A Feri táltosai előbb odaértek, már ki is voltak fogva.

Bubenyik elsőnek szaladt az érkező kocsihoz, megkérdezni, mi történt. Feri és az inas gyöngéden leemelték az úrnőt, mire a kastély cselédjei is előjöttek lámpásokkal. Mari szintén le akart szállni, hogy itt marad ápolni.

— Nem, nem — ellenkezett a beteg síró hangon. — Szegény mamája tudom aggódik. Csak menj Feri, kísérd haza és vigyázz, meg ne hűljön. Visszafelé ereddj el az orvosért.

Mari épen tiltakozni akart, hogy egyedül sem fél elmenni, de ha Nosztynak az orvost kell elhozni, akkor nem lehet semmi szava.

Hagyta tehát Nosztyn magá mellé ülni, a Homlódy inasa helyére a bakra felugrott Bubenyik, a fogat megfordult az udvaron és megindult Rekettyés felé. Hiszen egy verébugrás az egész. Mindjárt otthon vannak.

Az idő megenyhült. Egy csomó sötét rongy uszott volt imitt-amott az égen, nyújtotta, huzgálta valami láthatatlan kéz, míg egyetlen sötét fátyollá formálódott.

— Elnyelte a felhő a csillagainkat — próbálta a beszélgetést megkezdeni Feri.

— Én úgy se tudnám már, melyiket választottam — szólt Mari.

— De most mindjárt megeszi a gyertyánkat is.

És csak emlegetni kellett, hirtelen elbujt a hold is, sötét lett. A mellett csendes, mozdulatlan volt minden. Csak a Gysk morajlott egyre hangosabban.

Mind a ketten a haragos folyócskát hallgatták, mely mindenütt a kocsijuk mellett futott, mint egy kezes csikó. Különös hangulat vett erőt Marin. Ki

hitte volna még csak néhány órával ezelőtt, hogy ők ma éjjel együtt fognak utazni Nosztyval, kettesben, egyedül, úgy hogy csak a csillagok fogják látni, azok is csak kis ideig, mert a jó Istenke eloltogatja őket és végül a lámpát is elfújja . . . Vigyáz-e hát vajjon a jó Isten a gardedam nélküli leányokra s törődik-e azzal, mi illik, mi nem illik?

Feri próbálta megtörni a csendet; egyszer-másszor fölvetett valamely tárgyat, melynek szálán melegebb beszélgetés fejlődhetnék, de Mari egy kurta igennel vagy nemmel legott elvágta a fonalat; zuzmarás házfedelet bajos gyufaszálakkal meggyújtani.

Inkább nem erőltette tovább (hiszen lesz még arra idő). Gondolatokba merültek mind a ketten, Bubenik fütyörészett a bakon, a lovak pedig vígan koczogtak előre, midőn egyszer csak fölkiáltott Mari.

— Nézzen csak oda!

S önkénytelenül közelebb húzódott Nosztyhoz, mintha oltalmat keresne nála. Elfelejtette leány voltát, a kényes helyzetet, a mit a véletlen szült, csak azt tudta, hogy ő a gyenge és Feri az erős.

— Ott, ott!

Körülbelül másfél kilométer távolságban élénk tűz lobogott. Eleinte csak szép látvány volt, a rézsut lengő szürke fátyol a füstoszlop, mely alul egy rubint rózsával látszott letűzve lenni, de most már látható lett, hogy emberek rezsegnek a tűz körül, mint a mesékben a zsványok, mikor az erdőben pecsenyét sűtnek.

— Nem tudom, mi lehet — felelte Feri egyszerűen.

— Ugy félek, de olyan nagyon félek — rebegete

a leány és a foga is megvaczagott. — Talán zsi-ványok.

— Oh dehogy.

— Alkalmasint valami erdő felé tévedtünk.

— Nincs erre sehol erdő.

— Bizonyosan tudja, hogy jó úton vagyunk?

— Bizonyosan.

— Nézze csak, milyen marczona, ijesztő alakok! Oh Istenem, Istenem. Megölnék minket.

— Ne féljen semmit, míg engem lát.

— Mondja csak, erős maga?

— Nincsen olyan legény, a kitől én megijedjek, de ha magát kell védelmeznem, akkor tíznek se nézek oda.

Nem felelt, valami imádságot mormogott.

E pillanatban egy durva hang kiáltá:

— Megállj. Egy tapodtat se tovább!

— Jézus Mária! — sikoltott Mari s kis erszény-kéjét kezdte keresni ruhája zsebében.

— No mi az? — kérdé Noszty.

— A híd fel van szedve, nem lehet átmenni.

A kocsí megállt, minthogy nem is mehetett tovább, mert egy korlátfa volt odaállítva. A tűz mellől két ember a kocsihoz jött fáklyákkal s immár nem oldalt, de elől lett látható sötétzöld habjaival a folyó, mely itt fordul be a Mezernyei völgybe. Dobogója fel volt szedve — csak a váza állt ott, a keret, az oldalak és a czölöpök.

Feri leugrott a kocsiról, megvizsgálta a hidat s beszélt a fáklyásokkal, aztán Marihoz intézte a szavait:

— Nagy bajban vagyunk, a hidat javítják, nem

mehetünk át. Hát már most mit csináljunk? A híd csak holnap délelőtt lehet járható.

— Nem tudom — tagolta Mari reszketve. A fáklya-fény az arczára verődött. Olyan fehér volt, mint a halotté.

Feri visszaült a kocsiba.

— Mezernyére! — mondá a kocsisnak eltökélten. A fogat megfordult és áttért a réteket átszelő útra.

— Hova megyünk? — kérdezte a leány elhalón. — Mi lesz velem?

— Mezernyére megyünk.

— Én haza akarok menni — felelte egyszerre, erőteljesen, makranczosan legyintve egyet a muffjával a levegőben.

— De ha nem lehet, mert nem tudunk röpködni. Hiszen láthatta!

— Én akkor kiugrom a kocsiból, megyek a világnak — fakadt ki akaratosan s kázmálódni kezdett, az egyik lábát kihúzta a lábzsákból.

— Mari! — könyörgött Noszty érzélgősen megfogván a karját, — hallgasson meg...

— Nem, nem — és kirántotta a karját.

— Csináljon aztán a mit akar, de kérem, hallgasson meg előbb.

— No, hát beszéljen.

— Mezernyére azért viszem, mert ön már bágyadt és Mezernye van legközelebb.

— És mit csinál velem Mezernyén?

— Hiszen épen ezt akarom mondani. Mezernyén ön otthon lesz. Ott van Pázmár doktor, ott van az édes apjának a szanatoriuma, abban van neki rendes

szobája, ágya, Pázmár doktor hamarjában befűtteti és ön nyugodtan eltöltheti az éjszaka hátralevő részét, úgy se sok van már belőle, s reggelre megcsinálják a hidat, szépen haza mehet. Szóval maga ott meghál a saját apja fedele alatt, én pedig elviszem Pázmárt Máli nénihez, a hogy rám bizta.

Ez a magyarázat némileg megnyugtatta Marit, visszaült csendesen a helyére.

— Nos, meg van nyugtatva? — kérdé szelíden Feri.

— Bocsássa meg, ha valami különösen gondoltam, de lássa, szegény kis agyvelőmet úgy megzavarják a dolgok, hogy azt kellett hinnem, a mit az apám mondott . . .

— Én rólam?

Csak a fejével bolintott szomorúan.

— Mit mondott?

— Azt, hogy maga nem becsületes ember és soha se lehet az én férjem.

De ezzel aztán el is tört a mécses, sírni kezdett.

Feri megrázkódott és egy szót se szólt többet. Feje a mellére hanyatlott s egy percig arra gondolt, hátha ő ugrana le a kocsiról s elindulna úgy a világnak, hogy soha a hírt se hallanák.

Egy bolyongó éji madár neki akart repülni a kocsilámpa világosságának, de mert a lámpát odább vitte a rohanó négy ló, az irányt tévesztett bagoly a Feri fejének szállt s horzsolva szétterjesztett szárnyaival a kalapját, klsértetiesen vijjongta: Kuvik, kuvik.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.

(A botrány.)

Éjfél után két óra tájban zörgette fel a szt. Sebestyénnel átellenben lakó Pázmár orvost Bubenik, hogy jöjjön azonnal, Tóth kisasszony várja künn és méltóságos Noszty Ferencz úr, hozza el a kulcsot is a Tóth úr szobájától, mert a kisasszony itt fog hálni az apja szobájában (a rekettyési hídon nem lehet átmenni), aztán hozza a bundáját, botosát is, mert át kell mennie Voglányba, Homlódyné méltóságos asszony megbetegedett.

Míg egymásután belebujt a ruháiba, addig lassankint az eseményeket és azoknak az okait is összekapkodta a doktor, úgy hogy teljesen informálva csoszogott el botosaiban a kocsíhoz.

— Jöjjön, jöjjön kedves kisasszony. No semmi az. Itt jó helyen van. A saját házában van. De ki látott valaha ilyen esetet! A tarka Zebedeusát ennek a vármegyének. Hát nem tudják nappal megcsináltatni azt a hidat? Hiszen mindjárt befűtök én. Nem a vármegyének, ámbár annak se ártana, de a szobában. Ugy-e nagyon össze van törve? Hogy ne, hogy ne. Ez az Apafi mindig részeges ember volt, de még most is bajokat csinál. Ugy? Hát az élőképek főpróbája volt? A tarka Zebedeusát azoknak az élő-

képeknek. És hát mi baja a Homlódynénak? Görcsök? Ugy kell neki, mert olyan, mint a kéneső, mindig jár-kelel és felfázik. Itt most a lépcsők következnek, kisasszony. Csak tessék én rám támaszkodni. Hopp, itt vagyunk. A szolgabíró úr már ismeri ezt a helyet. Ő is hált már itt néhányszor.

Kinyitotta az ajtót és gyertyát gyújtott. Egész barátságos szoba volt. A fogason az öreg Tóthnak a kabátjai lógtak. Az íróasztalon könyvek, Jósikától, Keménytől, Jókaitól, egy házisapka, a mit harmadéve karácsonyra Mari kötött az apjának, ugyancsak egy törülköző-tartó a mosdó-asztalnál, az is az ő himzése, hiszen itt ő valóban otthon van. A balszögletben hófehér ágy kínálkozott fekhelyül, az ajtó mellett egy vaskályha terpeszkedett, még a gyújtó is oda volt készítve.

— Hajoljon le Bubenyyik, gyújtsa meg.

A száraz fa mindjárt tüzet fogott s csakhamar elkezdett pattogni, szikrázni, majd perelni és dohogni. A lángok eleinte sziszegve nyalták a fahasábokat, nyújtózkodva, mint valami kék giliszták, míg a folytonos elönyomulásban végre erőt vettek rajtuk s ropogva, diadalmas zúgással tomboltak a kályhában. A doktor ezalatt meggyújtotta a szamovár alatt is a szeszt, Marinak theát főzve; nyájas és vidám lett a szoba, Mari egy kicsinyt magához jött és még mosolygott is. Mikor pedig Noszty megsürgette a doktort, hogy jöjjön már, mert Máli tante türelmetlenül várja Voglányban, Mari is tuszkolta, hogy csak menjen, menjen, ő egészen jól érzi itt magát.

A doktor kivette a kulcsot kívülről és belülről tolta be a zárba, figyelmeztette, hogy kétszer fordítsa meg.

— Ha pedig valamire szüksége lesz, itt a csengetyű-zsinór, húzza meg, az ápolónők, a kik lent vannak a betegeknél, azonnal feljönnek. Majd külön is utasítom most őket.

— Köszönöm szépen, de nincs szükségem semmire, kivévn nyugalomra.

— Hát csak pihenje ki magát, kedves kisasszony. Reggel majd magam viszem el a mamájának.

Mikor elmentek, Mari Nosztynak is kezet nyujtott.

— Nem haragszik rám? — szól és hamar elfordította a fejét.

— Dehogy — felelte Feri egyszerűen s aztán elmentek. Mari még hallgatta a lépteiket az emeleti folyosón, kip-kop, kip-kop, ezek a Feri rithmikus lépései, zsob-csop, ezek a doktor botosai, drob-brob, ezek a Bubenik nagy talpai. Még azt is hallotta, mikor a kocsí elindult.

Hirtelen vetkeződni kezdett, az ágy szélére ült, megoldotta felső szoknyáját s kilépett belőle, kikapcsolta galambszín mellénykáját, ekkor jutott eszébe, hogy nincsen hálóreklíje. Gépiesen nyomogatta össze a mieder-kapcsokat s lehullt a pánczél, mint mikor a mákvirág kihal a burkából. Lehet-e igazóbb valami? A czipellőket is lehuzta s egyenkint leejtette a padlóra. Kip, koppant az egyik, kip koppant a másik, mintha azoknak a most elhangzott lépteknek felelgetnének.

Elhangzottak és talán soha se fogja hallani többé. Ugy elfacsarodott a szíve, hogy sírva borult az ágyra, s addig sirdogált csendesen, míg elaludt.

A gyertya égve maradt az asztalon, egy picziny piros rózsa nőtt ki a kanóczából, egy molylepke ke-

ringett, tánczolt körülte eszeveszetten, egy prücsök pedig hegedült neki hozzá valahol a falban.

A doktor az egész uton szundikált, Voglányban a kastély udvarán felköltötte Noszty, bekísérte a Máli tante lakosztályába és átadta egy komornának, míg ő maga úgy, a hogy jött visszasurrant az udvarra, a hol már befogva várta a saját kocsija. Felültek Bubenyyikkal és köd előttük, köd utánuk, Mezernyére hajtattak.

— A torony-szobában világosság van — figyelmeztette ideiglenes gazdáját Bubenyyik, mikor a Szt. Sebestyén elé értek.

— Már mindegy — felelte Noszty. — Benne vagyunk.

Megállították a kocsit, a kórház éjszaki részénél, Bubenyyik nyakába kanyarította táskáját s gyalog lépegettek a homlokzathoz, a parkosított részen keresztül.

Valami nyitott filagoria volt oldalt, a hol a betegek nyáron üldögeálni szoktak. Bubenyyik ide vonta be Ferit.

— Itt majd elkészítem a méltóságos urat, hogy még az édes anyja se ismerne rá.

A táskából kihúzott Bubenyyik egy ősz parókát, meg egy álszakállt.

— No adja ide a fejét, olyan patriarcha lesz — mindjárt, hogy a Sebestyénbeli anyókák azt hiszik, Aeskulap apó véteti fel magát betegnek.

Nem hiába volt színész valamikor Bubenyyik, egy percz alatt átalaktotta Nosztyt öreg embernek, parókát húzott a fejére, álszakállt ragasztott az állára, egy ócska köpenyeget terített rá, s tetejébe vállára akasztotta, a honnan ez mind előkerült, a tarisznyát.

— Rendben van. Már most csak tartsa magát egy

kicsinyt görbén és tessék megmondani, hol várjuk reggel?

— A vendéglőben.

Bubenyik visszament a kocsihoz, Noszty pedig előre jött a Szent Sebestyén bejáratához s meghúzta az ajtófélfán lógó fogantyút, mire éles hangon szólalt meg a harang odabent.

Kisvártatva kulcs nyikorgott az ajtóban s egy köpczös asszony dugta ki a fejét, melyen fehér bodros főkötő pipeskedett, félrehibbanva és meggyűrve.

Kezében lámpást tartott, mely csak gyér fényt vetett a jöltre.

— No, mi az? Mit akar?

— Beteg vagyok, kérem magamat fölvétetni a kórházba.

— Miféle szerzet? — kérdezte az asszony bizalmatlanul.

— Vándor óracsináló vagyok,

— Nem erre a vidékre való, úgy-e?

— Tóth úrék óráit igazítottam Rekettyésen.

Erre megenyhült egy kicsit az asszony és így szólt:

— Hát mi baja?

— Szédülök, — nyöszörögte, — azt hiszem, mindjárt összerogyok.

— De hol csavarog ilyen késő éjjel, hiszen mindjárt rorátéra fognak harangozni?

— Lassan vánszorogtam az úton és minthogy ismerem Pázmár doktor urat...

Ettől még jobban megenyhült az asszony szigorú arcza s most már valamivel nagyobb nyilást hagyott az ajtón, még csak az utolsó próba volt hátra.

— Hajoljon idebb és leheljen rám.

Noszty, nehogy a lámpafénynél meglássa valahogy fehér fogait, óvatosságból olyan közletről lehelt rá, hogy az ajkait érinté, csóknak is beillett, csak hogy épen nem czuppant.

— No, nézd a vén kutyát! — kiáltott fel az asszony, hirtelen elrántva a fejét. — Még mit nem akar!

De minthogy se bor-, se pálinkaszagot nem érzett rajta, most már kitérte az ajtót előtte.

— Jöjjen be hát és pihenjen le, jó öreg. Reggel majd megvizsgálja a doktor úr.

Ezzel elvezette a folyosón át a közterembe. Feri ismerte itt már a járást s arra kérte az ápolónót, hogy az 6 ágát messzebb jelölje ki, mert nem tudna pihenni, ha a betegek nyöszörgését közletről hallaná, s egyenest a csigalépcső melletti ágyhoz tartott, mely hátul volt egy alkovenszerű szögletben.

Az ápolónó ráhagyta, s miután az új beteg kijelentette, hogy semmire nincs szüksége, elcsoszogott lámpájával a terem előrésszébe, hol egy nehéz beteg mellett virrasztott. Útközben sorra nézegette az elfoglalt ágyakat, figyelte az alvókat és betakargatta, aztán leült egy karosszékre az egyik ágynál, a lámpát letette a padlóra maga mellé, hogy a fény ne bántsa az alvókat, egy kanál orvosságot adott be egy félkönyökére emelkedő fehér alaknak, egy másik üvegből maga vett be valamit, de aligha orvosságot, s lassan-lassan bóbiskolni kezdett, fehér főkötős feje lazán mozgott, mintha madzagon lógna le a nyakáról, s valami játszi szellő ingatná ide-oda.

Noszty csak erre az elcsendesedésre várt, melyet elvétve zavartak sóhajok, szuszogások és nyöszörgések, gyorsan lerángatta ál-haját, szakállát és a táskába

gyömöszölte, lehúzta czipőit és hóna alá fogva, láb-ujjhegyen a csigalépcsőig osont, fölment nesztelenül, kikereste zsebéből a kulcsot, melyet egykor Tóth Mihálytól kapott használatba, nagy óvatosan megfordította a mennyezeten levő zárban, mire lassan-lassan fölemelte a csapóajtót, hogy zörejt ne okozzon, s most már csak egy lépés — bent volt a Tóth Mari szobájában.

Meghökken, mint a szentségtörő, a ki egy templomba lép rabolni. Egyet lépett előre s a lépte nesztől megrémült. Zsibbadni, merevedni érezte lábait. Ugy rémlett neki, mintha szellemek suhognának láthatatlan pallosokkal az ágy körül, a honnan csendes, szabályos pihegés hallik.

Minden úgy volt még, mint mikor az álom betapasztotta szemeit, a szép, szomorú szemeket. A gyertya égett, de már a legvége sercegett a gyertyatartó üregében, a tücsök még mindig hegedült, hanem a víg, bohó tánczos, a molylepke, már halva volt; a lángokba vágódott és megégett. A kis czipők ott heverték az ágy mellett. A rezedaszín szoknya, meg a galambszürke blouse hanyagul a székre volt dobva, az utóbbi még szinte az élő test formáit mutatta a vállaknál és a mellnél, a hol be nem huppant és — csak remegve mert odanézni Noszty, — a fehér párnákba besüppedve a Mari feje pihent, koszorúba font kalászszín hajával. Ajkai körül amorettek járszotlak. Nyakának édes vonalai minden lélegzetvételnél mozogtak, alakultak, s mozogni látszott velők egy kis szenikép, mely keskeny fekete bársony pántlikán lógott a nyakán, mint a csöngetyű a bárányén.

Noszty szíve hangosan vert. Hallotta a mélységes

csöndben, s ez olyan bántó volt, mintha még valaki volna itt rajta kívül.

Bizonytalan kilátásokkal szorongatták különböző érzések; a megszorult ember cinizmusa, a moral insanity chaotikus zagyvaléka, mely lényének alapját képezte, a nemes ember fölszedett lovagias allűrjei, a szerelmes gyöngédsége, a kéjencz gyönyörszomja, mintegy birokra keltek a könnyelmű úrfi lelkében. Volt mozzanat, melyben a megbánás kerekedett felül, legjobb, ha visszaoson csendesen, de egy tekintet azokra a formás cipőkre s az álmában gyöngén kipirult kedves arcra, megint meglökte az ördög: hát mindezt itt hagyja másnak, mikor már majdnem az övé volt? Nem, nem. Törjön szét a világ, szakadjon rá minden kárhozat, de meg nem hátrál. Hiszen nem akar semmi becstelent, csak a csatát akarja megnyerni, melyet neki a végzet üzent.

Határozott, sőt daczos léptekkel közeledett az ágyhoz. Ekkor pillantotta meg a szoba falán végighúzódo csöngetyűzsinórt, kivette kését és kettévágta. Az ágy mellett állva, megcsapta az a bódító illat, mely a női testből kiárad, szédült és reszketett a vágytól minden porcikája, érezte, hogy nem bír többé magával és nem tehet mást, mint átkapja azt a bűbajos, titokzatos szépségekkel teljes alakot, a karjaiba szorítja, álmát, haragját lecsókolja.

De mit mondanának majd ehhez azok a tiszta égi szemek, melyek most a pillák selyemrojtja alatt vannak elrejtve? Mit mondanak, ha majd megnyílnak? Jaj, azok a szemek!

És Noszty nem karolta át, a mint akarta, hanem a

helyett letérdelt az ágy melletti szőnyegre s gyöngén megérinté a párnán nyugvó kis kezét.

— Mari! — szólt halkán.

Erre a hangra feltekintett félébren, félálomban, meglátta Nosztyt, valami mosolyféle suhant át az ajka balszögletében, aztán újra lecsukta nyugodtan a szemeit. Azt hitte, álmában látja Nosztyt. S ez jól esett neki.

— Itt vagyok. Én vagyok, — ismételte Noszty hangosabban s kezébe vette a kezét.

Mint a megriasztott madár, a hogy a szárnyát idegen érintésre szétcsapja, elhátrítólág emelte fel a karjait s egy velőtrázó sikoltással bujt a paplan alá az álla hegyéig.

A rémületé volt az első mozdulata, a szeméremé a második.

Feri bűnbánó hangon beszélt hozzá :

— Bocsássa meg, oh, bocsássa meg, hogy ide jöttem. Ne haragudjék, édes Mari. Nem akarok semmi rosszat. Csak azért vagyok itt, hogy meghallgasson és igazat adjon nekem.

Az pedig egy szót se felelt. Ajkai mozogtak, lát-szott, hogy beszélni akar, de nem tud, mintha meg-némult volna. Finom orrozimpái remegtek, homlokán a rettenet verejtéke gyöngyözött. Majd végre hangos sírásban tört ki. Noszty pedig csak egyre ismételte, hogy ne haragudjék és ne féljen tőle, mert ő nem akar tőle semmi rosszat.

A könnyek igazi fegyverei a gyengébb nemnek; Feri elgyengült, Mari megedződött általuk.

— Távozzék innen — kiáltá váratlanul, élesen s almavirágszín karját végig húzva a szemén, végig

kente rajta a könnyeket. — Ha ebben a pillanatban nem megy, föllármázom a kórházat!

És keze a zsinór felé nyult.

— Hasztalan — felelte Noszty — a zsinórt elvágтам.

— Becstelen! — sziszegte a leány megvető hangon. — Ném félek magától. Én amerikai leány vagyok. Velem nem olyan könnyű elbánni.

Erre a bátor hangra Feri úgyszólván összetört.

— Oh Mari, ne legyen olyan kegyetlen — esengett — ne ítéljen olyan keményen. Hibás lehetek, de nem becstelen. A módok és az eszközök, a melyekhez nyultam, talán kifogásolhatók, de a czél...

E pillanatban nagyot lobbant a gyertya utolsó lángja s egy szörccsenéssel kialudt, homály támadt a szobában.

Mari felhasználta ezt, a paplan alatt az ágy lábához csúszott, fűrgén mint a gyík, ott hirtelen átvette magát az ágy deszkáján s egy iramodással az ablakpárkányon termett.

Noszty csak az alsószoknyák sustorgását hallotta, aztán valami fehéret látott megvillanni a sötétben, csak akkor vette észre, hogy voltaképen mi történt, mikor onnan fenyegette meg:

— Ha ön nem megy, én megyek. Leugrom innen, — s ezzel csavarni kezdte az ablak kilincset.

Noszty ijedten fordult meg.

— Mari, Mari, az Isten szerelméért, megálljon. Térjen vissza az ágyba és hallgasson meg. Ha ön elküld, miután meghallgatott, esküszöm az élő Istenre, távozom a szobából.

— Hát jól van, beszéljen, — mondá, s egykedvűen

lógázta a lábait a párkányon ülve. Már egy csöppet se félt, érezte, hogy ő van fölül.

— Jöjjön vissza, kérem, mert ott megfázik. Az a halál ott!

— Távozzék az ágytól, távozzék a kályhához, akkor visszamegyek. És esküdjék meg, hogy nem közeleg az ágyhoz, esküdjék meg az anyja sírjára, mert az anyját talán szerette.

— Szerettem, és esküszöm az ő sírjára, hogy mindenben engedelmeskedni fogok magának.

— Ugy? Akkor jól van. (Most már szinte tetszett a dolog Marinak.) Mindenekelőtt húnyja be a szemét és forduljon el.

— Ha elfordulok, akkor minnek húnyjam be a szememet, ha pedig behúnyom a szememet, minek forduljak el?

— Csak semmi okoskodás.

Noszty a kályhához ment, a mit azzal konstatált, hogy fölemelte a piszkáló vasat és felturkálta benne a parazsat a hamu alól. Azalatt Mari visszasuhant az ágyába.

— Hát már most, mondja meg, hogy jutott ide és mit akar?

— Engem a szerelem hozott ide, az olthatatlan, a zablát, fegyelmet és akadályt megvető, mindent össze-
tipró lázas szerelem.

— Ne mondja! — szólt közbe Mari nyujtott, gunyolódó hangon. — Oh, szegény ember!

— Képzelve magát helyzetembe. Megszerettem egy leánykát, egyszerű sorsú gyermeket, önt Mari, mikor még azt hittem, komorna. Ő volt életem, kerestem mindenfelé, ábrándoztam felőle s ime sorsunk össze-

hoz, kisül, hogy ideálom dúsgazdag kisasszony, ön Mari. Mindjárt éreztem, akkor, hogy szerencsétlenség ért. Vissza akartam vonulni, de ön bátorított s végül, hiszen tudja, ebben az alakban is majdnem kalászbába szökött már a boldogságom, mikor az ön apja megjelent és a sógorom előtt kijelentette, hogy mindennek vége szakadt. Képzelheti azt a bánatot. Egy összetört szerelem is megölhet egy embert, de két összetört szerelem egyszerre, ez már nem a halálba kergeti, hanem messzebb, a pokolba. Hányszor kiáltottam fel az Istenhez gyötrelmemben: Isten, Isten, minek tetted azt? Legalább hagyta volna meg Klárit. Az is elég lett volna nekem, hogy keressem, hogy gondoljak rá, tudjam, hogy megvan valahol, de mért tetted nekem a világot egészen üressé?

A dallamos, behizelgő hang megrezegtette a Mari lelkét, egy szót se felelt, csak sóhajtott: hiszen ő sem bánná, ha megvolna a vadász valahol...

— Hát már most mi tévő legyek — folytatá Feri keserűen, miközben leült a fáskosárra — vártam, hogy talán jelt ad, csak egy parányi jelt és küzdeni fogok, a hogy a közönséges életben küzdenek az akadályokkal és diadalra viszik szerelmüket igen sokan. De maga úgy tett, mintha soha semmi se történt volna köztünk. Maga úgy látszik, azokhoz a virágokhoz tartozik, a melyeket mindennap más-más vízbe kell tenni, hogy éljenek. Maga engem [sohasem szere-
tett.

Mari nyugtalanul mozdult meg a párnák közt.

— Az nem igaz.

— Egy jégcsap nem lehet hidegebb, mint a milyen ma irántam volt.

Mari észre se vette, hogy megint fordult a koczka, támadóból védekező lett.

— Ne gondoljon rosszat felőlem. Nem magához vagyok én kegyetlen, de én magamhoz. Megparancsoltam a szívemnek, hogy: «ne mozogj», megparancsoltam a szememnek: «ne árulkodj», és magának úgy látszik, hogy szót fogadtak, de én tudom, hogy nem egészen. Magamat kell elszoktatnom a remény-től, apámnak a kijelentése után, hogy ön nem becsületes ember és sohasem lehet az én férjem.

— És megmondta az apja a bűnömet?

— Igen, mondott valamit, talán nem az egészset, úgy sejtem, nem az egészset, de eleget.

— Tehát ön is elítél, Mari? — fakadt ki Noszty, és olyan tompa volt a hangja, mintha a föld alól jönne. — Értem, hogy az apja ilyen, de hogy egy szerelmes leány szerelmét gyökerestől fújja el az első szél, az mégis lehangoló, sivár dolog. Hiszen nem öltem embert. Igaz, hogy bűnös vagyok, meggyónom őszintén, de hány fiatalember keveredik ilyesmibe, a a kiből később derék ember lesz. A helyzet, a szorultság, az éhség viszi rá.

— Hogyan, az éhség is? — csodálkozott Mari.

— Sokszor az is. Beismerem, megtörtént velem, de soha nyilvánosságra nem jutott, nincs is semmi bizonyíték rá és végre megfizettem.

— Mit beszél? Megfizette?

— Természetesen.

— És aztán?

— Széttéptem.

— De hát miről beszél maga?

— A váltóról.

— Nem értem.

— Hát hiszen tudja, aláírtam az ezredesem nevét, mert pénzre volt szükségem, ezért kellett elhagynom az ezredet s ezért hagyott el most maga is.

— Nem, én erről semmit se hallottam, — tiltakozott.

— Pedig csak ez az egy fiatalkori botlásom van.

— Hiszen ha csak ez volna, — szólt Mari fitymáló hangon.

— Mondom, hogy ez.

— Ugyan menjen! Maga engem még e nehéz pillanatban is bolondá akar tenni. Mit bánom én, hogy mit firkált maga alá, mit nem firkált, de másról van itt szó, tisztelt úr.

— Ugyan miről?

— Én azt hittem, hogy az unokatestvéremről Velkovic Rozáliáról beszélünk.

— Hiszen ha csak az volna! — sóhajtott fel Noszty.

— Micsoda, maga azt oly csekélybe veszi, hogy egy leánynak megzavarja a fejét, házasságot ígér neki s ugyanekkor egy más vidéken egy másik leány iránt tettet a nagy, az észbontó, hogy is mondta csak az imént, — a lázas szerelmet.

Noszty nevetett.

— Nem volt az szerelem, — nem volt az soha komoly dolog, legyeskedtem körülé, megvallom, a hogy minden fiatalember megteszi, de mindez csak a felületen volt.

— Apám nem így adta elő.

— Apja nemeslelkű ember s a hibámat szinezte ki, ha ugyan hibának nevezhető, hogy a bűnömet ne

kelljen említenie. Ő azt hitte, hogy maga előtt ez is eléggé elrettentő.

— Inkább, mint a másik. Hát azt állítja, hogy nem igaz? Hogy nem szereti Rozálit?

— Nem.

— Pedig ő . . . de mit is beszélek csak? Hát igazán nem tetszett?

— Azt nem állítom, hiszen sok leány tetszett már nekem, de szeretni csak egyet tudtam s az maga Mari. Mikor a somlyói hegyen a négyesre foglalkoztunk, ott láttam Velkovics Rózát is, ott beszélgett magával, ha olyan nagyon tetszett volna, ott volt előttem, de épen azért mentem el, mert untam a vele való találkozást.

Ez igaz volt. Róza csakugyan ott volt akkor a hegyen. Ez az argumentum nagy csörömpöléssel esett be a mérlegserpenyőbe Feri javára.

Mari egy szót sem felelt, gondolataiba merült. Olyanba tünt neki, mintha egy nagy követ hempergetett volna el Noszty a szivéről s ez most meglágyult, hej, mert nem is ő (a szív) volt kemény, hanem a kő, mely rajta feküdt. Tehát látta Rózát a hegyen és még sem állott szóba vele. A kővel együtt megmozdult a moh, a mely benőtte, a Mari lelkiismerete is. Hátha szigorúan ítelték meg a szegény Ferit? Bizony nem volt szép tőle (Maritól), hogy olyan gyorsan alávetette magát az apja akaratának. «Hátha csakugyan lelketlen teremtség vagyok?» vádolta önmagát s holmi hősies, lázadó érzések kezdtek a felszínre tolnakodni.

E közben egyre világosabb lett a szoba, semmi kétség, virrad odakünn, éles kakaskukorékolások hang-

zottak fel a szomszédságban levő udvarokról, a leeresztett zsalukon át világosszürke sávok ereszkedtek be a szobába s a bútorok és apró tárgyak visszaöltözködtek velök az igazi formájukba.

— Jó, jó, — felelte Mari nagysokára, — de ebből még mindig nem tudom, mint jött be ide és minek? Azt állítja, becsületes szándéka van . . . Hát mit akar?

— Megmondom röviden. Kompromittálni akarom.

— Hisz ez gyalázat — tört ki Mari s hangjában a harag és fölháborodás ércze csengett.

— Nem, mert ez a szerelem kétségbeesett küzdelme.

— Szép szerelem — kaczagott fel a leány keserűen.

— Az utolsó fegyverem, kényszerítettek hozzányúlni, mert csak ez az egy reményem van, hogy hozzám adja az apja, ha előbb kompromittálom.

— Azt hiszi?

— Meg vagyok róla győződve. Igen is bevallom, hogy ez mind azért történt. Azért hoztam ebbe a toronyszobába, mert kulcsom volt tőle a csapóajtóhoz, melyet egy alkalommal édes apja ajánlott fel használatra, beteg aggastyánnak átadomlva magamat, idejöttem a kórházba, fölvettem magamat és lopva, titkon onnan osontam fel, hogy itt a lábaihoz borulva kérjem tettemért bocsáratát. Oh Mari, édes Mari, itt vagyok most és várom, ítéljen el, ha van hozzá szive, ítéljen el, a miért olyan nagyon szerettem, hogy mindent mertem érte.

Mari hevesen fordította el fejét a falnak, mert azon a helyen, a hol most feküdt, hirtelen nedves leit a váncos.

— *Künn az ajtónál lövöm föbe magamat.*

— Megbocsátok önnek, — szólt zihálva, szakgattottan, — nem neheztelek, higgye meg, hogy én is... de ne beszéljünk erről, váljunk el szépen, én senki-nek se fogom megmondani... (előtörő könnyek elnyomták a hangját, sipogóvá lett) a mi itt történt, soha, soha, de most távozzék... távozzék kérem, nagyon kérem... parancsolom.

— Jól van, — mondta ünnepélyes pathoszszal Noszty, — megyek Mari, ha elküld, megesküdtem, hogy elhagyom szobáját, ha követeli, hát elhagyom, de a szobájával a világot is. Künn az ajtónál lövöm föbe magamat (kihúzta táskájából a revolverét) s csak az a kérésem van, ha a lövést hallja, mondjon egy miatyánkot, hogy elszálló lelkem a maga imájába fogódzzék.

Mari nem bírta többé magát visszatartani, hangosan fölcsört s a jóságnak ez a szent zsolozsmája betölté a kis szobát, látta könnyein keresztül is a megvillanó revolvercsövet Noszty kezében, ki az ajtóhoz lépve, rátette kezét a kilincsre.

— Ne, ne, — kiáltá ágyában felülve és a karjait önkénytelenül kinyújtotta, mintha erőszakkal vissza akarná tartani velök. — Ne menjen még! Ne menjen így... Ne menjen sehogy sem!

— Mari! Édes boldogságom! — olvadozott Noszty. — Hát nem küld el?

— Nem, nem küldöm el. (Sóhajtvá hozzá tette.) Hátha az Isten is így akarja. Nincs erőm magát elküldeni. Nincs, nincs Isten legyen hozzám kegyelmes. Ő tudja, miért nem adott nekem több erőt.

Kezeit összehajlítta mellén és úgy látszik, most rebegette el azt az imát, a mit Noszty kívánt tőle.

— Engedje meg, hogy oda mehessek, hálám jeléül a kezét megcsókolni.

— Egy tapodtat se. Ott kell veszteg maradnia, — mondá a leány szigorúan és most már, miután átesett az elhatározáson, egész nyugodtan. — Mondja csak, nem fázik?

— De fázom. Hűvös van.

— Akkor hát rakjon tüzet a kályhába. Aztán beszéljük meg a dolgokat. Hisz már reggel van.

Feri ügyes volt, nemsokára vidám tűz lobogott a kályhában; a rubint szikrácskák ott duhajkodtak, játszadoztak a rostélyajtó előtt s ki is ugráltak a pajkosabbak a lyikacsokon. Feri oldalt ült, a lábait melegengetve s olyan csinosnak látszott Mari előtt, mint még egyszer sem, a mint bágyadt arozára, összecsapzott, rendetlen hajára valóságos fénylő glóriákat vetettek a lángok.

— Hát igazán szeret? — kérdezte önkénytelen, vagyis csak gondolta, maga restelte legjobban, mikor az felelt rá, miből kisült, hogy hangosan mondta:

— Lehet-e az még kérdés ezek után? De hát maga szeret e?

— Egy kicsit, — suttogta szemérmesen.

— És lesz-e a feleségem?

— Ha az apám engedi.

— Most már engedi, nyugodt lehet.

Egy darabig elhallgattak, a tűzbe merengtek.

— Tudja, mit mondanak, — törte meg a csendet Mari. — Én is szeretnék a tűzhöz menni. Ott aztán leülök maga mellé és beszélgetünk. Hanem előbb forduljon a falnak, fel akarok öltözni. Jó lesz?

— Isten ments, — ellenkezett Noszty.

— Szeretném tudni, miért?

— Mert sokat ér, hogy a kik ide jönnek, együtt találjanak minket, de még többet ér az, hogy maga ne legyen felöltözve.

— Rettenetes — szólt Mari megborzongva. — Szegény apám! Mára várjuk haza.

— Mert lássa, a botrány lényege már megtörtént, azt már a víz se mossa el, a benzin se veszi ki, csak egy szer: a házasság. És a botrány akkor is bevégzett lenne, ha engem csakugyan elküldött volna. Tudja a történeteket az inasom, a ki idáig kísért, megtudja az ápolónő, a ki keresni fogja most betegek közt az öreg vándorló órást és sehol sem találja, rájön Pázmár doktor, kitalálja Homlódyné, mert nem aludtam Vöglányban s ez úton elterjed, mint a futótűz, megyszerte. Szóval a botrány már megtörtént és most csak az van hátra, hogy minél több hasznot húzhassunk belőle ügyünkre nézve.

— Igaza lehet, — hagyta rá Mari elgondolkozva. Aztán a nagy szomorúságból egyszerre felkaczagott. — Mit? Beteg órásnak adta ki magát? De hogy jut ilyesmi az eszébe?

— Tudtam, hogy akkor bebocsát, mert sok rozoga óra van a Szent Sebestyénben s arra számít, hogy majd megreperálom.

S ezen aztán vidáman nevetgéltek mind a ketten.

De csakhamar elszontyolodtak egyszerre s jéggé fagyott a vér, kivált a Mari ereiben. Kopogás hallatszott az ajtón.

— Mari kisasszony, — csendült meg kívül egy hang.

— Bátorság, kedves Marim, — suttogta Noszty

biztatóan, miközben kezdte levetni a kabátját. — Kérdezze meg, hogy ki az?

— Nincs hangom, — dadogta a leány reszketve. — Mit csinál?

— Levetem a kabátomat, hogy stilszerű legyen a látvány.

— Mari kisasszony! Mari kisasszony! — hangzott künn újból.

— Kérdezze meg, ki az!

— Ki az? — kérdé most Mari erősebben, de rekedten.

— Én, Pázmár doktor, — hangzott vidáman. — Jó reggelt kívánok. Itt vannak magácskáért Rekettyésről. Nyissa ki az ajtót!

Noszty megfordított a kulcsot a zárban kétszer és egy rántással feltárta az ajtót.

A doktor, Igalí kasznár és az angol társalkodónő léptek be, azaz ott az ajtóban gyökeredzett meg a lábuk a meglepetéstől. Mari az ágyban feküdt, Feri pedig visszaült egy székbe és nagy egykedvűséggel kezdte a czipőit felhuzogatni.

A miss fölsikított a borzalmas schocking láttára s elájult. Pázmár doktor fogta át, különben összeesett volna, Pázmár maga is a szemeit dörzsölte. A tarka Zebedeusát, hát nem álom ez? Hiszen én a szolgabíró urat Voglányban hagytam. No, ez szép historia. — S nagy zavarában a saját feje helyett ebben a nehéz helyzetben szórakozottságból a karjai közt tartott miss fejét kezdte vakarni, — a miről az azt hitte, hogy valami modern gyógyítási mód és szemlátomást éledezett. Csak a kasznár rendült meg egész lelkében s olyan keshedt fakó lett az aroza, mint egy

halotté. Odament az ágyhoz s úgyszólván felordított, mint egy megsebzett vadállat.

— Oh, édes kisasszonykám, mi történt itt, mi történt?

Mari szeliden nézett rá az ártatlan, tiszta szemével. Nem bujkált azokban semmi bűn.

— Semmi más nem történt, kedves Igali bácsi, — szólt nyájasan, szokott csacsogásával, — minthogy én most már *kompromitálva* vagyok.

Az öreg úr szemeit előntötte a vér, keze ökölbe szorult. Megfordult, rettentő tekintete Nosztyt kereste, de Noszty már akkor nem volt ott. Lassankint egyenesedett ki görcsösen összeszorult ökle, miközben remegő ajakkal suttogta: Grácia a fejemnek.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET.

(Disputa.)

Zách Klárának ama bizonyos esete óta nem volt olyan nagy szenzáció Bontó vármegyében, mint a Szent Sebestyénbeli éjszaka. Sőt ez még különb csemege, mert a régiből csak az egyik fél idevaló (Bontóvár földesura a Rágányosok előtt Zách Félix volt), de most mind a két fél helyi nevezetesség. No már hallatlan, mik történnek! Nem állhat már sokáig a világ. Korhadt már ennek minden küllője, kereke. Ki gondolta volna arról az angyalképű leányról! Milyen naiv volt, mintha kettőig se tudna olvasni! Oh, Jézuskám, Jézuskám, de nagyot hibáztál, hogy megváltottad ennek a világnak a bűneit. Hadd veszett volna el mindenestől.

Gyorsan, mint villámlás, úgy futotta be a vármegyét a pikáns hfr. Mezernyén, Bontóváron, a falusi kúriákon csak erről beszéltek. Poharak és kávécsészék között, és mindenütt, a hol ketten-hárman találkoztak. Kiszivárogtak a részletek is mind, mind, okos emberek, leleményes eszű asszonyok összeállították különböző alakba és formába, a hogy az építő-koczkákat szokták a gyerekek, szétszedik, összerakják s ki-ki a saját fantáziája szerint épít belőlük.

Onnan kezdődik, hogy Tóth Mari nem jött haza

éjjelre a főispánéktól, a hol palotahölgy volt az erdélyi udvarnál. Sokan irigyelték is érte. Ki hitte volna, hogy az udvarból egyenest a chambre separéba kerül. (Szegény Zách Klára is az udvarnál járt rosszul.) Hát várta Tóthné otthon s miután nem jött a leány, nagy nyugtalanságában utána küldte hajnalban hintón az angol társalkodónőjét és Igali uramat, a kasznárt. Eljutnak a Gyíkig, hát uramfia, a híd el van rontva, azt mondják, nem lehet átkelni. Mit csináljanak? Nosza hamar valahonnan egy csónakot. Átkelnek a zajló folyamon s egyenest Voglányba tartanak gyalog. Képzelmű a szegény vérhányós miszt abban a hóban, könnyű czipőben, nehéz bundával a fonnyadt vállain. Bezörgetnek Voglányba: hol a kisasszony? Szerencsére ott van a doktor (mert a tatár princesse beteg), az felvilágosítja őket, hogy a kisasszony jó helyen van, a Szent Sebestyénben, az apja toronyszobájában, az éjjel oda szállásolták el a fiatal Nosztyval, befűtöttek a szobájában, aztán átjöttek ide, hát nincs, hála Istennek, semmi baja, most bizonyosan józűn alszik.

Így jutottak aztán a Homlódyc kocsiján a doktorral együtt a Sebestyénbe, a hol a zörgetésre kinyilván az ajtó, előtárult a nevezetes jelenet.

De persze két eleje van ennek s két vége, mint a kiflinek, a mit Tóth uram süített valamikor. Onnan is kezdődhetik (s úgy is adják elő némelyek), hogy Homlódynának kellett volna Marit hazavinnie, hanem Homlódyné útközben beteg lett (Hiszi egyébiránt a piszi) s épen Voglány közelében harapott bele a gyomorgörcs, úgy hogy Homlódyné természetesen kiszállott és azt mondta a kocsijukban ülő Noszty-

nak: «kisérd haza Marit», és haza is kísérté volna a nemes gentleman, ha lehetett volna; de a Gyíkon a híd természetesen el volt rontva, csodálatos, milyen véletlenek játszanak közbe az élet drámáiban, a szolgabíró, Malinka úr, épen aznap rendelte el a híd megcsinálását (bár véletlenül nem volt semmi baja) s az utibiztos föl is szedette éjjelre. (Gyönyörű kis eset ez, a szolgabíró mint hajtó az Ámor vadászataiban.) No, most aztán kezében volt a madárka, s vitte Mezernyére, mint a macska a zsákmányát... úgy lesz azonban valahogy, hogy a pintyőke se csipogott valami nagyon.

Micsoda gazdag kincses bányá nyílt meg ez esettel a rágalmozó, fűrkésző, oknyomozó, következtető, bonczoló és egybekapcsoló elmék előtt. Plétyka-smaragdok, topázok és sűrű tűzű opálok hasadoztak ki az egyes homályos szögletekből. Mikor már kicsodálkozták magukat azon, a mit tudtak, azt kezdték feszegetni, a mit még nem tudtak. Az szinte még érdekesebb.

— Hát mért nem vette el feleségül, hisz elég gazdag?

— Mert talán nem adták hozzá.

— Hiszen épen az a megfoghatatlan, miért nem adták?

— Vagy talán ő, Noszty, nem akarta elvenni — vélték mások — mert hisz jószántából helyeztette át magát a járásból. Ez arra mutat.

— Ejh, ha nem kellett neki a leány, akkor nem csinálja meg a mezernyei botrányt.

— Hm. Az is igaz.

Ezer meg ezer kérdés merült fel. Vajjon, hogy

jutott hát a Mari szobájába? Meg lehet ebbe bolondulni! A leánynak kellett őt beereszteni. Vagy volt talán egy másik kulcsa is! De ha egy másik kulcsa volt, akkor előre készült. És ha előre készült, akkor aztán a hfd elromlása is előre kicsinált dolog, valamint Homlódyné megbetegedése — a mi ahhoz is ürügy, hogy a doktort eltávolítsák Mezerényről. Sőt ebben az esetben világos, hogy Homlódyné tudott a merényletről és Malinka hasonlóan. No, ha pedig Malinka tudott, akkor a főispánné is tudott. Ezt Fíndzsa asszony állította, a ki még hozzá tette azt is: «mert a mit az egyik tud, azt a másik is tudja, de a mit én tudok felőlük, azt még eddig senki sem tudja».

Hop, milyen új perspektíva megint! Ha a család tudott róla, hisz akkor az nem egy futó pásztoróra kedvéért történt, ez ki van zárva, ezért nem mentek volna bele ilyen rút cselekedetbe, itt nagy főbenjáró okoknak kell meglapulva lenniök valahol alul, valahol mélyen az esemény mögött, azért tehát csak ásni, ásni, egyre ásni, míg a bánya mélyéből kihozatnak.

Addig is azonban a kfvülről jövő apróságokat és értesüléseket is szorgalmasan fölcsipegették, hogy Noszty Ferencz még akkor reggel egyenest a járásába vonult, mint a menekülő bűnös, sehol meg nem állva, csak épen tíz perczig Bontóváron, a meddig a «kék golyónál» megreggelizett, a hol Klementy szerkesztővel beszélgetett (mert az az imposztor is mindenütt kivirít) továbbá, hogy Tóth Mihály az nap jött haza valami hosszabb útról és a mióta megtudta Igalitól a történeteket, senkihez se szól, senkit látni nem akar, bezárkozott a szobájába, ül az esztergá-

nál és hajtja-hajtja a kereket éjjel-nappal, az ételt is csak úgy az ajtón teszik be neki egy kis asztalkán, de csak annyit eszik, mint egy kanári, vagy annyit se.

Hogy im annyit súgtak-búgtak mindenütt, immár a Klementy lapja sem hallgathatott s megjelent a «*Csavaros észszel kifundált szerelmi kaland*» czímen az egész esemény leírása nemes diskrecczióval, csak a kezdőbetűkkel jelezve a szereplőket és némi tapintatos körülírással, hogy «a mint Mezernyéről frják lapunknak». N. F. úr egyik szeretve tisztelt országgyűlési képviselőnk fia, ki a megyénél is jelentékeny állást foglal el, egy idő óta élénken udvarolt T. M. kisasszonynak, egy Amerikában saját ernyedetlen szorgalmával nagy vagyont szerzett, előkelő polgár és nagybirtokos szép leányának stb.

A terjengős közleményt nem annyira a tények előadása tette nevezetessé, hiszen a tényeket már mindenki ismerte, inkább a mártás okozott feltűnést. És volt abban tendenczia is elrejtve, a mely többé-kevésbé a Noszty malmára hajtotta a vizet (nem volna csoda, ha kiszülne, hogy ő maga sugalmazta). Az száadt itt ki a tollból, hogy a T. család már régebben észrevette, sőt ápolta a fiatalok közt szövődő gyöngéd viszonyt, abban a hitben, hogy Hymen rózsalánczához fog vezetni, úgy. hogy a sajnálatos eset is egyike azoknak a felfricskázásoknak, melyekben a modern kor egyik legsivárabb nyavalyája, a fölfelé való kapaszkodás, részestül olykor a Nemezis részéről, mivelhogy (és most már nemcsak balra sujt, hanem jobbra is sujt a fényes és igazságos toll) a na gyaláló gentry úrfi laza, kaszinói erkölcsseivel csak

a rózsza letépésére gondolt. Végzetül egy kicsit megpiszkálta Malinka h. szolgabírót is, írván, hogy hírlík (s ő csak fentartással közli), miszerint a szolgabíró azért rontatta volna le a rekettyési hidat azon éjjelen, hogy nagyúri kollegáját ibolyafaló «stikli»-jében segítse, de ez majdnem hihetetlenül hangzik. Egyébiránt juvenus ventus, — fejezi be egy bölcznek nyugalmával, — Boccacio óta mindig történtek effélék, s mint ilyen esetben többnyire, most is különféle következmények várhatók.

No, ebben igaza volt Klementy úrnak. Az első következmény az lett, hogy Igali uram, a ki hízott koczákat hajtott be Bontóvárra eladni, azon melegiben találkozott vele a sörházban s egy bikacsekkel úgy elverte a közleményért, hogy hordágyon kellett hazavinni s két lesütőt szemű apácza borogatta egész éjjel.

A másik következmény a Malinka Kornél h. szolgabíró nyilatkozata, ki légből kapott, aljas koholmány-nak nevezi azt a hírlélest s csatolja a hó 19-ikéről kelt jelentését Klincsók György megyei útbiztosnak, mely a híd megrongált voltáról szól. Őt tehát hivatalos akta fedi. Az pedig, hogy a híd megcsinálását már mindjárt 19-ikén rendeli el és azt akkor éjjel nyomban fogatosítják, nem képezhet ellene komoiy vádat. Azért gáncsolni a vármegyét, hogy valami gyorsan csináltat, lehet ugyan — de még eddig sohasem történt.

Kis dolog ez különben. Ha valami feldől vagy összeomlik és az ott egerésző kotnyeles macskának beneszorul a lába vagy a farka, vigye patvar. A főfigyelem Rekettyés felé fordult. Mit fog csinálni ezek

után Tóth Mihály? Mi lesz a szegény kis Mariból? Ez az érdekes.

Csakhogy épen erről nem volt szabad beszélni Rekettyésen. Szomorú karácsony köszöntött be. Némán járt-kelt a háznép, mintha halott lenne a háznál és maga a halott is köztük járna. Élő kisértetek ezek. Kapuk, ajtók bezárva. Még a Betlehemeseket sem eresztették be, mint egyébkor. Ne mondja senki, hogy leszállt az angyal. Ne hazudják. Elszállt az angyal. Krisztus se született. Vagy ha született, minek született? Nem nagy látszatja van, hogy itt tanított.

Negyed-ötödnapra, karácsony másodünnepén végre kijött a gazda, mint a medve a barlangjából, az ünneplője volt rajta, befogatott s átment a bálingi kastélyba gróf Topsichhoz. Ott épen vendégek voltak, Tóth Mihálynak jó ismerősei: Palojtay és a víg Podwolski gróf.

Topsich gróf nagyra nézte Tóth Mihályt, hideg eszű, józan embernek tartotta, most pedig kétszeresen megbecsülte, tudván a csapást, a mi érte.

— Hozta Isten, hozta Isten a tekintetes urat, — sietett eleibe kezét szorítani.

Podwolski fel volt villanyozva. Nevezetesebb ember nem is jöhetett volna Bálingra ez idő szerint, még ha Bismarck lenne is. Podwolski szenvedélyesen szerette a pletykát. Csak a Palojtay becsületes arcán tükröződött mély részvét; ő nem bírta eltitkolni, igaz barátja volt a Tóth-családnak.

— Nem jár nekem az a czím, méltóságos uram, nincs diplomám, — szabadkozott Tóth Mihály, — nemes ember se vagyok, sőt *most már* kevesebb vagyok a semminél is.

— Ejh, nem kell azt olyan nagyon szívére venni, — vágott közbe Podwolski gróf rögtön, in medias res akarván bocsátkozni, — hiszen magunk is voltunk fiatalok, kutya mája, sőt a mi engem illet . . .

A házigazda a kabátját rántotta meg a csacska öregnek, a mi azt jelentette, hogy nem jó irányba van a rúd fordítva.

— Ugyan ne hallgasson rá, kedves szomszéd, hanem üljön le nálunk és mit hozzak, szivart vagy csibukot? Ugyan ne hallgasson rá.

— Köszönöm, de inkább szivart kérek.

— Tudja-e, hogy igen szép öntől, a miért meglátogatott, valahára hogy meglátogatott.

— Dologban jöttem, méltóságos uram.

— No, ugyan? — kérde a gróf várakozó kíváncsisággal. — Akarja talán, hogy négyszemközt beszéljünk, négyszemközt?

— Sohase volt titkolni valóm, úgy öregedtem meg.

— Szép szokás, — méltányolta Topsich, — bár csak az egész emberiség ilyen átlátszó volna . . . az egész emberiség.

— Ugyan hagyd el, — csacsogott Podwolski, — mire valók volnának akkor a vizsgáló bírák és a fűrkésző detektívek?

— Ne zavartassa magát, kedves szomszéd, ne zavartassa . . .

— Hát biz én azért jöttem, méltóságos uram, — kezdte Tóth Mihály, elsímítva szürke haját a homlokáról, — hogy mint közvetlen szomszédnak, felajánljam a rekettyési birtokomat megvételre, nagyon olcsón adnám.

Már ezt Palojtay se állhatta szó nélkül.

— Micsoda? Csak nem akarod komolyan eladni?

— De, — felelte Tóth Mihály eltökélten.

— És miért?

— Mert el akarok erről a vidékről költözni. Hiszen nem szükséges bővebben magyarázni okaimat.

Topsich a fejével bölintott, hogy nem szükséges. Azután másodszor is bizozentett egy kisebbet, mert hozzá volt szokva a véleményét ismételni.

— Hm, — felelte aztán egy kis szünet multán, mialatt Palojtay idegesen járt fel s alá, — az eset kétségkívül felette kellemetlen. Sajnálom, úgyszólván meg vagyok rendülve . . . Nekem is vannak leányaim s az ember nem tudja, milyen gazembernek neveli . . . micsoda gazembernek. Minélfogva, ha egy hű barát, őszinte tanácsadóra van szüksége, itt vagyok, hic sum (ezzel megragadta és melegen rázta meg a Tóth kezét), de ha a vételről van szó, hát nem vagyok itt két okból. Először, mert nincs pénzem, másodszor, mert nincs lelkem hozzá, hogy elősegítsem távozását erről a vidékről, a melynek ön valóságos atyja és jótevője. S pénzt még talán kapnék valahol, de lelket nem kérhetek a zsidótól . . . lelket nem kérhetek.

— Mert az nincs neki, — jegyezte meg Palojtay.

Tóth Mihály nem birta eltitkolni a csalódás kedvetlenségét.

— Pedig azt reméltem, — hebegte zavartan.

— No, no, csak nem kell ilyenekbe reménykedni. Aludni kell rá egy kicsit és nem hirtelen határozni. Vannak dolgok, a melyek csak bizonyos távolságból láthatók tisztán. Tegyen le az efféle tervekről. A mi megtörtént, megtörtént, nagyobb dolgok is estek már. El kell őket igazítani, punktum. És nem kétségbeesni.

Okosan kell eligazítani és megmenteni, amit lehet, — néha azt is, a mit nem lehet. Ha nem vagyok in-diskrét, úgyis in camera charitatis vagyunk, tett már ön ebben a famózus ügyben valamit?

— Nem. Semmit.

— Hogyan? Ön semmit se tett? Hallod, Palojtay, ő semmit se tett eddig. Mit szólsz ehhez Podwolski? Teringette, hisz ez nem jól van... Hallod-e, Palojtay?

— Hát mit tehetnék? — kérdezte Tóth Mihály szenttelen arcczal, a vállait vonogatva.

— Felelősségre kell vonni a tacskrét, — mondá dühösen Palojtay.

— Felelősségre? — felelte bánatos mosolylyal Tóth. — Gondolkoztam már erről. De arra az eredményre jutottam, hogy ha én lövöm le, akkor engem becsuknak s ez megint csak az én családomnak baj és szomorúság.

Podwolski egy széken himbálta magát s egyre hunyorgatott a másik grófra, mintha mondaná: «igazi filiszter gondolkozás», hangosan pedig jóakarattal jegyzé meg, egy hősnek a leereszkedő allűrjeivel.

— Nem kell ám a fegyvertől félni, az ebugatta. Nem harap az, csak elsül.

— Nem félek tőle, gróf úr, higgye meg, — mentegetőzött Tóth.

— Hiszem, lelkem, hanem volt-e már párbaja?

— Az is volt már.

— Igazán?

Topsich gróf közbe szólt:

— Ej persze. Hisz a Rágányos arczán az a nagy vágás tőle való. Én voltam e párbajnál a Rágányos segédje.

— Sapristi, gratulálok, — ugrott fel Podwolski. — Hallottam erről valamit. Úgy-e Párisban?

— Igen, Párisban — vallotta ki Tóth Mihály röstelkezve.

— Mért nem szóltál te nekem soha erről? — csodálkozott Palojtay.

— Mert soha se volt szó róla.

— Sapristi, sapristi — toporzékolt Podwolski. — Hisz ez valami. Az ördögbe is, ennek örülök. Tudja mit Tóth úr, legyünk ezentúl pertu. Hozass fel egy kis cognacot János, hadd igyuk meg a brudert ezzel a vadálláttal.

— Ne okoskodjál most Podwolski; — mond a gazda — csengess az inasnak vagy keresd meg magad a cognacos üvegeket, ott vannak az ebédlőben, de hagyj most bennünket komolyan beszélni. Ne okoskodjál Podwolski.

És Podwolski nem is okoskodott tovább, hanem csendesén, észrevétlenül kiosont megkeresni a vidámító folyadékokat.

— Hol is hagytuk el? — folytatá a gróf. Igen, tudom már. Azt mondja ön, rossz, ha önt lövik le, rossz, ha ön lövi le őt, nos megengedem, a praktikus eredmény sehogy se kielégítő, ön pedig a praktikus eredmények embere. Azt azonban elfelejtette, hogy a felelősségre vonás úgy is söpphenet, hogy Noszty kényszerítve lesz elvenni a leányát... úgy is csöpphenet.

— Köszönöm szépen — szolt megvető mozdulattal Tóth Mihály. — Ez a becsöppenés már megvan. (S ezzel egy levelet húzott ki a zsebéből.) Noszty

úr már tegnapelőtt írta ezt a levelet, melyben bocsánatot kér s újból megkéri leányom kezét.

— Bravo — kiáltá Topsich.

— Hisz akkor minden reparálva van — viszhangozta meglepégetten Palojtay.

— Mért volna reparálva? — csodálkozott Tóth.

— Mert nevet ad a leányodnak, jóvá teszi a dolgot.

— De ha én nem adom a leányt.

— Csak nem bolondultál meg, hogy oda ne add?

— No azt csak nem teszi? — erősködött Topsich is.

— De megteszem, mert nem bolondultam meg — mondta sziklaszilárdan Tóth Mihály.

A két derék úr neki rohant erre, mint két hőrcsög, egyik is, másik is a fülébe beszélt, hogy két kézzel kell kapni az ajánlaton, nem is szabad rajta gondolkozni, már azért sem, mert nincs választék, csak ez vagy semmi. Példákat hoztak fel, hogy így ment férjhez Vinkóczy Erzsébet is Somolyaihoz, Szuhay Matild egy pesti fiókálshoz, Komáromy Eszter Soós Pálhoz, pedig micsoda kevély kisasszony volt — de már ennek ez a módja. Az emberek lassankint elfelejtik, aztán végre is csak abba a matrikulába kerülnek, a hová amúgy jutottak volna.

— Csakhogy én amúgy se adtam oda, mikor először megkérte — vélekedett Tóth úr.

— És mért nem? — kérdék egyszerre.

— Mert gyenge jellemű, mihaszna embernek véltem ismerni.

— Akkor talán igazad volt — mondá Palojtay elgondolkozva — esetleg én is azt tanácsoltam volna, de most oda kell adni.

— Föltétlenül — bizonyítá a gróf.

— Ej, ej méltóságos uram, hogyan beszélhet úgy egy olyan nagyon okos ember, mint méltóságod, hogy most odaadhatom, hát most már talán derekabb ember lett az úrfi, mióta ezt a gyalázatot elkövette?

Topsich elmosolyodott az apai elfogultságon, Palojtay ellenben dühös lett.

— Nem az úrfi lett derekabb, hanem a leányodban támadt hiba, hát nem akarod érteni? Hiszen nekem kedvenczem, úgy szeretem, mintha az enyém lenne, fáj a szívem, mikor kimondom, de ne csaljuk magunkat, a leány vásári portéka és most már kevesebbet ér, mint azelőtt. Lám a csikónak is, ha karóba ugrik, úgy-e mindjárt leszalad az ára?

— A leány nem oka. Valóságosan törbe lett csalva, válogatott gaz módon.

— A csikó se oka, de az mindegy, hiba van benne, punctum.

— Ah milyen nézetek ezek — szörnyülködött Tóth Mihály és izzadni kezdett az üstöke — az ember szinte kételkedni kezd, vajjon az emberek szoktak-e gondolkozni. Van mondjuk egy gazember, a ki elrabolja gyermekünknek a becsületét s akkor utána kell futnunk (már te szerinted Palojtay), hogy vigye el a leányt is, meg a hozományát is és ezt te reparációnak nevezed, a gróf úr pedig *mentésnek* mondta (hogy mentsünk a mit lehet). Hogyan? Hát mentés ez? Hát reparáció ez? Lássuk csak sorba. Eddig úgy-e tönkre ment a leány becsülete, de még megvan a fiatalsága, szépsége, hozománya. A gazember elviszi azt is. Apránkint tönkre teszi a szépségét, rosszul bánik vele, mert hisz gazember, talán veri is,

mert gonosz, a pénzt elpocsékolja, mert lump s mikor semmije sincs, szépsége eltűnt, pénze elfogyott, teste roncs, akkor elhajtja — ha ugyan már hamarabb nem hagyta cserbe, valamely tulajdonság eltűnésénél, mert lehet, hogy már a pénze elköltése után lerázza, a mi aránylag szerencse. Hát ez az a reparáció, a mit olyan erősen védelmezett Palojtay? Csinos kis hülyeség ez, hallod (Tóth Mihály egészen kipirult és a gyűlölet zöld fényét lövelték a szemei e fejtegetés közben). Egészen ehhez a korhadt öreg Európához való, a hol mikor a francia császárné terhes lett és fölvette a krinolint, az Istentől szép termettel megáldott nők is elrutlották a termetüket és azt hitték, hogy ennek így kell lenni. No ha én szép, karcsú nő lettem volna, én fel nem húzom a krinolint, annyit mondhatok. És ezt a krinolint se húzom fel, a mit az apákra szabtak, akár hogy ki-nevet is engem a méltóságos gróf úr. Reparáció! Gyönyörű dolog. Az ember családi otthonába betör egy rabló; ellopja az ezüst kanalakat, nosza szaladjunk utána, megálljon tolvaj úr, tessék visszatérni és elvinni a villákat és a késeket is, mivelhogy az egy garnitúra. Nos tehát, Noszty Ferencz úr is kéri ebben a levélben az egész garnitúrát ha-ha-ha.

A gróf nyugodtan tette le csibukját.

— És én mégis azt mondom, oda kell adni . . . mégis azt mondom.

— Az én érvelésem után?

— Az ön érvelésében vannak egészséges gondolatok, de van egy gyenge oldala is. S azt mondja az angol, minden láncz csak olyan erős, mint annak a leggyengébb lánczszeme . . . azt mondja az angol.

A hasonlatáról, a kanalakkal, nem is szólok, kedves Tóth, mert nagyon sántít. Hogy az elrabolt kanalak után oda nem dobja a tulajdonos a tolvajnak a késeket és villákat, az bizonyos. Mert a kések, kanalak a saját használatunkra való tárgyak, míg ellenben a leányaink . . . nem akarom kiegészíteni a mondatot . . . a leányaink nem a tulajdonaink, a szó szoros értelmében, azokat idegeneknek neveljük, idegeneknek kell odaadni, a mi mindig lutri. De mi volt az? Mintha sikoltoznának valahol . . . mintha sikoltoznának.

— Asszonyi hang, — jegyezte meg Palojtay. — Pszi! A szobaleányok hanczuroznak.

Elhallgattak, figyeltek. Valahol az ebédlő felől halatszott még egy sikoltás s aztán csendes lett minden.

— De jól van, — folytatá Topsich, annyira belemelegedve a vitába, hogy az ilyen apró inczidensek fel nem tartóztathatták, — kapcsoljuk ki a hasonlatot és maradjunk a vita főanyagánál. Majd mindjárt megokolom én, miért kell a leányt odaadni ilyen esetben . . . miért kell odaadni. Azt már megmondta Palojtay, hogy az ilyen kompromittált szegény teremtésnek nagyban leszáll az értéke a leányvásáron, nagyban leszáll. Leszáll pedig a világ valamennyi házasulandó férfival szemben, kivéven azt az egyet, a ki őt csúfságba hozta . . . kivéven ezt az egyet. Csak ez veheti még át a régi értékben . . . Nem hülyeség ez, kedves Tóth úr. Van benne bizonyos magasabb ethika és czélszerűség is.

E pillanatban nyitott be a belső szobákból Podwolski.

— No, megtaláltad a cognacot?

— Meg, de . . .

— Szent Isten, mi történt veled?

Podwolskinak az egész arca össze volt karmolva, néhol lehámlott a bőr, néhol kiserkedt a vér, mintha valami herőczevágó karika szaladt volna végig a képén.

— Mert hogy rövidlátó vagyok, — nyöszörgött, — beleütöttem keresés közben a fejemet az almárium üvegajtájába.

— Aha! — nevetett Palojtay, — csakugyan hallottuk a szegény üvegajtót, a mint elsikoltotta magát.

— Hagyjatok kérlek békét az ilyen izetlen viczekkel! — tiltakozott szánalmas savanyúsággal, a mi roppant ellentétben állott örökké mosolygós, virágos kedvével.

— Nem addig, vén lator, míg színt nem vallasz, — piszkálta tovább is Palojtay, — hogy Tinka volt-e, vagy Mácsi?

— Ki látott már olyat, — dohogott az orrán keresztül, mely szintén meg volt karcolva, — tigriseket alkalmazni szobaczizáknak?

— Eredj a pokolba, — bosszankodott a háziúr, — minduntalan kizavarod az embert a mederből, épen akkor tereled el a figyelmünket, mikor már sarokba szorítottam ezt a makacs urat . . . egészen a sarokba

Tóth Mihály a fejét rázta.

— Nem gondolnám.

— A mathezisnek engednie kell, kedves Tóth.

— Annak én engedek is, mert az nagy úr.

— No, az pedig olyan, mint a mathezis, a mit én mondtam.

— Hiszen valamennyit én is elismerem belőle —

felelte az ő nyugodt, meggondolt modorában, — azt, hogy a leány értéke alászáll ilyenkor minden házasulandó előtt, kivéve azt, a ki kompromittálta. Ez vas. Ez úgy van. De hogy állunk a reparálás kérdésében? Hát igenis, reparálás volna, ha a kompromittáló egyén megfelelő parthie volt a leány számára már *azelőtt* is. De hátha nem volt megfelelő, mert a leány nagyobb értékű kérőkre tartott igényt? Hiszen akkor mégis csak devalválva van, ha hozzá megy. A méltóságod fejtegetése tehát, bocsánatot kérek, mégse mathezis. Ott logikus csak, a hol a leány, a régi igényei szerint is, nyer, vagy nem veszít azzal, ha meggyalázója oltárhoz viszi, de ez ritkán történik, mert a megfelelő házasulandó, ha akarja, megkapja rendes úton . . .

— A skatulyáival együtt, — kottyant bele Podwolski.

— A gyakorlatban majdnem kizárólag olyan csábítja el, a ki másképp meg sem kaphatná. Mit ér már most az az állítás, hogy a leány az illető kezén még a régi érték? Hiszen már abban mutatkozik, hogy nem a régi érték, mert hozzá ment.

— Quantum caput originale l (Milyen eredeti fej) — mondá Palojtay latinul, hogy csak Topsich értse, ki idegesen rezegtette a lábát, mint mindig, ha valamire nem talált hirtelen argumentumot.

— De lehetnek olyan esetek is — érvelt Tóth Mihály — hogy a leány értékcsökkenése még sincs arányban a hozományvadász értéktelenségével.

— Nem értem — szakítá félbe Palojtay.

— Képzeljük el, hogy a két nembeli házasulandók értéke súlyokkal jelöltetik meg, hogy a legkívánatosabb menyasszony például egy métermázsza . . .

— Saprísti!

— Már megint zavarsz bennünket Podwolski, megint zavarsz.

— Bocsánatot kérek — mentegetőzött Tóth úr — ha valami nevetségeset mondtam. Elismerem, nem mindig találom el a legszerencsésebb kifejezést. Hát jelezzük inkább számokkal az értékeket. A legértékesebb házasulandó feleket mondjuk száznak. A száz után jönnek a kilenczvenkilenczek és a kilenczvennyolczak és így lejjebb-lejjebb a kisebb értékűek, egészen a kettőig, egyig, a hol már az emberiség ocsuja van. No már most tegyük fel, hogy az én leányom a hatvanas számon állt az eset előtt. Következésképp őt is a hatvanas kérő illette volna meg, egy úgynevezett egyenlő házasság esetén s valóban mi szülők a Hatvanat vártuk a Hatvanhoz. S íme közbe jön a Tíz (Ennyire mérlegelem Noszty urat, de annyi sincs) közbe jön és kompromittálja Hatvanat. A Hatvan veszt e miatt, értékben leszáll harminczra, de a Tíz nem emelkedik azért, ezentúl is csak Tíz marad és soha sem képezheti a harmincznak a felét. A méltóságos úr és Palojtay barátom azonban mégis azt a tanácsot adják, hogy a Noszty ajánlatát el kell fogadni.

— Lári-fári! — csapott le most már rá Podwolski gróf. — Mit akarsz te? Ámbár nem ittuk még meg a brudert, de mindegy. Előlegezem neked. Micsoda bolond okoskodások ezek, se füle, se farka! Ezt így csinálják barátocskáim egész Európában, a világ eleje óta. Ne akarj okosabb lenni, mint őseink. Mindig úgy volt. És okosan volt. Kivált mikor még Monte-Carlót föl nem fedezte Columbus Kristóf. Mikor

még a kártyát föl nem találta Sorel Ágnes. Hát mi az ördögöt csinált volna akkor az elszegényedett nemes ember, hol regresszállhatta volna magát, ha az efféle szerencsejáték se lett volna? Elkezdett udvarolni egy módos leánynak s ez volt az a blatt, a min a szerencsését kipróbálta, ha nem adták hozzá, kompromittálta, akkor aztán hozzáadták. Neked persze nem tetszik. De nem is csodálkozom. Az én praxisomban sem fordult elő, hogy valaki megsimogatta volna azt a kutyát, a melyik megharapta. Mind a mellett a kutya mégis kutya és jó hogy van. Ne is vergődj hát a kis szárnyacskáiddal, add meg magad, ilyen a szokás és punctum.

— Szokás, de rossz szokás, — felelte Tóth. — Hiúságokra, külsőségekre fektetett gyakorlása a szülői kötelességnek, a gyermek jövőjének előkészítésében. Ábrahám fiát akarta megölni áldozatul. Akkor az volt a szokás. Ma már becsuknák érte Ábrahámot. Holott ő legalább az Istennek akart áldozni, de az olyan szülék (a minőt belőlem szándékoznak faragni az urak) a közvélemény, vagy jobban mondván a pletyka szájának betapasztása miatt dobják oda gyermeküket egy gazembernek, a kinél biztos elzüllés éri. Ezzel a korhadt elvi tétellel már egyszer végezni kell és újat kezdeni, mert ez minden logika ellen való.

— Pedig az egész gentry így csinálja, bruder, — erősködött Podwolski.

— A logika nem törődik a gentryvel.

— De az arisztokrácia is azt teszi.

— A logika fölötte áll az arisztokráciának is.

— Azt már tagadom, — fortyant fel Podwolski, s

tekintetével a másik grófhhoz fordult segítségért. —
Hát nincs igazam?

— Ebben nincs, — felelte mosolyogva Topsich, —
és abban se volt, hogy Columbus Kristóf fedezte
volna fel Monte-Carlót.

— Olyasvalamit olvastam pedig a ficzkóról.

Így folyt ez a disputa szakadatlan, egész a vacsora
idejéig, melyre Tóth Mihályt is marasztották, még a
grófnő is előjött, hogy nem ereszti, de Tóth úr a
grófnőnek is kosarat adott.

— Nem vagyok én grófi asztalhoz való ember, —
mondá szerényen lehajtva fejét, s csak úgy dőlt a
góg minden szavából.

Befogatott . . . hazament.

HUSZONHATODIK FEJEZET.

(A regény végét ér.)

Haza iszen csak haza megy az ember, de hova lett az otthona? Hol van a régi nyájas fészek? A családi lámpa szétveti derült fényét a falak között, a kis Mari felkuszik az ölébe, körülözirógatja: hol jártál apókám? Az anyjuk elbeszéli az otthon történeteket, bizalmas szót váltottak erről-arról, miközben elálmosodnak és csak az óra ketyegi az ó örökös tik-takjait a nyugalmas csendben . . .

De hol van ez mind? Pokollá változott a paradicsom. Az asszony elvonul a kuczkóba és sír mindenütt, a hol nem látják. Mari egy hervadó liliom benyomását teszi. Sugár alakja meg van törve. Megrezzen minden ajtónyitásra, mintha üldöznék. Összerázkódik apjának tekintete előtt, mintha a hóhérját látná. Mindenki kerüli a másikat. És ez a közös boldogtalanság átragad még az okatlan állatokra is. Bligi nem csóválja a farkát (hihetőleg egy pár rugás hajtotta bizonyos passzív rezisztenciába), a kanári nem énekel (nem kapott cukrot napok óta, talán vizet sem), a tyukok se gyülekeznek a tekintetes asszony körül, ha az ambituson mutatkozik. S ehhez a hangulathoz talál a külső természet.

Jégcsapok lógnak le az ereszről s ha megenyhül az idő, elkezdenek csepegni; a házfedél is folytono-

— Szereted azt az embert?

san könnyezik, a szél dudorász a kéményekben. Az adja a könnyeket a sűrűséghez, ez a hangot, és össze-
 ütik csonttá fagyott galyaikat odakünn a fák: ezek
 adják hozzá a tapsot. Valami végtelenül sivár, kínos
 boldogtalanság terpeszkedik el és lenyom, összetapos
 mindent.

Nem, ezt nem lehet sokáig kitartani. Még eddig
 szóba nem hozta Tóth Mihály az esetet, de a mikor
 a bálingi kastélyból visszatért, Klári szobaleány által
 behívatta feleségét és Marit szobájába.

Halotthalványan jöttek be, örülve, hogy ime, meg-
 mozdul a jég, és mégis szepegve, hogy mi lesz. Tóth
 Mihály helyet csinált a rendetlen szobában a felesé-
 gének, leseperve egy székről a tajtékdarabokat, Marit
 állva hagyta.

— Mária, — mondá a leányához intézve szavait,
 és az erős férfinak reszketett a hangja és melle úgy
 járt, mint egy fujtató, — nem akarok arról a dolog-
 ról beszélni. érted-e, sohase akarok róla beszélni, hát
 csak arra felelj, a mit kérdezek, se többre, se keve-
 sebbre.

Mari a fejével bólintott.

— Szereted azt az embert?

— Szeretem.

— És azt hiszed, ő is szeret téged?

— Azt hiszem.

— Miből hiszed? Semmit se titkolj el. Úgy be-
 szélj, Mária, mintha az Istennek felelnél most.

Mari érezte a pillanat jelentőségét és elbeszélte a
 somlyói esetet, ismeretségét a vadászszal, a ki előtt
 ő magát szobaleánynak adta ki, majd ismét találko-
 zását Palojtayéknál.

Tóthné a kezeit csapta össze.

— Miket beszélsz te gyermek! Oh, te álnok baziliskus kigyó, a ki még az én Argus szemeimet is ki tudtad játszani. Pedig mindjárt észrevettem, hogy az egyik arany hajtűdet elhagytad valahol. Hát most tudom már, hogy ott ráztad ki. Pedig tizenöt forint volt darabja. Pesten vettük, annál a vörösorrú ékszerésznél a Váczi-utczában, a kinek a felesége aznap megszökött . . . Mondták is, kivel. Nem emlékszel rá?

Ez a kérdés Tóth Mihálynak szólt, de az csak ránézett szigorúan, az összevont szúrós szemöldjei alul, mire elhalt ajkain a szó.

Pillanatig kínos csend állott be. Tóth Mihály behúnyta a szemeit, mintha maga elé idézné az elbeszélte somlyói jelenetet s nézelődne benne a saját tekintetével.

— Egyre felelj nekem, Mária, — szólt aztán jéghidegen. — Hozzá mennél?

— Hozzá, ha megkérne.

— Már megkért. Levelet írt.

— Valahára, — sóhajtott Tóthné s Mari arcát gyöngé pír vonta be, de csak átfutón, mint a késpengét a lehellet.

— És hozzá mennél, — kérdé rikácsoló, zordon hangon — akkor is, ha kisülne, hogy ez mind csak komédia volt, kicsinált dolog a hozományod elkaparítására?

Mari megreszketett, mint a nyárfalevél, az eszterga-kerékbe kellett fogódznia.

— Nem mennék hozzá, — rebegette csendesen, elhalón, összetörve.

— Elmehetsz, *édes leányom*, — mondá az apa sze-

liden, szinte megkönnyebbülve és az ajtóra mutatott.

— Én is menjek? — kérdé Tóthné.

— Nem, te még maradj Krisztina . . .

Mari eltávozása után a feleségéhez fordult:

— Arra akarlak kérni, Krisztina, szoktasd hozzá Marit apródonkint, hogy ő nem lehet a Noszty neje; kimélni kell a gyermeket, egyszerre talán erősen érintené elhatározásom, de apródonkint hozzászokik.

— Mit beszélsz? Hiszen megkérte.

— Megkérte, de nem adom.

— Mihály, Mihály, gondold az Istenre. Gondold meg, mit cselekszel a rettenetes nyakassággoddal. A leányod még talán kibírja, de én nem bírom ki ezt a gyalázatot. Nem merek emberek szeme elé menni. Én nem bírom ki, Mihály.

— De mondtam már neked, hogy Noszty váltót hamisított Strong ezredes nevére.

— Nem bánom én, akármit csinált is. Itt nem Nosztyról van szó, hanem rólunk és leányunkról. Ámbátor olyan rokonságba bekerülni maga is egy nagy ternó, Mihály . . . Tekintsd a kisfrt arozomat, tekintsd a meggyötört lelkemet, ne hagyj kérlek bennünket ebben a gyalázatban.

— Nem segíthetek Krisztina. Nem tudok olyan gonosz, kegyetlen lenni, hogy odahajtsam leányomat a gazembernek, mikor tudom, hogy úgyis ellöki magától, ha a hozományát elkölti, és visszajön fonnyadtan, talán nyomorékká téve, mert arra is fogadok, hogy verni fogja. Ne kívánj tőlem ilyet, Krisztina, csupán azért, mert az ilyen eseteknek ez a szokásos

eligazítása. Krisztina, kedves öreg feleségem, — kiáltott fel, — bízzál bennem!

Közelebb húzta székét hozzá s hosszan kifejtette nézeteit. Kiszinezte a Noszty léha lelkiületét, könnyelmű jellemét; «gyanakszom, — mondá, — hogy nem is szereti Marit, hanem rendkívüli ügyes módon hálót vont körülé, de ennek még utána kell járni.» Felölelte az egész kérdést s megvilágította. Mari még boldog lehet. Elveheti valami szegény, derék fiú. Legrosszabb esetben nem megy férjhez és akkor is nyugodt életet folytathat. «Semmit se viszünk el előle a másvilágra.» De a Noszty-féle házasságból nem háramolhat semmi jó, rettenetes zátonyok, viharok, szerencsétlenségek, talán nyomor, kétségbeesés várnak rá. Mindezt szépen okadatolta, valószínűvé tette s mikor már azt hitte, hogy meggyőzte az asszonyt, az egyszerre felugrott mérgesen.

— Elbizakodol a saját eszedben. De vannak náladnál okosabb emberek is. Itt volt ma a tiszteletes úr, mialatt oda voltál, bölcs ember, jártas a világ folyásában s azt mondja: «Vadmacska harapását vadmacska nyálával kell gyógyítani.» Nosztyval kell összehoronálni Marinkát. Igali a te embered, becsületes, hű lélek s ő is azt vallja: Fedél alá kell a megázott portékát tenni, — s a fedél — a főkötő. Az mindent betakar. És ne légy vak, Mihály, ne légy vak! Vedd figyelembe az előnyöket is. Azt a kevély, nagyúri rokonságot, a Horthokat, a Homlodyakat, mikor majd Mihály-napkor egész rajban húznak a fogataikon Rekettyésre, elől a Mari sógora, a főispán . . .

— Krisztina, — förmedt fel Tóth Mihály harago-

san, — ha ilyen számárságokat beszélsz, elmehetsz te is lefeküdni.

— Mihály-napkor már ezek a mostan ellett kis malaczkáim jókorácskák lesznek és . . .

— Szünj meg, kérlek.

Tóthné szellemi egyénisége hasonlatos volt valamely edényhez, melyen bizonyos ponton repedésnek vagy nyílásnak kell lennie s ehhez jutva a beszélgetési anyag, szétömlik, s egy mellékvonalon elfoly.

— Azért se, — pattant fel és a csipőire rakta kezeit. — A te neved az én nevem is, forgós teremtetted (és a szemei szikráztak), a te becsületed az én becsületem is. Olvastad az ujságban, hogy mi kapaszkodtunk a nagy urak után, de azok nem vettek fel a szekerükre . . . Mintha mi kináltuk volna fel a leányunkat Nosztynak. Ez áll rólunk az ujságban. Hát lehet azt úgy hagyni Tóth Mihály úr?

— Nem lehet, — felelte Tóth Mihály és olyan színű lett, mint a kakastaraj. — Engem is bosszant, legközelebb megíratom azzal a tolvaj Klementyvel úgy, a mint volt. Az a legkisebb. Klementy jó pénzért még az igazat is képes megírni. Teljesen romlott ember.

— Hiszen jó, jó édes uram — szólt most már szeliden (oh mennyi változatosság van ezekben az asszonyokban) s hozzá simult, vállára tette a kezét, — de az emberek vagy hisznek a lapnak, s ha hisznek, ő tőlük függ, hogy az első közleménynek hisznek-e vagy a másodiknak. Lásd mennyivel szebb lenne másképen czáfolni meg ezt a dolgot. Hogy azok a kevély peczkes urak, azok a felfujt dámák a nagy

piperéikkel ide gyűljenek egy napon a mi kuriánkra s lássák végig vonulni a falukon a népek, a kik kiszaladnak a csengős fogatok zajára a kapuik elé vagy a kis kertjeikbe s mondogassák egymásnak. Hova mennek? Hát lakodalomra Rekettyésre. Tóth Marit veszi feleségül Noszty Ferencz. Ez volna nekünk az elégtétel meg a Marinak. És mondok neked még valamit, édes öregem. Ha már olyan nagyon ki nem állhatod azt a szegény Ferit, hát ne adjuk ki a leányt a házból, csak esküdjenek meg, adjon neki nevet, aztán menjen Isten hírével, és ha megjavul valaha, elnyeri a kegyedet, kiállja a próbaéveket becsülettel, jőjjön vissza, vagy maradjon el örökre, ha neked úgy fog tetszeni, vetsz neki egy pár ezer forintot, — szóval mindent csinálhatsz, hanem most esküdjenek meg. Azt azonban előre kikötöm, hogy a miss ezzel az alkalommal nem ül asztalnál, mert emlékszel a Homlódyné sárga ruhájára, a melyikben egyszer nálunk volt . . .

— Nem, nem emlékszem, Krisztina és ne is bántsod most a sárga ruhát, ez a te előadásod nagyon megfogott engem. Eredj most lefeküdni, Krisztina. Nekem ezen gondolkoznom kell. Nem gondoltam volna Krisztina, hogy valami megingathatna. Azt hittem, már mindent megrágtam. Pedig hát ez még itt van. Majd megmondom neked azután, mit határoztam.

Két napig, két éjjel berregett megint az eszterga: ennek a zúgása mellett szokott gondolkozni Tóth Mihály.

Harmadnap azután behívta az asszonyt mindjárt reggel:

— A dologból nem lehet semmi, — mondá. —

Meghánytam, megvetettem minden oldalról, de nem lehet. Lehetne, ha mi örökké élnénk. Minthogy azonban ez nem valószínű, hát nem lehet. Utálok a nevet, mely leányomé lenne, de ezt még lenyelném. Világosan látom azonban a jövődöt, hogy ez az úr élne és visszaélné a férji jogaival, pumpolná a szegény asszonyt, s halálunk után elszedné mindenét. Mari jószívű teremtés, a nevet, melyet visel, tisztítaná, mentené minduntalan, s vitetnék feltartóztatlanul, vitetnék a hinár felé. Azért hát nyugodj meg, Krisztina . . . Jól tudom, hogy tegnap is Voglányban jártál és a voglányi asszony megtöltött téged, de a dologból nem lesz semmi.

— Utolsó szavad ez?

— A legutolsó. A te hiúságodért sem áldozom fel leányomat.

Tóthné e naptól kezdve nem sírdogált többé, száraz szemmel járt-kelt a lakásban, de ha valaki figyelte volna, ez szinte aggasztóbb volt, mint mikor még sírt, mert a szemekben valami különös merev, jéghideg kifejezés ült. A hangja is megváltozott, nem volt meg se a katonás parancsoló árnyalata többé, se a rendes köznapi szürkesége. Lassan, vontatva, édeskésen beszélt, mintha egyenkint kóstolgatná a szavakat, a mellett nem evett és lehetőleg kerülte Tóthot. Tett, vett, foglalkozott, de az is olybá tünt fel, mintha készülődne valahova. A fehérneműit átrakta az egyik szekrényből a másikba, leveles fiókjait felturkálta, némely papirokat elégetett, másokat különböző színű szalagokkal megjelölve csomagolt el. A ruháit, wiklereit is előszedgette, egyikre-másikra megjegyzéseket és rendelkezéseket tett. Ez legyen a Kláráé, ez

legyen a Borcsa szolgálóé, ő szereti a kéket. Ezt a néhány vég vásznat oszszátok fel a béresek között, hogy ha már egyszer nem lennék. Mert sohase tudhassa az ember, mikor hívják. El ne felejtsetek, a mit mondtam. A mentémnek a gombjait küldjétek majd el a tiszteletes asszonymak, mert neki nagyon tetszettek. Aztán, hogy úgy legyen a szavaim szerint. Mert én előre megmondom, hogy kísérteni fogok.

Mindezt nem vették ugyan szentfrásnak, de mégis feltűnt a cselédeknek. Tóth Mihály ellenben csak azt látta, hogy az asszony már nem sirdogál. No hála Istennek. Most még ugyan neheztel rá, az látszik, de nem baj, csak hadd fújja ki magát. És hát a végén minden a rendes kerékvágásba ugrik. Jó' az isten, jót ad.

Hogy kitérjen az otthon komor hangulata elől, egész nap a határban kódorgott puskájával. Az emberek rosszaságát a szegény nyulaknak kellett megkeserülniök a bőrükkel. Ilyenkor aztán, ha a határ túlsó végén érte a dél, haza se ment, hanem Mezernyén ebédelt meg a fogadóban Pázmár doktor társaságában, a ki egy nap azt a váratlan kérdést intézte hozzá:

— Mit csinálnak otthon a patkányok?

— Miféle patkányok? — kérdezte Tóth.

— Azt hallom, hogy a tekintetes urék háza tele van velök.

— Nincs nálunk egy fia se.

— Hm, — morgott a doktor elgondolkozva, — elég baj, hogy nincs.

— Maga ma humoros kedvében van, Pázmár, alkalmasint meg akar nevetetni, de félek, ez most alig sikerül.

— Én meg attól félek, hogy meg fogom ríkatni.

— No, no.

— A tekintetes asszony tegnapelőtt itt járt nálam és erőnek erejével mérget kért tőlem.

— Az én feleségem? — kérde Tóth elhalavá-nyodva.

— Igen, ő. Mondhatom, mindjárt gyanus volt. Arcza sárga, mint a viasz, a szemei tétován járnak. Kérdeztem tőle, mire kell a méreg? A patkányokat említette, de a dúlt tekintetéből, zavarából azt véltem kiolvasni, hogy másra gondol.

— Oh, Istenem, de csak nem adott neki?

— Természetesen nem adtam, de azért tessék vigyázni, mert az asszonyok furfangosak az ilyesmi megszerzésében.

Hát iszen nem is kellett több Tóth Mihálynak, föl-kelt és rohant haza, meg se állt sehol, csak a fele-sége színe előtt.

— Krisztina, — szólta meg szeliden, — eljöttem neked megmondani, hogy máskép határoztam.

Tóthné csodálkozással emelte rá a tekintetét; a hang a Tóth Mihályé, — de Tóth Mihály nem szokott máskép határozni. Ez megfoghatatlan.

— Nem voltam igazságos, — folytató Tóth úr.

Tóthné letette kezéből az imakönyvet, a melyből olvasott, de semmit se felelt, még mindig kételkedett.

— Hibás szempontból ítéltem meg a teendőket, mintha Mari kizárólag az enyém lenne, pedig csak a fele az enyém, a másik fele a tied.

— No látod, — mondá az asszony és behunyta a szemeit.

— Elhatároztam Krisztina, hogy a kettőnk akarata teljesedjék, félig a tied, félig az enyém. Ez az osztó igazság. Még ma megírom Nosztynak, hogy megkapja a leányunkat.

Tóthné kinyitotta a szemét, de már nem az előbbi szemek voltak, a tétovák, a szárazak, szakadt belőlük a könny (tudott már megint sírni) s a könny alatt valahol ott lappangott a mosoly.

— Oh Mihály, édes uram, bocsáss meg — rebegte elérzékenyedve, csendes zokogásban — köszönöm neked, hogy visszahívtál.

Tóth Mihály nem kérdezte, hogy honnan hívta vissza. Értette. És az ő szíve is elfacsarodott arra a gondolatra, hogy már ő útban volt.

Szobájába vonult, megírta a levelet Noszty Ferencznek, melyben röviden, szárazon értesíti a házasságba való beleegyezéséről. Sehol egy szemrehányó szó, sehol egy frázis. Kéri, hogy Bontóváron találkozzanak az esküvő határideje és egyebek megbeszélése végett. A történetek után még korai volna egy rekettyési találkozás. Kimélni kell még a nők megrendült idegzetét.

Egyuttal másik levelet is írt Pápara t. cz. Brozik Dániel vendéglős úrnak. Húsz akó bor ajándékot ígér neki, ha a szolgaszemélyzet s esetleg más beavatottak meghallgatásával megbízható adatokat nyomoz ki a harmadévi somlyói szüreten megfordult vadászról, a kit akkor Patkónak hittek és a Griffben volt szállva.

Nosztytól gyorsan megjött a válasz, utána csakhamar találkoztak Bontóváron, jelen volt Kopereczky báró is, kitűzték az esküvőt virágvasárnapra s ezzel ennek is elvetették a gondját.

Kopereozky egyéb fontos részleteket is szeretett volna szóvá tenni, de minthogy nagy volt a feszesség, nem igen látszott kívánatosnak. (Még nem elég száraz a tapló, még nem fogna.) Különben is kijelentette Tóth úr: «A mi a többit illeti, hagyjuk az esküvő utánra.» Tehát virágvasárnap délután négy órakor a mezernyei templomban.

— Talán legjobb volna, tekintettel a tekintendőkre, — vélte Noszty, — csendben tartani az esküvőt.

— Ellenkezőleg, — szólott Tóth Mihály, — a feleségem a legnagyobb pompát akarja. Tudják, milyenek az asszonyok!

— Hát legyen pompa, — hagyta rá a főispán. — Én veszem a kezembe, én leszek a násznagy is.

Egyszeribe hfre száguldott a megyében az érdekes esküvőnek. Hát mégis! No ez derék. Hja, azé a kalács, a ki először beleharapott. Szem nem látta, fül nem hallotta pompa lesz — mondják — az esküvőn. A pékné kívánta úgy. Oh jaj, minek köhög a légy, mikor tüdeje nincsen! S a kevély családok készséggel hasra fekszenek az arany borjú előtt.

Tényleg újra megkezdődtek a családi értekezletek, melyek a nagymérvű előkészületekkel foglalkoztak. Egyes részletek szivárogtak ki innen-onnan. Hogy a Homlódy-fiúk Mátyás-kori apródoknak lesznek öltözve; az egyik a menyasszony uszályát viszi, a másik a vőlegény kardját fogja tartani, mikor az oltárnál lecsatolja. Még nagyobb parádé készül a nyoszolyólányokkal: a Horth, az Ilvánózy kisasszonyok, a Leviczky bakfischek, mind különböző századbeli ruhákat kap-

nak, a mi elbűvölő látványt nyújthat. (Lesz mit leírni Klementynek.) A főispánné magyar díszbe öltözik s pillangós főkötőjén állítólag rajta lesz a legendás fekete gyöngyökből az utolsó legnagyobb kettő. A mint a tavasz elkezdődött, az első langyos napok elbűvölő szürkeségében megkezdődött a lázas szabás-varrás, felpróbálás, megbírálás, átigazítás, az ezzel járó lőtás-futás. Bontóvár minden szabója és varrónője munkába fogott, s dolgozni fognak addig, míg a fűz az első barkáját ki nem ereszti. Másrésztől viszont az hallatszott, hogy az amerikaius százezer forintot vett ki a takarékpénztári tőkéjéből, s mikor a pénztárnok azt kérdezte, hogy talán birtokot vesz, azt felelte: «Dehogy, egy kis fehérneműt rendelt a feleségem a leánykának, azt kell kifizetni.» Szentséges égi Hány alsószoknyája lehet annak?

Még jóval a tavasz előtt megjött Rekettyésre a Brozik Dániel levele is. Igen köszöni, írja, a húsz akó bort, mely Isten akaratából vagyon, mivelhogy szent karácsony éjszakáján megálmodta, miszerint kétszer szüretelt egy esztendőben. Nos tehát ez az első szüretje. Itt küldi érte, a mennyit sikerült kinyomozni az illető fiatal vadászról, ki Fitos János néven írta be magát a vendégkönyvbe, ámbár sehogyse volt olyan, mintha Jánosnak hívnák. Mivel már azóta sok víz elfolyt a Dunán, nem sokat lehet megtudni, de a béresem, a ki a hordókat vitte a tekintetes úr szőlőjébe, emlékezett, hogy nevezett Fitos János akkor déltájt, mikor a Findura szőlőjében az iparos mulatóság volt, vele ment ki a hegyre, azaz a kocsi mellett bandukolt, kérdezett tőle egyet-mást, egyszer bele is lőtt egy sólyomba, de nem találta és sehol se ma-

radt el tőlük, csak a tekintetes úr szőlőjénél, a mi-
kor is leheverészett a kápolna mellett, mintha várna
valakit vagy leselkedne valakire. Béresem ott látta őt
feküdni a fűben, mialatt a présház előtt lerakta a
hordókat, akkor aztán elment a béres és nem látta
többet.

— Mindjárt gondoltam — dörmögte Tóth — a
zsvány kétségkívül Marira leselkedett s nyomon kö-
vette őt, mikor elcserélt ruhában a Findura szőlőjébe
tartott.

A levél további részében Fitos János megrovási
kalandja foglaltatott a Findura szőlőjében való maga-
tartása tekintetében, magának Brozik Dánielnek tapasztalatai nyomán, hogy a vadász közönséges fráter lehe-
tett (Ez az én véleményem, hangsúlyozza Brozik a
a levélben); mert a korpához hajlott. Noha saját leá-
nyaimnak mutattam be, mégis valami szolgálóhoz csa-
pott, annál tolt a szelet, a ki bár csinos volt, de
mégis csak szolgáló volt.

Ez a rész már nem érdekelte Tóth Mihályt, át-
szaladt rajta, sőt abbahagyta, megérezte talán valami
telepathia útján, hogy van valami jobb is és átsiklott
szeme a levélpapír alján egy «utóíratra»:

«Mikor Fitos János a következő nap elhagyta a
szobáját és elutazott, Tinka leányom, a kit érdekelt
a vadász (mert meg kell hagyni, csinos ábrázata vala),
az otthagytott papirosok közt, mert egész este frt,
egy levéltöredéket talált, a mit megkezdett, de el nem
küldött, mert talán nem volt vele megelégedve.
A bohó leány, tetszik tudni, milyenek a leányok
(hiszen a tekintetes úrnak is van), eltette azt a pár
sor, mert gyűjtött afféle szamárságokat, hervadt ló-

heréket és szegfűket, hát én most ide mellékelem, hátha valami hasznát vehetné, ámbár nem tudható, kinek és hova szólt és ámbár egy gyalázatos ráfogás foglaltatik benne, a mely ellen én protestálok.

Elnyűt, elsárgult papiros hullt ki a levélből. Tóth Mihály rögtön felismerte a Noszty betűit. Tényleg egy levél kezdete volt, mely szóról-szóra így hangzott:

Kedves Máll tante!

Sietve vetem e sorokat papírra egy poloskás pápai vendéglőben. Tervünk nemcsak sikerült, hanem jobban megy, mintsem álmodhattuk volna. Csak a kulcslyukon akartam bekukucskálni s ime, bent vagyok a szobában. Nemcsak megláttam Marit, hanem vánczoltam is vele, még pedig a nélkül, hogy tudnám ki, vagy hogy ő tudná, ki vagyok. Mesébe való epizód ez, nem is tudom, hol kezdjem, mert tekintve . . .

Eddig tartott a levél, de épen elég volt Tóthnak; diadalmasan tette le pápaszemét, mint a hogy egy csatából megtérő hadvezér köti le a kardját s még az okuláré üvegén is visszamaradt valami abból a ragyogásból, a mi a szemeiből kisugárzott.

— Aha! Hát megfogtalak, jó madár. Itt vagy már a lépemen. No, ez megéri a húsz akót!

Megelégedetten zárta be fiókjába a sárgult levél-töredéket, mely Máli tantenak szólt, míg a Bróziktól valót tárczájába tette.

Ettől kezdve megint a régi ember lett, kedélyes, nyugodt és elégedett. De leginkább feltűnt mindenkinek az az újabb szokása, hogy a legkomolyabb be-

szélgetés közben egyszer csak minden ok nélkül egy-egy édes mosoly jelent meg az ajkszögleteiben. Különösen Igali előtt volt ez rejtélyes. Csak a poétákon látni ilyet, kiknek pusztán a földi hüvelyük vagyon köztünk, de az eszük valahol a holdban jár s ha ott valami kedveset lát, ide telegrafál a szájuknak meg a homlokuknak, az egyikre varázsolván mosolyt, a másikkra ábrándos ködöt; jóra való okos ember azonban nem nevet, ha valami nevetőset nem hall vagy nem lát, csak abban az esetben, ha nagyon tele van töltve valamely furfanggal, úgy hogy hébe-hóban elcsöppen belőle.

Künn a gazdaságban gyakran veszi ezt észre Igali s találgatja magában, mi lehet. Mindeneket meghányván, egyszer csak, a mint szóltanúl egymás mellett mennének a csikó-iskola felé, ekképen véli eltalálni: Ez az én bolond gazdám alighanem annak a lakodalomnak örül, pedig ugyan nincs minék. S ezzel mennek, megkerülve a pajtákat, át a kocsisházak udvarán, egyik se szól egy kukkot sem, csak mikor a három topolynál ráteszi Tóth uram a nagy tenyerét az Igali vállára.

— Tévedsz, öreg, nem a lakodalomnak örülök én úgy, hanem valami egyébnek.

Se holt, se eleven nem lett erre Igali uram.

— Ej no, hm. Csak nem beszéltem megint hangosan? (És ijedten csapott a szájára.)

— De bizony hangosan beszéltél, bomolj meg. Hát örülök, mondom, mert okom van rá. Tudom, te is örülnél, ha egy beteg leányod volna és olyan gyógyszert kapnál valahonnan, a mitől az jobban lesz.

— Csak ne legyen drasztikus.

— Olyan is van, de enyhébb is. Ha a gyengébbik nem használ, előveszszük az erősebbet.

Azóta aztán a különös gyógyszer foglalkoztatta az Igali uram kíváncsiságát. Találgatta esténként a feleségével, a ki ugyancsak nagy pletyka asszony volt s rendkívüli kombináló talentum, de semmit se birtak kisűtni, pedig nyilvánvaló, hogy valami nagy dolog lappang a takaró alatt.

Jött, ment az idő; elment a hó, megjöttek a vizek; felzúgtak az erdők és öltözködni kezdtek; kijöttek a rögök alól a napfényre sütkérezni az «istenke tehenkéi», a hogy az együgyű nép azokat az apró piros, hosszúkás bogarakat nevezi, melyek a tavaszt bejelentik. A pacsirta ott fenn a megennyhült léghen elkezdte csattogtatni a tavaszi himnusz, a melynek hallatára kieresztette rügyeit a cseresznyefa és a baraczk s egyszer csak topp, eléugrott a váravárt virágvasárnap is.

És a hogy Tóthné asszony annak idején elképzelte az elbűvölő tavaszi napon, melynek mámorító verőfénye egész nap szólongatta a növényeket: «kijöhettek már a virágjaitokkal», kora délután megindultak Bontóvár felől a Rekettyésre vezető úton a szebbnél-szebb uri fogatok. Szent Isten, micsoda lovakat láthatott itt az ember. Hogy jöttek tánczolva, kényesen, hányva-vetve a nyakukat, villogó, csillogó szerszámokban. Elöl Noszty Ferkó jött a négyesén, a feketéken, kék-vörös selyem pántlika-rózsák a lovak fején két oldalt. Nem ő maga hajtott, hátul ült most az apja mellett, drága vitézi öltözetben, vörös bársonymentében, medvebőr kalpagban, melyről fehér kócsagtoll lengett, (hej, de szép király lenne belőle),

ámbátor az öreg se festett rosszul, gránátszin csura-
 péjában, fekete kalpagjából pedig akkora vörös lef-
 fentyű lógott le, hogy tán ezer forintot is megadna
 érte valami gazdag bontóvári kofa, ha megvehetné
 nyelvnek. Azután a főispán következett a négy óriás
 lovával, az anyaföld is megrengeni látszott a patkók
 csattogása alatt. A főispán mellett a neje ült tenger-
 szín bársonymentében és annak a csattja smaragdok,
 rubinok, piros, zöld sávokkal festették át a rajtok
 nyalakodó napsugarakat. Pillangós magyar főkötőt
 viselt a méltóságos asszony, apró aranypikkelyek úgy
 reszkettek, úgy fénylettek rajta, mint a szent János-
 bogarak. Valami gyönyörű volt azt látni, hát még a
 vidám szép arcot alatta! A főispán a térde között
 tartotta az aranyos kardját, miközben jobbra-balra
 köszöngetett a falvakon. A szemben ülő Malinka úr
 ellenben egy virágbokrétával borított pálczát vitt
 óvatosan. És hol van még a többi! Se hossza, se
 vége. Rágányosék a czímeres batárban. A grófné
 fején egy akkora strucztoll, mint egy nagy páfrány!
 Horth úr a négy pej lován, ezüst csengőkkel, a
 melyek együtt muzsikát vertek ki, mint a koreai
 király palotája ereszén az üvegharangok. Négyes
 pony-fogaton jöttek a kis Horth kisasszonyok, a nyo-
 szolyóleányok, egy kis törpe ember volt a kocsisuk
 és egy nyolcz-tíz éves kölyök ült mellette a bakon
 inasnak, ezüstpitykés dolmányban, ezüstpaszomántos
 piros sapkában, olyan édes látvány volt az egész,
 mintha valahol a liliputlak országában volnának el-
 varázsolva. De ki győzné mind elszámolni a ragyo-
 gást, a pompát. Azt a sok esipkét, brokátot, a tö-
 mérdek bársonyt, drágakövet? A szem is elfáradt,

mire a tizedik, tizenkettedik hintó is átszaladt előtte, mint egy tündéri álom. Hiszen csak egy percz, meg se lehetett jól nézni. Sőt a végén már a feje is kóválygott az embernek s úgy rémlett neki, a tömérdek kápráztató színbe belefáradva, mintha ő maga is egy papagálylyá változott volna. Már szinte az ment látványosság számba, ha valamely egyszerűbb rokon hétköznapi fogata hozott be változatosságot. Klementy szerkesztőt például, a ki két rossz gebétől vont nyihócz fiakkeren ment, megéljeneztek a falvakon, mert a szegénység is mulattató látvány ott, a hol ritkaság-számba megy.

Minden ablak megnyílt, a merre a hintók elrobogtak. Kandi asszonyfejek jelentek meg a muskális virágcserepek mögött, nem egy leány sóhajtott s elmerengett aztán, hogy vajjon mit csinál, miről gondolkozhatik most Tóth Mari?

Némelyek kiszaladtak az utcára, kiálltak a kapuk elé s utána bámultak a nagy porfelhőnek, mely a násznép nyomában kerekedett.

— Hm, sokra vitte dolgát ez a Tóth Mihály — mondogatták. — Pedig azt mondják, pék volt Amerikában. S ihol ni, most már méltóságos asszony lesz a leányából. Megérdemli különben, olyan, mint a galamb. Mit is csinál szegényke a sok páva között!

A legnagyobb érdeklődés természetesen Rekettyésen nyilvánult. Majd az egész falu künn volt az utcán, sorfalat képezve a Tóth-kuriáig. A férfiak tiszteletteljesen levették a kalapjaikat, míg a násznép átment. A kutyák lefeküdtek lustán a kapuajtók elé és nem ugattak, hanem csendes filozófiával pislogtak és morogtak. Talán azt morogták, hogy beh jó úrnak

lenni. Kutya azonban nem sok volt a paraszt porták előtt, mert a jobban értesült részük ott portyázott a Tóth porta épületeinek tömkelegében, a hol különféle pecsenyeszagok javították meg a levegőt s bűbajos szerzemések hangja izgatta finom halló szerveiket.

Tóth Mihály az ambituson fedetlen fővel fogadta az egyszerre bezúdult előkelő urakat, finnyás hölgyeket. «Isten hozta nálunk, Isten hozta» Azok megrázták a kezeit, megölelték, kedves bátyám uramnak vagy öcsémnek szólították, az asszonyok közül a nyájasabbak még csókot is czuppantottak a szépen beretvált, ránczos képére. A kedves asszonynéni után tudakozódtak, a ki bent a nagy szobában a pecsenyével, frissítőkkel, fejedelmileg megrakott asztalok körül foglalatoskodott s egyik ölelő rokoni karból a másikba jutott, a kis tatár hercegek pláne kezét csókoltak. «Oh, édes gyönyörűségek, ne fárasztátok magatokat.» Csupa mosoly, csupa vidámság, csupa cukor volt minden; a kinyitott szobákat, vagy hatot, zsufolásig megtöltötték, a nagy tolongásban szinte elvesztették egymást az együvé tartozók. Kopereczky a feleségét kereste s panaszkodott, hogy a meny-asszonyt még nem látta.

— Pedig azt most volna jó látni — felelte Horth.

— Miért?

— Mert bizonyosan, most öltözködik.

Klementy a buffet-asztalhoz telepedett. A tatár herczegnő Noszty Ferivel ütődött össze.

— Exekuczió! — kiáltá. — Hol az egy mázsa bombon?

— Megnyerte Máli néni, megnyerte — racscsolta

ragyogó arcczal. — De mégis az a sorja, hogy előbb én jussak a czukromhoz.

— Ahhoz már nem sok idő kell.

Feri kihuzta az óráját és sóhajtott:

— Oh, jaj még egész negyed óra.

Klementy, a ki kibékülési kocczintásra hívja föl a buffet körül szorgoskodó Igalit, bizalmasan súgja a fülébe, Ferire czélozva:

— Még nem is övé a rekettyési uradalom és már is racscsol.

Igali a fejét csóválja s elvegyülvén a vendégek között, hangosan gondolkozik:

— Az esze tisztúl tán Tóthnak, hogy ezt az imposztort is meghívta.

Tessék, tessék uraim, hölgyeim, — tipeg-topog fürgén, ujdonatúj czinóberszinű selyemruhájában Tóthné, — egy kis frissítőt. Ugyan, kérem, falatozzanak egy kicsit. A kocsi kirázta már az ebédet. Tessék kérem alásan. Vagy lesz vacsora, vagy nem lesz. Igen örülök, hogy szegény házamat megtisztelték. Nagy szerencse az ránk nézve. Ne adjanak kérem kosarat. Ha tudnák, milyen szivesen látom. Oh Istenem, Istenem. Itt van ez az őzecske, fiatal, puha, mint a vaj, az uram lótte. Az meg ott vaddisznó. Alul van a soványabbja. Jaj, hisz a lelkemet is oda-adnám.

Ilyen szives kínálások között egyszer csak úgy elgurult valahova a jó asszonyság, mint a hogy egy gyűrű szokott elgurulni, nem látta többé senki. Egyik-másik kereste. De aztán magától is rájöttek, hogy bizonyosan Marit öltözteti most. A menyasszonynyal mindenféle bajok vannak ilyenkor. Elájul, akaratos,

szeszélyeskedik, valami elromlik a toilletten, egy kapocs lepattan valahonnan, a czipő nem akar felmenni. Nosza hamar egy kis rizsport kell beleönteni. Szaladj fiam, Klári, keresd meg valahol.

Noszty Feri egyre türelmetlenebb lett. Az óra már el is hagyta a négyes számot és még mindig nincs itt. A násznép is kezd türelmetlen lenni. Az egyik rész kíváncsi, a másik rész már szeretne átesni rajta. A párok igazodnak, milyen sorrendben mennek majd a templomba. Kopereczky megúnta tartani a nászbotot, az öreg Rágányos már a tarokhoz szeretne ülni (kár az időért), a Boccacio-jelmezekbe bujtatott Homlódy-fiúk minduntalan birkózásba kapnak, félős, hogy kárt tesznek az apródi ruhában, mielőtt a parádén átesnének, Klementy már minden toillettet följegyzett, csak a menyasszonyé van hátra. Az bizonyosan Worthtól való, s ritkított garmonddal lesz szedendő. Az asszonyok a százezer forintos kelengyét szerették volna látni és megbirálni, de senki se volt, a ki megmutassa, s a kitől kérdezték, mind azt mondta, hogy nem tudja, hol van. A Leviczky kifent bajúsa idegesen rángatózik. Noszty Pál unatkozva csórikálja markában a három gutaütés ellen való gesztenyéjét, szóval mindenki türelmetlen. «Ejnye, de sokáig öltözik.» De legtürelmetlenebb a vőlegény. Váltig kérdegeti a fel s alá szaladgáló inasoktól, szobaleányoktól, a kit házbelit előtalál, mennyire van már a kisasszony, de csak vállat vontak, hogy nem tudják s olyan ostobán óvatos arczot vágta (kivált a fehérnépje, melynek az arczán jobban meglátszik a zavar), mintha valami nagy turpisság iránt vállatná őket a csendbiztos.

— Ha nem tudod, eredj fiam, Klára, kérdezd meg. Mondd meg, hogy siessen a kisasszony, hogy már nagyon várjuk.

Fiam Klára elment, de többet vissza nem került. Ejnye, ez mégis furcsa Feri boszankodni kezdett.

— Hop, Julcsa lelkem, tedd le csak hamar azokat a tányérokat, keresd meg Mari kisasszonyt s gyere jelenteni, mi van vele, hogy még fel nem öltözött. De itt legyen az egyik lábad!

Lelkem Julcsa is eltűnt és ő se került vissza többé.

Az óra pedig elütötte az egynegyed ötöt, azután megint olyan nyugodtan ketyegett tovább, mint azelőtt. Feri azonban tükön állt s hetykén szólt oda Kopereczkyhez:

— Majd megnézem én magam.

Nagynehezen utat hasított magának az ebédlőben és az ebédlőtől balra eső kisebb szobában a rezsgőmozgó atyafiség közt, miközben dőszkardja a lábakra és a szoknyákba akadozott, bomlottul csörömpölvén. A kis szobából egy szűk átjáró vezetett a nők intímebb szobáiba s ebből egy kis ablak nyílt a ház mögötti gazdasági udvarra.

Végigment a sikátorszerű átjárón s a Tóthné szobáján megnyomta a kilincset, de be volt zárva (a Mari leányszobájába pedig csak a Tóthné szobáján át lehetett jutni). Kopogott, de semmi életjel. Megfoghatatlan!

Nyugtalanul tekintgetett szét, mikor egyszerre megpillantotta a kis ablakon keresztül, hogy a gazdasági udvaron, mely csak ebből a kémlő ablakból volt áttekinthető, épen e pillanatban kázmálódik föl Tóthné

egy zárt batárba, mire pattan az ostor s nyomban megindul a batár.

Az is feltűnő volt, hogy egy félszer alatt vagy harmincz-negyven béres dangubál és pálinkát iszogat, botokkal, vasvillákat vannak fölszerelve, mint valami verekedésre készülő tábor.

Itt valami különös történik! Rossz sejtelem nehezedett rá.

El, vissza! Embert, asszonyt, tyúkszemet, uszályt nem tekintve, valóságosan átdöfkölte magát, a nász-népnek hagyott három szobán, ment egyenest a balra eső lakosztály felé, melynek a legvégén a Tóth úr eszterga-szobája is volt, — hátha ott öltöztetik Marit, a könyvtárszoba melletti benyilóban.

De mikor a harmadik szobába ért, épen akkor lépett ki a könyvtár-szoba ajtaján Tóth Mihály, négy szivar-dobozt hozva a hóna alatt.

Be sem várva, míg közelebb jutnak, riadtan és mohón kiáltja eleibe Feri:

— Hova ment a mama?

Tóth Mihály rápillantott, az a ravasz rejtélyes mosoly jelent meg az ajk szögleteiben, melynek értelmét olyan régóta találgatja Igali.

— A feleségemet tetszik érteni? — felelte Tóth uram csendesen és olyan nyugodtan, mint egy patriarka, hogy e nyugalomtól szinte visszaigazodott a Feri megfeszült idegzete is, — a feleségem elutazott.

— Hogy lehet az? — pattant fel Feri, azzal a kritikusi fenhéjazással, mint mikor valami szarvas-hibát lát meg egy konceptusban.

Tóth úrnak még csak s szempillája se rezdült meg, olyan üres, egyszerű beszélgetésnek találta ezt.

— Hát úgy lehet, hogy már a kellemesebb részt, kedves vendégeink érkezését, átélvezte, mindig vágyott erre és most, mikor a kellemetlen részek fog-
nak következni, elutazott.

Ez furcsa felelet volt. S kivált a keserű sz, mely a hangjából kiérzett. Mélységes csend állott be. A zsbongó beszélgető tömeg, mely a harmadik szobába szorult, egyszerre megnémult. Tóth Mihály pedig ezalatt átadta a szivar-ládákat az oda siető Igalinak, aztán előre lépett az ajtótól, de nem abban az igénytelen görnyedt állásban, hanem olyanban, mint egy tigris, a ki ugrásra készül.

— Nem értem, — mondta Noszty Feri tompán s látszott, milyen nehezére esik magát visszatartani valamely élesebb szótul. — Az ilyesmi nem szokás nálunk. És hol van Mari?

— Mari is elutazott!

— Úgy süvített ez a három szó a levegőben, mint egy kilótt parittyakő.

De talált is, Feri megtántorodott.

— Az nem igaz, — hebegte s olyan vörös lett, mint a skarlát.

Leirhatatlan zavar támadt. A mindenütt jelenlevő Klementy egy szempillanat alatt megvitte a hírt a szomszéd szobákba, pár szóval megmagyarázva, miről van szó:

— Teringettét, — hápogott az ujjait petyegetve — a lap alighanem rendkívüli kiadásban fog holnap megjelenni.

Mindenki ebbe a szobába iparkodott, de a másikba is elhallatszott a Tóth Mihály hangja; most meg már olyan volt, mint a mennydörgés.

— De bizony elutazott, még az éjjel, a Velkovicsné sógornómmal és soha se kerül többé erre a vidékre vissza.

— Mi ez, mi? — kiáltá közbe Kopereozky és be akart a harmadik szobába furakodni, de lehetetlen volt. Rágányosné az otkolonos üvege után siktott, hogy hozzák hamar. (Az bizony megvan, de valahol Bontóváron). Homlódyné fölsziszszent, mint a kigyó: «Meg vagyunk gyalázva», majd oldalbadöfte legyezőjével távolabb álló férjét.

— No, lássunk most benneteket, a kik nadrágot viseltek.

A Tóth Mihály hangja pedig még csak jobban viharzott, és szinte zúgott, hogy a falak is rengtek belé.

— Ön, Noszty Ferencz úr, olyan gyalázatosan bánt a leányommal, hogy meg kellett neki szereznem az elégtételt, mely tiszteletreméltó rokonainak megjelenésében nyilvánul. Igen sajnálom s bocsánatot kérek, hogy ide kellett őket fárasztanom, de legalább attól a szégyentől menekedjék szegény gyermekem, mintha a történetek után a család nem akarta volna fölvenni maga közé. Bizonyára vannak önök közt uraim, gentleman-ek, a kik tudják ezt méltányolni.

Ferinek minden vére arozába tódult, orrozimpái reszkettek, melle zihált s az utolsó szavakat nem is hallva, (már ekkor erőt vett rajta a vadállati düh) Tóth felé rohant.

— Láttam az udvarban a felállított vasvillás, füttykösös béreseit, — kiáltá — de én nem ijedek meg azoktól.

— Hja, a ki háborúra készül, — mosolygott Tóth

Mihály ingerkedőn, — táborának is kell lennie, olyan-
nak, a milyennek.

— Ezt nem hagyjuk annyiban, — ordítá, s ki-
tépte magát az őt visszatartó kezekből. — Ezért le-
számolunk, pékmester! Leszámolunk . . .

S vérbeborult szemei vészjóslóan forogván üregeik-
ben, fölemelt ökleivel már-már rávetette magát Tóthra,
mikor egyszerre megnyílt a könyvtár-szoba ajtaja s
egy magas, délczeg katona lépett be és rászólt éles
hangon:

— Akar ön valamit?

Noszty Ferencz hátrahőkölt az ismerős hangra s
félénken felpillantott, a honnan a kérdés jött.

Stromm ezredes állott a küszönbön összefont ka-
rokkal és ismétlé:

— Mit akar?

Noszty karjai lankadtan estek le s halotti sápadt-
ság borította el arcját:

— Haza akarok menni ezredes úr, — nyöszörögte
szánalmas, megtört hangon.

*

Egy negyed óra mulva magános fogat száguldott
a Bontóvár felé vezető úton, utána vagy tíz perczes
hézag jött, s csak akkor következtek megint hosszú
sorban a pompás szerszámú négyesek. A merre men-
tek, a népek újra kiszaladtak bámulni. De most még
jobban bámultak. Ejnye, de rövid lakzi volt Tóthék-
nél! Hogy lehet az? És nini, — nem is hozzák se-
hol a menyasszonyt.

A magányos kocsiban Noszty Ferencz ült. Előbb

— *Haza akarok menni, ezredes úr.*

osont ki az udvarra, előbb fogatott be, mint a rokonok. Röstelkedett előtük. Lehorgasztott fejjel, összesve ült egy darabig, de a tavaszi napsugár, mely új füveket és virágokat hoz a rétnak, új lombokat a fáknak a levetettek helyett, elkezdte őt is nyalogatni, égő sebét gyógyíttgatni. S a mint egyre távolodott Rekettyéstől némi enyhítő, vigasztaló gondolatok lopták a bénító levertség érzései közé.

... Hiszen elég nagy a világ. És van benne elég leány. Szebbnél-szebbek, édesebbek. A hozományok se vesztek még ki. Ej, csak egészségg legyen és egy kis tűrhető kártyajárás.

UTÓHANG.

Az erdők elpusztításával elvesztek a bennök lakozó nagy állatok, bölények, medvék. Hiszen természetes valami. Ép úgy elpusztította a folytonos civilizáció és az iskola előnyomulása a babona, a miszticizmus sötét rengetegeit, tehát szükségképen el kellett tűnniök e kiirtott homályokból a meséknek. A fantázia szivesebben táplálkozik a sejtésből, mint a tudásból. A nagy mesemondók eltűntek tehát a föld színéről és vissza se fognak térni többé. Dumas, Hugo Viktor és Jókai után bezáródik a kapu és nem valószínű, hogy még valamikor megcsikorduljon sarkaiban.

Az elbeszélő és a színi irodalom most már a hétköznapi *életből* meríti tárgyait. De még nem egészen. Még mindig sok nyüggözi a kozvenzionális chablonokból. A szabályszerű elbeszélő művek (az akadémiai recept szerint írottak) bizonyos unalmat keltenek, mint a szabályosan épített házak. Semmi sem lehet egyhangúbb, látjuk a nagy városokban. Holott a falusi házikók, hol az emberek külön-külön szükséglete és izlése érvényesül a legegyszerűbb formákban, változatos, kedves képet nyújtanak.

Csodálatos, hogy az emberiség e tekintetben milyen fiatal még és mennyire tele van naivsággal. Főleg a színpadi művek közönségénél tapasztalható. — Ott

ül a nézőtéren s látja a darab legelején, milyen rosszul áll az egymást szerető fiatalok dolga s még csak jobban romlik a második felvonásban; elszorult lélekzettel, remegő aggódással várja a fiatal pár sorát. Pedig csak a szinlapra kell vetni egy tekintetet s ha az áll ott, hogy «vígjáték», még az angol bank sem olyan biztos, mint a házasság az utolsó jelenetben.

Nemde különös, hogy egy az *érdeklődés megfeszítésére* igyekező műben előre meg legyen határozva a végkifejlődés. Hát az életből van ez véve? Oh istenem, az élet nem olyan jóságos, hogy ezt garantálná a fiataloknak! Hjszen a konfliktusok nem volnának konfliktusok, ha *muszáj* volna jól végződniek... Inkább csak azért lehet ez így, mert a közönség még fiatal s nem bánja, ha az történik a darabban, a mit ő óhajt, hogy történjék. De nem kell-e egyszer ennek is megváltoznia, ha a közönség öregebb lesz?

Meggyőződése, hogy úgy a szinpadi, mint, az elbeszélői témáknak még mindig jobban kell közeledniök az élethez, lehányván azokat a békókat, melyeket az esztétika az öreg témákra azoknak a gyermekkorábban rakott.

E szabályokból némelyek, még a legjobbak, a szinte nélkülözhetlenek közül is, ártanak a természetességnek és rontják az illuziót. Még tán a kerekdedség, a frappáns fordulatosság is. Hogy egy rossz hasonlattal éljek (de talán nem is rossz), ha egy ruhának azt az illuziót kell keltenie, hogy élő emberől van lehúzva, azt akkor nagy hiba kivasalni, ámbár különben a kivasalt ruha szebb. Úgy ám, de az élő ember idomait jobban mutatná kivasalatlanul.

Kétségtelen, hogy az elbeszélés a meséből keletkezett. A «hol volt hol nem volt» és a «még most is élnek, ha meg nem haltak» két ozölöpe közt mozgott. Ez a tartalom lassanként beoltatott megfigyelésekkel és a közönséges hétköznapi viszonyok és élmények fájáról lenyesett galyakkal. A tündérek helyébe vérből és húsból való emberek állítottak be, kiket emberi szenvedélyek mozgatnak s emberi csapások és szerencsék érnek.

De ha a meséből lett a regény s levette gyermekcipőit, a mint attól folyton távolodott fejlődésében, ép annyira bizonyos, hogy úija végére még el nem jutott; még most is sok a mesterkélttség benne s a cselekmény szimmetrikus fölépítésében, az összefutó szálak elrendezésében a csináltság erősen érzik. Az olvasó első tekintetre észre veheti a történet kompozícióján s anyagán is az író kezét és ízlését, holott csak a kidolgozáson és fölfogáson volna szabad éreznie.

Világos tehát, hogy az elbeszélő irodalom még mindig megy előre. Megy, de hova?

Én úgy gondolom, hogy a hírlapírói *report* felé. Itt fogja valahol megtalálni a tökélyt. De persze ép úgy nemesítse meg a reportot ezután, mint a hogy megnemesítette azelőtt a mesét. Nincs az a becses írói tulajdonság, mely ne érvényesülhetne ebben a rámban is.

A report az egyetlen, mely a maga eredeti természetességében folyik. Legközvetlenebb rajzolata a valóságnak s azonfelül szabad és független a szabályoktól. Valóságos «vadon gyermeke» a lapok roppant betűerdejében. A reporter közli velünk a nyers ese-

ményt: felvonultatja az abban részt vett fő és mellék-alakokat a nélkül, hogy kénytelen volna életfolyamataiból többet nyújtani, mint a mennyit az esemény megértése kíván. A reporter elmondván az eseményt, ép azon módon, mint a ki szötte, maga a Végtet, szélnek eresztli az abban szereplő személyzetet, menjen ki-ki a maga útján, más érdekes vagy nem érdekes, de ezzel többé nem összefüggő események elé, holott az elbeszélő frónak (eddig legalább) kötelessége volt ezeket az alakokat mindvégig összetartani és munkája folyamán vagy végén róluk az olvasónak számot adni, hogy mi lett belőlük azontúl.

Mesterségünk jövőjére vonatkozó ilyenforma sejtelmek kapcsában tettem meg a kísérletet a fentebbi elbeszéléssel. Ugy képzem a dolgot, mint rendszert szokott történni a társaságokban, hogy szó van valamiről, mire egyik is, másik is előhoz egy esetet vagy egy példát, mely bizonyít vagy megvilágít. Nos mondjuk, hogy a «kicsikart» házasságok némely fajtája van szőnyegen s a disputa folyamán az én igazaim mellett felhoznám a Noszty fiú esetét Tóth Marival s mikor a történet bizonyító magvát elmondottam, mintha ezzel be is fejezném, nem törődve a személyek további sorsával. Ép ahogy a vonat beérvén végállomására, megáll és nem megy tovább, *habár magok az utasok még be nem végezték az útjokat.*

Csak hogy ezzel az újítási vágygyal kapcsolatosan előugrik a kétely is. Birkóznak, birkóznak és nem bírják egymást földhöz vágni. Az újítási vágy nagy hetykeséggel veri a mellét: »Hiszen igazam van», a kétely ellenben titubálva mérlegeli: Hátha csak a

patkót vertem fel *megfordítva* a pegazusra s a lábnyomokat tekintve magamat is megtéveszt a hátravaló menés, mely előre való menésnek látszik?

Ily viszonyok között nem mervén döntení se ide, se oda, legokosabbnak látszott egy kis barátságos egyezkedést kötni a két birkózó között, vagyis megtenni a kísérletet, de mindjárt azzal az engesztelő szándékkal, hogy a következő könyvemben, ha az isten erőt és kedvet ad, tovább folytatom bontó-megyei ismerőseink sorsát.

Mikszáth Kálmán.

TARTALOM.

	Lap
XIV. A Patkó-legenda keletkezése és szétfoslása	1
XV. Mikor a lányok a gyertyát eloltják	23
XVI. Egy kis kóstoló az önkormányzati tevékenység mezejéről	41
XVII. Nagy multság a drenki öregeknél	79
XVIII. Csiga-biga nyujtsd ki a szarvacskádat	116
XIX. A Sz. Sebestyén pihenőház és a rekettyési kuria, valamint lakói	147
XX. Noszty Ferencz emelkedőben	167
XXI. Az ember néha egy szalmaszálban botlik meg	176
XXII. Tóth Mihály fölszippant valamit	199
XXIII. Mit csinál a pók, ha a hálóját összetépik... ..	212
XXIV. A botrány	239
XXV. Disputa	260
XXVI. A regény véget ér	280

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

KÉPJEGYZÉK.

	Lap
1. Ah, Istenem, Mari, úgy látszik nekem, tetszik neked ...	34
2. Ötszáz forintra, méltóságos uram... ..	42
3. Zimankós idő volt, február elseje	81
4. Odasietett és kezét nyujtotta... ..	94
5. A mama küldött, apuska, hogy már haza akarna menni ...	130
6. Én még nem akarok hazamenni	145
7. Szeret, szeret, — suttogta	163
8. Két karjába zárta a kedves alakot	197
9. Ne ordíts, marha!	211
10. Künn az ajtónál lövöm főbe magamat	255
11. Szereted azt az embert?	281
12. Haza akarok menni, ezredes úr	306

PH
3176
M3
köt.60

Magyar regényírók

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
